

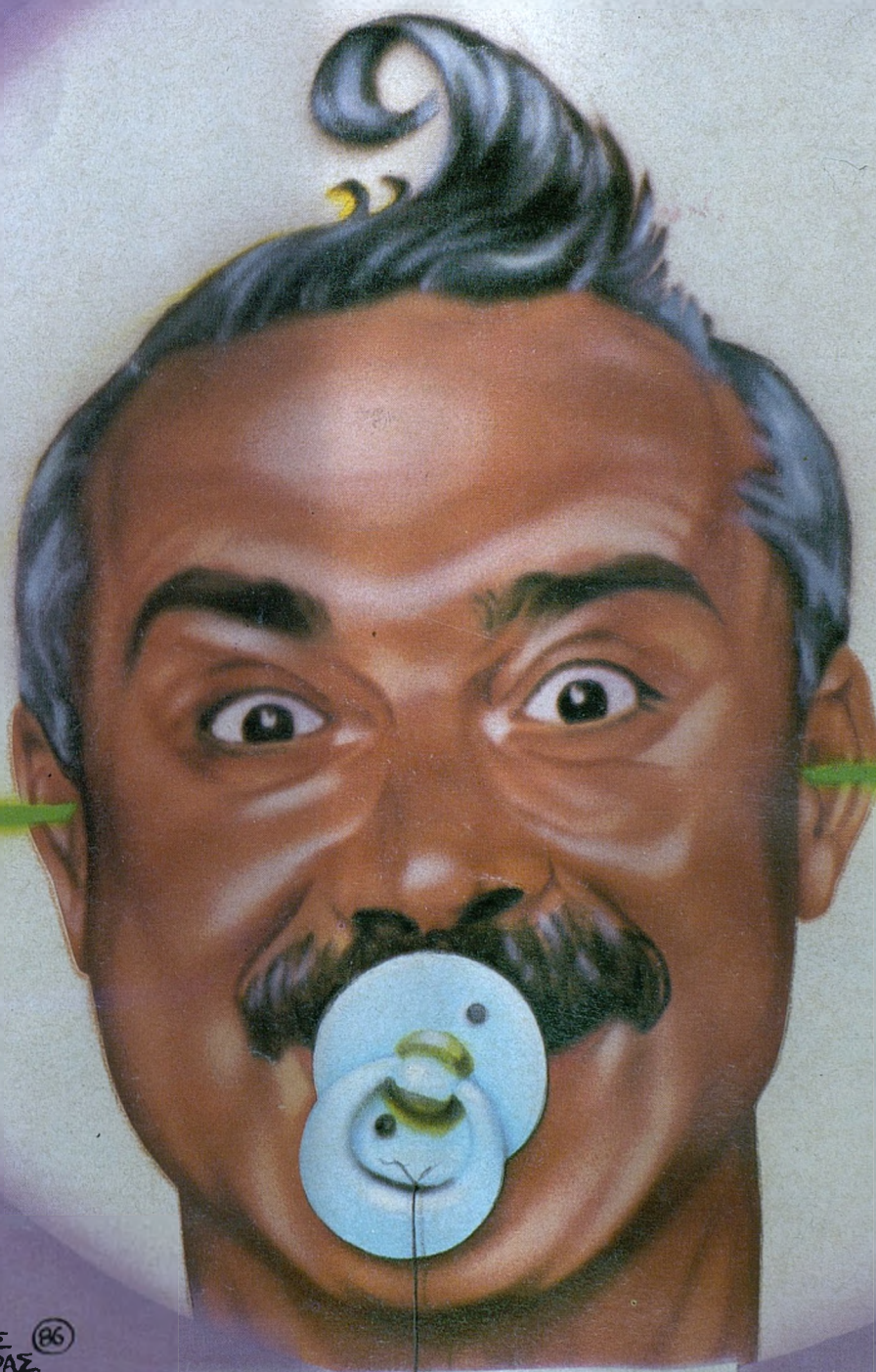
αντί

Περίοδος Β', τεύχος 320, Παρασκευή 27 Ιουνίου - Πέμπτη 24 Ιουλίου 1986

Τύπος και Μέσα Μαζικής Επικοινωνίας

Η ΣΥΖΗΤΗΣΗ ΤΟΥ «ΑΝΤΙ» ΣΤΗΝ ΠΑΝΤΕΙΟ

ΔΙΠΛΟ ΤΕΥΧΟΣ
150 ΔΡΧ.

Ν. ΑΛΙΒΙΖΑΤΟΣ
ΑΝΤ. ΒΓΟΝΤΖΑΣ
Γ. ΒΕΛΤΣΟΣ
Β. ΓΙΑΧΝΗΣ
Γ. ΓΙΟΜΠΑΖΟΛΙΑΣ
Μ. ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ
Γ. ΔΟΥΑΤΖΗΣ
Γ. ΚΟΝΤΟΓΙΩΡΓΗΣ
ΣΤ. ΚΟΥΛΟΓΛΟΥ
Ρ. ΚΟΥΝΔΟΥΡΟΣ
Ν. ΚΥΡΙΑΖΙΔΗΣ
Ν. ΚΩΝΣΤΑΝΤΟΠΟΥΛΟΣ
ΧΡ. ΛΑΖΟΣ
Ν. ΛΙΟΝΑΡΑΚΗΣ
Λ. ΛΟΥΛΟΥΔΗΣ
Π. ΜΠΑΚΟΓΙΑΝΝΗΣ
Χ. ΜΠΟΥΣΜΠΟΥΡΕΛΗΣ
Π. ΝΕΡΑΝΤΖΗΣ

Β. ΝΟΤΤΑΣ
Μ. ΠΑΠΑΓΙΑΝΝΑΚΗΣ
Μ. ΠΛΩΡΙΤΗΣ
Μ. ΠΟΝΤΙΚΑΣ
Μ. ΡΕΖΑΝ
Γ. ΣΤΕΦΑΝΑΚΗΣ
Ν. ΣΩΤΗΡΙΑΔΗΣ
Α. ΘΥΝΒΕΡΓ
Γ. ΦΑΡΜΑΚΗΣ
Α. ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΙΔΗΣ
Σ. ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΙΔΗΣ
ΚΑΙ ΑΛΛΟΙ

ΜΙΑΤΟΣ (86)
ΣΚΟΥΡΑΣ

ΚΡΑΤΙΚΑ ΜΕΣΑ
ΕΝΗΜΕΡΩΣΗΣ - ΤΥΠΟΣ

από το 1841 μέχρι το μέλλον

Η Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος είναι η διεθνής ελληνική τράπεζα.

Με 550 καταστήματα στην Ελλάδα και στις μεγαλύτερες πόλεις του κόσμου, είναι ένα από τα ισχυρότερα πιστωτικά ιδρύματα σε παγκόσμια κλίμακα, που δικαιώνει το ελληνικό όνομα και στις 5 ηπείρους.

Η Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος, με την πείρα των 145 χρόνων της και τον σύγχρονο εξοπλισμό της, επισφραγίζει κάθε της ενέργεια και κάθε της πρωτοβουλία με βαθύ αίσθημα ευθύνης, που οδηγεί σε λύσεις αποτελεσματικές για κάθε χρηματοοικονομικό πρόβλημα, σ' όποιο σημείο της γης και αν βρίσκεστε.

Εμπιστευθείτε της το πρόβλημά σας ή την επιχειρηματική σας έμπνευση. Εκείνη θα σας οδηγήσει στη λύση.

**ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ
ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ**

η διεθνής ελληνική τράπεζα

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

- ΠΡΟΛΟΓΟΣ: Ένα «ειδικό» θέμα..... 4

Σάββατο 14.12.1985.

Πρωινή συνεδρίαση

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Γιώργος Κοντογιώργης

- Το αίτημα και οι δυνατότητες πλουραλισμού στο Ραδιόφωνο και την Τηλεόραση..... 5-29

ΕΙΣΗΓΗΤΕΣ:

- Ν. Σωτηριάδης • Π. Μπακογιάννης • Γ. Δουατζής..... 5-12
ΣΥΖΗΤΗΣΗ..... 13-29

Σάββατο 14.12.1986

Απογευματινή συνεδρίαση

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Χρήστος Παπουτσάκης

- Λειτουργικά προβλήματα του Τύπου

- Α. Οικονομικά του Τύπου Β. Δεοντολογία, κατάρτιση και εξέλιξη στο δημοσιογραφικό επάγγελμα..... 31-55

- ΕΙΣΗΓΗΤΕΣ:** Νίκος Κυριαζίδης • Μιχάλης Δημητρίου • Σοφιανός Χρυσόστομίδης • Χάρης Μπουσμπουρέλης..... 31-42
ΣΥΖΗΤΗΣΗ..... 43-55

Κυριακή: 15.12.1985

Πρωινή συνεδρίαση

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Χάρης Μπουσμπουρέλης

- Το μέλλον στα Μέσα Μαζικής Επικοινωνίας.

- Α. Εξελίξεις στον Τύπο. Νέες τεχνολογίες.
Β. Αναγκαιότητα μεταρρυθμίσεων στο Ραδιόφωνο και την Τηλεόραση μπροστά στην τεχνολογική πρόκληση.
Γ. Τύπος, Ραδιόφωνο και Τηλεόραση: προβλήματα νομοθετικών ρυθμίσεων..... 57-75

ΕΙΣΗΓΗΤΕΣ:

- Γ. Στεφανάκης • Γ. Φαρμάκης • Στ. Κούλογλου. Ν. Αλιβιζάτος • Ν. Κωνσταντόπουλος • Αντ. Βγόντζας..... 57-67
ΣΥΖΗΤΗΣΗ..... 67-75

Κυριακή 15.12.1986

Απογευματινή συνεδρίαση

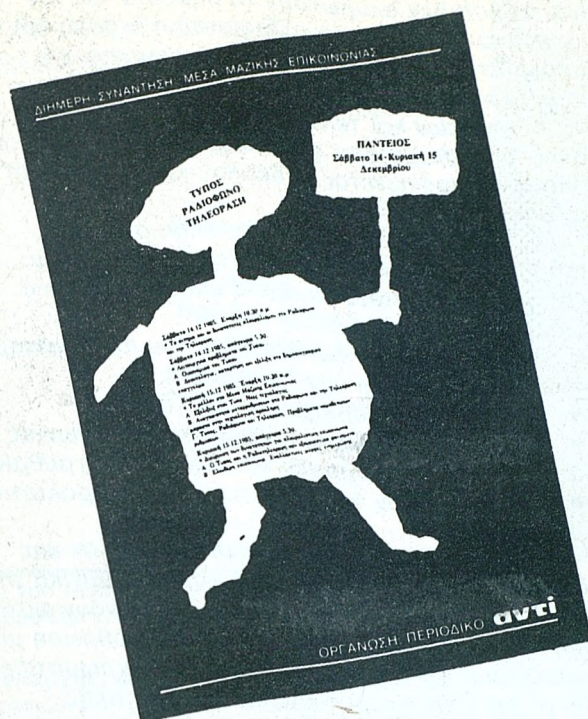
ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Μιχάλης Παπαγιαννάκης

- Διεύρυνση των δυνατοτήτων για πλουραλιστική επικοινωνία**

- Α. Ο Τύπος και η Ραδιοτηλεόραση σαν εξουσιαστικά φαινόμενα
Β. Ελεύθερη επικοινωνία. Εναλλακτικές μορφές ενημέρωσης..... 77-97

ΕΙΣΗΓΗΤΕΣ:

- Μ. Πλωρίτης • Γ. Βέλτσος • Λ. Λουλούδης • Β. Νότας • Ν. Λιοναράκης • Ρ. Κούνδουρος..... 77-89
ΣΥΖΗΤΗΣΗ..... 88-97

αντί

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ
Δημοχάρους 60 • 115 21 ΑΘΗΝΑ
Τηλ.: 72.32.713 - 72.32.819

Την επιμέλεια και το συντονισμό του ειδικού τεύχους είχε η Βίκυ Τσιώρου, με βάση τα μαγνητοφωνημένα πρακτικά που είχε κρατήσει ο κ. Π. Μαγιάκος.
Την επιμέλεια εικονογράφησης του τεύχους είχε ο Δημήτρης Χαντζόπουλος
Τη φροντίδα για τη γραμματεία της διήμερης συνάντησης στην Πάντειο είχαν η Αλεξάνδρα Καψάλη και η Κατερίνα Μήτσιου.

ΤΟ ΕΙΔΙΚΟ ΤΕΥΧΟΣ ΓΙΑ ΤΟΝ ΤΥΠΟ ΚΑΙ ΤΑ ΜΕΣΑ ΕΝΗΜΕΡΩΣΗΣ

Το ειδικό αυτό τεύχος με τις εισηγήσεις και τη συζήτηση που πραγματοποιήθηκε κατά τη διάρκεια του διήμερου «Τύπος και Μέσα Μαζικής Επικοινωνίας» που οργάνωσε το «Αντί» στην Πάντειο στις 14 και 15 Δεκεμβρίου '85, θα παραμείνει σε κυκλοφορία ως την Πέμπτη 24 Ιουλίου '86.

Η αύξηση των σελίδων, μας υποχρεώνει **ειδικά γι' αυτό το**

τεύχος, να αυξήσουμε την τιμή: από 100 σε 150 δραχμές.
ΜΗΝ ΤΡΟΜΑΖΕΤΕ!

Από την επόμενη Παρασκευή 4 Ιουλίου, που θα κυκλοφορήσει το τχ. 321, επανερχόμαστε στον κανονικό δεκαπενθήμερο ρυθμό και, φυσικά, **στην τιμή των 100 δρχ.**

Στο μεταξύ, μπορείτε να προμηθευτείτε από το περίπτερο ή το βιβλιοπωλή σας το τχ. 319 της Παρασκευής 20 Ιουνίου, που θα παραμείνει σε κυκλοφορία μέχρι την Πέμπτη 3 Ιουλίου.

ΕΝΑ «ΕΙΔΙΚΟ» ΘΕΜΑ

ΑΝ ΕΡΕΥΝΟΥΣΕ κανείς την ελληνική βιβλιογραφία αναζητώντας άρθρα και βιβλία με θέμα τον Τύπο και τα Μέσα Μαζικής Επικοινωνίας, θα διαπίστωνε πως δεν είναι απλώς φτωχή, αλλά σχεδόν ανύπαρκτη. Με μια δόση ειρωνίας θα έπρεπε να δεχτεί πως ο δημόσιος —θεωρητικός και πολιτικός— διάλογος με θέμα τα Μέσα Μαζικής Επικοινωνίας είναι αντιστρόφως ανάλογος του όγκου και της ιδιαίτερης κοινωνικής λειτουργίας τους. Κοντολογίς, φαίνεται πως όσο περισσότερο τυπωμένο χαρτί καταναλώνουμε, όσο περισσότερες ώρες περνάμε μπρος στο δέκτη της τηλεόρασης, τόσο λιγότερο είμαστε ικανοί να μιλήσουμε γι' αυτά, να εξηγήσουμε τη λειτουργία τους, να επισημάνουμε τις αντιφατικές εξελίξεις που επέρχονται στο εσωτερικό τους και να στοχαστούμε ρεαλιστικές εναλλακτικές στρατηγικές.

ΔΕΝ ΕΙΝΑΙ υπερβολή να σημειώσουμε πως ο πρώτος στόχος της διήμερης συνάντησης (14 και 15 Δεκεμβρίου 1985) που διοργάνωσε το ΑΝΤΙ στην Πάντειο, ήταν ακριβώς αυτός: να ανοίξει ένα πεδίο γόνιμης και δημόσιας αντιπαράθεσης διακόπτοντας το συνεχές της —κάποτε συννενοχης— αφωνίας. Προφανώς, τον ίδιο στόχο υπηρετεί και η σημερινή καθυστερημένη έκδοση των πρακτικών αυτής της συνάντησης.

ΕΝΔΙΑΜΕΣΩΣ, στο εξάμηνο που παρεμβλήθηκε, έχουν ήδη σημειωθεί αρκετές αλλαγές. Κυκλοφόρησαν νέες εφημερίδες, τάσεις που είχαν διαπιστωθεί απέκτησαν μια ευρύτερη σημασία, ένας νέος νόμος για τα κρατικά τηλεοπτικά κανάλια ετοιμάστηκε και πρόκειται να κατατεθεί στη Βουλή ύστερα από μια μακρόχρονη και εν μέρει άγονη συζήτηση στη Διακομματική Επιτροπή.

ΠΑΡΟΤΙ αυτά τα δεδομένα αλλάζουν κάπως το σκηνικό και διαφοροποιούν εν μέρει τον ορίζοντα μέσα στον οποίο αναπτύχθηκε ο διάλογος, σε καμία

περίπτωση δεν ακυρώνουν τη σημασία και την εμβέλειά του. Διότι ακριβώς αυτή η έκδοση έρχεται να αποκρυσταλλώσει ένα επίπεδο ανάλυσης, να περιγράψει ένα ευρύτερο φάσμα ιδεών και τοποθετήσεων και τέλος να αποτυπώσει όσο το δυνατόν καθαρότερα τους κόμβους γύρω από τους οποίους οργανώνεται η ιδεολογική και πολιτική αντιπαράθεση.

ΤΕΣΣΕΡΙΣ κύριες ενότητες —που ανοίγουν ισάριθμες προοπτικές— αποτελούν τα κρίσιμα ζητήματα γύρω από τα οποία επικεντρώθηκε ο διάλογος:

- Το αίτημα και οι δυνατότητες του πλουραλισμού στο Ραδιόφωνο και την Τηλεόραση.
- Λειτουργικά προβλήματα του Τύπου.
- Το μέλλον των Μέσων Μαζικής Επικοινωνίας (νέες τεχνολογικές εφαρμογές και νομοθετικές ρυθμίσεις).
- Διεύρυνση των δυνατοτήτων για πλουραλιστική επικοινωνία.

ΟΙ ΕΙΣΗΓΗΣΕΙΣ και οι παρεμβάσεις —αν και διατηρούν εδώ πολλά από τα χαρακτηριστικά της προφορικής καταγωγής τους— δεν χάνουν ωστόσο το κρίσιμο γνώρισμά τους: δηλαδή την άρθρωση μιας μαχόμενης ζωντανής παρουσίας που χρωματίζει το λόγο και μιας αναλυτικής και αποδεικτικής διαπραγμάτευσης του θέματος. Ανάμεσα στο γραπτό και τον προφορικό λόγο, δηλώνουν —πέρα από το ειδικό περιεχόμενό τους— και έναν άλλο τρόπο επικοινωνίας: το ζωντανό και γόνιμο διάλογο. Σε μια περίοδο που οι μορφές αμφίδρομης επικοινωνίας τείνουν όλο και πιο πολύ να διαμεσολαβούνται από τις νέες τεχνολογικές εφαρμογές, αυτή η «αρχαϊκή» μορφή επικυρώνει το βαθύτερο νόημά της: την κοινή αναζήτηση μιας ομάδας ενεργών πολιτών.

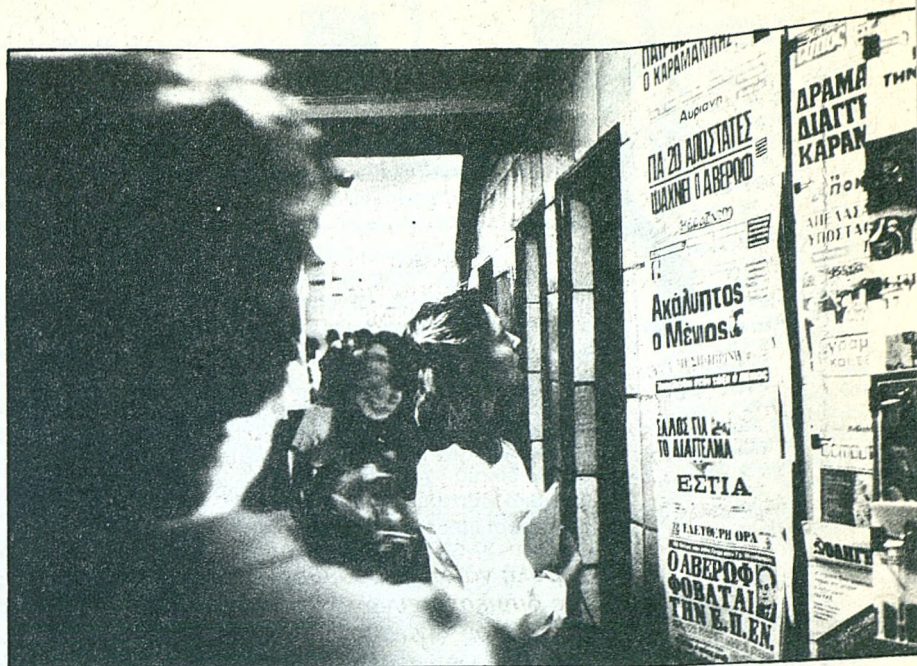
ΙΣΩΣ μια από τις σημαντικότερες αρετές αυτής της συνάντησης να βρίσκει εδώ την αποτύπωσή της.

Σάββατο 14 Δεκεμβρίου 1985
πρωινή συνεδρίαση

Το αίτημα και οι δυνατότητες πλουραλισμού στο Ραδιόφωνο και την Τηλεόραση

ΠΡΟΕΔΡΟΣ:
Γιώργος Κοντογιώργης
ΕΙΣΗΓΗΤΕΣ:
Νίκος Σωτηριάδης
Παύλος Μπακογιάννης
Γιώργος Δουατζής

Ο εκδότης του περιοδικού «Αντί», Χρήστος Παπουτσάκης παρακαλεί τον κ. Γ. Κοντογιώργη να πάρει το λόγο

Γ. Κοντογιώργης: Δεν έχω αντίρρηση να πω δυο λόγια χαιρετίζοντας μια τόσο επίκαιρη εκδήλωση, δυο λόγια που οπωσδήποτε δεν μπορούν να αποτελέσουν εισήγηση. Θα ήταν ίσως σκόπιμο να μην ήμουν εγώ συντονιστής, αλλά εν πάση περιπτώσει, πιστεύω και διευκρινίζω ότι συντονιστής δεν σημαίνει και συζητητής στην πορεία. Συζήτηση θα διεξαχθεί, όπως άλλωστε επιβάλλεται από τις συνθήκες αυτών των εκδηλώσεων, θα διεξαχθεί όμως μεταξύ του ακροατηρίου και των εισηγητών.

Από την πλευρά της Παντείου, με πολύ χαρά δεχόμαστε να φιλοξενήσουμε την εκδήλωση αυτή γιατί ας μην ξεχνάμε, η Πάντειος είναι η κατ' εξοχήν σχολή Πολιτικών Επιστημών και το αντικείμενό της και το αντικείμενο επίσης αυτής της εκδήλωσης, συμπίπτουν. Είναι σημαντική η εκδήλωση αυτή καθ' εαυτή, πιο σημαντική όμως είναι για τη χώρα μας, αφού τα μέσα μαζικής ενημέρωσης διέρχονται κατά κοινή ομολογία το στάδιο της ιδιοποιημένης, όπως λέγεται, πληροφόρησης. Η διαφορά, σήμερα, σε σχέση με το παρελθόν, είναι ότι υπάρχει αμφισβήτηση της ιδιοποίησης αυτής από τους κυρίως δέκτες της πληροφόρησης, την κοινή γνώμη και τους φορείς της. Η ιδιοποίηση αυτή των ΜΜΕ θεμελιώνεται στη σκόπιμη σύγχυση που επιχειρείται ανάμεσα στις έννοιες του κρατικού μέσου και του κυβερνητικού μέσου. Είναι όμως αναμφίβολο ότι η σύγχυσης αυτή, γνώριμη στα απολυταρχικά και επίσης στα αυταρχικά καθεστώτα, είναι ασυμβίβαστη με τη δημοκρατία όπου η κυβέρνηση καλείται απλώς να εποπτεύει και να επιβιβάζει τη δημοκρατική λειτουργία των κρατικών μέσων μαζικής ενημέρωσης κι όχι να υπαγορεύει την πολιτική τους.

Το κοινωνικό σώμα αντιλαμβάνεται ότι η ιδιοποίηση της πληροφόρησης οδηγεί ή συντηρεί αυτό που λέγεται στην επιστήμη ετεροκαθοριστική σχέση, δηλαδή την υποτελειακή σχέση που του έχει επιβληθεί ιστορικά με την εξουσία. Με τον τρόπο αυτό ο πολίτης, όταν δηλαδή τα μέσα μαζικής ενημέρωσης ετεροκαθορίζονται, είναι ιδιοποιημένα, βρίσκεται διπλά υποκείμενος στην πολιτική εξουσία, αλλά και στα ίδια τα μέσα μαζικής ενημέρωσης, απέναντι στα οποία αισθάνεται συχνά και ανίσχυρος και ανελεύθερος.

Τα μέσα μαζικής ενημέρωσης χαρακτηρίζονται ως τέταρτη εξουσία. Στην πραγματικότητα δεν αποτελούν εξουσία αλλά δύναμη η οποία δεν ασκείται πάντοτε προς τη σωστή κατεύθυνση. Τον περασμένο αιώνα, η πολιτική αντιπαλότητα, επικεντρώθηκε στο αίτημα για είσοδο και για ισότητα στο κοινοβούλιο των πολιτικών, των κοινωνικών δυνάμεων που εκφράζονταν πολιτικά. Τούτο θεωρήθηκε μέγα γεγονός και το κοινοβούλιο η πεμπτούσια της δημοκρατίας. Εύλογα αφού η απουσία ενός επαρκούς επικοινωνιακού συστήματος δεν επέτρεπε τη διάχυση της πολιτικής, πέρα από κάποιες στιγμές δυναμικής αναμέτρησης, στην κοινωνία. Από τη μονοκρατορία της απολυταρχίας, θεωρήθηκε και πολύ σωστά προτιμότερη η δημιουργία αντιπάλων εξουσιών.

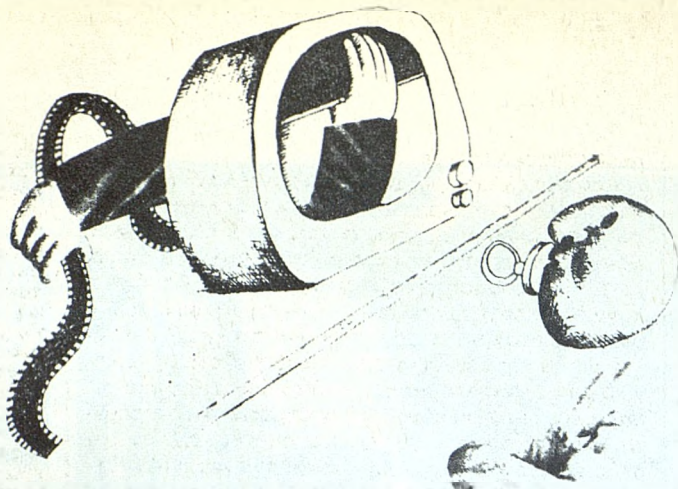
Μια από αυτές υπήρξε το κοινοβούλιο.

Στις μέρες μας ωστόσο τα πράγματα, είναι διαφορετικά. Το κοινοβούλιο, διασφαλίζει μια σχετική ισότητα των πολιτικών ως άτομα και των πολιτικών ομάδων που εκφράζουν διάφορες περιοχές ή απόψεις της κοινωνικής ζωής, αλλά αποκλείει, το ίδιο αυτό κοινοβούλιο, τις κοινωνικές και πολιτικές ομάδες που δεν εκφράζονται ως κόμματα και εννοείται την κοινή γνώμη.

Οι τελευταίες, δηλαδή οι ομάδες συμφερόντων και η κοινή γνώμη, είναι αποκλεισμένες όχι μόνο από το σύστημα της εξουσίας, αλλά με την ιδιοποίηση της πληροφόρησης κρατούνται μακριά από την ίδια την ορατή πολιτική δραστηριότητα. Τελικά η θεσμοθέτηση μιας θέσης στην πληροφορία ισοδυναμεί με μια αντίστοιχη θέση στην πολιτική διαδικασία. Ο Τύπος λοιπόν και η ραδιοτηλεόραση, είναι τα προνομιακά μέσα διάχυσης της πολιτικής προς την κατεύθυνση της κοινωνίας και το αντίστροφο. Θα πρόσθετα μάλιστα ότι λόγω του χαρακτήρα τους αποτελούν όχι απλώς το μέσο αλλά το καθ' αυτό πεδίο της πολιτικής, γιατί όπως ακριβώς συμβαίνει και με το κοινοβούλιο, κυρίως η τηλεόραση δεν αρκείται στο ρόλο του διαμεσολαβητή της πολιτικής πληροφόρησης, της πολιτικής ζωής που παίζεται αλλού. Διεκδικεί από το πράγματα μία θέση δημιουργού, μια θέση πεδίου, αποβαίνει τελικά η σκηνή όπου παίζεται το έργο, όπως στην περίπτωση του θεάτρου. Η σημασία της τηλεόρασης έγκειται ακριβώς στο ότι ανέλαβε να ανασυνθέσει το πεδίο της πολιτικής και μάλιστα σε ευρύτερη βάση από εκείνη που αποτελούσε το κοινοβουλευτικό παρελθόν.

Στο φουαγέ της Παντείου

Φωτ. Κ. Πιττακή

Άλλωστε αυτό είναι και το καινούργιο στοιχείο που έρχονται τα ηλεκτρονικά μέσα μαζικής ενημέρωσης να δώσουν στη σύγχρονη κοινωνία. Για το λόγο αυτόν δίκαια έχουν θεωρηθεί ότι απειλούν το παραδοσιακό σύστημα εξουσίας και εννοείται το ίδιο το αντιπροσωπευτικό σύστημα, όπως έχει γίνει αντιληπτό και λειτουργεί μέχρι σήμερα.

Ο Τύπος λοιπόν και κυρίως η τηλεόραση, είναι η σκηνή όπου παίζεται το έργο, με θεατές όμως που μπορούν να συγκροτηθούν και να παρέμβουν στη σκηνή. Το έργο στη σκηνή, έχει πρωταγωνιστές, έχει κομπάρσους, πάντως συμμετέχουν όλοι, ανάλογα με το ρόλο τους, κάθε φορά που παίζεται το έργο. Τα πρόσωπα αλλάζουν, οι ρόλοι αλλάζουν και προσαρμόζονται, ανάλογα με τη συγκυρία. Οι πρωταγωνιστές στη σκηνή παίζουν ανάλογα με το περιεχόμενο του έργου ανάλογα με το γεγονός και όχι με κριτήριο το συμφέρον του ενός από τους πρωταγωνιστές, κριτήριο επιτυχίας του έργου είναι οι θεατές όχι κάποιος, νόμιμος ή αυτόκλητος, πρωταγωνιστής.

Η μεταφορά στο θεατρικό γεγονός είναι νομίζω σημαντική για να αξιολογήσει κανείς αυτό που αποτελεί σήμερα καίριο πρόβλημα και που με το να επικαλεστούμε ασφαλώς δεν υπερβάλλουμε προς καμία κατεύθυνση. Αναφέρομαι στο πρόβλημα της ισότητας, της με θεσμοθετημένο τρόπο συμμετοχής των πολιτικών φορέων στην πολιτική διαπάλη. Το θέμα με απλά λόγια είναι αν θα μεταφέρουμε αυτό που αποτελεί καταξίωση στο ίδιο το Κοινοβούλιο, στην οθόνη της τηλεόρασης, δηλαδή στη θεατρική σκηνή που επιτρέπει να παιχθεί η πολιτική σε ολόκληρη την κοινωνία ή να καθιερώσουμε εκεί άλλους όρους παιχνιδιού; Εναπόκειται σ' εσάς, στους εισηγητές, σε όλους μας να αναδείξουμε εδώ τα προβλήματα, να προβληματιστούμε πάνω στα ζητήματα που ανοίγει η σημερινή ημερίδα, να προβληματιστούμε επομένως για τη δημοκρατία και για τη μετεξέλιξη του πολιτικού μας συστήματος. Γιατί πιστεύω και πιστεύουμε όλοι, νομίζω, πως ο ρόλος των μέσων μαζικής ενημέρωσης είναι σημαντικός και θα αποδειχθεί καίριος στο μέλλον. Τόσο που όποιος σταθεί προκλητικά απέναντί τους θα συντριβεί ως ιστορική αξία και προοπτικές. Από την πλευρά της Παντείου θεωρούμε ότι τα συμπεράσματα θα αποδειχθούν πολύ σημαντικά και θα προβληματίσουν προς μια ορισμένη θετική ελπίζω κατεύθυνση. Η διαδικασία που προτείνω να ακολουθήσουμε είναι η εξής: πρώτα πρώτα, θα μιλήσουν οι εισηγητές, ο Ν. Σωτηριάδης, ο Π. Μπακογιάννης και ο Γ. Δουατζής. Στη συνέχεια θα διεξαχθεί συζήτηση η οποία θα έχει, αν θέλετε, λόγω και της σημασίας του θέματος, ένα διπλό χαρακτήρα: θα υποβληθούν ερωτήσεις, αλλά ενδεχομένως θα υπάρξουν εκ μέρους σας και διευκρινίσεις ή παρεμβάσεις. Η παράκλησή μου είναι να είστε όσο γίνεται περισσότερο περιεκτικοί και σύντομοι για να πάρουν όσο γίνεται περισσότεροι το λόγο.

Παρακαλώ τον κ. Νίκο Σωτηριάδη να ξεκινήσει. Ο κ. Σωτηριάδης είναι σήμερα ο Β' αναπληρωτής - Γενικός Διευθυντής στην ΕΡΤ-1.

ΝΙΚΟΣ ΣΩΤΗΡΙΑΔΗΣ:

Μέσα μαζικής ενημέρωσης: μια σχέση έλξης και άπωσης

Κατ' αρχήν θα ήθελα να πω ότι η παρουσία μου εδώ, συνδέεται με μια προσωπική πορεία στα μέσα και βεβαίως δεν αντανakλάται αυτή τη στιγμή, άμεσα τουλάχιστον, την κρατική μου θέση, τη θέση του κρατικού υπαλλήλου. Συνεπώς δεν εκφράζω θέσεις που έχουν ή που δεν έχουν αποκρυσταλλωθεί, από την πολιτική ηγεσία των μέσων.

Από την άλλη όμως μεριά η ιδιότητα ενός κρατικού υπαλλήλου, έχει όρια έκφρασης και είναι προφανές ότι δεν έχει κανείς το τεκμήριο της αθωότητας άρα τα όρια του είναι δεδομένα. Αυτό δεν σημαίνει ότι δεν έχει απόψεις, τις οποίες μπορεί επίσης να αναπτύξει. Από εκεί και πέρα, βρισκόμαστε σε μια περίοδο όπου μετά το '84 κάποιοι συνεχείς κραδασμοί στα μέσα δημιούργησαν μια κατάσταση, έτσι που πολλά πρόσωπα εντός και εκτός των τειχών εμφανίζονται ξέπνοα σήμερα, πράγμα που μπορεί να είναι πολύ θετικό, γιατί μπορεί να ξαναρχίσουμε από την αρχή το παιχνίδι και ίσως να βάλουμε με μεγαλύτερη ψυχραιμία ορισμένους όρους της συζήτησης και του θέματος. Αυτά τα λίγα, προλογικά.

Θα άρχιζα την εισήγηση σε ένα θέμα, το οποίο δεν με αφορά αμέσως, διότι δεν είμαι ο άνθρωπος της ενημέρωσης και της πληροφόρησης, τουλάχιστον με τη στενή έννοια των όρων όπως σήμερα τα αντιλαμβάνομαστε, αλλά συμβαίνει να ζω μέσα στους χώρους αυτούς και να μπορώ να σχηματίσω κάποια άποψη πάνω στα θέματα. Άρα η οπτική πάνω στα θέματα αυτά, είναι διαφοροποιημένη. Δεν προέρχεται από έναν άνθρωπο των ειδήσεων, ούτε της ενημέρωσης. Θα ήθελα γι' αυτό το λόγο να κάνω μια αρχή διαβάζοντας δυο μικρά αποσπάσματα από την προοπτική ενός ανθρώπου της τέχνης, σε απομνημονεύματα που άφησε και τα οποία είναι μια πολύ σημαντική υποθήκη.

Αναφερόμενος στην πληροφόρηση γράφει ο Λουί Μπουνιουέλ, νομίζω ότι σε πολλούς από σας είναι γνωστό το βιβλίο:

«Οι σάλπιγγες της αποκαλύψεως, ηχούν μπροστά στις πύλες μας εδώ και μερικά χρόνια και εμείς κλείνουμε τ' αυτιά μας. Όπως η αρχαία, έτσι και αυτή η νέα αποκάλυψη έρχεται κατ' άπάνω μας με τον καλπασμό 4 ιπποτών. Του υπερπληθυσμού, που είναι ο πρώτος ο οδηγός, αυτός που ανεμίζει το μαύρο λάβαρο, της επιστήμης, της τεχνολογίας και της πληροφόρησης. Όλα τ' άλλα κακά που πέφτουν πάνω μας, δεν είναι παρά συνέπειες. Βάζω χωρίς να διστάζω την πληροφόρηση στη σειρά των ολέθριων ιπποτών. Το τελευταίο σενάριο πάνω στο οποίο δούλεψα αλλά που δεν θα μπορέσω ποτέ να πραγματοποιήσω, βασιζόταν σε μια τριπλή συνενοχή. Επιστήμη - τρομοκρατία - πληροφόρηση. Αυτή η τελευταία που συνήθως παρουσιάζεται σαν κατάκτηση, σαν ευεγερσία, ακόμη και σαν δικαίωμα, είναι ίσως στην πραγματικότητα ο πιο καταστροφικός από τους ιππότες μας, γιατί ακολουθεί από κοντά τους άλλους τρεις και τρέφεται από τα ερείπια που εκείνοι αφήνουν πίσω τους. Ένα βέλος να τον χτυπήσει και θα πάψει για λίγο η επίθεση που έχουν εξαπολύσει εναντίον μας».

Είναι προφανές ότι πρόκειται για ανοιχτή επίθεση και στους θεσμούς, αλλά και στα πρόσωπα που πλαισιώνουν την πληροφόρηση και ωστόσο, τελειώνοντας το βιβλίο, αυτό δεν είναι το τελικό συμπέρασμα, διότι εξακολουθεί να υπάρχει και η αναίρεση αυτής της θέσης.

Μια ομολογία λέει: «παρόλο το μίσος μου για την

πληροφόρηση, θα μου άρεσε να μπορούσα κάθε δέκα χρόνια, να σηκώνομαι μέσα από τους νεκρούς, να προχωρώ μέσα από ένα περίπτερο με εφημερίδες και να αγοράζω μερικές. Δεν θα ζητούσα, τίποτε περισσότερο. Με τις εφημερίδες μου κάτω από τη μασχάλη, χλωμός, προχωρώντας σύρριζα στους τοίχους, θα ξαναγύριζα στο νεκροταφείο και θα διάβαζα για τις καταστροφές του κόσμου, πριν ξανακοιμηθώ ασφαλισμένος στο καταφύγιο του τάφου μου».

Συζητώντας βέβαια και αντιμετωπίζοντας τέτοια θέματα, δεν μπορούμε να υιοθετούμε τέτοια οπτική, η οποία εν πολλοίς στρέφεται εναντίον μας. Από την άλλη μεριά όμως, είναι μια οπτική που χρησιμοποιώντας όλα τα συστήματα της υπερβολής, δείχνει αυτή τη σχέση έλξης και άπωσης που μπορεί να έχει κανείς με τα μέσα και είναι μια οπτική, η οποία πολλά θα συνεισέφερε αν μπορούσε να αναπτυχθεί περισσότερο. Σήμερα λοιπόν πάνω στην ενημέρωση, έχουμε να κάνουμε εκτός από ένα δελτίο ειδήσεων και με μια σειρά άλλων ενημερωτικών εκπομπών, με έναν κόσμο σμίκρυνσης και συμπύκνωσης. Ειδικά, θα μπορούσε κανείς να συγκεντρώσει την προσοχή του σ' αυτό το βραδινό δελτίο που σ' άλλες χώρες είναι των 8.00', ανάλογα με το πότε σχολάνε οι εργαζόμενοι, 9.00' ή 9.30' και να δει ότι έτσι όπως έχουν γίνει τα πράγματα σήμερα και μετά τη Γουτεμβέργιανή επανάσταση, ένα τέτοιο δελτίο δεν στερείται συνεπειών ανθρωπολογικών θα έλεγα, δηλαδή δεν στερείται συνεπειών σημαντικών στο ύφος ενός πολιτισμού και στον τρόπο που αυτός ο πολιτισμός αναπτύσσεται.

Δηλαδή ένα Δελτίο των 9 προσφέρει μια εκλαϊκευμένη και καθολική θεώρηση του κόσμου μέσα σε μισή ώρα, την εγκυκλοπαιδική συνόψιση της ημέρας, μια εκλαϊκευμένη λογική και όλο αυτό το πράγμα δεν μπορεί, παρά να έχει συνέπειες. Δηλαδή είναι τόση η σμικρυντική και η συμβατική του λογική, ώστε θα έλεγε κανείς ότι αυτό το πράγμα είναι ένας παραμορφωτικός φακός που από μόνος του έχει ανθρωπολογικές επιπτώσεις, αφού διασπάει ένα σωρό άλλους χώρους πολιτισμού. Αυτό αναφέρεται και στο πρόγραμμα βεβαίως, αλλά νομίζω ότι αυτό το βραδινό δελτίο είναι η συμπύκνωση και η κορωνίδα αυτής της τηλεοπτικής λογικής, είτε κρατικής, είτε ιδιωτικής.

Από την άλλη μεριά, είναι μια ακλόνητη πραγματικότητα και το Δελτίο και οι άνθρωποι που το φτιάχνουν και οι κοινωνικές τους διασυνδέσεις και οι σχέσεις τους ή οι μη σχέσεις τους με την εξουσία, η οποία πια δεν είναι μονομερής και μία, δεν είναι η μία κρατική εξουσία. Μ' αυτή λοιπόν την οπτική, πάνω στο τι θα μπορούσε να συνιστά μια ενημέρωση, μάλλον ποια είναι η κατάσταση της ενημέρωσης σήμερα, θα μπορούσε να δει κανείς ορισμένα πρότυπα τα οποία όλα κινούνται και αποδέχονται αυτή τη σύμβαση με λιγότερο ή περισσότερο αυταρχισμό, με λιγότερη ή περισσότερη χειραγώγηση, με περισσότερο ή λιγότερο σεβασμό στα γεγονότα, αν αυτές οι λέξεις σήμερα μπορούν να έχουν μια σημασία, αλλά που οπωσδήποτε συνιστούν κάποιες σχολές που έχουν δημιουργηθεί στον κόσμο. Είναι προφανές ότι αν εξαιρέσουμε αυτή τη στιγμή μια μεγάλη και αδιαμόρφωτη κατάσταση στην πληροφόρηση που υπάρχει στον τρίτο κόσμο, έχουμε να κάνουμε με δυο μοντέλα, τουλάχιστον στις κοινωνίες που βρίσκονται σε μια ανάπτυξη των παραγωγικών δυναμικών τους, είναι ένα μοντέλο ανατολικό και ένα δυτικό.

Ένα μοντέλο ανατολικό, το οποίο για όσους έχουν εμπειρίες δεν στερείται καθόλου επαγγελματικής επάρκειας, πρόσβασης στα γεγονότα, αλλά και ταυτόχρονα είναι ένα μοντέλο αποκλειστικά, και το ομολογεί άλλωστε, της ταύτισης κόμματος - κράτους που έχει προκύψει σ' αυτές τις χώρες. Πρόκειται για μια άλλη κοινωνική και πολιτική οργάνωση, η οποία έχει

άμεση διαύλο στα δελτία.

Από την άλλη μεριά το δυτικό μοντέλο δεν είναι ένα μοντέλο ενοποιημένο, ενιαίο και σαφές, έχουμε πολλές παραλλαγές, υπάρχει πρώτα απ' όλα η αμερικανική ιδιαιτερότητα ή η αμερικανική αρχή ως πούμε, διότι η τηλεόραση αρχίζει από εκεί. Δηλαδή, όλη η λογική της οργάνωσης του αγγλοσαξωνικού εμπειρισμού και στον πολιτισμό, αλλά και στην πολιτική, έχει μια άμεση συνέπεια στις εκφράσεις στο αμερικανικό μοντέλο τηλεόρασης, το οποίο είναι ιδιωματικό καθαρά, και τα οποία κανάλια δεν σημαίνει ότι στερούνται μιας κρατιστικής θα έλεγα ανασυνθέσεως σε ένα άλλο επίπεδο, διότι έχουν συγκεκριμένες διασυνδέσεις, έχουν ανθρώπους που ήδη αποτελούν συνασπισμένες ομάδες με τεράστιες προσβάσεις στην εξουσία και μία οπτική η οποία έχει περάσει και ενσωματωθεί στον αμερικανικό πολιτισμό, την οποία και εκφοράζουν απευθείας.

Βεβαίως, υπάρχει η ποιότητα του θεάματος, η επαγγελματική επάρκεια ή η πολλαπλότητα των απόψεων. Αλλά μέσα σε έναν ίδιο συγκεκριμένο χώρο, το να αγοράζει κανείς δύο χιλιάδες απορρυπαντικά που είναι όλα τα ίδια, δεν μπορεί ποτέ να καταλάβει τι δικαίωμα επιλογής συνιστά, και που οπωσδήποτε σήμερα αποτελεί, είτε το θέλουμε είτε όχι, το Α και το Ω αυτού που εμφανίζεται να είναι η πληροφόρηση. Κανείς δεν μπορεί να αμφισβητήσει και την ποιότητα του θεάματος και το εύρος των απόψεων, αλλά και τη δυναμικότητα αυτών των χώρων στην αμερικανική τηλεόραση.

Από την άλλη μεριά, η Ευρώπη ακολουθεί. Είχε να κάνει με ένα όργανο πολιτισμού που δεν ταιριαζε αμέσως στις παραδόσεις της, οι περισσότερες χώρες βρήκαν έναν τρόπο να προσαρμοστούν σ' αυτό το είδος, και βεβαίως οι χώρες που βρίσκονταν στο δρόμο της ανάπτυξης με την ευρύτερη έννοια του όρου πολιτιστικής, οικονομικής ή άλλης, αντιμετώπιζαν αντιμετώπιζον και θα αντιμετώπιζον πολύ ισχυρότερους κραδασμούς.

Σ' ό,τι αφορά ορισμένες παραλλαγές ευρωπαϊκές, θα μπορούσαμε να δούμε μια πολύ σημαντική, δομημένη λογική στα αγγλικά κανάλια που κρατάνε ένα ισχυρό σώμα με το BBC στο "πάμπλικ σέρβις" και ανοίγονται σιγά σιγά στην ενσύρματη τηλεόραση και στα ιδιωτικά κανάλια και στον τομέα της πληροφόρησης με ένα προηγμένο επαγγελματικά σώμα δημοσιογράφων, το οποίο βρίσκεται σε μια πολύ υψηλή κοινωνική θέση, εκ των πραγμάτων, δηλαδή αυτό δεν ήταν κάτι μεθοδευμένο από τα πριν, προέκυψε με ισχυρότατες διασυνδέσεις και με κάποιες στατιστικές πολιτικών προτιμήσεων που είναι λίγο περιεργες. Οι περισσότεροι ανήκουν σε κεντρώα κόμματα, είναι «λίμπεραλ», είναι «σοσιαλντέμοκρατες».

Αυτά λένε οι στατιστικές, πράγμα που σημαίνει ότι τοποθετούνται στο κέντρο της πολιτικής ζωής της Αγγλίας, φροντίζοντας να απομονώσουν και τον κ. Τόνυ Μπεν και τον 'Ινοχ Πάουελ. Αυτό είναι βασικό, δηλαδή πρόκειται για μια μορφή πολύ πιο εκλεπτισμένης χειραγώγησης, διότι και οι συνθήκες και ο πολιτισμός και η ανάπτυξη της Αγγλίας, δεν αφήνουν την ψαλίδα να είναι πολύ κλειστή, πρέπει να είναι αρκετά ανοιχτή.

Αυτό δεν αποτελεί αξιολογική κρίση ή μομφή, είναι μια πραγματικότητα. Κάθε χώρα, τουλάχιστον στη σημερινή φάση του πολιτισμού, προσπαίζει ένα μοντέλο ζωής και έχει τους ανθρώπους που το κάνουν. Στη Γαλλία τα πράγματα ήταν πιο ρευστά, οι σχέσεις των γκρουπ, αυτών των ομάδων πίεσεως με την εξουσία ή με αντίστοιχα άλλα οικονομικά συμφέροντα είναι πολύ πιο ρευστές, γι' αυτό και οι κραδασμοί στα κανάλια είναι ισχυρότεροι, μία προσπάθεια στην Antenn 2 να εμφανιστεί μια παραδοσιακή γαλλική απο-

«Οι σάλπιγγες της αποκαλύψεως, ηχούν μπροστά στις πύλες μας εδώ και μερικά χρόνια και εμείς κλείνουμε τ' αυτιά μας. Όπως η αρχαία, έτσι και αυτή η νέα αποκάλυψη έρχεται κατ' άπαν μας με τον καλπασμό 4 ιπποτών. Του υπερπληθυσμού, που είναι ο πρώτος οδηγός, αυτός που ανεμίζει το μαύρο λάβαρο, της επιστήμης, της τεχνολογίας και της πληροφόρησης. Όλα τ' άλλα κακά που πέφτουν πάνω μας, δεν είναι παρά συνέπειες. Βάζω χωρίς να διστάζω την πληροφόρηση στη σειρά των ολέθριων ιπποτών».

Λούι Μπουνιουέλ

Η υπερεκτίμηση της πληροφόρησης και του Δελτίου και όλη η φασαρία που γίνεται γύρω απ' αυτό, θα έπρεπε πιθανόν να υποχωρήσει στο να μπορέσουμε να δούμε τι δυνατότητες έχουμε μέσα από ένα άλλο πρόγραμμα, να μπορέσουμε να ανασυστήσουμε ει δυνατόν εκείνες τις εθνικές ψηφίδες που έχουν χαλάσει από και τη συνδρομή της τηλεόρασης, όχι μόνον εξαιτίας της, και στο χώρο της μουσικής, και στην καθημερινή προσωπία του λόγου και στο χώρο της μυθοπλασίας και στο χώρο του ντοκιμαντέρ, για να μπορέσουν τα άτομα, να μπορέσει ο κόσμος και η τηλεόραση, τουλάχιστον να μην εμποδίζει τους άλλους χώρους έκφρασης να αργούν. Πράγμα που είναι πάρα πολύ βασικό.

ψη με τον κ. Πιέρ Ντε Γκροπ, που προσπάθησε να δώσει μια μορφή εθνικής ενότητας μέσα από το κανάλι, τορπιλίστηκε μέσα σε λίγους μήνες, δεν μπόρεσε να τα βρει με τους δημοσιογράφους, δεν μπόρεσε να τα βρει με τα κλαν, τα διάφορα λόμπι λειτουργούσαν, ο κ. Ντε Γκροπ τινάχτηκε από την καρέκλα του.

Οι σχέσεις επίσης με την εξουσία πάντοτε είναι πιεστικές, και από την άλλη μεριά, έχουμε ένα περίεργο ιταλικό μοντέλο που προβάλλει σήμερα με την ισχυρότατη RAI με ισχυρότατους επίσης Οργανισμούς, με προαποφασισμένη σχεδόν θεσμική επιβολή του Κοινοβουλίου και με αντίστοιχο μοίρασμα των αναλογικών κοινοβουλευτικών δυνάμεων πάνω στην πληροφόρηση. Αυτό δημιουργεί πάρα πολλές δυσκολίες, ταυτόχρονα όμως αποτελεί και τη μορφή αυτού του μοντέλου που ονομάζουμε ιταλική συναίνεση, ιταλικό κονσένσους.

Οι προσπάθειες που γίνονται αυτή τη στιγμή στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα είναι για μια ενοποίηση, μια ενοποίηση που βεβαίως δεν μπορεί να περιλάβει όλες τις χώρες, διότι και μέσα στις χώρες της ΕΟΚ έχουμε ισχυρότατες διαφοροποιήσεις, δηλαδή οι σκανδιναβικές ομάδες, η Δανία λ.χ. που είναι μέσα στην ΕΟΚ, διαχωρίζει τη θέση της, συμπαρατασσόμενη φυλετικά θα έλεγε κανείς με έναν πολιτισμό σκανδιναβικό και προσπαθεί με αυτές τις χώρες να δημιουργήσει δορυφόρους.

Οι Αγγλογάλλοι βρίσκονται σε συνεννόηση, η προσπάθεια του ΟΛΥΜΠΟΥΣ περιλαμβάνει αντιφατικές εκ πρώτης όψεως συσπειρώσεις, τη RAI το ένα από τα δύο κανάλια την ARD και όχι τη ZDF, την ιρλανδική τηλεόραση και το Λουξεμβούργο. Πάνω σ' αυτές τις συσπειρώσεις που γίνονται, υπάρχουν και αντίστοιχες απόψεις που αφορούν την πληροφόρηση. Δηλαδή η ισχυρότερη ένδειξη, ήταν η εισήγηση του Ιταλού σοσιαλδημοκράτη Αρφέ και του Άγγλου συντηρητικού Χάττον για ένα ενοποιημένο δελτίο ειδήσεων μέσα από τον κεντρικό δορυφόρο, τον European Communication Satellite που θα έχει ένα κοινό σώμα δημοσιογράφων, αυτό το editorial stuff που λένε και το οποίο θα σχηματίζει μια κοινή άποψη, είναι προφανές ότι εδώ η αναλογία θα ισχύει υπέρ συγκεκριμένων χωρών, που έχουν μια ισχύ όχι πάντα οικονομική, αλλά και πολιτιστική και συνεπώς οι αδύνατοι σύρρονται. Αυτό είναι μια πραγματικότητα, μπορεί κανείς να την αρνηθεί, μπορεί και όχι, αλλά φαίνεται ότι η Ευρώπη βαδίζει προς τα εκεί.

Οι απόψεις όμως δεν είναι τόσο σαφείς και δεν είναι τόσο σαφείς, διότι είναι προφανείς οι διαφορές που ακόμη και ενώσεις ευρωπαϊκές που έχουν οικονομικό και τελωνειακό χαρακτήρα δεν έχουν περάσει σε μορφές ενοποιήσεως, και κυρίως στο χώρο της πληροφόρησης, όπου τα συμφέροντα είναι πάρα πολλά, ενώ την ίδια στιγμή η αμερικανική πρόκληση ή η ιαπωνική πρόκληση ή η ανατολική πρόκληση, έχει μονολιθικούς στόχους, ξέρει πολύ καλά πού πηγαίνει και είναι προφανές ότι η Ευρώπη στα 5 προσεχή χρόνια, θα αντιμετωπίσει και παρά τις αρχές του Διεθνούς Δικαίου, τους δορυφόρους πάνω από τα εδάφη της, μη μπορώντας πιθανόν να αντιδράσει, αν δεν προχωρήσει σε ορισμένες συνεννοήσεις.

Στη δική μας περίπτωση βεβαίως, τα πράγματα έχουν όλα τα χαρακτηριστικά μιας αντίληψης οικογενείας πάνω σε ένα εργαλείο, το οποίο βρίσκεται ήδη στο δρόμο το μεταβιομηχανικό, αυτό πέρα από την όποια πολιτική οργάνωση ή τις όποιες απόψεις και το οποίο από μόνο του δημιουργεί τεράστιους κραδαμούς και σε επίπεδο παραγωγής και σε επίπεδο απόψεων και σε επίπεδο οργάνωσης. Αυτό που ζήσαμε από τη δικτατορία και μετά σαν παρελθόν στην αντίληψη της ενημέρωσης, που θέλω να ομολογήσω ότι έχει και μια συνέπεια, ήταν ότι το Δελτίο Ειδήσεων ή

οι ενημερωτικές εκπομπές, κάνουν μια συγκεκριμένη προβολή του κυβερνητικού έργου, άλλοτε συγκρατημένη, άλλοτε όχι, χωρίς κομματική άποψη από πίσω, αλλά η οποία ενυπάρχει ιδεολογικά στην ίδια και μόνη την προβολή του κυβερνητικού έργου.

Διαμάχη κομμάτων δεν υπάρχει, προβολή αντιπολιτευτικού λόγου δεν υπάρχει, η πορεία είναι τελειώς ευθύγραμμη και με μια σοφία που θυμίζει λίγο Ναστραντίν Χότζα, ότι όλες αυτές οι διαμάχες τέλος πάντων, περισσότερο κακό κάνουν, παρά καλό. Η άποψη αυτή οφείλει όμως να ομολογήσει κανείς ότι εφαρμόστηκε με πλήρη συνέπεια. Δηλαδή, δεν εμφανίστηκε ποτέ από τα κανάλια η κομματική διαμάχη, υπήρχε ένας και μόνο λόγος. Από το '81 και μετά, αρχίζουμε να έχουμε ένα άνοιγμα, το οποίο κανείς δεν μπορεί να διαμφισβητήσει, δηλαδή και σε επίπεδο πληροφόρησης και σε επίπεδο πολιτικής αντιπαλότητας, αλλά το οποίο άνοιγμα έχει και αντιφάσεις και ένα βήμα προς δύο βήματα πίσω ή δύο βήματα προς και ένα βήμα πίσω. Χωρίς να πούμε τους λόγους αυτών των αντιφάσεων, είναι προφανές ότι πέρα από τις όποιες απόψεις που εκφράζουν οι πολιτικοί φορείς είναι και το σύνολο μιας κοινωνίας που προσπαθεί να ενταχθεί κάπου και νιώθει όλους αυτούς τους κραδασμούς και στο επίπεδο της πληροφόρησης. Ωστόσο, κοιτώντας όλα αυτά τα τέσσερα χρόνια προς τα πίσω, θα δει κανείς μια προσπάθεια ανοίγματος στα κόμματα, η οποία είναι προφανής, αν και δεν είναι ευθύγραμμη, ένα μεγάλο άνοιγμα των ενημερωτικών εκπομπών, όχι μόνο στον αντιπολιτευτικό κομματικό λόγο, αλλά και στις κοινωνικές δυνάμεις, πράγμα που είναι μια σημαντική κατάκτηση.

Η δυναμική έχει ανοίξει, η δυναμική αυτή δεν μπορεί να κλείσει, αλλά πρέπει να μπορέσουμε να βρούμε εκείνους τους όρους, οι οποίοι και θα τη διασφαλίζουν, αλλά και θα δώσουν μια άποψη κοινά αποδεκτή για το πώς θα μπορέσουμε αυτά τα πράγματα να τα συνεχίσουμε και κάτω από ποιους όρους. Δηλαδή θα δεχθούμε την κυριαρχία των κομμάτων στην τηλεόραση και μόνο; Θα δεχθούμε ότι το Δελτίο Ειδήσεων λ.χ. είναι ένα πεδίο ανακοινώσεων και πολιτικής αντιπαλότητας ή θα ξεκινήσουμε από έννοιες διαφορετικές, δηλαδή ότι μια τηλεόραση που οφείλει να διασφαλίζει εκ των πραγμάτων, όλοι το δεχόμαστε, μια πολυφωνία, οφείλει αυτή την πολυφωνία να την εντάσσει σε μια λογική εθνικής ενότητας ή σε μια λογική τέτοιας δημοσιογραφικής δομήσεως του Δελτίου ή των ενημερωτικών εκπομπών που η πολυφωνία να μην αποτελεί κακοφωνία, διότι αυτό πια, αποτελεί ανοιχτή επίθεση όχι μόνο στην αισθητική, αλλά στην ενότητα, στο ύφος και στον εθνικό πολιτισμό ενός λαού.

Έχουμε δει εκπομπές, άλλες πολύ καλές, άλλες μέτριες και άλλες κακές, όπου ομάδες διάφορες επί δυόμισι ή τρεις ώρες, το μόνο που ανταλλάσσουν είναι κραυγές και η τηλεόραση αποσυρόμενη από την ευθύνη να ελέγξει αυτά τα πράγματα, μήπως κατηγορηθεί, αφήνει επί δυόμισι ώρες να υπάρχει μόνο μια σύγχυση ή μια κακοφωνία με την προϋπόθεση, με τη φοβία μάλλον, ότι αν επέμβει, πιθανώς να έχει δυσμενή αποτελέσματα.

Αυτό είναι μια πολύ σοβαρή ένδειξη, για να δούμε πώς μπορούμε να δομήσουμε ορισμένες απόψεις. Πάνω στο θέμα πολυφωνία, στο οποίο δεν θα ήθελα να ανοιχτώ ιδιαίτερα θεωρητικά, θα ήθελα να επικαλεστώ ένα κείμενο, το οποίο το θεωρώ κείμενο - πρότυπο για μια ελληνική άποψη, η οποία βεβαίως δεν μπορεί να είναι τελειώς διαφορετική ή να προέρχεται από τον Άρη. Σε σχέση με το σύνολο των ευρωπαϊκών χωρών η πολιτιστική, πολιτική ενοποίηση είναι ένα γεγονός που δεν μπορεί κανείς να αρνηθεί αλλά δεν μπορεί κανείς επίσης να αρνηθεί και τις ιδιαίτε-

ρότητες κάθε χώρας.

Προέρχεται από ένα κομμάτι που λέγεται Κρόμβελ, σε ένα δοκιμιογραφικό έργο που ονομάζεται «κλειδιά»:

«Της δημοκρατίας, προϋποτίθεται κοινότης και μνήμη και διάλογος εσωτερικός της κοινής συνειδήσεως και παράδοση και πρόσωπο της ιστορίας που διαρκώς μορφούται και αντίλογος εις πάντα λόγον και αντίλογος εις αυτήν την παράδοσιν και τομαί βαθείαι εις αυτό το πρόσωπο της ιστορίας και ωστόσο μία η συνειδηση, η όλη του λαού, και κοινόν το πάθος του διαλόγου και εν πάρα ταύτα, το πρόσωπο της ιστορίας, που συσπάται και μορφάζει και σκυθρωπάζει και σκέπτεται οδυνηρότητα, ίνα διειδεί, διανοίξει καταστρώσει το δρόμο της Κοινότητας».

Φυσικά, τέτοιου είδους κείμενα δεν μπορούν να προσφέρουν άμεσους δημοσιογραφικούς οδηγούς, δεν έχω καμία αμφιβολία ότι κάτι τέτοιο δεν συμβαίνει, αλλά μπορεί να είναι αυτοί οι φάροι της σκέψης σε μία χώρα, όπου βεβαίως η λογιόσύνη έχει υποχωρήσει, και φαίνεται ότι ο χώρος της πληροφόρησης και της ενημέρωσης, περνάει καλώς ή κακώς, είναι μια ακλόνητη πραγματικότητα στα χέρια της δημοσιογραφίας, της κοινωνιολογίας, των πολιτικών επιστημών και όχι βεβαίως του στοχασμού.

Αυτό δεν είναι κατ' ανάγκην αξιολογική κρίση, ούτε σημαίνει ότι τοποθετούμαι υπέρ ή κατά. Είναι όμως μια πραγματικότητα. Συνεπώς η υπερεκτίμηση της πληροφόρησης και του Δελτίου και όλη η φασαρία που γίνεται γύρω απ' αυτό, θα έπρεπε πιθανόν να υποχωρήσει στο να μπορέσουμε να δούμε τι δυνατότητες έχουμε μέσα από ένα άλλο πρόγραμμα, να μπορέσουμε να ανασυστήσουμε ει δυνατόν εκείνες τις εθνικές ψηφίδες που έχουν χαλάσει από και τη συνδρομή της τηλεόρασης, όχι μόνον εξαιτίας της, και στο χώρο της μουσικής, και στην καθημερινή προσωδία του λόγου και στο χώρο της μυθοπλασίας και στο χώρο του ντοκιμαντέρ, για να μπορέσουν τα άτομα, να μπορέσει ο κόσμος και η τηλεόραση, τουλάχιστον να μην εμποδίζει τους άλλους χώρους έκφρασης να αργούν. Πράγμα που είναι πάρα πολύ βασικό.

Μ' αυτή την έννοια, η λειτουργία του προγράμματος, που κατά κανόνα περιφρονείται ή περιορίζεται σε συζητήσεις για το αν και κατά πόσο οι παραγωγοί παίρνουν λεφτά ή δεν παίρνουν, πόσες είναι οι δομές ή πόσα είναι τα λεφτά, θα πρέπει να ξαναϊδωθεί, να προσεχθεί για να οργανώσουμε και γύρω απ' αυτόν το χώρο, τουλάχιστον ισότιμα με την πληροφόρηση, εκείνες ακριβώς τις διόδους που θα μας δώσουν δυνατότητες εθνικής αναπνοής. Να μην ξεχνάμε το εξής: ότι πιθανόν τα προσεχή χρόνια, ή ίσως, να μη φαίνεται στο άμεσο μέλλον, η ιδιωτική τηλεόραση, να αποτελεί μια πραγματικότητα, τουλάχιστον όπως σ' όλες τις άλλες χώρες της Ευρώπης. Καλό θα ήταν να οργανώσουμε όσο μπορούμε τη δημόσια τηλεόραση, αυτό το "πάμπλικ σέρβις" το λεγόμενο, όπως έχει συμβεί στις άλλες χώρες, ώστε ο χώρος αυτός του θεάματος, του ακροάματος και της πληροφόρησης να μην διαγοιμίζεται από τις κλασικές σχέσεις αγοράς, δηλαδή της προσφοράς και της ζήτησης, αλλά να υπάρχουν αναγκαίες ισορροπίες και αυτό βεβαίως είναι κατά τη γνώμη μου μια εθνική πρόκληση. Ευχαριστώ.

Πρόεδρος: Ευχαριστώ τον κ. Σωτηριάδη. Ο κ. Μπακογιάννης θα μας μιλήσει για το ίδιο ζήτημα, από τον ίδιο γενικό τίτλο, αλλά εξειδικευμένες περιοχές, σχετικά με την τηλεόραση. Ο κ. Μπακογιάννης υπήρξε αναπληρωτής Γενικός Διευθυντής επί τρισήμισι μήνες στην πρώτη μεταδικτατορική κυβέρνηση Εθνικής Ενότητας.

ΠΑΥΛΟΣ ΜΠΑΚΟΓΙΑΝΝΗΣ:

Πλουραλισμός: αίτημα πολιτικό

Κυρίες και κύριοι, το θέμα της σημερινής πρωινής συζήτησης είναι το αίτημα και οι δυνατότητες του πλουραλισμού στο ραδιόφωνο και στην τηλεόραση. Θα μου επιτρέψετε να κάνω μια γενικότερη τοποθέτηση πάνω στο πρόβλημα του πλουραλισμού, όπως το βλέπω κάτω από το πρίσμα της δικής μου ανάγκης.

Η κοινωνία είναι από την ίδια της τη φύση και τις λειτουργίες της πλουραλιστική. Το κράτος, ρέπει από την ίδια του τη φύση και την καταγωγή, στην άρνηση του πλουραλισμού. Η αντίθεση που εξακτινώνεται σε μεγάλο θεματικό εύρος και εισχωρεί σε μεγάλο βάθος, στην ιστορική διαδρομή, υπήρξε αιτία συνεχών συγκρούσεων.

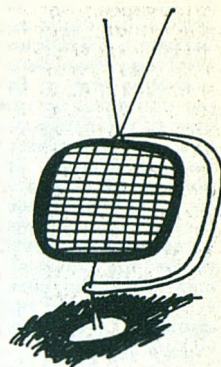
Σήμερα τα δημοκρατικά πολιτεύματα χαρακτηρίζονται από έναν οργανωμένο πλουραλισμό που δεν είναι μόνο επίφαση. Ο οργανωμένος πλουραλισμός, δεν αποτελεί πλέον αποκλειστικά κοινωνικό μέγεθος. Είναι μια πολύπλοκη συμβίωση από κρατικά και κοινωνικά οργανωτικά συστήματα που απέχουν πολύ από το παλιό διαχωριστικό πρότυπο ανάμεσα στην κοινωνία και στο κράτος.

Χωρίς αυτό να σημαίνει ότι η αρχαία οργανική και λειτουργική αντίθεση έχει αρθεί, είναι δεδομένο ότι η συνισταμένη αποκλίνει συνεχώς προς τον πλουραλισμό. Ο πλουραλισμός σήμερα δεν είναι αίτημα μόνο. Έχει τη νομιμότητά του. Αποτελεί κατάκτηση κατοχυρωμένη σε διαφορετικό βαθμό στις διάφορες χώρες, παράλληλα όμως και καθολική επίθεση. Αυτό καθορίζει όχι μόνο τους τρόπους που εκφάνεται, αλλά και τη μεθοδολογία της παραβίασής του. Νόμιμος και κατοχυρωμένος ο πλουραλισμός, δεν έπαψε ποτέ να απειλείται. Απειλείται και από την κατεύθυνση του κράτους και από κοινωνικά μορφώματα. Οι διαχειριστές της κρατικής εξουσίας και τα συμφέροντά τους από τη μια και οι κοινωνικές κάστες από την άλλη, αποτελούν την οργανωμένη απειλή του πλουραλισμού.

Ο πλουραλισμός ως αίτημα καταφάσκει ιδεολογικά και ταυτίζεται πρακτικά σήμερα με την καθολικά καταξιωμένη απαίτηση για μια πιο ανθρώπινη οργάνωση της κοινωνίας και για ένα ανθρωπινότερο περιβάλλον. Στο θεωρητικό επίπεδο έχει ήδη κατακτηθεί ο κοινός τόπος, που μπορεί να διατυπωθεί ως κοινή απαίτηση από τον καθένα, αλλά και από τις ομάδες να είναι έτοιμοι σε κάθε στιγμή να θέσουν προς συζήτηση δημόσια τα συμφέροντά τους και τις απόψεις τους.

Απαιτεί ο πλουραλισμός την αναγνώριση των δικαιωμάτων στη ζωή και στην εξέλιξη των άλλων, αλλά και της πλουραλιστικής δομής του ανθρώπου και της κοινωνίας. Κανένας και καμιά κοινωνική ομάδα δεν ελέγχει την κοινωνική πραγματικότητα ή μέρος της, έστω, ώστε να μπορεί απ' αυτό να αντλεί το δικαίωμα νομιμοποίησης της κυριαρχίας του. Έτσι ο πλουραλισμός του ανθρώπου και της κοινωνίας, αναγκαστικά οδηγεί σε συζήτηση, σε διαπάλη, σε αντιπαράθεση και σε διάσταση ακόμα. Όλα αυτά, όταν γίνονται με βάση ανθρώπινους κανόνες, αποτελούν την εναλλακτική λύση σε μοντέλα εξουσίας, όπου οι μεν, συγκεκαλυμμένοι ή φανερά, καταπιέζουν τους δε ή διαστρεβλώνουν τα πάντα στο όνομα των ιδεών τους ή των συμφερόντων τους.

Ένας γνωστός θεολόγος, έδωσε γι' αυτό, από τη σκοπιά του βέβαια, μια αιτιολόγηση ότι ο θεός δεν έχει ανάγκη στον κόσμο από κανέναν τοποτηρητή. Στη χώρα μας, ο πλουραλισμός επισήμως, δεν αμφισβητείται από κανέναν. Αυτό βέβαια, δεν εμποδίζει καθόλου να αναιρείται ο πλουραλισμός στην πράξη.

Η σύγχυση που ενσπείρει στη λαϊκή συνείδηση η τηλεόραση, είναι ίσως ακόμη πιο επικίνδυνη από τη ζημιά που κάνει με την άρνηση του πλουραλισμού για προπαγανδιστικούς λόγους. Το πολιτικό και πολιτιστικό κατεστημένο που ελέγχει σήμερα την τηλεόραση, δεν διαθέτει δική του αναγνωρίσιμη ιδεολογία, ούτε γνωρίζει επαρκώς την ιδεολογία που θέλει να χρησιμοποιήσει.

Εκεί που το πρόβλημα έχει προσλάβει διαστάσεις και οδηγεί σε οξύτερες αντιπαραθέσεις, είναι τα μέσα μαζικής επικοινωνίας, τα κρατικά μέσα και κυρίως η τηλεόραση. Αιχμή της αντιπαραθέσεως, είναι ο τρόπος που παρουσιάζεται η πολιτική ζωή από την τηλεόραση.

Δεν περιορίζεται εκεί το πρόβλημα. Εκεί επικεντρώνεται απλώς, διότι η εκτροπή από τις κατοχυρωμένες αρχές του πλουραλισμού είναι αυτόφωρη και οι βλαπτόμενοι απ' αυτήν, έχουν φωνή και διαμαρτύρονται. Άρνηση όμως του πλουραλισμού, υπάρχει σε όλα τα επίπεδα. Είναι μάλιστα προοπτικά και η πιο επικίνδυνη και είναι άρνηση του πλουραλισμού η μονοφωνική προβολή ιδεολογίας, αλλά και οι ιδεολογικές ιδέες - απλουστεύσεις. Είναι άρνηση του πλουραλισμού η μονοπωλήσή του από κάθε μέσο που με περιπλοκές ή ωμές τεχνικές, το καθιστούν απροσπέλαστο σε άλλους, αλλά άρνηση του πλουραλισμού, αποτελεί και η προσβλητικά χαμηλή ποιότητα. Ο δήθεν παραχωρητικός λαϊκισμός, αποτελεί πολλαπλά άρνηση του πλουραλισμού.

Και όμως, ακόμη και στο Σύνταγμα κατοχυρώνεται η ισότητα των όρων, αλλά και η απαίτηση για ποιότητα, γράμμα κενό βέβαια έχει μείνει. Οι διαχειριστές της κρατικής εξουσίας, μονοπωλούν την τηλεόραση και οι διαχειριζόμενες την τηλεόραση κάστες, την καθλώνουν στα χαμηλά τους επίπεδα. Η πολιτική μας και η πολιτιστική μας παθολογία χέρι χέρι, διαμορφώνουν την τηλεοπτική μας αθλιότητα. Τα πράγματα γίνονται πιο περίπλοκα, αν υπολογίσει κανείς πως η υψή του λαϊκού μας πολιτισμού καθιστά τους Έλληνες πιο ευάλωτους στον εκπεμπόμενο μύθο. Είναι αυτό η χειρότερη εκδοχή αναίρεσης του πλουραλισμού.

Στις άμεσες πολιτικές εκπομπές, ο δέκτης έχει πολλαπλές δυνατότητες αντίστασης, ψυχολογικές και κριτικού ελέγχου. Η πολιτική τοποθέτηση του ακροατή και η ρεαλιστική γνώση, σε αδρές έστω γραμμές των δεδομένων, αποτελούν ήδη καλές προϋποθέσεις αντίστασης. Η άμυνα δε των οργανωμένων πολιτικών ομάδων και η προβολή των απόψεών τους με άλλα μέσα, ολοκληρώνουν σε κάποιο βαθμό, την αμυντική θωράκιση του ακροατή. Ανυπεράσπιστος όμως μένει, απέναντι στην κακή ποιότητα, στη μονοφωνική ιδεολογία και σε όλα τ' άλλα σχετικά και ιδίως απέναντι σε ιδεολογήματα που εκπέμπονται με τη μορφή μύθου. Η δομή της νεοελληνικής σκέψης κατ' αρχήν, διαμορφωμένη κυρίως από τον παραδοσιακό προφορικό λόγο και με τα ελάχιστα εντεταγμένα στοιχεία του αστικού κριτικού λόγου, είναι αρνητική προϋπόθεση για αντίσταση. Η σχεδόν παντελής απουσία ουσιαστικής κριτικής των εκπομπών στον Τύπο και το είδος των κριτηρίων που την καθορίζουν όταν γίνεται, παράλληλα με τους τρόπους και τους λόγους που αντιδρούν, όταν αντιδρούν οι πνευματικές ελίτ, αφήνουν τις μονοπωλούσες την τηλεόραση κάστες, κυριολεκτικά να αλωνίζουν.

Τα λαϊκά ιδιαίτερα στρώματα, γίνονται βορά αυτής της εγκληματικής κατάρνησης του πλουραλισμού. Είναι ίσως η πρώτη φορά που αυτός ο λαός δεν έχει τρόπο να πολεμήσει την κεντρική εξουσία, που η κοινοτική παραδοσιακή του συνείδηση τον οδηγούσε πάντα να τη μισεί. Η σύγχυση που ενσπείρει στη λαϊκή συνείδηση η τηλεόραση, είναι ίσως ακόμη πιο επικίνδυνη από τη ζημιά που κάνει με την άρνηση του πλουραλισμού για προπαγανδιστικούς λόγους. Το πολιτικό και πολιτιστικό κατεστημένο που ελέγχει σήμερα την τηλεόραση, δεν διαθέτει δική του αναγνωρίσιμη ιδεολογία, ούτε γνωρίζει επαρκώς την ιδεολογία που θέλει να χρησιμοποιήσει.

Τα αποτελέσματα είναι σε μια και μόνο εκπομπή κουλτούρας και ένα σήριαλ ή σε οποιαδήποτε τέλος

πάντων μη άμεσα πολιτική ή ιδεολογική εκπομπή, να συμψύρονται τα πιο ετερόκλητα στοιχεία. Μια ιδεολογική τους ανάλυση θα αλιεύε στα θολά κανάλια στοιχεία τόσο υλιστικομαρξιστικής αντίληψης όσο και φασιστικής νοοτροπίας, εκπεμπόμενα από τον ίδιο συγκεχυμένο εγκέφαλο. Είναι αστείο βέβαια, αλλά μόνο με όσους έχουν τη δυνατότητα να το διακρίνουν.

Η σημερινή πολιτική παθολογία, συνίσταται στη μονοπωλιακή χρησιμοποίηση του κράτους από το «όμμα για να κρατηθεί στην εξουσία. Αναβιώνει αυτό τις εγγενώς αντιπλουραλιστικές τάσεις των μηχανισμών και τις πολλαπλασιάζει με τη θεσμοποίηση της παρανομίας. Ό,τι το κομματικό κράτος κάνει κεντρικά, οι περιφερειακοί μηχανισμοί εκφυλιστικά το επαναλαμβάνουν. Κρατούν προσχηματικά και όσο την κατανοούν την κεντρική απόκλιση και δημιουργούν άλλες, σημαντικές αποκλίσεις προς εξυπηρέτηση ειδικών συμφερόντων. Ο «κομματικός», με εισαγωγικά ή χωρίς, καλλιτέχνης, αναιρεί στην πράξη και με τις μεθόδους του τον πλουραλισμό, περισσότερο απ' όσο η κομματική γραμμή αλλοιώνοντας τις ειδήσεις.

Ας αφήσουμε που λειτουργεί ως οφθαλμός του κόμματος στο χώρο του, ένας οφθαλμός πάντως εκτός των άλλων και μυωπικός. Προοπτικά, οι δυνατότητες πλουραλισμού κατοχυρώνονται από την άνοδο του πολιτιστικού και τη βελτίωση του κοινωνικού επιπέδου. Τέτοια άνοδος, κατασφαλίζει τον πλουραλισμό, αλλά και τον προϋποθέτει. Το πράγμα μοιάζει λίγο, όπως ακούγεται, με φαύλο κύκλο και ίσως με κάποια έννοια είναι, όσο δεν υπάρχει ορατή κοινωνική εξέλιξη, ορατή πορεία. Η κοινωνική μάχη όμως δίνεται σε πολλά πεδία και η πολιτισμική άνοδος, έρχεται ανάλογα με τα αποτελέσματα αυτών των μαχών. Τις περισσότερες απ' αυτές τις μάχες το κρατικοκομματικό κατεστημένο δεν τις υποψιάζεται καν. Υιοθετεί την άρνηση του πλουραλισμού ως πανάκεια απέναντι σε κινδύνους που γενικά γνωρίζει, αλλά ειδικά δεν αναγνωρίζει.

Η στάση απέναντι στον πλουραλισμό είναι βασικό κριτήριο, είναι η λυδία λίθος για ισχυρισμούς προοδευτικότητας. Άμεσα βέβαια οι δυνατότητες πλουραλισμού είναι συνάρτηση των πολιτικών εξελίξεων. Το αίτημα σήμερα στην Ελλάδα είναι περιορισμένο. Δεν μας απασχολούν δυστυχώς τα σύγχρονα ερωτήματα και προβλήματα πλουραλισμού που απασχολούν την Ευρώπη. Περιορίζεται το αίτημα στην εξασφάλιση ενός καθεστώτος που για τις ευρωπαϊκές δημοκρατίες, αποτελεί πολύχρονη κατάκτηση και σημερινό αυτονόητο. Κοινωνικά, πολιτικά και πολιτισμικά αυτονόητος είναι ο πλουραλισμός για τους Άγγλους, τους Γάλλους και τους Γερμανούς. Αίτημα πολιτικό παραμένει για μας.

Ρόλο ιδιαίτερο στον αγώνα για την επιβολή του στοιχειώδους αυτού πλουραλισμού, έχουν οι διανοούμενοι στο σύνολό τους. Είναι η πιο ευαίσθητη κοινωνική ομάδα. Μια κοινωνική ομάδα που κάθε εξουσία φοβάται τον καθοδηγητικό της χαρακτήρα και το ειδικό βάρος της στη διαμόρφωση της κοινής γνώμης. Αν θέλετε, το σκάνδαλο είναι που η ομάδα αυτή δεν έχει εξεγερθεί στο σύνολό της και ανεξάρτητα από την πολιτική ένταξη του καθενός. Και άλλες κοινωνικές ομάδες θα βοηθήσουν στην επιβολή του πλουραλισμού. Είναι στη φύση του λαού μας ο πλουραλισμός. Δεν έχει κανείς παρά να μπει σε ένα καφενείο, ακόμη και τώρα που χωρίστηκαν σε πράσινα και γαλάζια, για να το διαπιστώσει.

Το πολιτικό παιχνίδι και οι πρωτόγονοι όροι διεξαγωγής του, είναι εμπόδιο στον πλουραλισμό. Δεν είναι τυχαίο που και στις άμεσες πολιτικές αντιπαραθέσεις, γυρίζουν το ημερολόγιο 20 χρόνια πίσω. Βραδυπορεί η πολιτική μας ζωή και ετεροχρονίζεται. Γι' αυ-

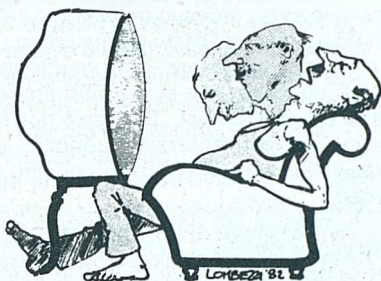
τό αναζητά τα όπλα της δεκαετίας πίσω, πληρώσαμε τον εμφύλιο με χίλιους τρόπους και με κοινωνικό - οικονομική μας υστέρηση. Πληρώνουμε τώρα τη θεατρική αντιστροφή του παιχνιδιού. Πάλι τα πολιτικά όπλα αγχέμαχα και από το παλιό οπλοστάσιο, πάλι η πολιτική μυθολογία, υποκαθιστά την πολιτική σαφήνεια.

Είναι φυσικό, το πρώτο θύμα αυτού του πολέμου, του εμφύλιου πολέμου, να είναι ο πλουραλισμός. Δεν είναι το κόψιμο της φωνής Ελλήνων από Έλληνες η κατάργηση του πλουραλισμού; Πώς όμως θα γινόταν αλλιώς να επιβληθεί η εξουσία των μεν στους δε; Θα κινδυνεύαμε να έχουμε πλήρη δημοκρατία τότε, πράγμα που σημαίνει μια εξουσία ανάπηρη για τα μέτρα των εξουσιαστών.

Ευχαριστώ πολύ.

Πρόεδρος:

Ευχαριστώ πολύ κύριε Μπακογιάννη. Ο κύριος Δουατζής έχει το λόγο, ο οποίος είναι Διευθυντής Ειδήσεων στην EPT-2.

ΓΙΩΡΓΟΣ ΔΟΥΑΤΖΗΣ

Μετά το '81 έφθασε η άνοιξη στην ελληνική τηλεόραση

Θα αρχίσω την ομιλία μου αρνούμενος ότι τα μαζικά μέσα είναι μέσα επικοινωνίας. Θεωρώ ότι είναι μέσα ενημέρωσης. Επικοινωνία σημαίνει διάλογο, αντίλογο, αντιπαράθεση, συμπεράσματα. Ο δέκτης τηλεθεατής δεν επικοινωνεί με το μέσο. Απλά δέχεται μηνύματα.

Τα χαρακτηριστικά των μέσων ενημέρωσης, βάζουν τον τηλεθεατή - δέκτη σε μία θέση μη αντίδρασης. Η τηλεόραση μας δίνει γύρω στις 28 εναλλασσόμενες εικόνες ανά δευτερόλεπτο με παράλληλη εναλλαγή εκπομπής φωτός έτσι που ο τηλεθεατής τελεί σε κατάσταση ημιύπνωσης.

Οι ειδικοί λένε ότι η αλληλοδιαδοχή των εικόνων δεν είναι άμεσα αντιληπτή από τη συνειδησιακή λειτουργία και περνά στο υποσυνείδητο. Μιλάμε δηλαδή για ένα είδος υποσυνειδησιακής πειθούς, ενός μαοζά του εγκεφάλου, πράγμα στο οποίο βασίζεται και η φιλοσοφία της τηλεοπτικής διαφήμισης. Και εδώ έχουμε, τη φοβερή ισχύ και βιαιότητα αυτού του μέσου, που λέγεται τηλεόραση. Την ώρα που δέχεται το μήνυμα ο τηλεθεατής, απομονώνεται εντελώς από το περιβάλλον δέχεται ταχύτατα σωρεία μηνυμάτων, εικόνες, ήχου, λέξεων, ένα σύνολο δηλαδή ερεθισμάτων, που ληθαργώνει το δέκτη, τον κάνει εύκολη λεία. Αξίζει να αναφερθεί, πείραμα έμμεσης διαφήμισης αναψυκτικών στις ΗΠΑ, που είχε ως αποτέλεσμα την αύξηση των πωλήσεων του κατά 542% σε δύο μήνες. Ποσοστό, που δίνει το μέγεθος του μαζικού μιμητισμού, της βιαιότητας και του διαμεσολαβητικού ρόλου της τηλεόρασης, ενός ρόλου που παίζεται ανάμεσα στον υπεύθυνο εκπομπής και στον τηλεθεατή - δέκτη. Η εισβολή λοιπόν του μέσου ενημέρωσης, έχει τα χαρακτηριστικά της επιβολής — αφού εισβάλλει στο πιο ασφαλές καταφύγιο κάθε ανθρώπου, στη φωλιά του, στο σπίτι του — της έλλειψης διαλόγου, της χαλάρωσης κρίσης του δέκτη, τουλάχιστον την ώρα της εκπομπής.

Τα μέσα είναι έτσι κι αλλιώς εξουσιαστικά, βίαια.

Πόσο περισσότερο, όταν σ' αυτή τους την ιδιότητα εμπεριέχεται και η έννοια κρατισμός. Ξέρουμε ότι στη χώρα μας τα μαζικά μέσα τελούν υπό κρατική εποπτεία. Και στο ενδεχόμενο να ενυπάρχει η έννοια του κρατισμού — έννοια ασφυκτική από τη φύση της — δημιουργείται ή πρέπει να δημιουργείται μία υπερευαίσθησια των εκάστοτε κυβερνώντων που εποπτεύουν τα μέσα.

Δυστυχώς με όσα συνέβαιναν στο παρελθόν, φτάσαμε στο σημείο κάθε είδηση που βγαίνει από την τηλεόραση, να θεωρείται και κυβερνητική άποψη, πράγμα απαράδεκτο για οποιαδήποτε προηγμένη κοινωνία.

Τα μαζικά μέσα έχουν ένα διττό ρόλο στο κοινωνικό γίγνεσθαι. Όχι μόνο καταγράφουν γεγονότα που δημιουργούν εξελίξεις, αλλά συγχρόνως με τον τρόπο που θα μεταφέρουν την καταγραφή των γεγονότων, δημιουργούν αυτά τα ίδια εξελίξεις. Αυτή είναι μια άλλη σημαντική διάσταση του ρόλου τους, με άμεση επίπτωση στο πολιτικό γίγνεσθαι με την άσκηση ενεργητικής επιρροής στους πολίτες.

Με βάση τα προηγούμενα η όποια απόφαση για την αυριανή πορεία των μαζικών μέσων ενημέρωσης θα είναι καθοριστική σε εθνικό επίπεδο, αποφασιστικής σημασίας για τον τόπο, το προοδευτικό κίνημα γενικότερα.

Θα ήθελα να αναφερθώ τώρα στο τι παρέλαβε η κυβέρνηση του ΠΑΣΟΚ το 1981, γιατί αυτή την αντίστιξη τη θεωρώ απαραίτητη για τη σημερινή κατάσταση.

Όσοι έχουν καλή μνήμη, θυμούνται ότι ονόματα κομμάτων δεν υπήρχαν, παρά πάρα πολύ σπάνια, πόσο μάλλον τα ονόματα πολιτικών αρχηγών. Συζητήσεις ζωντανές για θέματα κοινωνικά, που λίγο θα ακουμπούσαν στην πολιτική, ήταν κομμένες, ζωντανές συζητήσεις πολιτικές ούτε να το διανοηθεί κανείς, και στοιχεία υπάρχουν γι' αυτά. Είναι γνωστές οι δομές του αυταρχισμού, της απόλυτης εξάρτησης από την κυβέρνηση και ο περίφημος Νόμος 230 που καταγγέλθηκε από το ΠΑΣΟΚ, δεν ψηφίστηκε από αυτό στη Βουλή, αλλά ακόμα δυστυχώς δεν έχει αλλάξει.

Το κλίμα λοιπόν ήταν αυτό μετά το '74. Ήταν γέννημα της χούντας η τηλεόραση, οι μηχανισμοί παρέμειναν άθικτοι και είχαμε και ένα στοιχείο της καθοριστικής, της επιλογής των ανθρώπων, αφού υπήρχαν τα κοινωνικά φρονήματα, οι φάκελοι κτλ. Έτσι, είχαμε μια μονομέρεια πολιτική. Θεωρώ ότι μετά τις αρχές του '82, μπορούμε να μιλάμε για την άνοιξη της τηλεόρασης. Το αν τώρα η άνοιξη αυτή έφερε ή όχι το καλοκαίρι, αυτό το συζητάμε, αλλά μιλάμε για τη μοναδική περίοδο στην ελληνική τηλεόραση, που πραγματικά είχαμε μια άνοιξη.

Τότε είχαμε τις ζωντανές ενημερωτικές εκπομπές, είχαμε ανοίγματα στο ραδιόφωνο, με υπεύθυνους επαγγελματίες με τις δικές τους εκπομπές, είχαμε πρόσβαση όλων των πολιτικών χώρων στις ειδήσεις, στις εκπομπές, παραχωρήθηκαν χρόνοι σε πολιτικούς αρχηγούς, να πούνε τις απόψεις τους, υπήρχε ένα άνοιγμα. Το άνοιγμα αυτό, που σε οποιαδήποτε άλλη χώρα θα ήταν κάτι το φυσιολογικό, για μας ήταν λίγο ξάφνιασμα.

Από εκεί και πέρα, πρέπει να γίνει μια αντίστιξη στην καλλιέργεια συνειδησης και κρίσης μας; όσο το δυνατόν απέναντι στο μέσο, σε σχέση με το τι γινόταν επί δεξιάς και τι μετά. Επί δεξιάς, ήταν δεδομένο ότι ήταν φυμωμένα κάποια κόμματα, κάποιοι φορείς, κάποιοι κοινωνικοί χώροι και το είχαμε πάρει απόφαση και δεν αντιδρούσαμε. Τώρα πράγματι με την άνοιξη που έγινε μετά το '82, ζητάμε όλο και περισσότερα και πρέπει να ζητάμε συνέχεια για να φτάσουμε επιτέλους σε μια πλουραλιστική τηλεόραση. Δεν θα έλεγα ποτέ τη λέξη αντικειμενικότητα, γιατί θεωρώ

Προπαγάνδα, είναι μια συγκεκριμένη δουλειά με μπόλικη επιστημονική και δεν μπορεί ο οποιοσδήποτε να ισχυριστεί ότι η προπαγάνδα στην τηλεόραση, είναι το να εμφανίζεται ο πρωθυπουργός — για παράδειγμα — επί 20 λεπτά σε ένα δελτίο 30 λεπτών ή το να βάζει τις κυβερνητικές ανακοινώσεις. Θα μου επιτρέψετε εδώ να πω, ότι αυτό είναι αντιπροπαγάνδα και μόνο κακό κάνει σ' αυτούς που χειρίζονται την τηλεόραση.

Στόχος πρέπει να είναι μια τηλεόραση στην οποία θα ασκείται κοινωνικός έλεγχος, όχι στενά κομματικός, έτσι που ως κτήμα ολόκληρου του λαού —μιας και συντηρείται από τις εισφορές του κόσμου να εκφράζει το σύγχρονο Έλληνα, να χαράζει προοπτικές μέσα από ενημέρωση, επιμόρφωση και ψυχαγωγία. Ευχαριστώ.

εντελώς αστείο, κάποιος με υποκειμενικά κριτήρια να μας ορίσει την αντικειμενικότητα στα μέσα. Η πολυφωνία, είναι το μόνο που μπορούμε να δεχθούμε.

Η τηλεόραση σε καμία περίπτωση δεν είναι αυτό που σήμερα θα μπορούσε και θα έπρεπε να είναι. Είναι όμως μια τηλεόραση που δεν έχει καμία σχέση με αυτήν της Δεξιάς και γι' αυτό όλοι παλεύουμε να βάλουμε ένα πετραδάκι, να προχωρήσουμε προς τα μπρος. Υπάρχει το περίφημο θέμα της προπαγάνδας. Νομίζω ότι μόνο ένας αφελής θα μπορούσε να πει ότι γίνεται προπαγάνδα στην ελληνική τηλεόραση. Προπαγάνδα, είναι μια συγκεκριμένη δουλειά με μπόλικη επιστημονική και δεν μπορεί ο οποιοσδήποτε να ισχυριστεί ότι η προπαγάνδα στην τηλεόραση, είναι το να εμφανίζεται ο πρωθυπουργός —για παράδειγμα— επί 20 λεπτά σε ένα δελτίο 30 λεπτών ή το να βάζει τις κυβερνητικές ανακοινώσεις. Θα μου επιτρέψετε εδώ να πω, ότι αυτό είναι αντι-προπαγάνδα και μόνο κακό κάνει σ' αυτούς που χειρίζονται την τηλεόραση.

Προπαγάνδα με την επιστημονική της έννοια, δεν υπήρξε ποτέ στην Ελλάδα. Προπαγάνδα για μένα είναι μόνο η αξιοπιστία. Νομίζω ότι μια κυβέρνηση έχει να κερδίσει πάρα πολλά όταν είναι αξιόπιστη και αυτή είναι η καλύτερη προπαγάνδα.

Από την άλλη, οι περίφημες παρεμβάσεις. Θεωρώ ότι έχει διογκωθεί ο μύθος των παρεμβάσεων, κυρίως στις αντιπολιτευόμενες εφημερίδες. Η προβολή του κυβερνητικού έργου, δεν σημαίνει ότι γίνεται μετά από παρεμβάσεις. Όταν αποτελεί είδηση, είναι είδηση. Δηλαδή, το να αυξηθούν οι συντάξεις ή να υποτιμηθεί η δραχμή είναι κυβερνητικό έργο, είτε θετικό, είτε αρνητικό και αποτελεί είδηση. Δεν βλέπω γιατί είναι προπαγάνδα κάτι τέτοιο ή θα πρέπει να γίνεται με τις παρεμβάσεις. Η κρατική εποπτεία βέβαια, από τη φύση της λειτουργεί ανασταλτικά στο προχώρημα της τηλεόρασης για μια πολυφωνία και για μια πιο πλουραλιστική γενικότερα εικόνα.

Παρεμβάσεις έγιναν. Αυτό δεν μπορώ να το αρνηθώ. Μπορώ όμως να κρίνω όλο το γίγνεσθαι στα τηλεοπτικά μας πράγματα, μέσα από μεμονωμένα περιστατικά; Νομίζω ότι η συνολική εικόνα είναι αυτή που μετράει και εκεί, για να έχουμε συνολική εικόνα, θα πρέπει να έχουμε μνήμη. Δυστυχώς, ξεχνάμε πολύ γρήγορα τι γινόταν. Θεωρώ, επίσης, για να μην παρεξηγηθώ, ότι κάνοντας σύγκριση με το τι γινόταν επί Δεξιάς, σε καμία περίπτωση δεν δίνω άλλοθι στην κυβέρνηση της σημερινής, διότι μια κυβέρνηση που θέλει να λείει ότι στοχεύει το σοσιαλιστικό μετασχηματισμό, είναι αυτονόητο ότι δεν μπορεί να συγκρίνεται με το τι έκανε η Δεξιά την οποία πολεμούσε τόσα χρόνια.

Το συγκριτικό της μέτρο, πρέπει να είναι ο στόχος ο τελικός, που σημαίνει μια πραγματικά δημοκρατική τηλεόραση και τίποτε άλλο. Από τη δημοσιογραφική πλευρά θέλω να κάνω μια διευκρίνιση. Είναι άλλος εντελώς ο τηλεοπτικός δημοσιογραφικός λόγος και άλλος ο έντυπος. Γιατί στην τηλεόραση πέρα από το στοιχείο της εικόνας και του ήχου που παρεμβαίνει, πρέπει να αλλάζει και ο τρόπος γραφής, πρέπει να είναι γραπτός - προφορικός λόγος στην τηλεόραση και υπάρχουν ειδήσεις, οι οποίες σε καμία περίπτωση δεν μπορούν να βγουν στην τηλεόραση όπως βγαίνουν στις εφημερίδες.

Θα πω ένα παράδειγμα μικρό. Η περίφημη Μήδεια που σκότωσε τα παιδιά της. Αυτό πραγματικά είναι μια είδηση πρώτης σελίδας για την εφημερίδα Αντιλαμβάνεσθε, αν έβγαине η τηλεόραση, με τον τρόπο που παρουσιάστηκε το θέμα στις εφημερίδες, με πρώτο θέμα αυτό, πόσα παιδικά μάτια θα βλέπανε το δελτίο ειδήσεων εκείνη την ώρα, πώς θα κοιμόντουσαν το βράδυ και πώς θα βλέπανε τη μητέρα τους;

Θέλει κάποιο χειρισμό κάθε θέμα, εντελώς ειδικό, που είναι μακριά απ' αυτόν που γίνεται στις εφημερίδες. Μέσα απ' αυτό το πνεύμα, —αυτό ήταν κοινωνικό θέμα με τη Μήδεια— αν έρθουμε στα πολιτικά, αντιλαμβάνεσθε την οξύτητα και την ένταση της αντιπαράθεσης των κομμάτων στη Βουλή ή όπου αλλού, αν αυτή έμπαινε στα σπίτια του κόσμου, κυρίως στο δελτίο των 12.00', όταν πάει να κοιμηθεί κάποιος. Να ακούει εκρηκτικές εκφράσεις, τέτοιες που να δημιουργούν μια τρομακτική ανασφάλεια, χωρίς να οξύνουν το πολιτικό του αισθητήριο;

Υπάρχει, βέβαια, το ερώτημα των κομμάτων γιατί δεν βάζουμε ανακοινώσεις τους ολόκληρες, κτλ. Ολόκληρες ανακοινώσεις, δεν πρέπει να μπαίνουν στην τηλεόραση. Έτσι, θα ικανοποιούσαν πάρα πολύ τα κόμματα, αλλά θα μας έβριζαν όλοι οι τηλεθεατές. Ο χρόνος του δελτίου είναι πολύ μικρός για να μπορείς να έχεις άπλωμα σε όλες τις ειδήσεις. Θεωρώ ότι θα πρέπει το δελτίο ειδήσεων να είναι το ερέθισμα με τίτλους ειδήσεων, ώστε να μπορεί αύριο ο τηλεθεατής να πάρει την εφημερίδα και να διαβάσει αυτό που τον ενδιαφέρει. Ένα κακό που συμβαίνει ακόμα, είναι ότι στις πολιτικές ειδήσεις, συνήθως επικεντρώνουμε την είδηση στα πρόσωπα και όχι στα γεγονότα.

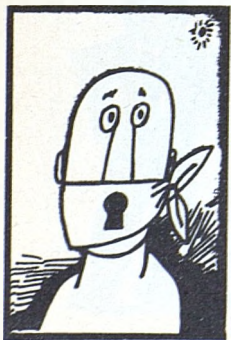
Αυτό είναι μια αρρώστια παλιά και ελπίζω σιγά σιγά να την αποβάλλουμε. Μια άλλη αποψή μου είναι ότι οι περίφημες διαβουλεύσεις των κομμάτων ή της κυβέρνησης για τον καθορισμό χρόνου, είναι λάθος. Η δημοκρατία δεν μετριέται με τα λεπτά. Μετριέται με τη σωστή δημοσιογραφική λειτουργία και αξιολόγηση της είδησης που φέρνει κάθε κόμμα. Το να βάλουμε πέντε λεπτά το ένα κόμμα, δύο το άλλο, δεν κάνουμε τίποτε. Μόνον αξιολογώντας ειδησεογραφικά και έντιμα, τι είδηση φέρνει το κάθε κόμμα, πρέπει να την πούμε. Εκείνο που με κάποια ικανοποίηση θέλω να σας πω, είναι ότι από τη μικρή μου πείρα, η σημερινή κυβέρνηση έχει κατανοήσει, ότι παρέμβαση έτσι και αλλιώς κάνει στα μαζικά μέσα και μόνο από την επιλογή των στελεχών που τοποθετεί στα μαζικά μέσα. Και σταματά εκεί.

Αυτό σημαίνει ότι έχει πάψει να είναι ο υφυπουργός Τύπου, ο αρχισυντάκτης των δελτίων ειδήσεων και των ενημερωτικών εκπομπών, όπως γινόταν.

Εκείνο που λείπει από την τηλεόραση, είναι ότι η Ελλάδα είναι μόνο η Αθήνα, η Θεσσαλονίκη και η Πάτρα το πολύ. Είναι εγκατελειμμένη η περιφέρεια. Είναι πάρα πολύ εύκολο, λίγο δαπανηρό βέβαια, να γίνουν κάποιοι τοπικοί σταθμοί και να έχουν το δικό τους πρόγραμμα και ένα δεκάλεπτο τοπικό δελτίο ειδήσεων. Θα ήθελα να πω, για κάποιους που θεωρούν ότι είναι σπατάλη να επενδύονται χρήματα στην τηλεόραση ότι πιστεύω πως είναι από τις επενδύσεις που έχουν άμεση απόδοση και ταχύτερη απόσβεση σε σχέση με οποιαδήποτε άλλη επένδυση.

Στόχος πρέπει να είναι μια τηλεόραση στην οποία θα ασκείται κοινωνικός έλεγχος, όχι στενά κομματικός, έτσι που ως κτήμα ολόκληρου του λαού —μιας και συντηρείται από τις εισφορές του κόσμου να εκφράζει το σύγχρονο Έλληνα, να χαράζει προοπτικές μέσα από ενημέρωση, επιμόρφωση και ψυχαγωγία. Ευχαριστώ.

Πρόεδρος: Θα μου επιτρέψετε, πριν αρχίσουμε τις ερωτήσεις από το ακροατήριο και για την πληρέστερη ενημέρωση πάνω στο θέμα που συζητάμε εδώ, να ακούσουμε την ολιγόλεπτη παρέμβαση του κ. Anders Thunberg, είναι Σουηδός δημοσιογράφος και θα μας πει λίγα λόγια, για τη σουηδική περίπτωση, μιας και τελευταία έγινε αναφορά σ' αυτήν και είναι φρόνιμο να γνωρίζουμε ορισμένα πράγματα για το σκεπτικό, για το πώς λειτουργεί.

ANDERS THUNBERG:

Το σουηδικό μοντέλο

Θα ήθελα πρώτα να σας παρουσιάσω τον εαυτό μου. Δουλεύω εδώ και 15 χρόνια στο σουηδικό ραδιόφωνο και τα τρία τελευταία χρόνια για τη Νότιο Ευρώπη ειδικά με βάση τη Ρώμη.

Πρόσφατα ήμουν σε ένα γεύμα με το Ρώσο ανταποκριτή της Ισβέστια. Στο γεύμα ήταν και η αμερικανίδα ανταποκρίτρια του ABC η οποία είχε κάνει μια έρρυνα για την περίπτωση του Αλή Αγκτζά επίδοξου δολοφόνου του Πάπα. Ο Ρώσος συνάδελφός μου, παρπονιόταν ότι τα δυτικά μέσα μαζικής ενημέρωσης, δεν κάνουν αρκετές προσπάθειες να βρουν τις διασυνδέσεις της CIA με τη Μαφία στην περίπτωση αυτή. Τότε η Αμερικανίδα συνάδελφος είπε ότι αν μπορούσε να βρει αποδείξεις, ότι η CIA είναι μπλεγμένη θα γίνονταν διάσημη και θα έπαιρνε προαγωγή.

Όταν άκουσα γι' αυτή τη συνάντηση εδώ, σκεπτόμουν αυτή τη συζήτηση που σας ανέφερα σχετικά με την προστασία των ραδιοφωνικών ανταποκρίσεων και ειδήσεων. Είναι θέμα δημοσιογραφικής ακεραιότητας των ατόμων που δουλεύουν στα μέσα μαζικής ενημέρωσης. Η ακεραιότητά τους, τους κατοχυρώνει σαν επαγγελματίες και οι ενώσεις τους, τους υποστηρίζουν σ' αυτό το ρόλο. Ας πάρουμε ένα γιατρό, που πρέπει να σώζει ζωές. Δεν έχει σημασία αν η ζωή που θα σώσει, είναι η ζωή κάποιου αεροπειρατή ή κάποιου τρομοκράτη ή η ζωή ενός πρωθυπουργού.

Όλοι το παραδέχονται αυτό και νομίζω ότι όλοι αποδέχονται τον επαγγελματικό ρόλο του δημοσιογράφου. Και νομίζω ότι το ίδιο συμβαίνει και στην Ελλάδα.

Τώρα δυο λόγια για το σουηδικό σύστημα και τις ομοιότητες και διαφορές ανάμεσα στο σουηδικό και το ελληνικό. Εγώ θα σας πω για το σουηδικό σύστημα και εσείς θα βρείτε τις ομοιότητες και διαφορές. Κατ' αρχήν το σουηδικό σύστημα δεν είναι κρατικό. Είναι γεγονός ότι το σουηδικό ραδιόφωνο και η τηλεόραση, έχουν αποκλειστικά δικαιώματα να εκπέμπουν σε εθνική κλίμακα, είναι σα μονοπώλιο σε εθνική κλίμακα ανεξάρτητα από το ποιος είναι στην κυβέρνηση. Όσον αφορά τη δημοσιογραφική ακεραιότητα, τα προγράμματα πρέπει να συμπεριλαμβάνουν θέματα με όλες τις απόψεις. Υπάρχει όμως ένας περιορισμός. Ένα πρόγραμμα, πρέπει να υποστηρίζει γενικές δημοκρατικές αξίες. Το σύστημα το σουηδικό, δεν είναι κρατικό όπως είπα. Σε ποιον όμως ανήκει; Οι «ιδιοκτήτες» είναι λαϊκές οργανώσεις και οι εφημερίδες, το εμπόριο και η βιομηχανία. Όταν λέμε λαϊκές οργανώσεις εννοούμε το εργατικό και το συνεταιρικό κίνημα. Το εμπόριο και η βιομηχανία έχει 20% των μετοχών, οι εφημερίδες έχουν επίσης 20% και οι λαϊκές οργανώσεις έχουν 60%. Οι μέτοχοι εκλέγουν τα μισά μέλη της ραδιοτηλεόρασης ενώ τα άλλα μισά είναι εκπρόσωποι τόσο της κυβέρνησης όσο και της αντιπολίτευσης. Ο πρόεδρος, εκλέγεται πάντα από την κυβέρνηση. Έτσι, σήμερα, στη Σουηδία έχουμε στο Συμβούλιο της ραδιοτηλεόρασης τρεις σοσιαλιστές και τρεις της αντιπολίτευσης που έχουν εκλεγεί από την κυβέρνηση. Κανονικά ο πρόεδρος του Γενικού Συμβουλίου της ραδιοτηλεόρασης δεν αλλάζει όταν αλλάζει η κυβέρνηση.

Μετά τις εκλογές, όταν ο κύριος Πάλμε ήταν στην αντιπολίτευση, η ραδιοτηλεόραση, χωρίστηκε σε διαφορετικές ομάδες - εταιρίες, σε διαφορετικά Συμβούλια. Ένα για την τηλεόραση, ένα για το ραδιόφωνο, ένα άλλο για τους τοπικούς σταθμούς ραδιοφώνου, και ένα για τα εκπαιδευτικά προγράμματα. Το βασικό Συμβούλιο ασχολείται με τα οικονομικά και τα θέματα για την εξέλιξη της ραδιοτηλεόρασης, δορυφόρους, κτλ. Επίσης, εκλέγει τα άλλα Συμβούλια.

Αυτό που είναι σημαντικό είναι ότι τα Συμβούλια δεν ασχολούνται με το περιεχόμενο των προγραμμάτων. Η ευθύνη των εκπομπών είναι στα χέρια των υπεύθυνων των προγραμμάτων, των διευθυντών οι οποίοι, διαλέγονται με επαγγελματικά και δημοσιογραφικά κριτήρια. Όπως βλέπετε, δεν υπάρχει καμία κατευθυντήρια γραμμή ανάμεσα στους πολιτικούς, στα Συμβούλια και στα άλλα μέλη των Συμβουλίων και στους ανθρώπους που ασχολούνται με τα προγράμματα.

Για παράδειγμα, αν έρθει ο Πρόεδρος του δικού μου Συμβουλίου μέσα στο στούντιο, θα αναγκαστώ να του πω να φύγει. Και να πάει να ακούσει τα προγράμματα όταν θα μεταδοθούν, όπως όλοι οι άλλοι.

Τώρα, εκτός από το Γενικό Συμβούλιο της Ραδιοτηλεόρασης υπάρχει και ένα άλλο, Συμβούλιο ελέγχου θα το λέγαμε (Radionamnden) ανεξάρτητο από τα άλλα Συμβούλια της ραδιοτηλεόρασης, έχει το δικό του γραφείο, τα μέλη του διορίζονται από την κυβέρνηση, αλλά δεν αντιπροσωπεύουν πολιτικά κόμματα ή πολιτικές δυνάμεις. Η επιλογή τους θα πρέπει να προέρχεται απ' όλη την γκάμα της σουηδικής κοινωνίας.

Συνήθως είναι άτομα μεγάλης ακεραιότητας, αναγνωρισμένα, μπορεί να είναι συγγραφείς, μπορεί να είναι μέλη της Βουλής, αλλά δεν εκλέγονται: επειδή είναι μέλη της Βουλής. Π.χ. έχουμε και έναν Επίσκοπο στο Συμβούλιό μας. Ο Πρόεδρος του Συμβουλίου αυτού, είναι πάντα ένας επαγγελματίας Δικαστής. Πέρσι, το Συμβούλιο αυτό, ασχολήθηκε με 600 ή 700 περιπτώσεις. Σε 23 περιπτώσεις, έδωσε σε όσους διαμαρτύρονταν για κάποιες εκπομπές το δικαίωμα να αποκατασταθούν ή τη δυνατότητα να απαντήσουν σε κάποια ραδιοφωνική μετάδοση. Σε 21 περιπτώσεις, το Συμβούλιο απεφάνθη ότι το πρόγραμμα είχε καταπατήσει τους κανόνες και σε 10 περιπτώσεις η κριτική για το πρόγραμμα ήταν πολύ ήπια.

Όπως βλέπετε, στο 90% των περιπτώσεων, τα παράπονα δεν έγιναν δεκτά. Κάθε ένας που βλέπει ένα πρόγραμμα, έχει το δικαίωμα να παραπονέθει. Και το ίδιο το Συμβούλιο μπορεί να βρει θέματα για να παραπονέθει, συνήθως συμβαίνει αυτό όταν έχει γίνει κάποια δημόσια συζήτηση για το πρόγραμμα.

Για παράδειγμα σε θέματα όπως, πώς θα καλύψουμε το πρόβλημα της Μέσης Ανατολής και τα διάφορα μέρη που έχουν εμπλακεί σ' αυτές τις συγκρούσεις. Επίσης, μπορεί να είναι θέματα όπως κατά πόσο η ραδιοτηλεόραση καλύπτει τα συμφέροντα των μεταναστών, και κυρίως των ξένων που έρχονται στη Σουηδία, τα δικαιώματα Ελλήνων, Τούρκων, κτλ. Ποιοι όμως είναι οι κανόνες πάνω στους οποίους πρέπει να βασιστεί το Συμβούλιο της ραδιοτηλεόρασης;

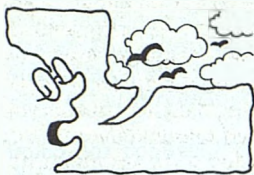
Έχω ήδη αναφέρει μερικούς, όπως για παράδειγμα, πρέπει να υποστηρίζουμε τις δημοκρατικές αρχές. Πρέπει, επίσης, να προβλέπουμε χρόνο και για τις διαφορετικές απόψεις. Οι κανόνες αυτοί προβλέπουν επίσης ότι το πρόγραμμα πρέπει να προκαλεί συζητήσεις και τα προγράμματα ψυχαγωγίας πρέπει να είναι καλής ποιότητας. Απαγορεύονται να γίνονται αστεία σε βάρος γυναικών, διαφορετικών φυλών, και μεταναστών. Όσον αφορά την παρουσίαση προβλημάτων ή απόψεων, πρέπει να προβάλλονται όλες οι πλευρές. Χρησιμοποιούμε, τη λέξη αντικειμενικότητα, μία λέξη που έχει δύο όψεις, τη σχετικότητα και την αλήθεια.

Όσον αφορά τα ρεπορτάζ και τα καθημερινά νέα, την επικαιρότητα, το Συμβούλιο ελέγχου τονίζει ότι πρέπει στα σχόλια να υπάρχει κάποια ισορροπία απόψεων.

Αυτό το Συμβούλιο δεν έχει καμία ισχύ, στο σχηματισμό των προγραμμάτων. Μπορεί μόνο να παρακινήσει διάφορες συζητήσεις επαγγελματικές, μέσα στο

Πρέπει να υποστηρίξουμε τις δημοκρατικές αρχές. Πρέπει, επίσης, να προβλέπουμε χρόνο και για τις διαφορετικές απόψεις. Οι κανόνες αυτοί προβλέπουν επίσης ότι το πρόγραμμα πρέπει να προκαλεί συζητήσεις και τα προγράμματα ψυχαγωγίας πρέπει να είναι καλής ποιότητας.

κτίριο της ραδιοφωνίας. Δεν μπορεί να απολύσει κανέναν, μπορεί μόνο να αναγκάσει την τηλεόραση, να μεταδώσει τα συμπεράσματά της και να κάνει κάπου σύντομες διευκρινίσεις. Ευχαριστώ.

ΣΥΖΗΤΗΣΗ

Πρόεδρος: Ευχαριστώ τον κ. Anders Thumberg. Η κ. Ρεζάν, είναι η δεύτερη η οποία σήκωσε το χέρι. Θα έλεγα να ξεκινήσουμε χωρίς να ανοίξουμε κατάλογο αν και στη συνέχεια κάποιος θεωρήσει ότι έχει καλυφθεί να παραμένει απλώς στη θέση του.

Μ. Ρεζάν: Δεν ξέρω αν αυτά που θα πω είναι παρέμβαση ή ερώτηση, πάρτε τα όπως θέλετε. Θα ρωτήσω και τον κ. Σωτηριάδη και τον κ. Δουατζή, με ένα σμπάρο δυο τρυγόνια.

Κύριε Σωτηριάδη, πρόσεξα, πως με μεγάλη προσοχή πλησιάσατε τα ελληνικά μας θέματα και δεν θα ήθελα βέβαια με την παρέμβαση - ερώτηση να φύγετε από τη θέση σας, ακόμη δεν καθήσατε, έχει συμβεί να φύγουν άνθρωποι από τη θέση τους μετά από μια παρέμβαση και μου κόστισε πάρα πολύ. Ήθελα όμως να μιλήσω για το άνοιγμα που έγινε επί ΠΑΣΟΚ στην ελληνική τηλεόραση. Πράγματι έγινε και πάρα πολλές φορές διερρωτώμαι, πως από εκείνη τη συναρπαστική συνέντευξη του πρωθυπουργού στο ABC τον Οκτώβριο του '81, φτάσαμε ή μάλλον καταντήσαμε στο φετινό δελτίο ειδήσεων.

Διότι τώρα, απευθύνομαι και στον κ. Δουατζή, όταν μας λέει ότι υπάρχει άνοιγμα ακόμη και σήμερα, κύριε Δουατζή, το φετινό δελτίο ειδήσεων της ΕΡΤ-1, όχι το δικό σας, αλλά πιστεύω ότι δεν θα ήταν πολύ διαφορετικό, ήταν εφάμιλλο σε βαρεμάρα και σε κομματικοποίηση με τα δελτία ειδήσεων επί Νέας Δημοκρατίας και θα σπεύσω να θυμίσω σ' αυτό το ακροατήριο ότι έφυγα από την ΕΡΤ και επί Νέας Δημοκρατίας και επί ΠΑΣΟΚ. Βεβαίως, όταν έφευγα επί Νέας Δημοκρατίας, με χειροκροτούσε το ΠΑΣΟΚ. Όταν έφευγα επί ΠΑΣΟΚ, με χειροκροτούσε η Νέα Δημοκρατία, εξ ου και δεν μου κάνει καμία εντύπωση.

Θα ήθελα λοιπόν να σας πω και επί τη ευκαιρία να μην το ξεχάσω, ίσως θα ήταν σκόπιμο για όλους μας, κάποτε κάποιο Δελτίο Ειδήσεων, αυτής της σουηδικής τηλεόρασης, να το μεταδίδετε από την ελληνική τηλεόραση, ότι εκείνο που μου κάνει εντύπωση είναι ότι οι συνάδελφοι δεν είναι επαγγελματίες. Πώς μπορεί να πει κανείς όλα σε πάρα πολύ μικρό χρονικό διάστημα και να μην αφήσει τίποτε απ' έξω.

Όμως ανοίγματα δεν έγιναν μόνο επί ΠΑΣΟΚ, γιατί άνοιγμα ήταν και το τρίτο πρόγραμμα του Μάνου Χατζιδάκι, το οποίο βέβαια είχε τη μοίρα που έχουν όλα τα ανοίγματα. Και αν είμαι τόσο πολύ αυστηρή με το ΠΑΣΟΚ, είναι γιατί από το ΠΑΣΟΚ περιμέναμε άλλα πράγματα ή τουλάχιστον άλλα πράγματα είχε επαγγελθεί και υποσχεθεί και δεν θα σταματήσω στο νόμο 230 ή 235 διότι οι νόμοι δεν κάνουν μια τηλεόραση. Ο ωραιότερος νόμος καταστρατηγείται και μάλιστα δεν τον έχω διαβάσει ποτέ αυτό το νόμο, αλλά πιστεύω ότι πρέπει να είναι τέλειος ο νόμος. Δεν είναι αυτός που κάνει την τηλεόραση.

Κύριε Δουατζή,

Είπατε ότι δεν μπορούν να λεχθούν όλα τα πράγματα από ένα δελτίο ειδήσεων. Όλα λέγονται, όπως δεν λέγονται. Γιατί τότε θα σας ρωτήσω, με ποιο δικαίωμα βάζει η τηλεόραση 11-1 το βράδυ εικόνες τρόμου, αυτό το θρίλερ της Παρασκευής που διερρωτώ-

μαι πώς κοιμούνται οι άνθρωποι μετά απ' αυτό που βλέπουν. Όλα μπορεί να τα πει κανείς.

Λέτε επίσης, κύριε Δουατζή ότι άλλοτε ο αρχισυντάκτης δελτίων ειδήσεων ήταν μόνο ο υφυπουργός Τύπου. Ήταν και είναι. Η διαφορά ξέρετε ποια είναι σήμερα; Σήμερα είναι ότι όταν ο υφυπουργός Τύπου δεν θέλει να γίνει αρχισυντάκτης των ειδήσεων, απλούστατα φεύγει ο υφυπουργός Τύπου και έχουμε το παράδειγμα του κ. Λαλιώτη. Και εδώ ρωτώ και τους δυο σας. Κανείς από τους δυο σας δεν μίλησε να πει, γιατί φύγανε αυτοί οι τρεις άνθρωποι. Ξέρετε γιατί φύγανε;

Γιατί φύγανε οι άμεσοι προκάτοχοί σας; Φύγανε διότι ένα βράδυ στο δελτίο ειδήσεων η κυβέρνηση ισχυριζόταν ότι η απεργία απέτυχε ενώ οι οργανωτές της απεργίας λέγανε ότι είχε μεγάλη επιτυχία. Φύγανε κατά τρόπο που δεν θα επέτρεπε, κύριε Δουατζή, να είσατε τόσο αυστηρός με τους παλιούς και επεικής για τους σημερινούς.

Λοιπόν αυτά ήθελα περίπου να σας πω και επίσης ότι ο πλουραλισμός δεν είναι κάτι που το μετράς με το χρονόμετρο στο χέρι. Δεν νομίζω ότι το περσινό δελτίο ειδήσεων με το δικό σας, έχει μεγάλη διαφορά. Αυτά ήθελα να πω.

Πρόεδρος: Ευχαριστώ, κυρία Ρεζάν. Πριν απαντήσουν οι κύριοι Σωτηριάδης και Δουατζής, θα ήθελα να διευκρινίσω διαδικαστικά, ότι σκοπός μας εδώ και αυτό αφορά κυρίως τους εισηγητές και το ακροατήριο, δεν είναι να προσωποποιήσουμε τα θέματα, αλλά ξεκινώντας από την παρουσία των εισηγητών, που μερικές φορές συμβαίνει να εργάζονται και στην τηλεόραση, να πλουτίσουμε την κριτική μας, τον προβληματισμό μας για τα θέματα που έχουμε να αντιμετωπίσουμε.

Μην θεωρηθεί δηλαδή από το ακροατήριο ότι εντοπίζουμε προσωπικά το πρόβλημα και μην επιχειρήσουν οι εισηγητές μια προσωπική απάντηση. Να σταθούμε στα προβλήματα γιατί αυτά, νομίζω, είναι που ενδιαφέρουν και όχι η προσωπική παρουσία εδώ ή εκεί οποιουδήποτε. Η προσωπική στάση είναι απλώς χρωσμένη στο πρόβλημα. Επισημαίνω ότι η διευκρίνιση αυτή δεν αφορά σε καμία περίπτωση την παρέμβασή σας, κυρία Ρεζάν, απλώς ήταν αμέλεια δική μου, έπρεπε να το πω πριν από τη δική σας παρέμβαση.

Μ. Ρεζάν: Δεν έχω τίποτε με τον κύριο Δουατζή...

Πρόεδρος: Νομίζω, ακριβώς ότι επειδή ο κ. Δουατζής βρίσκεται στην τηλεόραση και μάλιστα στον ευαίσθητο χώρο των ειδήσεων, είναι σε καλή θέση να μας απαντήσει. Προτείνω να συγκεντρώσουμε την ερώτηση και αφού συγκεντρώσουμε και άλλες που θα υποβληθούν στη συνέχεια να απαντήσουν οι εισηγητές συνολικά αργότερα.

Ν. Σωτηριάδης: Να απαντήσω τότε και εγώ συνολικά στο τέλος.

Πρόεδρος: Με τον τρόπο αυτό θα παρέμβουν περισσότεροι από το ακροατήριο και δεν θα μονοπωλήσει το λόγο η πλευρά των εισηγητών.

Ο κ. Στεφανάκης έχει το λόγο.

Γ. Στεφανάκης: Θα ήθελα να σημειώσω το εξής: δηλαδή το ένα σκέλος είναι ερώτημα και το δεύτερο δεν μπορεί παρά να είναι μια συμπληρωματική απάντηση στα όσα είπε ο κ. Δουατζής. Παρακολούθησα με προσοχή, τα όσα εξέθεσε ο κ. Σωτηριάδης, τα οποία είχαν μεγάλο ενδιαφέρον και όλη η σκιαγράφηση που έκανε γύρω από τα παθολογικά και κοινωνιολογικά αίτια της ελληνικής τηλεόρασης και προχώρησε μάλιστα και προς τις σημερινές κατακτήσεις της τεχνολογίας και επεσήμανε τον πολλαπλασιασμό των κραδαμών, αλλά και ταυτόχρονα την άποψη του κ.

Μπακογιάννη που δείχνει ότι η τηλεόραση δεν αυτονομείται σαν φορέας.

Αυτό σημαίνει ότι δεν μπορούμε να τη δούμε ούτε σαν κάτι αυτοφύες, ούτε σαν κάτι αυτοτελές από το επίπεδο της πολιτικής μας ζωής και του δημοκρατικού μας επιπέδου. Δεν είναι δυνατόν παρά να αντικαθρεπτίζεται το οποιοδήποτε επίπεδο επιτυγχάνεται, είτε σήμερα, είτε χθες, μέσα απ' αυτό που λέμε τηλεόραση. Έχουμε συνεπώς ένα αντικαθρέπτισμα που τις περισσότερες φορές η ίδια η εξουσία προσπαθεί να το εξωραΐσει. Συνεπώς το ερώτημα που κατατείνει ολος ο συλλογισμός μου και νομίζω ότι ο κ. Σωτηριάδης είπε ότι υπάρχει συμπυκνωμένη λογική εξουσία, για μένα υπάρχει παράλογο εξουσίας, το παράλογο δε το οποίο ξεκίνησε από παλαιότερες καταστάσεις, έφθασε στο σχιζοφρενικό, θα πρέπει να μας προβληματίσει και να δούμε πώς μπορεί να θεραπευτεί. Διότι πολύ ωραία επεσήμανε πριν η Μαρία Ρεζάν. Ποιος νόμος; Ο νόμος ο δικός μας είναι άσφογος, σχεδόν άσφογος. Ο κ. Δουατζής, τον επικαλέστηκε έτσι ελαφρά τη καρδία. Ο 230 τι διαφέρει από το BBC. Όταν διακόπτεται μια εκπομπή, έχει το δικαίωμα ο διευθυντής ειδήσεων ή ο διευθυντής ραδιοφωνίας, να ανακοινώσει ότι κατόπιν επιστολής και κατόπιν της επεμβάσεως, ματαιούται ή αναβάλλεται.

Δηλαδή καθαρά σε δικονομικές διατάξεις και πολύ λιγότερο στο πνεύμα και έχει υπέρμετρα κατοχυρωμένη την ανεξαρτησία του, αφού δεν έχει καμία εξάρτηση ο Γενικός Διευθυντής από την κυβέρνηση, εννοώ δηλαδή από τον αρμόδιο υπουργό.

Συνεπώς και γυρίζω πίσω, οι ακρως άρρωστες συνέπειες, τα εκφυλιστικά φαινόμενα, αυτά που παρατηρούμε σήμερα, πώς θα μπορούσαν να θεραπευτούν και πώς θα μπορούσε η εξουσία να τα ελέγχει; Ο κ. Δουατζής είπε πως τα μέσα μαζικής ενημέρωσης βρίσκονται, υπό την εποπτεία του κράτους. Μα ασφαλώς και ευρίσκονται όλα τα νομοθετήματα έχουν μια ρίζα μέσα στο κράτος. Άρα, το θέμα είναι να απέχει το κράτος. Εμείς δεν ξέραμε ίσως να απέχουμε τόσο καλά, αλλά οι καταστάσεις που επακολούθησαν, έδειξαν, ότι αυτή την τακτική και αυτή την ικανότητα την είχαν πολύ πιο μειωμένη.

Η ανώμαλη πολιτική ζωή και η διχαστική κομματική ζωή του τόπου, δεν μπορούσε παρά να έχει ακριβώς και την αντανάκλασή της στα μέσα μαζικής επικοινωνίας. Παλαιότερα, προσχηματικά αν θέλετε, η αντίληψη ήταν να απομακρύνουμε όσο μπορούμε αυτό το διχαστικό κλίμα. Έτσι, θεσπίστηκαν ύποπτες αρχές, μεροληψίες, κάποιες ουδετερότητες, βέβαια που κρύβανε υπολανθάνουσες κυβερνητικές πολιτικές και προπαγάνδες κάτω από ένα άλλο σύστημα και κάποια άλλη ιεράρχιση αξιών ή κάτω από μια άλλη ψευδοαντικειμενικότητα.

Αυτό όμως που σήμερα καταθέτω εδώ, είναι ότι η παλαιότερη κατάσταση και η σημερινή, έχουν κοινή συναινετική πολιτική στο ψεύδος. Έχουν αποθεώσει τα ψευδή ειδησεογραφικά αν θέλετε δελτία και οτιδήποτε επίπλαστο που κατατείνει σ' ένα στόχο συγκεκριμένα και μόνο, στην παραπλάνηση του ελληνικού λαού. Τώρα δεν μετρώ πόσο ήταν πριν και πόσο σήμερα.

Αυτό όμως που ερωτώ σήμερα το πάνελ των συζητητών, είναι πώς θα μπορέσουμε να ξεφύγουμε; Αυτό δηλαδή θα γίνει μόνο με νομοθετική ρύθμιση; Το αποκλείω. Συνεπώς η ρίζα και το απόστημα που έχει δημιουργηθεί, αν θέλετε, θα πρέπει για να θεραπευτεί, να αλλάξει μια ολόκληρη νοοτροπία και να περάσουμε σε μια συμφιλωτική έξαρση αν θέλετε ή σε ένα συμφιλωτικό επίπεδο. Θα πρέπει να γίνει κατανοητό έξω από τις πρασινοεξαγγελίες, όσες ακούσαμε τον τελευταίο καιρό μέσα στη Βουλή, να βρεθεί ο τρόπος πραγματικά να συναίνεσουν και οι πολιτικές

δυνάμεις, ώστε από εκεί και πέρα να επέλθει και κάποια ενότητα των τηλεθεατών, ως προς το θέμα της αξιοπιστίας του μέσου.

Δεν είμαι καθόλου περήφανος για τη διαδρομή την προγενέστερη. Αλλά ήταν μια πολύτιμη εμπειρία και όπως πολύ ωραία είπε και η κ. Ρεζάν, και οι πριν και οι τώρα υπέπεσαν σε πάρα πολλά σφάλματα. Αυτό δεν έχει καμία αξία. Αλλά το να κάνουμε αυτές τις πτωχές κομματικές αντιπαραθέσεις, διαιωνίζουμε μια μιζέρια, ιδιαίτερα όταν είδαμε να απομακρύνονται και διευθυντές ειδήσεων και σήμερα αλλά και παλαιότερα. Θυμάμαι την περίπτωση του κ. Κατσιμή και χιλιάδες δυο άλλα παραδείγματα, τα οποία δείχνουν πραγματικά το αδιέξοδο και αν θέλετε και τη δοκιμασία που περνάει αυτός ο ευαίσθητος τομέας, μόνο και μόνο διότι πάντοτε υπάρχει η επιθυμία της κρατικής βουλήσεως να τον υποτάξει και να διοχετεύει δια τη τηλεόραση μόνο τη δική της την άποψη είτε μεταμφιεσμένη σε ψευδοπλουραλισμό, είτε σε ψευδοπολυφωνία, είτε να επιλέγει, είτε να αντικαθιστά τα κριτήρια αξιών.

Συνεπώς για να γυρίσω και να ολοκληρώσω, αυτό που πάλι πρέπει να έχουμε στο νου μας, είναι πως θα πατήσουμε στην ελληνική τηλεοπτική γη και να μην ξεκινάμε από αφηρημένα, συγκεχυμένα περίεργα κεραμίδια, ξενόφερτων φρασολογιών και ανιχνεύσεων πολύ σκοτεινών.

Ευχαριστώ πολύ.

Πρόεδρος: Θα μου επιτρέψετε μια παρατήρηση μόνο, κύριε Στεφανάκη. Επειδή μιλούσαμε τις προάλλες για τη γενική σχιζοφρένεια που υπάρχει, νομίζω ότι δεν πρέπει να πέφτουμε σε χαρακτηρισμούς Εγώ τιμώ την προθυμία και του κ. Σωτηριάδη και του κ. Δουατζή που ήρθαν σήμερα, στο πάνελ αυτό να συζητήσουμε και αντίθετα απορώ για ορισμένες απουσίες. Πιστεύω ότι πρέπει να αποφύγουμε να προσωποποιήσουμε και φαντάζομαι ούτε και οι ίδιοι φιλοδοξούν, να ταυτιστούν μ' αυτό που ονομάζετε πράσινη εξουσία. Αντίθετα πρέπει να προωθήσουμε ένα διάλογο να αναζητήσουμε κάποια κοινά σημεία διαλόγου. Δεν μιλάω για σύμπτωση απόψεων αλλά για συναίνεση στο διάλογο. Και επειδή τα πράγματα είναι πολύ δύσκολα ελπίζω οι άνθρωποι που δουλεύουν στα μέσα ενημέρωσης ότι θα μπορέσουν με κάποιο τρόπο να υπερβούν κάποιες δυσκολίες και να προωθήσουν κάπως τα προβλήματα του κλάδου. Και αυτό θα γίνει με μια συναίνεση διαλόγου και ίσως όχι με μια αντιπαραθεση πάνω στην αναγκαιότητα του διαλόγου.

Ο κ. Ποντίκας έχει το λόγο.

Μ. Ποντίκας: Εγώ θέλω να κάνω μια τοποθέτηση πάνω σε δυο θέματα. Έχω διαπιστώσει και από την εμπειρία μου επαγγελματικά στο χώρο των ραδιοτηλεοπτικών μέσων, δύο στοιχεία και θέσεις που θέλω να αναφερθώ, μήπως διευκολύνουν την περαιτέρω συζήτηση, γιατί όλους μας ενδιαφέρει επαγγελματικά και πρακτικά ο χώρος που αυτή τη στιγμή δουλεύουμε και ασκούμε ένα λειτουργήμα ή ένα επάγγελμα. Η μία διαπίστωση που θέλω να υπογραμμίσω, είναι ότι και στο παρελθόν και στο παρόν έχω διαπιστώσει ότι τα ραδιοτηλεοπτικά μέσα και γενικά τα μέσα μαζικής ενημέρωσης ή επικοινωνίας, — συμφωνώ και με τους δυο όρους έχουν μια αντιεξουσιαστική θέση και αυτή η αντιεξουσιαστική θέση μοιραία διαπιστώνεται από μία καθολική αναγνώριση. Έτσι φθάνουμε στο εξής συμπέρασμα: όλοι οι Έλληνες συμφωνούν όπως για τις τηγανιτές πατάτες, ότι η τηλεόραση και τότε και τώρα έχει προβλήματα και η τοποθέτηση των δύο ανθρώπων, που αυτή τη στιγμή μοιράζονται ουσιαστικά την τηλεόραση, του κ. Δουατζή και του κ. Σωτηριάδη, νομίζω ότι ακριβώς δείχνει μια διάθεση να φύγουν, να αποτραβηχτούν, να αποστασιοποιηθούν απ' αυτή την αντιεξουσιαστική θέση που δίνει η τηλεόραση και τα μέσα μαζικής ενημέρωσης και οι κυβερνητικές εφημερίδες, περισσότερο πολλές φορές από τις αντιπολιτευόμενες.

Το πρώτο συμπέρασμα λοιπόν είναι ότι η τηλεόραση έχει μια αντιεξουσιαστική θέση. Η δεύτερη διαπίστωση που θέλω να κάνω πάλι μέσα από την επαγγελματική μου εμπειρία, είναι ότι όλοι μιλάμε για πλουραλισμό, παντού. Όμως, ρωτάω, μήπως αυτό που λέμε πλουραλισμός σε τελευταία ανάλυση είναι πατερναλισμός, γιατί τι άλλο είναι η τοποθέτηση και αξιολόγηση των γεγονότων σε ένα Δελτίο Ειδήσεων; Τι πιο απλό είναι η αξιολόγηση και τοποθέτηση των εκπομπών, του εβδομαδιαίου προγράμματος.

Μήπως αυτό τελικά δημιουργεί έναν πατερναλισμό; Ακόμη και τα δορυφορικά συστήματα είναι ευρωπαϊκές δυνατότητες, ακόμη και το πράσινο βιβλίο που υπογράφηκε στις 11 Σεπτεμβρίου του '84. Μήπως σ' αυτό δεν είναι σαφή τα στοιχεία του πατερναλισμού; Μήπως έχουμε λάθος τοποθέτηση; Γιατί ωραίο είναι να μιλάμε για πλουραλισμό, αλλά μήπως σε τελευταία ανάλυση η τηλεόραση παίζει πατερναλιστικό ρόλο.

Ευχαριστώ.

ΜΑΚΗΣ ΓΙΟΜΠΑΖΟΛΙΑΣ

Οι νόμοι

και η ελληνική πραγματικότητα

Δεν ξέρω πόσο θα συμβάλει στο γενικότερο προβληματισμό μια απλή σημείωση που θέλω να κάνω, διαφωνώντας με την καθόλα σεβαστή, διδασκάλισσα για μένα στο δημοσιογραφικό λόγο και ύφος, Μαρία Ρεζάν, ως προς την αξία των νόμων — το προεξέτινε και ο κ. Στεφανάκης — γενικότερα του θεσμικού πλαισίου θα έλεγα εγώ, κάτω από το οποίο λειτουργούν τα ραδιοτηλεοπτικά μέσα. Γιατί, με εντυπωσίασαν αυτά που πρόσθεσε στις γνώσεις μου ο κ. Άντερς, για να υπογραμμίσουν αυτό που αποτελεί πεποίθησή μου. Ότι δηλαδή οι καλοί, οι καλύτεροι ή οι χειρότεροι δημοσιογράφοι, παραγωγοί και αν θέλετε πολιτικοί, δεν είναι πάντα από μόνοι τους αρκετοί, λειτουργώντας στο χώρο ευθύνης τους, να αποδώσουν αυτό που θέλουν. Δεν είναι πάντα από μόνοι τους ικανοί, αν δεν έχουν πετύχει την πιστοποίηση εκείνου που όλοι ζητάμε, ενός πολιτικοκοινωνικού κονσένσους, γύρω από τα μέσα πιστοποίηση πάνω σε ένα πλαίσιο, ένα θεσμικό πλαίσιο κοινά αποδεκτό.

Το λέω αυτό, γιατί, δεν είναι νομίζω σωστό αυτό που αναφέρθηκε από τον κ. Στεφανάκη και από την κ. Ρεζάν, ότι ο νόμος για τα μέσα που έχουμε ήδη στην Ελλάδα, είναι καλός ή καλύτερος από άλλους που ισχύουν στο εξωτερικό, και ότι οι άνθρωποι είναι εκείνοι που θα υπερβούν το νόμο και θα δημιουργήσουν.

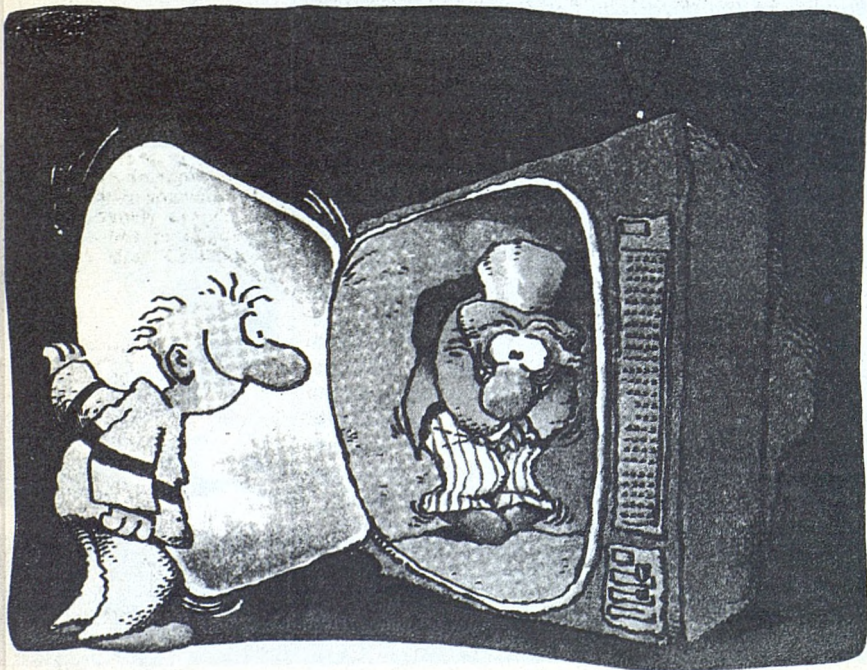
Υπάρχουν για παράδειγμα στο νόμο το δικό μας κάποια κλειδιά, κάποιες κομπίνες νομικίστικες και πολιτικάντικες, όπως εκείνη η αναφορά στην «ελληνική πραγματικότητα».

Μιλάει πράγματι ο νόμος που στηρίχθηκε στο Σύνταγμα μας και ο κανονισμός της ΕΡΤ, που έγινε με βάση το νόμο, για έναν πλουραλισμό αντικειμενικής προβολής, όλων των αξιών, ιδεών, κλπ. αλλά λέει ο νόμος μας ότι τα προγράμματα, ο πλουραλισμός, η ποιότητά τους κλπ., πρέπει να είναι «προσαρμοσμένα στην ελληνική πραγματικότητα». Και έρχεται κάθε πολιτικός μετά, κάθε κυβερνητική εξουσία, κάθε δημοσιογράφος, κάθε παραγωγός μετά και προσαρμόζει τα πράγματα στην ελληνική πραγματικότητα, όπως την αντιλαμβάνεται. Νομίζω, λοιπόν, ότι η επίτευξη ή η κατάκτηση ενός θεσμικού πλαισίου, πάνω στο οποίο όλες οι κοινωνικές ή οι πολιτικές δυνάμεις ή εν πάση περιπτώσει οι αξιολογότερες και σημαντικότερες, από την άποψη της εμβέλειάς τους, θα συμφωνούσαν, θα υπεχρέωνε τις όποιες ποιότητες, τους όποιους πολιτικούς, τα όποια άτομα, εργαζόμενα και μη στα μέσα, να τηρήσουν μερικούς κανόνες, για τους οποίους αναφέρθηκε ο κ. Άντερς, ότι τηρούνται, με βάση μια δυναμική πολιτική, που αναπτύσσεται μετά από το νόμο - πλαίσιο στη Σουηδία.

Απ' αυτή την άποψη, νομίζω, ότι η καλύτερη ειδήση, σ' ό,τι αφορά τα μέσα, ανεξάρτητα αν το θεωρεί κανείς πρασινοεξαγγελία ή γαλαζοεξαγγελία, (δεν θα μπω σ' αυτή τη διχαστική, όπως είπε ο κ. Παπουτσάκης πολύ εύστοχα, λογική, δεν συμβάλλουμε με αυτό το επίπεδο του διαλόγου), είναι η πρόσφατη εξαγγελία στην ελληνική Βουλή, μια πρόθεση που ελπίζω και πιστεύω να γίνει πράξη, για μια συνεννόηση μεταξύ των πολιτικών κατ' αρχήν και κοινωνικών ελπίζω μετά δυνάμεων, πάνω σ' ένα πλαίσιο, στο οποίο μετά όλοι, εργαζόμενοι ή ακούοντες τα μέσα, θα υποχρεούμαστε, βρε αδερφέ, επιτέλους να σεβόμαστε κάποιους κοινά αποδεκτούς όρους.

Αν δεν ξεκινήσουμε από εκεί, εάν δηλαδή δεν εξαναίσουμε εκείνες τις παγαποντιές με τις οποίες τα νομοθετικά και τα άλλα θεσμικά μας πλαίσια επιτρέπουν στον κάθε πολιτικάντη πολιτικό ή κάθε δοκσι-

του Στάθη
(από το «Ριζοσπάστη»)

σοφο δημοσιογράφο ή άλλον Χ,Ψ,Ω εργαζόμενο ή ακούοντα τα μέσα, να παραλλάσσει την ποιότητα και τον πλουραλισμό κατά την άποψή του· αν δεν φτάσουμε λοιπόν σ' αυτό το σημείο, δεν μπορούμε να έχουμε την αφετηρία που όλοι χαιρόμαστε να ελπίζουμε, ότι θέλουμε τελικά να έχουμε, για να μπορέσουμε να φτάσουμε σε μια καλύτερη τηλεόραση. Δύο παρατηρήσεις ακόμη, αν μου επιτρέπεται.

Η μία που αφορά πρόσωπα. Συμφωνώ απολύτως με τον κ. Παπουτσάκη, ότι δεν πρέπει να προσωποποιούμε. Θεωρώ όμως ότι ήταν λάθος από πλευράς οργανωτικής και θα μου επιτρέψει να το πω αυτό, η παρουσίαση του σεβαστού πρύτανη της Παντείου στο ρόλο του συντονιστού σήμερα εδώ, γιατί είναι πρόσφατα τα γεγονότα που τον αφορούν και βεβαίως δύσκολη η θέση του όταν γίνεται ευθεία αναφορά σε κείνον, καθ' ο έχει δικαίωμα ο καθένας να κάνει αναφορά. Ήταν άστοχο να τον βάλουμε σε μια δύσκολη θέση τον άνθρωπο.

Το δεύτερο, σε ό,τι αφορά τα τώρα και τα πριν, δεν μπήκα σ' αυτά μέχρι τώρα, αλλά υπήρξε μια πρόκληση. Επιτρέψτε μου κάτι, που καταθέτω εδώ σαν εργαζόμενος επί πολλά χρόνια και όχι μόνο επί της καλής ή κακής αλλαγής, όπως τη θεωρεί καθένας αλλά επί δεκαετία και πλέον στα μέσα. (Ο κ. Στεφανάκης υπήρξε γενικός μου διευθυντής και είχα και την τύχη να υπογράψω μία απόλυση μου αδικαιολόγητη, αλλά δεν θα επεκταθώ επ' αυτού).

Εκείνο για το οποίο εγώ σαν άτομο και σαν εργαζόμενος στα μέσα, ελέγχω την προηγούμενη πολιτική και την τηλεοπτική εξουσία —γι' αυτήν που υπάρχει τώρα, αν μου αφήνατε χρόνο, ελπίζω να το κάνω στη συνέχεια, θα είχα και γι' αυτήν να καταθέσω αρκετά πράγματα σε βάρος της, ήταν όχι μόνο η καθοδήγηση και ο ασφυκτικός εναγκαλισμός των ειδήσεων και των άλλων προϊόντων της τηλεόρασης σ' ό,τι αφορά το επίπεδο του δημοσιογραφικού λόγου, αλλά κυρίως σ' ό,τι αφορά τη σοβαρότητα.

Για όλες τις επεμβάσεις να πούμε χίλια όσα, για εκείνες όμως που υποβιβάζουν το επίπεδο της σοβαρότητας των ανθρώπων, δικαιούμαστε να φωνάζουμε όλοι, ανεξαρτήτως πολιτικής τοποθέτησεως. Περίπτωση τέτοια ήταν π.χ. όταν αναγκάστηκαν αρχισυντάκτες και συντάκτες να βάλουν μέσα στο Δελτίο Ειδήσεων του ραδιοφώνου —τότε έτυχε να εργάζομαι στις ειδήσεις του ραδιοφώνου— ως ειδήση και μάλιστα από τις πρώτες, ποιος ήταν εκείνος που σκότωσε τον Τζέι Αρ του γνωστού σήριαλ. Και αναγκάστηκαν με εντολή που ήρθε, δεν ξέρω από ποιο υπουργείο, εγώ δεν ήμουν αποδέκτης της εντολής του υπουργείου, ήμουν όμως αποδέκτης εντολής του τότε Β' Γενικού Διευθυντή επί διοικητικών θεμάτων (δεν αφορούσε δηλαδή το θέμα τον κ. Στεφανάκη).

Όταν λοιπόν αναγκάζονται να το βάλουν για να μάθει ο ελληνικός λαός τη σημαντικότερη ειδήση ότι τον Τζέι Αρ τον σκότωσε η κουινάδα του, αυτό πια δεν αφορά πολιτικό εναγκαλισμό, αφορά υποβάθμιση της σοβαρότητας.

Γ. Στεφανάκης: Το μετέδωσε και το BBC.

Μ. Γιορπαζολιάς: Κοιτάξτε, δεν θέλω να σχολιάσω το BBC με αυτό το πράγμα. Εάν αποτέλεσε για το BBC ειδήση το ποιος σκότωσε τον Τζέι Αρ, δεν σημαίνει ότι πρέπει να μιμούμεθα το BBC ακόμη και στις ατυχίες του. Θέλω να πω λοιπόν ότι τελικώς εκείνο για το οποίο πρέπει κυρίως να ελέγχουμε την τότε και την τώρα εξουσία, είναι κατά πόσο είναι η τωρινή ή ήταν η τότε σοβαρές. Από και πέρα να κάνουμε τις οποιεσδήποτε κριτικές, στις οποίες πολύ ευχαρίστως μπορώ και εγώ να συμμετάσχω, καθόλου ευχάριστα και για την τωρινή εξουσία.

Ευχαριστώ.

Πρόεδρος: Η κ. Ρεζάν έχει το λόγο.

Μ. Ρεζάν: Θα ήθελα να πω ότι μη γνωρίζοντας τον κ. Κοντογιώργη, δεν είχα αντιληφθεί ότι ήταν ο κ. Κοντογιώργης εκεί, νούμερο ένα και μάλιστα, επειδή δεν με βοηθούν και τα μάτια μου λόγω ηλικίας, νόμιζα ότι είναι ο κ. Αμανατίδης. Λοιπόν δεν θα ήθελα να φανεί ότι πήρα το μέρος της παραίτησής τους κλπ., θα ήταν πολύ φτωχό και αντάξιο. Δεύτερον, ότι όταν μιλάω στον κ. Δουατζή και στον κ. Σωτηριάδη, δεν μιλάω στον κ. Δουατζή σαν άτομο κλπ., απλώς επειδή ο κ. Δουατζής αναφέρεται σε μία κατάσταση την οποία κατά τη γνώμη μου ωραιοποιεί, θέλω να του επισημάνω τον κίνδυνο ότι λίγο να κάνει πιο δεξιά ή λίγο πιο αριστερά θα βρεθεί εκτός νυμφώνος.

Ένας Σύμβουλος: Ομολογώ ότι παρακολούθησα ανθρώπους οι οποίοι ασχολούνται με την τηλεόραση, αλλά μου δημιουργήθηκε η εντύπωση ότι όπως όταν για να έχει το δικαίωμα κάποιος να παίρνει ένα κατασβίδι να μου αλλάξει τα μπουζί του αυτοκινήτου μου, πρέπει να έχει και κάποιο δίπλωμα ή κάποια κατάρτιση επιστημονική, έτσι κι όλοι οι άνθρωποι οι οποίοι απασχολούνται στην ΕΡΤ —μια και μιλάμε για την τηλεόραση τώρα— πρέπει να έχουν πολιτικό κριτήριο και κοινωνικές γνώσεις —επιστημονικές φυσικά— και όχι εμπειρικές.

Επειδή αναφέρθηκε η κ. Ρεζάν στο δελτίο ειδήσεων, θα ήθελα να πω ότι ενώ κατά τη διάρκεια της χούντας κατόρθωσε εκείνος ο οπερατέρ να δείξει την πύλη του Πολυτεχνείου, να πέφτει να κάνει ζουμ το φακό του και να βλέπουμε με κάθε λεπτομέρεια ο τι έγινε, εντούτοις η μεν ΕΡΤ-1 δεν έδειξε τίποτα από το τι γινότανε έξω από τη Γενική Συνομοσπονδία, η δε ΕΡΤ-2 έδειξε απλώς κάποιο κόσμο να κινείται, αλλά χωρίς να ξέρουμε τελικά τι γίνεται. Δηλαδή αυτό είναι ένα ενδεικτικό παράδειγμα για το ότι υπάρχει σκοπιμότητα. Επ' αυτού προσπάθησα χθες να επικοινωνήσω με τον κ. Δουατζή, ενώ μου είπαν ότι έλειπε, επικοινωνήσα με τον κ. Αδμαντίδη με τον οποίο είχα ραντεβού να πάω να του θέσω ορισμένα προβλήματα σαν ανώνυμος Έλληνας πολίτης.

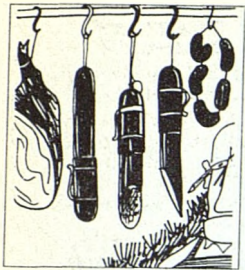
Εκείνο όμως που δεν μπορώ να διανοηθώ είναι τούτο. Πώς δέχονται οι υπηρετούντες στις υπηρεσίες της ηλεκτρονικής πληροφόρησης να γίνονται οι διαρρήκτες του οικογενειακού μας άσυλου. Διότι δεν μπορεί να έρχεται ο νόμος και να καταδικάζει αυτόν που θα σπάσει την πόρτα και θα μπει μέσα να μου κλέψει τη μία δραχμή ενώ από την άλλη μεριά να επιτρέπει να μπαίνει αυτός που όχι μόνο θα μου κλέψει, αλλά το χειρότερο από όλα θα μου αλλοιώσει την σκέψη μου με τη μέθοδο του βομβαρδισμού. Εκεί νομίζω ότι στην προκειμένη περίπτωση θα είμαι λιγάκι σκληρός, ότι δεν υπάρχει υπευθυνότητα που πρέπει να έχει ο εργαζόμενος στα μέσα όχι μόνο σαν υπάλληλος, αλλά σαν Έλληνας πολίτης. Να μπορέσει δηλαδή να αντισταθεί και αυτός σε ένα ποσοστό στην κοινωνία για να αλλάξει αυτή την κατάσταση.

Ίσως αυτό να ξεκινάει από το ότι δεν υπάρχει ένωση δημοσιογράφων, αλλά υπάρχει ένωση συντακτών. Δηλαδή, υπάρχουν απλώς ειδησεοσυλλέκτες και ειδησεοσυντάκτες, δεν υπάρχουν δημοσιογράφοι. Τώρα ποια η διαφορά του ενός με τον άλλον είναι ένα μεγάλο θέμα.

Εκείνο που ήθελα να πω και πρέπει να τονισθεί είναι ότι, ανεξάρτητα από το σε ποιο χώρο βρίσκεται ο καθένας, από τη στιγμή που στην ελληνική τηλεόραση, προσέξτε δεν τη λέω ούτε νεοδημοκρατική, ούτε κουκουεδική, ούτε πασοκική, την λέω ελληνική, ανήκει σε όλο τον ελληνικό λαό, όλοι οι Έλληνες πολίτες πληρώνουμε για να υπάρχει τηλεόραση, και υπάρχει η υποχρέωση της αντιπαροχής προς όλους τους πολίτες. Χωρίς φόβο και χωρίς πάθος, δεν είχα τίποτα άλλο να πω. Ευχαριστώ.

Εκείνο όμως που δεν μπορώ να διανοηθώ είναι τούτο. Πώς δέχονται οι υπηρετούντες στις υπηρεσίες της ηλεκτρονικής πληροφόρησης να γίνονται οι διαρρήκτες του οικογενειακού μας άσυλου.

Πρόεδρος: Ευχαριστώ πολύ κύριε. Πληροφορούμαι ότι κατά τη μικρή απουσία μου από το προεδρείο, ο κ. Γιομπαζολιάς διατύπωσε ορισμένες επιφυλάξεις για την παρουσία μου εδώ. Είχα κι εγώ πράγματι επιφυλάξεις τις οποίες διατύπωσα στον κ. Παπουτσάκη. Παρόλ' αυτά, οι αντιρρήσεις μου έχουν αποκλειστικά προσωπικό, ηθικό περιεχόμενο, και δεν συνδέονται με τον πραγματικό ρόλο του απλού συντονιστή. Πρέπει να πω, ότι δεν βλέπω κανένα άλλο λόγο της παρουσίας μου εδώ, άλλωστε τα «Ανοιχτά χαρτιά» σήμερα παίζονται σε πανεπιστημιακό χώρο όπου η συζήτηση διεξάγεται ελεύθερα και αφαλκιδεута σε κάποια απόσταση από το ζωντανό χώρο της τηλεόρασης, και τις δουλειές που συνεπάγεται ο ρόλος του εκει συντονιστή.

Επομένως, δεν έχετε λόγους να ενδιαφέρεσθε για το ποιος βρίσκεται σε αυτή την έδρα γιατί δεν είναι αυτό το θέμα μας. Το ερώτημα είναι «Τι προβλήματα υπάρχουν στην πράξη, τι προβλήματα θέτουν οι εισηγητές και ποιοι είναι οι προβληματισμοί μας για το συγκεκριμένο αντικείμενο». Και παρακαλώ με αυτή την έννοια να εκλάβετε και την παρουσία όλων και εμού μη εξαιρουμένου εδώ, και την παρουσία τη δική σας. Παρακαλώ τον κ. Λαμπιδή να πάρει το λόγο και να είναι σύντομος, να μείνει στα πέντε λεπτά.

Λαμπιδής: Θα ήθελα καταρχήν να πω ότι το αίτημα πλουραλισμού και οι δυνατότητες πλουραλισμού είναι αλληλένδετα με την έννοια ότι αλληλοπροσδιορίζονται. Το αίτημα αναφέρεται σε κάτι που δεν υπάρχει, γιατί δεν είναι πολιτικά δυνατό, από το άλλο μέρος το αίτημα διεκδικεί τη δυνατότητα της ικανοποίησής του. Και τα δύο δηλαδή, τόσο το αίτημα όσο και οι δυνατότητες πλουραλισμού συμπροσδιορίζονται στο ιδεολογικό πεδίο. Οι πολιτικές δυνατότητες πλουραλισμού σήμερα έχουν τη σφραγίδα μιας κρατικής αναίρεσης της κυρίαρχης πολιτικής ιδεολογίας που είναι ο αστικός φιλελευθερισμός με τον ίδιο περίπου τρόπο με τον οποίο η συγκεκριμένη μονοπωλιακή σύνθεση πολλών αγορών στον καπιταλισμό διαψεύδει την κυρίαρχη οικονομική ιδεολογία που είναι εκείνη της ελεύθερης αγοράς.

Εκείνο που δυστυχώς εξακολουθεί να χαρακτηρίζει ακόμα την ελληνική τηλεόραση, με μια φωτεινή, ίσως ελπιδοφόρα, κυρίως εξαίρεση τους λίγους μήνες που ακολούθησαν τις εκλογές του Ιούνη, είναι η απόλυτη και απεριόριστη κρατική κυριαρχία.

Απο το άλλο μέρος το αίτημα πλουραλισμού, διαμορφώνεται και διατυπώνεται μέσα από ένα συγκεκριμένο σήμερα ιδεολογικό συσχετισμό. Ας το δούμε αυτό από λίγο πιο κοντά. Τι εννοούμε με τη λέξη πλουραλισμός. Η μονοφωνική κρατική ραδιοτηλεόραση, εκπέμπει ειδήσεις ψυχαγωγικά και μορφωτικά προγράμματα, μέσα από τα οποία το κράτος φαίνεται να συνερίζεται και να συμμετέχει δραστικά σε μία πολύ συγκεκριμένη κοινωνικά και πολιτικά, κοινωνική παραγωγή της πραγματικότητας.

Αν εξετάσουμε αυτή την οπτικοακουστική παραγωγή φαινομενολογικά, τότε αυτό που προσφέρεται από την κρατική ραδιοτηλεόραση είναι το αρνητικό με την έννοια του αρνητικού μιας φωτογραφίας εκείνο στο οποίο μπορεί να αναφέρεται μια πλευρά του αιτήματος για πλουραλισμό. Η πλευρά δηλαδή εκείνη που αφορά όλα εκείνα που δεν φαίνονται και δεν ακούγονται από την τηλεόραση και το ραδιόφωνο και έχουν σχέση με μια αλλοιωμένη αντίληψη της καθημερινής πραγματικότητας από τον κοινό νου. Εκείνο που φαίνεται να λείπει από αυτή την άποψη είναι οι φωνές των παιδιών, των ηλικιωμένων, των νοικοκυρών, των καταναλωτών, των ομοφυλόφιλων, ή είναι οι απόψεις των κομμάτων και βέβαια ξέρουμε όλοι —τουλάχιστον υποθέτω σε αυτή την αίθουσα— πώς διαμορφώνονται και τι σημαίνουν μέσα από τις προβλεπόμενες από το Σύνταγμα εκλογικές διαδικασίες

οι κοινωνικές και πολιτικές φυσιγνωμίες των κομματικών συσχετισμών.

Εκείνο όμως που λείπει από τις ραδιοφωνικές και τις τηλεοπτικές εκπομπές δεν είναι εκείνο που δεν φαίνεται, είναι κυρίως το πολιτικό και κοινωνικό νόημα που έχουν όλα εκείνα που φαίνονται και το οποίο συσκοτίζεται ακριβώς από τον τρόπο με τον οποίο παρουσιάζονται. Μέσα δηλαδή, από συγκεκριμένες επιλογές, ιεραρχήσεις και σχόλια, αλλά και το νόημα που έχουν όλα εκείνα που δεν φαίνονται. Στο πλαίσιο της φιλελεύθερης αστικής ιδεολογίας, είναι δυνατόν να φαίνονται και να ακούγονται οι πάντες και τα πάντα. Είναι άλλωστε και τεχνολογικά εφικτό σε ό,τι αφορά τα μαζικά μέσα.

Ο καθένας μπορεί να φτιάξει σήμερα το ραδιοφωνικό σταθμό του και αύριο ή το πολύ μεθαύριο ο καθένας θα μπορεί να επικοινωνεί με τους άλλους μέσα από την τηλεόραση.

Το ζήτημα είναι, και εδώ νομίζω ότι θα πρέπει να αναζητηθεί το νόημα αλλά και τα όρια του πλουραλιστικού αιτήματος, το ζήτημα λοιπόν είναι ποια μπορεί να είναι η συνολική αντίληψη για τον κόσμο που αναπαράγεται μέσα από μια τέτοια πολυφωνία. Νομίζω λοιπόν, και στο σημείο αυτό θα κλείσω την παρέμβασή μου, ότι αν υπάρχει κάποιο αίτημα, το αίτημα αυτό χωρίς όμως αυταπάτες, στα πλαίσια του υπάρχοντος κοινωνικού και οικονομικού συστήματος, δεν μπορεί παρά να στοχεύει στην άρση από το κράτος αυτής της αντίφασης, για την οποία μιλήσαμε προηγουμένως. Δηλαδή, τη μεγαλύτερη δυνατή αποκρατικοποίηση των ηλεκτρονικών μαζικών μέσων, και στην δημοκρατικότερη δυνατή κοινωνικοποίησή τους.

Πρόεδρος: Ευχαριστώ κ. Λαμπιδή, ο κ. Κούλογλου έχει το λόγο.

Σ. Κούλογλου: Είναι βέβαια πολύ εύκολο «να πυροβολούμε» τον κ. Δουατζή, τον κ. Σωτηριάδη ή και τον κ. Μπακογιάννη πιθανότατα, επειδή υπήρξε υπεύθυνος της τηλεόρασης και αυτός. Ούτε πρέπει να περιορίζουμε το όλο θέμα στο τι θα κάνει η κυβέρνηση, η οποία έχει λίγο πολύ δείξει ότι δεν έχει και μεγάλη διάθεση να προχωρήσει στο άνοιγμα το οποίο είχε εξαγγείλει.

Το πρόβλημα είναι και τι θα κάνουμε εμείς οι υπόλοιποι και εδώ πέρα μπορεί να προχωρήσει κανείς σε μια σειρά από παρατηρήσεις με αφορμή στην τελευταία κρίση που σημειώθηκε στην ΕΡΤ-1: κι εδώ υπάρχει μια συνενοχή του Τύπου και των λειτουργών του Τύπου. Αρχίζοντας, και με την ευκαιρία θα ήθελα επειδή βρίσκεται εδώ και η κ. Ρεζάν η οποία είναι μέλος του διοικητικού συμβουλίου της ΕΣΗΕΑ, θα ήθελα να ρωτήσω γιατί η ΕΣΗΕΑ δεν επεδίωξε να διαμαρτυρηθεί όταν είχε γίνει η παρέμβαση του Γιαννόπουλου και όταν το θέμα της διοίκησης της ΕΡΤ ήταν σε εκκρεμότητα.

Αναρωτιέμαι δηλαδή γιατί η ΕΣΗΕΑ σαν φυσιολογικός υπερασπιστής της ελευθεροτυπίας δεν έκανε μια απεργία ορισμένες μέρες νωρίτερα για να προασπίσει τη διοίκηση και το άνοιγμα που είχε γίνει, αλλά το έκανε μόνο όταν η κυβέρνηση προχώρησε στην κατάργηση της καθημερινής ενημέρωσης.

Επίσης υπάρχει μια συνενοχή από τις εφημερίδες: το περίφημο υπόμνημα Κωστόπουλου προς τον Παπανδρέου για τη νέα διοίκηση της ΕΡΤ, ένα σημαντικό σημείο που περιέχει είναι ότι εάν γίνει το άνοιγμα στη ραδιοτηλεόραση δεν θα μπορούμε να έχουμε πια φιλικές εφημερίδες, γιατί και οι φιλικές εφημερίδες παραπονιούνται σήμερα ότι αν η τηλεόραση γίνει αντικειμενική αυτές τι ρόλο θα παίζουν, τονίζοντας ότι θα πρέπει να πάψουν να είναι φιλοκυβερνητικές.

Λοιπόν με αυτή την έννοια θα ήθελα να πω ότι και ο

υπόλοιπος Τύπος πλην των σωστών μεν πλην εύκολων κρίσεων, έχει το δικό του μερίδιο ευθύνης.

Πρόεδρος: Η κ. Κομνηνού έχει ζητήσει το λόγο στη συνέχεια ο κ. Γκοτσόπουλος μετά ο κ. Λάζος και μετά ο κ. Μπακογιάννης για να κάνει ερώτηση προφανώς.

κ. Κομνηνού: Παρακαλώ θα ήθελα να αναφερθώ σε μία παρατήρηση του κ. Σωτηριάδη για το θέμα της πολυφωνίας - κακοφωνίας. Νομίζω ότι αυτή είναι μια πάρα πολύ επικίνδυνη εξίσωση και πραγματικά πολλοί που έχουνε δει αυτές τις συζητήσεις θα μπορούσαμε σαν μια πρώτη αντίδραση να πούμε ότι είναι κακοφωνία. Αλλά νομίζω ότι αυτό θα ήταν μια πάρα πολύ επιπόλαιη πρώτη αντίδραση. Το πρόβλημα είναι ποιος ευθύνεται για την κακοφωνία και ρωτώ τον κ. Σωτηριάδη ενημερωτικά επειδή αύριο θα αναγκαστώ να διδάξω αυτό το μάθημα και θα αναφερθώ ενδεχομένως και στο ελληνικό υλικό.

Κάποτε είδα τον κ. Γιομπαζολία να ιδρώνει και τον λυπήθηκε πραγματικά και συμφώνησα με μία παρατήρηση που έκανε στον εκπρόσωπο κάποιου κόμματος όταν είπε: «οι θεατές καταλαβαίνουν, μην διαβάζετε πια ολόκληρο το κείμενο, θα το καταλάβουν και αν δεν το διαβάσετε». Αλλά αναρωτιέμαι κ. Σωτηριάδη και κ. Δουατζή αν ήταν η κ. Ρεζάν στη θέση του κ. Γιομπαζολία θα ιδρώνε τόσο πολύ; Θέλω να πω προσωποποιώντας χωρίς να έχω καμία σχέση με όλο αυτό το χώρο, αλλά επειδή το αισθανόμαστε σαν τηλεθεατές που πληρώνουμε κάτι στην ΔΕΗ για να τα βλέπουμε αυτά τα πράγματα— ότι δεν είμαστε τόσο αφελείς, δηλαδή δεν είμαστε τόσο αφελείς για να πιστεύουμε ότι αυτή η κακοφωνία είναι ένα ενδημικό κακό.

Πιστεύω ότι εάν αναβαθμιζαμε το επίπεδο των δημοσιογράφων θα ήταν καλύτερα τα πράγματα. Υπάρχει μία συναίνεση από τους κομματικούς φορείς γι' αυτό το πραγματικά θλιβερό θέμα του διαβάσματος κομματικών φυλλάδων από τις οποίες δεν μπορούν και να απωστούν, αν και, νομίζω ότι είναι χρήσιμο να μας το καταγγείλουν πράγματι. Φταίνε τα κόμματα αλλά εγώ τείνω να πιστεύω ότι αν αναβαθμιζόταν η τηλεόραση, και μπορούσαν να εργαστούν άνθρωποι του επιπέδου της κ. Ρεζάν και πολλών δεν θα είχαμε αυτά τα θλιβερά φαινόμενα.

Λοιπόν δεν είναι πρόβλημα κακοφωνίας είναι πρόβλημα έλλειψης κύρους της ΕΡΤ αυτό νομίζω ότι είναι.

Πρόεδρος: Παρακαλώ πολύ μην προσωποποιούμε γιατί έτσι υποβιβάζουμε τη σημασία των παρατηρήσεών μας οι οποίες είναι σημαντικές τις περισσότερες φορές. Ο κ. Γκοτσόπουλος.

(Παρεμβαίνει ο κ. Στεφανάκης, αλλά δεν ακούγεται).

Πρόεδρος: Κύριε Στεφανάκη δεν έχει κανείς αντίρηση να αναφερθούν προσωπικές περιπτώσεις, αρκεί να μην υποκαταστήσουν το γεγονός. Αυτό έχει σημασία και οπωσδήποτε η παρατήρησή μου δεν έχει σχέση με αυτό που είπε η κ. Κομνηνού.

Πρόεδρος: Ο κ. Γκοτσόπουλος.

κ. Γκοτσόπουλος: Εγώ θα κάνω δύο πολύ σύντο-

μες επισημάνσεις και τρία ερωτήματα. Γίνεται συνεχώς αναφορά στη Δ. Ευρώπη και στις ιδανικές καταστάσεις που επικρατούν εκεί. Εμπειρία συνολική δεν έχω από τη Δ. Ευρώπη, θα ήθελα να πω όμως για την Γαλλία που έζησα, σε σχέση με αυτό που είπε ο κ. Σωτηριάδης προηγουμένως. Πραγματικά γίνεται κάποιο λάθος, μπορεί βέβαια η γαλλική τηλεόραση να μην είναι τόσο αντιδημοκρατική ή τόσο ωμή στην προβολή μερικών απόψεων, πλην όμως σαφέστατα μέσα από το σύνολο των εκπομπών πολιτικών ή πολιτιστικών υπάρχουν ορισμένα στοιχεία τα οποία αρ-

θρώνουν οπωσδήποτε μια συγκεκριμένη ιδεολογία. Αυτή η συγκεκριμένη ιδεολογία, έχει μερικά πολύ έντονα πολιτικά στοιχεία δηλαδή έναν έντονο αντισοβιετισμό έναν έντονο αντικομμουνισμό, με τα οποία μπορεί να συμφωνήσει ή να διαφωνήσει κανείς, δεν έχει σημασία, πάντως υπάρχουν και συνιστούν μια συγκεκριμένη πολιτική φιλολογική αντίληψη.

Θέλω επίσης να προσθέσω ότι εγώ πιστεύω ότι αυτή η αντίληψη που λέει ότι τα μέσα μαζικής επικοινωνίας στην Ελλάδα είναι κρατικά δηλαδή πρέπει να πάρουν την κυβερνητική άποψη, είναι μια αντίληψη που δεν αναλύθηκε που δεν αντιμετωπίστηκε όσο θα έπρεπε, διότι αυτό σημαίνει ότι παίζει ένα νομιμοποιητικό ρόλο δηλαδή της όλης πολιτικής που ακολουθήθηκε στην ΕΡΤ από την εποχή που ανέβηκε το ΠΑΣΟΚ και το λέει, και αυτό ισχύει ακόμα αφού το ΠΑΣΟΚ είναι στην εξουσία.

Λοιπόν πιστεύω ότι είναι πραγματικά λίγο προθυτερο σχήμα να συζητάμε για διάφορες τεχνικές λεπτομέρειες ή προτάσεις που ακούστηκαν εδώ για την τηλεόραση για την καλωδιακή τηλεόραση για όλα αυτά τα πράγματα τα οποία σαφώς είναι χρήσιμα, πριν ξεκαθαρίσουμε μερικά βασικά στοιχεία.

Τώρα τρεις ερωτήσεις. Η μία στον κ. Κοντογιώργη. Στην αρχή χρησιμοποίησε τον όρο «ειδιοποιημένη πληροφόρηση». Θα ήθελα αν ήταν δυνατόν να κάνει μια πιο αναλυτική παρέμβαση για να εξηγήσει τον όρο αυτό.

Τη δεύτερη την απευθύνω στους κ. Δουατζή και Σωτηριάδη. Τελικά η αντίληψή τους η προσωπική ποια είναι, ότι τα μέσα μαζικής επικοινωνίας πρέπει να φωτογραφούν απλώς τη συγκεκριμένη πολιτιστική και κοινωνική πραγματικότητα; Πρέπει να καταβάλουν προσπάθεια διαμόρφωσης της συγκεκριμένης αντίληψης δεδομένου ιδεολογικού περιεχομένου; Τέλος, τα μέσα μαζικής ενημέρωσης μπορούν να είναι ένα μέσο έκφρασης των κοινωνικών συγκρούσεων, ένα πεδίο που εκφράζει όλες τις πολιτικές, και κοινωνικές αντιπαλοότητες;

Ευχαριστώ.

Πρόεδρος: Ευχαριστώ κ. Γκοτσόπουλε. Στη συνέχεια θα δοθεί κάποια απάντηση από τους εισηγητές. Το προτείνω, γιατί η απάντησή τους τώρα μπορεί να δημιουργήσει καινούργια ερωτηματικά ή να συμπληρώσει άλλα. Στη συνέχεια θα συνεχίσουμε τις παρεμβάσεις και τα ερωτήματα που υπάρχουν από την αίθουσα.

Πρόεδρος: Ο κ. Κουλουριδής.

Μ. Κουλουριδής: Κατά κάποιο τρόπο παρουσιάζεται η συνάντηση σαν να είναι κάποια ενδοοικογενειακή υπόθεση ανθρώπων που έχουν σχέση με τα μέσα μαζικής ενημέρωσης.

Το θέμα όπως έχει εξαγγελθεί είναι ο πλουραλισμός και οι δυνατότητές του. Εγώ θα κάνω ένα δύο ερωτήσεις. Η μία είναι: Κατά πόσο μπορεί να υπάρξει πραγματικά πλουραλισμός στα μέσα μαζικής ενημέρωσης τα οποία είναι πάρα πολύ συγκεντρωτικά και όπως ανέλυσε ο κ. Σωτηριάδης θα γίνουν ακόμη περισσότερο. Είναι μια ερώτηση που πιστεύω ότι είναι πολύ ουσιαστική, σε ποιο βαθμό θα μπορούσαμε τη μεταφορά της είδησης να την κάνουμε πραγματικά δημοκρατική.

Αν υπάρχει ένα συγκεκριμένο κέντρο το οποίο επεξεργάζεται και δίνει κάτω από κυβερνητικές εντολές, κάτω από την ίδια του τη λογική την πληροφορία, εκεί μπαίνει οπωσδήποτε πρόβλημα πλουραλισμού. Θα πρέπει, δηλαδή, να δούμε αν στη συγκεκριμένη δομή που υπάρχει σήμερα μπορεί να υπάρξει πραγματικά πλουραλισμός ή αν χρειάζεται μια άλλη δομή, να υπάρξει κάποιο σπέρμα—αν θέλετε— πλουραλισμού και κάποιες δυνατότητες πρόσβασης στα μέσα

ΤΗΛΕΟΠΤΙΚΗ ΔΙΑΦΗΜΙΣΗ

Η διείσδυση της τηλεόρασης συνοδεύεται:

- με την αύξηση του ποσοστού της τηλεοπτικής διαφήμισης—σε σχέση με τη συνολική διαφημιστική δαπάνη.

- με την αύξηση—γενικά—της διαφημιστικής δαπάνης.

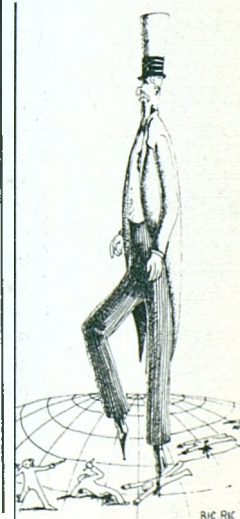
- με την αύξηση του μεγέθους TV ανά 1000 κατοίκους και τέλος

- με την μείωση (με τον αρνητικό ρυθμό αύξησης) των φύλλων εφημερίδων ανά 1000 κατοίκους.

Πράγματι, η ποσοστιαία συμμετοχή της δαπάνης για την τηλεοπτική διαφήμιση παρουσίασε αύξηση στις εξής χώρες:

% συμμετοχή της τηλεοπτικής διαφήμισης
Χώρα 1980 1983

Βέλγιο	7,6%	8,0%
Γαλλία	14,5%	16,0%
Ελλάδα	49,0%	54,0%
Ιρλανδία	28,0%	32,0%
Ιταλία	26,7%	30,0%

μαζικής ενημέρωσης και άλλων ομάδων έξω από τις συγκεκριμένες ομάδες της κυβέρνησης ή των κομμάτων των υπαρκτών στη Βουλή. Υπάρχουν και άλλες ομάδες μέσα στην κοινωνία, υπάρχουν και άλλα στρώματα, τα οποία δεν έχουν καμία πρόσβαση γιατί δεν εκπροσωπούνται κάπου.

Αυτό επεκτείνεται στο σύνολο της ενημέρωσης όχι μόνο στην τηλεόραση και στον Τύπο.

Ένα άλλο θέμα είναι σε ποιο βαθμό ο ίδιος ο δημοσιογράφος, ο ίδιος ο εργαζόμενος στα μέσα μαζικής ενημέρωσης λειτουργεί με κάποιο πλουραλισμό. Οι ίδιοι οι δημοσιογράφοι, οι ίδιοι που λειτουργούν σε αυτό το χώρο, σε ποιο βαθμό μπορούν να είναι πραγματικά δημοκράτες και σε ποιο βαθμό οι ίδιοι αφήνουν την κομματική τους ταμπέλα ή την οποιαδήποτε αντίληψη που έχουν οι ίδιοι, που παίρνουν το μολύβι, το στυλό, ή παίρνουν το μικρόφωνο και αρχίζουν να νιώθουν ότι είναι και εκείνοι κάτι ηγέτες οι οποίοι καθορίζουν και τότε ξεχνάνε τα προβλήματα τα παραπάνω.

Πρόεδρος: Μερικά από αυτά θα τα πούμε ίσως αύριο το απόγευμα στην εναλλακτική πληροφόρηση. Ο κ. Λάζος παρακαλώ πολύ.

ΧΡΗΣΤΟΣ ΛΑΖΟΣ

Δύο έννοιες περί αντικειμενικότητας

Χ. Λάζος: Εγώ θα ήθελα να επανέλθω σε ένα θέμα που νομίζω ότι το περάσαμε εξαιρετικά γρήγορα, το ζήτημα της αντικειμενικότητας. Και τούτο γιατί θεωρώ πως αν δεν προσανατολισούμε τη συζήτηση και προς αυτό το ζήτημα που μπορεί να φαίνεται κοινότυπο ή παραδοσιακό, δεν είναι δυνατόν να θεμελιωθεί η έννοια του πλουραλισμού. Η μόνη έννοια πλουραλισμού που μπορεί να διατυπωθεί, να θεμελιωθεί, χωρίς καμία συζήτηση περί αντικειμενικότητας, είναι το να έχουν οι πολιτικές και κοινωνικές δυνάμεις, μία άμεση, δηλαδή αδιαμεσολάβητη από την οποία παρέμβαση του συντακτικού προσωπικού των ΕΡΤ, πρόσβαση στον τηλεοπτικό λόγο. Σε τελευταία ανάλυση να υπάρχουν ρυθμίσεις του τύπου — και συμφωνώ με τον κ. Δουατζή σε αυτό το σημείο — των πενταλέπτων, τριλέπτων διλέπτων με βάσει την κοινοβουλευτική δύναμη των κομμάτων, πράγμα που δεν συνιστά την πλέον δημοκρατική πληροφόρηση.

Θέλω λοιπόν να γυρίσω σε αυτή την έννοια της αντικειμενικότητας και διαφωνώ με τον κ. Δουατζή και την κ. Ρεζάν, που πολύ γρήγορα ξεπέρασαν αυτό το θέμα, λέγοντας ότι δεν είναι δυνατόν να υπάρξει αντικειμενικότητα όταν υπάρχουν υποκείμενα τα οποία την χειρίζονται.

Πιστεύω ότι παρότι μια ολόκληρη ευρωπαϊκή παράδοση θεωρεί ότι η αντικειμενικότητα είναι μύθος, με την έννοια, δηλαδή, ότι η επιλογή των πληροφοριών, η τοποθέτησή τους μέσα σε ένα δελτίο ειδήσεων, ο έμμεσος σχολιασμός ή η έμμεση ερμηνεία τους

με το οπτικό σκέλος που τα συνοδεύει, όντως μπορούν να οδηγήσουν στη διατύπωση της θέσης ότι η αντικειμενικότητα είναι μύθος, ωστόσο αυτή η αντίληψη περί αντικειμενικότητας δεν μπορεί παρά να αποτελεί ένα είδος θεωρητικού ορίζοντα, ένα είδος κριτηρίου, μέσω του οποίου ασκείται καθημερινή κριτική στον τρόπο με τον οποίο διαχέονται οι πληροφορίες και οι ειδήσεις.

Θεωρώ δηλαδή, ότι αυτή η επαναφορά της ίδιας της αντικειμενικότητας με τη διατύπωση «η αντικειμενικότητα είναι μύθος» λειτουργεί ως θετικό κριτήριο, ως ορίζοντας θεωρητικός που πρέπει να έλκει την καθημερινή άσκηση της πληροφόρησης και όχι να εκκενώνεται λέγοντας ότι δεν είναι δυνατή εξ ορισμού.

Θα έλεγα ότι ένα επίπεδο και επιστημονικής ακόμα μεταχείρισης των πληροφοριών του τύπου ας πούμε το νερό βράζει στους 100 βαθμούς αυτό είναι μια αντικειμενική πληροφορία. Μια τέτοια άποψη είναι ο ορίζοντας, δεν υποστηρίζω ότι αυτό μπορεί να γίνεται καθημερινά, είναι όμως εκείνο το σημείο προς το οποίο πρέπει να έλκεται η καθημερινή ειδησεογραφία.

Με αυτήν την έννοια, λοιπόν, υπάρχει περιεχόμενο στην αντικειμενικότητα. Όμως υπάρχει και μία άλλη έννοια, που αυτή νομίζω ότι είναι πολύ πιο χρήσιμη στην παρούσα συζήτηση: η έννοια της αντικειμενικότητας όπως έχει διαμορφωθεί εμπειρικά, κυρίως από τις αγγλοσαξωνικές εφημερίδες, και νομίζω ότι στην χώρα μας αυτό που λείπει είναι η αντικειμενικότητα με αυτή την εμπειρική, την θετικιστική έννοια όπως την αποδίδουν οι μεγάλες ευρωπαϊκές και αγγλοσαξωνικές εφημερίδες. Νομίζω πως στην Ελλάδα το κρίσιμο είναι ότι δεν υπάρχει η σχετική ανεξαρτησία, όχι μόνο βέβαια στα ηλεκτρονικά μέσα, στο ραδιόφωνο και την τηλεόραση, αλλά και στον Τύπο, ώστε αυτά τα κριτήρια τα εμπειρικά, αυτό το κατώφλι από το οποίο και πέρα μπορούμε να μιλάμε για αντικειμενικότητα να είναι κατοχυρωμένο.

Τι εννοώ με αυτό. Εννοώ ότι ακόμα και η τηλεόραση είναι θεσμοποιημένος μηχανισμός του κράτους και της κυβέρνησης. «Η τηλεόραση ανήκει στην κυβέρνηση» είναι μία πρόταση που θεωρείται λίγο πολύ αυτονόητη, ενώ δεν θεωρώ ότι είναι. Ένα θέμα.

Δεύτερο θέμα. Ότι η εφημερίδα ανήκει στον ιδιοκτήτη της, είναι και αυτή μία αυτονόητη πρόταση, χωρίς καθόλου να είναι τέτοια σε άλλες χώρες, τουλάχιστον την τελευταία εικοσαετία.

Με αυτή την έννοια, λοιπόν, απλές αρχές όπως διακρίση σχολείου ειδήσεων (παρότι είναι δύσκολη και παρότι μπορούν να γίνουν ολισθήματα και γίνονται καθημερινά, είναι όμως μια εμπειρική έννοια), η μη απόκρυψη ειδήσεων, τουλάχιστον αυτές που διαχέονται από τα ειδησεογραφικά πρακτορεία, η διακρίση ανάμεσα σε διαφορετικές πηγές ειδήσεων, η αποδοχή ενός διαφορετικού αντίθετου σχολιασμού από το ίδιο μέσο, ακόμα και όταν ο διαφορετικός σχολιασμός δεν συμπλέει με τη γραμμή του μέσου, είτε είναι η τηλεόραση, είτε είναι ο Τύπος, όταν το γεγονός είναι μείζων, η φιλοξενία και η αποδοχή της φιλοξενίας διαφορετικών ειδήσεων και απόψεων για μείζονα γεγονότα, δεν μπαίνω στα συγκεκριμένα είναι προφανές ότι δεν είναι δυνατόν να θεωρείται σκανδαλό ότι ο τηλεοπτικός σταθμός μετέδωσε από δύο διαφορετικές πηγές δύο διαφορετικές εκτιμήσεις για ένα μείζον γεγονός. Αναφέρομαι στις απεργίες, προφανές.

Αυτοί, λοιπόν οι απλοί εμπειρικοί κανόνες νομίζω ότι συνιστούν ένα κατώτατο όριο αντικειμενικότητας από το οποίο και έπειτα μπορούμε να συζητάμε περί αντικειμενικότητας. Και ακόμα στη χώρα μας δεν το έχουμε κατακτήσει.

Θα έλεγα δυο λόγια ακόμα. Νομίζω ότι το βασικό

σημείο είναι αυτό που ανέφερε ο κ. Κοντογιώργης, δηλαδή η ιδιοποίηση των μέσων, και νομίζω ότι εδώ δεν αρκεί μια απλή συνειδητική διαδικασία σε επίπεδο πολιτικών και κοινωνικών δυνάμεων, για να ανατραπεί αυτή η πραγματικότητα.

Πιστεύω ότι πρέπει να απομονώσουμε μεγέθη που αποτελούν πραγματικές δυνάμεις σ' αυτό το παιχνίδι, όπως η πίεση που ασκείται από το ίδιο το αναγνωστικό κοινό. Νομίζω ότι στη χώρα μας το επίπεδο ανάλυσης και κριτικής πληροφορίας που έχει αποκατασταθεί σε αυτό που θα λέγαμε μέσω αναγνώστη είναι εξαιρετικά χαμηλό. Δηλαδή, το κύρος της εφημερίδας και της τηλεόρασης είναι εξαιρετικά ισχυρό και ιδιαίτερα για τις δικές μας εφημερίδες για τη δική μας τηλεόραση. Το γράφει η εφημερίδα ή το είπε η τηλεόραση και ως εκ τούτου είναι αληθινό, είναι μάλλον αυτονόητη πρόταση. Παράλληλα υπάρχει και μια διάχυτη δυσπιστία.

Ένα δεύτερο θέμα είναι οι εναλλακτικές μορφές πληροφόρησης, αυτές που θα ανάγκαζαν έναν τηλεοπτικό σταθμό, εάν είχε ανταγωνισμό από ιδιωτικούς σταθμούς, ή κάποιες ανεξάρτητες εφημερίδες που θα ανάγκαζαν τις εφημερίδες που είναι λίγο ως πολύ θεσμοποιημένες και αποτελούν εξαρτήματα του πολιτικού συστήματος, να μην μπορούν να αγνοήσουν έναν ορισμένο, κρίσιμο, αριθμό πληροφοριών, και να πληρώσουν το αντίστοιχο κοινωνικό κόστος αν το κάνουν. Στην Ελλάδα νομίζω ότι δεν υπάρχουν ακόμα μηχανισμοί που αυτό το κόστος αυτή η κοινωνική κύρωση να είναι απαγορευτικοί για μια εφημερίδα.

Ένα τρίτο στοιχείο, νομίζω, στην ίδια κατεύθυνση είναι η συνειδηση των δημοσιογράφων και η άσκηση πίεσης μέσα από την οργανωμένη δράση τους. Απλώς υπενθυμίζω αυτά που έλεγε ο κ. Κούνδουρος προηγουμένως, σε αυτό το θέμα. Είναι προφανές ότι υπάρχει ακόμα μια κάποια μονολιθικότητα στην άσκηση εξουσίας είτε στα τηλεοπτικά μέσα είτε στις εφημερίδες από την ιδιοκτησία. Δεν υπάρχουν ακόμα ισχυρές αντιστάσεις, ένας κώδικας δεοντολογίας των δημοσιογράφων που να περιφρουρεί την αντίσταση να τη νομιμοποιεί και να την ευνοεί.

Ένα τελευταίο θέμα είναι ότι πια δεν υπάρχει αυτό που θα ονόμαζα κριτική στην παραγωγή μηνυμάτων μέσω μηνυμάτων, και να τι εννοώ. Ένα γεγονός, όπως ας πούμε η βόμβα της Χιροσίμα, είναι περισσότερο συμβολικό γεγονός, είναι μήνυμα προς τον αποδέκτη, παρά γεγονός αυτό καθ' αυτό. Και τέτοια γεγονότα έχουμε πάρα πολλά. Θα σας πω ένα συγκεκριμένο γύρω από το οποίο υπάρχει νομίζω συμφωνία. Θεωρώ ότι οι προεκλογικές συγκεντρώσεις των κομμάτων που όλοι ζήσαμε κατά τις πρόσφατες εκλογές δεν συνιστούν με την κυριολεκτική έννοια του όρου γεγονότα. Απαιτούν συνενοχή της τηλεόρασης και μόνο έτσι μπορούμε να τα αντιληφθούμε, δηλαδή, μπορούμε να τα αντιληφθούμε σαν μηνύματα που μέσα από τη συνενοχή της τηλεόρασης παράγουν ένα καινούργιο μήνυμα, δηλαδή το μήνυμα του ποιος υπερισχύει. Θα μπορούσε να παραχθεί ένα πληροφοριακό βραχυκύκλωμα, και με αυτή την έννοια να αντιμετωπισθεί με αντικειμενικότητα. Η μέθοδος είναι απλή: να δείχτει με την ευθύνη των δημοσιογράφων και με βάση τη δεοντολογία του επαγγέλματος η μεγάλη μεταφορά πληθυσμών. Αυτό θα ανάγκαζε ακόμα και τις κομματικές εφημερίδες να σταθούν κριτικά σε αυτό το μήνυμα που προσπαθεί να διαπλάσει ένα πολιτικό κόμμα. Με αυτή την έννοια, η αποδοχή από τον άνθρωπο που ασκεί αυτό το ρόλο στη διάχυση των πληροφοριών, η αποδοχή του ότι, απέναντι σε αυτά τα μηνύματα που παράγουν μηνύματα, η μόνη αντικειμενική στάση είναι η ερμηνεία και η δήλωση ότι θέλει να τα ερμηνεύσει και επιχειρεί να τα ερμηνεύσει, είναι μια πολύ πιο αντικειμενική στάση, από

την απλή υποκριτική παραδοχή «αυτά βλέπει ο φακός αυτά δείχνει». Νομίζω ότι έτσι θα μπαίναμε και σε μια νέα φάση ανακατανομής των πληροφοριών και του χειρισμού τους, ανάμεσα σε μια αντικειμενική Τηλεόραση και στον Τύπο που θα οδηγούσε τον Τύπο προς μια σύνθεση γεγονότων, σε μια διαφυγή είτε προς τα πάνω, προς τη σύνθεση, είτε προς τα κάτω, προς τον κιτρινισμό.

Πρόεδρος: Ευχαριστώ κ. Λάζο, προτείνω στο σημείο αυτό, να διακόψουμε και να επαναλάβουμε στη συνέχεια τις παρεμβάσεις και τις ερωτήσεις αφού προηγουμένως πάρουν το λόγο οι εισηγητές για να απαντήσουν. Πριν θέλω να μου επιτρέψετε να κάνω μία απλή επιστημονική παρατήρηση γιατί δυστυχώς έξω από εδώ γίνεται πολύ εμπειρική συζήτηση για ζητήματα που και ο επιστημονικός λόγος έχει τη θέση του και όμως δεν ακούγεται συχνά.

Τι σημαίνει κρατικά μέσα ενημέρωσης; Δεν είναι κυβερνητικά μέσα, τα κρατικά μέσα ενημέρωσης. Η κυβέρνηση είναι ο φορέας της πολιτικής του κράτους, μιας ορισμένης πολιτικής του κράτους. Αλλά όταν θέλουμε να κάνουμε τη διάκριση μεταξύ ιδιοποιημένης και μη τηλεόρασης (και των μέσων ενημέρωσης γενικά) πρέπει ακριβώς να ξεκαθαρίσουμε εάν η κυβέρνηση ασκεί την προβλεπόμενη εποπτεία και προς ποια κατεύθυνση, με ποια κριτήρια, με ποιες αρχές.

Επομένως, πρέπει, πρωταρχικά, να διευκρινίσουμε τι σημαίνει ότι η τηλεόραση ανήκει στο κράτος ή δεν ανήκει σ' αυτό και είναι κυβερνητική. Πράγματι όταν μιλάμε για κρατικά μέσα ενημέρωσης τα αντιδιαστέλλουμε από τα ιδιωτικά, αυτά που ανήκουν στην ιδιωτική επιχειρηματική δραστηριότητα. Είτε λοιπόν έχουμε κρατική είτε ιδιωτική τηλεόραση η κυβέρνηση, ως εποπτεύουσα αρχή του κράτους, έχει ένα και μοναδικό χρέος: να εφαρμόζει τη δημοκρατική αρχή, η οποία αποτελεί στοιχείο απαραίτητο του κρατούντος πολιτεύματος. Επειδή ακριβώς αυτή την αρχή καθιερώνει το Σύνταγμα, το πολίτευμά μας οφείλει να είναι δημοκρατικό. Επομένως και η τηλεόραση δεν μπορεί να είναι κυβερνητική. Στο μέτρο που ανήκει στο κράτος, είναι υποχρεωμένη να υπηρετεί το δημοκρατικό κράτος. Και το δημοκρατικό κράτος επιβάλλει πλουραλιστική τηλεόραση. Τούτο σημαίνει ότι σε όλα τα κρατικά μέσα, σε όλους τους κρατικούς οργανισμούς, και στην τηλεόραση περισσότερο αφού από εδώ περνάει η δημοκρατία, πρέπει να εφαρμόζεται η δημοκρατική αρχή. Η κυβέρνηση απλώς εποπτεύει για την εφαρμογή της δημοκρατικής αρχής και όχι για το πέρας της πολιτικής της από τα κρατικά μέσα μαζικής ενημέρωσης. Γιατί στην τελευταία περίπτωση υπάρχει ιδιοποίηση του μέσου δεν υπάρχει όμως δημοκρατική τηλεόραση.

Από εδώ άλλωστε προκύπτει και το μεγάλο ερώτημα που τίθεται με βάση τη συνταγματική επιταγή: κατά πόσο ένας οργανισμός, οι φορείς αυτού του οργανισμού, όπως και κάθε πολίτης, υποχρεούται να υπηρετεί ένα κράτος ή μία κυβερνητική πολιτική που δεν είναι δημοκρατική. Ή μήπως οφείλει να αντιστέκεται, να έχει δημοκρατική αντίληψη και να εφαρμόζει τη δημοκρατική αρχή εκεί όπου βρίσκεται. Χωρίς να κινδυνεύει η θέση του ή η προσωπική του αξιοπρέπεια από την εκδικητικότητα της εξουσίας. Παρακαλώ επειδή ο κ. Μπακογιάννης είχε και κάποια παρατήρηση να κάνει να αρχίσουμε από αυτόν. Να κάνει την παρατήρηση και να απαντήσει σε ερωτήσεις που τον αφορούν, και στη συνέχεια με τη σειρά τους ο κ. Σωτηριάδης και ο κ. Δουατζής.

Π. Μπακογιάννης: Θα μου επιτρέψετε πρώτα πρώτα να πω ότι ενώ το θέμα της σημερινής συζήτησης ήταν το αίτημα και οι δυνατότητες του πλουραλισμού στο ραδιόφωνο και στην τηλεόραση, κάπου σε ορισμένα σημεία ξέφυγε η συζήτηση και αρχίσαμε να κουβεντιάζουμε αν ήταν καλύτερη η τηλεόραση πριν το '81 ή μετά το '81.

Πιστεύω ότι αυτή τη στιγμή και σε μια τέτοια συζήτηση αν ήταν καλύτερη πριν από το '81 ή αν είναι καλύτερη μετά το '81, δεν έχει και τόσο σημασία, όταν όλοι διαπιστώνουμε ότι υπάρχουν βαθιά διαρθρωτικά προβλήματα στα κρατικά μέσα μαζικής επικοινωνίας. Το Σύνταγμα του 1975 προβλέπει στο άρθρο 14 και προστατεύει την έκφραση της γνώμης, τη λεγόμενη ελευθεροτυπία. Και την περιορίζει αυτή την προστασία μόνο στο γραπτό και τον προφορικό λόγο. Μια διαπίστωση που πρέπει να κάνουμε είναι ότι στη σημερινή εποχή, που ζούμε στην εξέλιξη που καθορίζει η τεχνολογία, δεν μπορούμε να περιορίζουμε την έκφραση γνώμης μόνο στον προφορικό και στο γραπτό λόγο. Η έκφραση γνώμης προστατεύεται ανεξάρτητα από το μέσο με το οποίο χρησιμοποιεί, είτε αυτό είναι τηλεόραση είτε είναι ραδιόφωνο είτε είναι δίσκος είτε είναι κινηματογράφος. Το Σύνταγμα κάνει αυτή τη διάκριση. Εδώ πρέπει να πούμε σαν πρώτη διαπίστωση ότι ναι μεν ο καθένας μπορεί να εκφράζει τη γνώμη του ελεύθερα, αλλά από κει και ύστερα, όπως έχουν τα πράγματα σήμερα, αν θέλει να εκφράσει γνώμη γραπτή κάποιος, πρέπει να έχει και τα ανάλογα οικονομικά μέσα. Στο σημείο που βρίσκεται η τεχνολογία μας χρειάζονται υπέρογκα ποσά και μεγάλα κεφάλαια για να μπορέσει κανένας να εκδώσει έντυπο και να εκφράζει τη γνώμη του όπως λέει το Σύνταγμα.

Ερχόμαστε στο άρθρο 15 που εξαιρεί τα μέσα αυτά (την τηλεόραση, τον κινηματογράφο και τη δισκογραφία) από τις προστατευτικές διατάξεις περί ελευθεροτυπίας και λέει ότι την τηλεόραση την ελέγχει το κράτος. Αναφέρει μάλιστα τον όρο «ελέγχει». Σωστό είναι από μια πλευρά να ελέγχει το κράτος την τηλεόραση. Γιατί αυτά είναι «μέσα - διαρρήκτες», όπως είπε ο ανώνυμος πολίτης. Μπαίνουν, λοιπόν, είτε το θέλουμε είτε δεν το θέλουμε, στο σπίτι του καθενός. Το κράτος λοιπόν είναι προτιμότερο από οποιοδήποτε άλλο μονοπώλιο. Χρειάζονται μεγάλα ποσά για επενδύσεις για τα τεχνικά έργα που απαιτούνται, και κυρίως υπάρχει στενότητα από πλευράς καναλιών και κυκλωμάτων.

Το κράτος όμως είναι το ίδιο ή τείνει να είναι πλουραλιστικό με την έννοια ότι είναι πλουραλιστικό στα νομοθετικά του όργανα, πλουραλιστικό στην εκτελεστική εξουσία, και πλουραλιστικό στη διοίκηση. Και η κοινωνία που είναι πλουραλιστική, πιέζει προς αυτή την κατεύθυνση. Αυτό σημαίνει ότι όταν ένα μέσο ελέγχεται από το κράτος, πρέπει όλες οι κοινωνικές δυνάμεις και οι τάσεις που υπάρχουν στην κοινωνία, να μπορούν να συμμετέχουν τόσο στις αποφάσεις που παίρνονται σε αυτά τα μέσα όσο και στη δουλειά που κάνουν προς τα έξω. Αυτή πρέπει να είναι η βασική αρχή. Γιατί στο μεν Τύπο όπου ισχύει η αρχή της ιδιωτικής πρωτοβουλίας μπορούν να υπάρχουν έντυπα που ανήκουν σε διάφορες κοινωνικές ομάδες ή που εκφράζουν απόψεις διαφόρων κοινωνικών ομάδων. Εκφράζουν απόψεις ευρύτερων ή στενότερων ιδεολογικών χώρων. Η κάθε κοινωνική τάξη ή ομάδα, ή κοινωνικό στρώμα, έχει τη δυνατότητα να εκφράζει τη γνώμη της και να προβάλει τα συμφέροντά της και τα ενδιαφέροντά της. Η τηλεόραση όμως, το μαζικό αυτό μέσο που ανήκει στο κράτος και κατά συνέπεια στο σύνολο της κοινωνίας, πρέπει να μπορεί να διοχετεύει και να κατευθύνει προς τα έξω το σύνολο ό-

λων αυτών των τάσεων που επικρατούν στην κοινωνία.

Ο κ. Κοντογιώργης έκανε μία πολύ σοβαρή διάκριση, και είπε ότι η τηλεόραση δεν ανήκει στην κυβέρνηση. Το κράτος δεν ταυτίζεται με την κυβέρνηση. Αυτό είναι σωστό και ήθελα να πω κάτι σχετικά με το νόμο 230. Γιατί ειπώθηκε προηγουμένα ότι ο νόμος αυτός είναι περίπου αντιγραφή του νόμου του BBC κτλ.

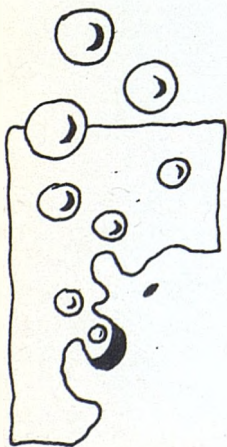
Κάθε νόμος ή κάθε νομικό ή οργανωτικό μοντέλο, μπορεί να ισχύει και να λειτουργεί και να αποδίδει όταν γίνεται για ορισμένες συνθήκες, για ένα συγκεκριμένο καθεστώς, για μια συγκεκριμένη αντίληψη που έχουν οι άνθρωποι που κατοικούν στο χώρο μέσα στον οποίο εφαρμόζεται ο νόμος αυτός. Ο νόμος 230 αποτελεί αυτή τη στιγμή είτε το θέλουμε είτε δεν το θέλουμε, το λόγο για τον οποίο η τηλεόραση είναι κομματική. Γιατί ο νόμος 230 δεν προβλέπει πουθενά ότι μπορεί οι κοινωνικές δυνάμεις που εκπροσωπούνται στο χώρο τον ελληνικό αυτή τη στιγμή, είναι εκείνες που ελέγχουν την τηλεόραση το ραδιόφωνο. Δεν έχει ασφαλιστικές δικλίδες, για την αποτροπή οποιονδήποτε παρεμβάσεων, από οποιαδήποτε πλευρά και αν προέρχονται οι παρεμβάσεις αυτές. Απλώς και μόνο όταν η διοίκηση του οργανισμού αυτού διορίζεται από την κυβέρνηση κατ' επέκταση από το κυβερνών κόμμα, είναι αρκετό για να δώσει ακριβώς το κομματικό περιεχόμενο που θέλει.

Πέρα από αυτό εγώ ήθελα να πω και κάτι άλλο. Δεν πρέπει να κρυβόμαστε σε αυτά τα πράγματα. Στον τόπο μας η πολιτική ηγεσία, και η πνευματική ηγεσία, έχει πολλές φορές μειωμένη αντίληψη περί δημοκρατίας. Δηλαδή, είναι δύσκολο σε αυτόν τον τόπο να πει κάποιος που έχει στα χέρια του ένα τέτοιο όργανο ότι δεν θέλει να το χρησιμοποιήσει πάρα πέρα, γιατί αυτό θα έβλαπτε τη δημοκρατία. Έστω και αν υποστεί κομματική ζημιά προς το παρόν, μακροπρόθεσμα θα έχει κέρδος. Αυτό δεν το καταλαβαίνει.

Είπε ο κ. Δουατζής ότι κάθε είδηση στην τηλεόραση θεωρείται κυβερνητική ανακοίνωση. Έχει δίκιο. Έτσι θεωρείτο πριν από το '81 και έτσι θεωρείται και μετά το '81. Η επιλογή των ειδήσεων ήταν αποκλειστικά αυτή που ενδιέφερε την εκάστοτε κυβέρνηση. Το γεγονός όμως ότι δεν έχει αξιοπιστία η τηλεόραση δεν σημαίνει ότι είναι προπαγανδιστικό μέσο, ή δεν γίνεται προσπάθεια να γίνεται εκμετάλλευση αυτού του μέσου για προπαγάνδα.

Θα μου επιτρέψετε να σας πω για το θέμα των παρεμβάσεων, οι παρεμβάσεις οι άμεσες είναι λίγες. Η έμμεση παρέμβαση, και το επισήμανε ο κ. Κούλογλου είναι αυτή που δημιουργεί τα προβλήματα σε ένα μαζικό μέσο επικοινωνίας. Και δεν είναι μόνο στην τηλεόραση. Είναι και στον Τύπο. Και θέλω να γίνω πιο σαφής σε αυτό το θέμα. Δημιουργείται σιγά σιγά στο δημοσιογράφο η αντίληψη για τα πλαίσια μέσα στα οποία μπορεί να κινηθεί, με αποτέλεσμα να αυτολογοκρίνεται. Η αυτολογοκρισία του επιβάλλεται από κανόνες κατά κύριο λόγο άγραφους. Ο ίδιος καταλαβαίνει μέχρι πού μπορεί να πάει και πού δεν μπορεί να πάει. Πού θα ήθελε ο εκδότης να το πάει, πού δεν θα ήθελε ο εκδότης. Φτάνουμε στο σημείο πολλές φορές, είτε το θέλουμε είτε δεν το θέλουμε, σε έντυπα που εργαζόμαστε να λέμε: «σε αυτό το εστιατόριο τρώει ο εκδότης άρα ας γράψω δύο λόγια παραπάνω, γιατί είναι ευνοούμενος του εκδότη». Μέχρι εκεί φτάνει η αυτολογοκρισία.

Κατά συνέπεια κύριο θέμα είναι το θέμα της αυτολογοκρισίας. Και εδώ ήθελα να πω κάτι που το ανέφερα και στην αρχική μου εισήγηση. Για την ευθύνη των πνευματικών ανθρώπων. Η Ένωση Συντακτών, όταν εθίγησαν τα δικαιώματα των πολιτικών συντακτών με την κατάργηση του μπρίφινγκ στο υφυπουργείο,

γείο Τύπου, εκίνησε γη και ουρανό και κατόρθωσε και άλλαξε την απόφαση της κυβέρνησης. Τις ίδιες εκείνες μέρες η ΝΔ έστειλε από το γραφείο Τύπου ένα τέλεξ καθημερινό προς τους πολιτικούς συντάκτες για το τι έλεγαν οι βουλευτές της ΝΔ στη Βουλή την προηγούμενη μέρα. Ξεσηκώθηκαν οι κοινοβουλευτικοί συντάκτες οι οποίοι πέτυχαν επίσης να σταματήσει και αυτό το τέλεξ, να μην υπάρχει άλλη πηγή πληροφοριών πέραν αυτής της δικής τους. Και εδώ γίνονται τόσα πράγματα στην τηλεόραση και η Ένωση Συντακτών δεν συγκινείται.

Δεν αναφέρομαι, όπως η κ. Ρεζάν στην υπόθεση της αποχώρησης της ηγεσίας της ΕΡΤ πριν από τέσσερις βδομάδες. Το πράγμα είναι συνηθισμένο. Αναφέρομαι γενικότερα σε θέματα δημοσιογραφικής δεοντολογίας. Δεν παρεμβαίνει έτσι δυναμικά και αποτελεσματικά, όπως παρενέβη σε αυτές τις περιπτώσεις που την έκαιγαν.

Ήθελα να παρατηρήσω με την ευκαιρία και κάτι άλλο, από μια προσωπική μου εμπειρία. Είχα την τύχη και είχε η κ. Ρεζάν την ατυχία, να συμμετέχω σε αυτή την εκπομπή, την τελευταία, που οδήγησε στην παραιτήσή της. Και εκεί αναφέρθηκα στο ρόλο που θα μπορούσε να παίξει η Ένωση Συντακτών και θα μπορούσαν να παίξουν οι ίδιοι οι δημοσιογράφοι για την προστασία της δημοσιογραφικής δεοντολογίας. Το αποτέλεσμα ήταν η ανακοίνωση της ΕΡΤ να στρέφεται ευθέως εναντίον αυτών που ανέφερα εγώ. Ότι παρακινούσα σε αναταραχή και εξέγερση τους συνεργάτες της ραδιοφωνίας.

Εκείνο που δεν κουβεντιάσαμε μέχρι τώρα είναι ποιο θα ήταν αυτό το νομικό και οργανωτικό πλαίσιο που θα έπρεπε να έχει η τηλεόραση και να έχει το ραδιόφωνο για να μπορεί να ανταποκρίνεται στην αποστολή του. Να ανταποκρίνεται σε αυτές τις απαιτήσεις μιας πλουραλιστικής κοινωνίας. Αυτό είναι το θέμα και εγώ το θέτω για την παραπέρα συζήτηση που θα γίνει.

Πρόεδρος: Ευχαριστώ κ. Μπακογιάννη, ο κ. Παπουτσάκης δικαιούται να πάρει το λόγο.

Χ. Παπουτσάκης: Εάν υποθέσουμε ότι η ΝΔ ήταν σήμερα στην κυβέρνηση, είναι περίπου βέβαιο ότι ο κ. Μπακογιάννης θα ήταν Γενικός Διευθυντής της ΕΡΤ. Λοιπόν τον ρωτώ. Αμφιβάλλει ότι μετά την ωραία τελετή αναλήψεως των καθηκόντων, εάν εννοεί αυτά που είπε, πιστεύει ότι θα μπορούσε να συμπληρώσει ένα 24ωρο; Και το λέω αυτό όχι για να μου απαντήσει καταφατικά, αλλά για να έρθω στο σημείο που είπε για την ευθύνη των δημοσιογράφων και των πνευματικών ανθρώπων. Μέσα στο κόμμα του αυτή τη στιγμή, τι κάνει για να ανατραπεί αυτή η κατάσταση;

Π. Μπακογιάννης: Πρώτα ήθελα να σε διαβεβαιώσω αγαπητέ Χρήστο, ότι εγώ μετά το 1974, που πέρασα με την κυβέρνηση Εθνικής Ενότητας για τριήμισι μήνες από την ΕΡΤ, έχω υποσχεθεί στον εαυτό μου να μην ξαναπάω στην ΕΡΤ, άρα δεν θα βρεθώ μπροστά σε αυτό το δίλημμα. Και αυτή είναι δήλωση δημόσια που βλέπεις δεν την παίρνω πίσω.

Λοιπόν δεν θα έχω αυτό το δίλημμα. Από την άλλη πλευρά όμως θέλω να διαβεβαιώσω ότι εγώ δίνω τη μάχη μου όπου μπορώ, ή μέσα στα κόμματα ή έξω από τα κόμματα ή οπουδήποτε, για να δημιουργηθούν αυτές οι συνθήκες και να λειτουργήσει η τηλεόραση όπως ακριβώς συζητάμε σήμερα και όπως εγώ το έχω τονίσει επανειλημμένα. Και όταν λέω τι κάνει η Ένωση Συντακτών, απευθύνω την ίδια μομφή και για το ότι έκανε πριν από το '81. Δεν αφορά αυτό που λέω την περίοδο μετά το '81. Για να είμαστε σαφείς. Γι' αυτό σας είπα από την αρχή ότι για μένα το πρόβλημα δεν ήταν αν ήταν καλύτερη ή χειρότερη η τη-

λεόραση πριν από το '81 ή το ίδιο μετά το '81. Το θέμα είναι ότι και πριν και μετά δεν είναι αυτό που έπρεπε να είναι.

Πρόεδρος: Ο κ. Σωτηριάδης παρακαλώ.

Ν. Σωτηριάδης: Καταρχήν μια μικρή διευκρίνιση ή-θελα να κάνω στην κ. Κομνηνού. Όταν έβαλα το θέμα πολυφωνίας - κακοφωνίας δεν σήμαινε ότι επειδή υπάρχει κακοφωνία δεν υπάρχει πολυφωνία. Είπα, απλά, ποιο μπορεί να είναι ένα κακό συνεπόμενο.

Αυτό δεν αναιρεί καθόλου βεβαίως τις όποιες πολυφωνικές υποχρεώσεις που μπορεί να έχει. Τώρα πάνω στα ειδικά θέματα θα ήθελα να κάνω μια γενική τοποθέτηση και πιθανώς μια μικρή αναφορά. Ένα από αυτά τα περίφημα βιβλία του κ. Ουμπέρτο Έκο λέγεται *Aprocalitici e integrati* δηλαδή, αποκαλυπιακοί και ενσωματωμένοι. Αυτή είναι κατά λέξη η μετάφραση, μια πιο ευρεία μετάφραση θα μπορούσε να είναι «κήνσορες και θεράποντες». Το βιβλίο αυτό περιγράφει όλους αυτούς τους ανθρώπους των μέντια. Που είτε είναι εντός των τειχών είτε είναι εκτός. Πρώτα οι κήνσορες που βρίσκονται σε πλήρη δυσαρμονία, με ότι η λογική των μέντια επιβάλλει και σε μια περιεργή σχέση έλξης άπωσης με αυτά τα μέντια.

Ύστερα, οι θεράποντες οι οποίοι ούτως ή άλλως είτε είναι μέσα, είτε είναι έξω, έχουν ενσωματωθεί και έχουν ενδυθεί όλη την εικόνα του μάντζερ, συμφωνώντας απολύτως με τη λογική τους και με κάθε προέκταση αυτής της λογικής. Αυτό είναι πάρα πολύ σημαντικό για τη στάση που μπορεί να έχει κανείς απέναντι σε μία κατάσταση η οποία, το λιγότερο στην Ελλάδα, μόνο αμηχανία έχει δημιουργήσει σε αυτό

το διάστημα που έχουμε περάσει ως σήμερα.

Αυτή η δυσαρμονία, που μπορεί να έχει κανείς με το αντικείμενό του και την ίδια στιγμή έλξη με αυτό το αντικείμενο, είναι ένας ακρογωνιαίος λίθος για να μπορεί να εξετάσει τη δική του συμμετοχή και σε επιπεδο ατομικής συνειδησης, αλλά και γενικότερης πολιτικής ένταξης, αυτή είναι η μόνη προσωπική απάντηση που μπορώ να δώσω πάνω σε αυτό το θέμα, έστω και αν χρειάστηκε να κάνω αναφορές από αλλού.

Υπάρχει, ένα άλλο θέμα γενικότερο που τέθηκε εδώ, είναι το θέμα του πλουραλισμού και της αντικειμενικότητας. Και το θέμα ποιοι είναι ποιοι, ποιοι την αποφασίζουν. Ποιες είναι οι πολιτικές ή συνταγματικές προεκτάσεις πάνω στις οποίες η χώρα θα μπορούσε να βασισθεί για να εξασφαλίσει το λιγότερο, τη μη δυσφορία, ή τη μη διαμαρτυρία, γιατί εγώ δεν βλέπω άλλο κριτήριο, μου είναι αδύνατο να δω ένα κοινωνιολογικό, σημειολογικό, πολιτικό, ή συνταγματικό κριτήριο, βάσει του οποίου τα μέντια, ή η επικοινωνία θα μπορούσε να είναι τακτοποιημένη. Πρόκειται για τελείως εγκεφαλική αφαίρεση και στην πραγματικότητα ποτέ δεν ίσχυσε στην ιστορία. Πρακτικά ποτέ δεν ίσχυσε. Είναι ο αριθμός των διαμαρτυριών, η δυσφορία και η ανισορροπία που συνεπάγεται σε

μία κοινωνία αυτό που βάζουν τα μέντια. Είναι βασικό αυτό.

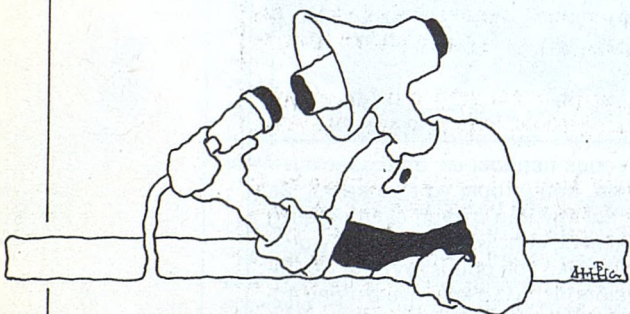
Βεβαίως σε κοινωνίες όπου δεν υπάρχει ούτε η παραμικρή δυνατότητα διαφωνίας ή ανοικτής αντιπαράθεσης, αυτό το κριτήριο που είπα προηγουμένως δεν ισχύει γιατί υπάρχει πλήρης καταστολή.

Σε άλλες όμως κοινωνίες, το κριτήριο αυτό αρχίζει να έχει σημασία και παρότι δεν το οικειοποιούμαι δεν μπορώ να δω άλλο δείκτη εκτός από αυτό, και είναι αλήθεια ότι στην Ελλάδα σήμερα, όχι μόνο σήμερα, από το '75 και μετά υπάρχει αυτή η δυσφορία, συνεπώς υπάρχει θέμα. Αυτό είναι ένα άλλο επίσης γενικό πλαίσιο. Δεν θα το έφθανα ποτέ στην ανάλυση του άρθρου 15, πιστεύω ότι κατοχυρώνει ορισμένα πράγματα ένας νόμος επίσης κατοχυρώνει ή δεν κατοχυρώνει, τα θεσμικά πλαίσια έχουν τεράστια σημασία, αλλά υπάρχει πάντα ένα άλλο πράγμα το οποίο υποκρύπτεται και το οποίο στην Ελλάδα από το '21, και εντεύθεν, ουδέποτε έχει εξετασθεί στο βάθος του.

Ότι ο λαός αυτός εδώ βρίσκεται σε μια γενική δυσαρμονία, με έναν πολιτισμό, ο οποίος δεν θα έλεγα ότι του επιβλήθηκε μόνο από έξω, αλλά το ότι κάποιιοι, ομάδες ανθρώπων, ιδεών, καταστάσεων, και κοινωνικών συμπλεγμάτων κατόρθωσαν να επιβάλουν αυτή τη διαστρέβλωση και το θέμα δεν έχει να κάνει με αριστερά, δεξιά και κέντρο. Τους διαφωνούντες ή τους σφαγμένους θα τους βρείτε και στις δύο παρατάξεις. Και την ίδια στιγμή μάλιστα μπορεί ο ένας να έχει μια ιδιότητα μέσα στον ίδιο χώρο, αλφά, και ο άνθρωπος του ίδιου του χώρου να είναι αντίπαλος από άποψη πολιτιστική πια, από ένα ανθρωπολογικό περιεχόμενο που μπορούμε να δώσουμε.

Τι θέλω να πω. Ο κ. Μπακογιάννης έκανε μια καλή εισήγηση είναι αλήθεια, διαφωνώ ως προς τη συνολική οπτική, θα μπορούσαμε να συμφωνήσουμε στα επιμέρους συμπεράσματα. Τα οποία, αν θέλετε, είναι χρηστικά αλλά είναι μόνο χρηστικά. Η οπτική διαφέρει.

Ποια είναι η διαφορετική οπτική. Όταν επικαλείστε τους διανοούμενους και τους πνευματικούς ανθρώπους πιστεύετε στην ενότητα τους, προσπαθείτε να βγάλετε έναν κοινό παρανομαστή απέναντι στα

μέντια, το οποίο μπορεί να είναι ηθικής ή άλλης τάξεως. Στο μεταξύ τουλάχιστον από το '22 και μετά, ή και πιο πριν, όλη η άποψη του ελληνικού κοινοτισμού, από τον Ίωνα Δραγούμη, ως τον Καραβίδα, ένα σύνολο διανοούμενων που εκφράσανε την ανάγκη της παραδόσεως, βασικό αυτό, που βρίσκονταν είτε στην αριστερά, δεξιά, ή στο κέντρο. Και την ανάγκη της ανανέωσης της παραδόσεως, μέχρι τελευταία στιγμή, αυτό εκφράστηκε με τους: Εγγονόπουλο και Εμπειρίκο.

Έχουν κυριολεκτικά σφαγεί, σήμερα αυτές οι δυνάμεις του έθνους αφού έχουν καθαριστεί. Είναι δεδομένο πια το πεδίο του ποιοι ασχολούνται με την τηλεόραση και πως εισβάλλουν, είναι δεδομένες οι ομάδες των παραγωγών οι οποίες υπάρχουν αφού έχει προηγηθεί, η σφαγή, είναι δεδομένη η εθνική αλωτρίωση σε επίπεδο πνευματικού πολιτισμού που

δεν υπάρχει πια σήμερα και που μόνο τις ψηφίδες του μπορούμε να αντικρύσουμε, είναι δεδομένη η κρατική επέμβαση σε ένα επίπεδο θεσμών όπου το σύνολο του ελληνικού εθνικού δικαίου έχει ξεκαθαριστεί.

Λοιπόν, μιλάμε για καμένη γη η οποία έχει εισβάλει στην τηλεόραση, και έτσι κάθε κυβέρνηση έρχεται να διαχειριστεί μια κατάσταση που ήδη εμφανίζεται να είναι τελειωμένη, από πλευράς εθνολογικής κυρίως και από πλευράς πολιτισμού και ύφους.

Π. Μπακογιάννης: Αν μου επιτρέπετε μόνο μία διευκρίνιση πάνω σε αυτό για να συνεχίσετε, είπα των πνευματικών ανθρώπων εναντίον της κάστας που καταλαμβάνει ακριβώς τα μέσα.

Ν. Σωτηριάδης: Αλλά και στο θέμα αυτής της κάστας, μη νομίζετε ότι αν υπάρχει ένα ευτύχημα, ίσως και ένα δυστύχημα ταυτόχρονα γιατί το νόμισμα έχει δύο όψεις, είναι ότι αυτές οι κάστες, έχουν καρέκλες πάρα πολύ σταθερές. Αυτό είναι δεδομένο, και νομίζω ότι όποιος πάει, με όποιες φιλοδοξίες ή προσωπικές δικαιώσεις, ή οποιοδήποτε άλλο κίνητρο έχει, αυτό δεν ενδιαφέρει το κοινό, δεν ενδιαφέρει κανέναν μάλιστα. Αντιμετωπίζει μια τέτοια πολιτική ρευστότητα που δεν οφείλεται μόνο στις κυβερνήσεις, διότι σήμερα έχουμε την ευρεία έννοια πια της συμμετοχής σε ένα σύστημα εξουσίας και όχι μόνο το κράτος. Τουλάχιστον η σύγχρονη πολιτική επιστήμη και εδώ επικαλούμαι τον κ. Κοντογιώργη κάνει ανάλυση του φαινομένου εξουσίας και όχι πάντοτε της κρατικής, εδώ πάμε στη συνταγματική θεωρία του 19ου αιώνα. Αν αρχίσουμε με τέτοια κριτήρια.

Λοιπόν ένα σύστημα εξουσίας σήμερα περιλαμβάνει παραγωγούς, οικονομικές δυνάμεις αναπτυσσόμενες, ομάδες ανθρώπων, ομάδες πίεσης, κυβερνήσεις, Τύπο, Τύπο ο οποίος βαράει με εκατό βέργες αυτή τη στιγμή και ο οποίος ασκεί ευνοϊκό, ή μη ευνοϊκό άλλωστε ρόλο υπονομευτικό.

Συνεπώς, ποιος είναι ο αναμάρτητος τον λίθον βαλέτω, πάνω στο θέμα τηλεόραση, αυτό δεν αποκλείει κανένα διάλογο. Το θέμα είναι ότι εδώ υπάρχει μια συζήτηση όπου κάποιοι πιστεύουν ότι έχουν το τεκμήριο της αθωότητας, αυτό είναι το λιγότερο, και νομίζω ότι είναι βασικό στην προσέγγιση των μέσων επικοινωνίας. Έχουμε πάρα πολλά προβλήματα εδώ, έχουμε όμως ένα ευτύχημα ότι υπάρχει μια ρευστότητα, η οποία αν συνεχιστεί μπορεί να οδηγήσει και σε κοινωνική αποσύνθεση και εκεί είναι το πρόβλημα, είναι μεγάλο πρόβλημα, η οποία όμως ταυτόχρονα δίνει την ευκαιρία το παιχνίδι να μένει ανοικτό, ενώ εγώ προσωπικά πιστεύω ότι και στην Ευρώπη και στην Αμερική έχει κλείσει, δεν συζητώ καν για τον ανατολικό κόσμο όπου εκεί το πράγμα είναι πλήρης καταστολή.

Μέσα από αυτή τη λογική, και τούτων δοθέντων, πως τίθεται λοιπόν το πνεύμα και της αντικειμενικότητας και του πλουραλισμού στον πολιτισμό μιας χώρας μονήρους που πρέπει να προστατεύσει ορισμένα πράγματα και τα οποία έχει ξεχάσει να τα προστατεύει.

Οι Γάλλοι λένε ότι για να υπάρξει μια αντικειμενικότητα πρέπει να υπάρχει: «espace culturel commun» δηλαδή ένας κοινός χώρος αποδοχής. Αυτό έχει χαθεί στην Ελλάδα, γι' αυτό ζούμε σε αυτή τη ρευστότητα, ζούμε σε μια διαρκή παρεξήγηση, τα πρόσωπα καλά ή κακά ή χειρότερα ανά πάσα στιγμή περνάνε χωρίς να αφήσουν κανένα στίγμα στα πράγματα και υπάρχει αυτή η διαρκής αμφιβολία η οποία αναδεικνύει κριτές, βεντέτες, εξουσιαστές, αλλά και που ταυτόχρονα αυτή τη στιγμή δίνει την ουσία και το στίγμα του προβλήματος.

Μέσα από αυτή τη λογική νομίζω ότι μπορώ να απαντήσω και στις όποιες ερωτήσεις, βεβαίως κ. Ρεζάν

έχετε δικιο. Αν παρόλα αυτά θέλετε να λειτουργήσετε ως καρέκλα εκτινάξεως διευθυντών με πρόκληση αυτό είναι ένας ρόλος εκκεντρικός αλλά άχαρος. Σε όλα τα άλλα νομίζω ότι απάντησα.

Πρόεδρος: Ευχαριστώ κ. Σωτηριάδη, ο κ. Δουατζής παρακαλώ.

Γ. Δουατζής: Θα ήθελα να κάνω μία παρατήρηση, πριν πω οτιδήποτε, σε αυτό που είπε ο κ. Μπακογιάννης για το ρόλο της ΕΣΗΕΑ. Από τη μία μίλησε ο κ. Μπακογιάννης για μια ομάδα πίεσης διανοουμένων, η οποία σε καμιά περίπτωση δεν μπορεί —παράνοητά— να υπάρχει, και από την άλλη γιατί η ΕΣΗΕΑ δεν κινήθηκε στις άλφα ή βήτα περιπτώσεις.

Όμως θέλω να ρωτήσω τον κ. Μπακογιάννη, εμείς είμαστε ανεύθυνοι για οτιδήποτε, δεν έχουμε καμία ευθύνη, και θα έπρεπε ένα συνδικαλιστικό όργανο η ΕΣΗΕΑ να παρέμβει; Παράδειγμα, το θέμα του πλουραλισμού στο περιοδικό που διευθύνετε ήταν αυτό που μας είπατε σήμερα; Και αν δεν ήταν, θα θέλατε να παρέμβει η Ένωση Συντακτών;

Μίλησε η κ. Ρεζάν για το νόμο. Του τι να κάνουν οι νόμοι. Αυτό είπε και ο κ. Στεφανάκης.

Πιστεύω ότι οι νόμοι χρειάζονται σε επίπεδο θεσμικού πλαισίου. Είναι απαραίτητο νομίζω ένας νόμος να υπάρχει και να καθορίζει κοινωνικές ομάδες παραγωγικές ή πολιτικές που θα μετέχουν σε ένα διοικητικό συμβούλιο, ενός τόσο νευραλγικού οργανισμού όπως είναι η ΕΡΤ. Εκεί χρειάζεται ένας νόμος που να θεσμοθετεί. Σε επίπεδο όμως δεοντολογίας δημοσιογραφικής τηλεοπτικής δεοντολογίας που θα ετηρείτο με επιβλέπουσα αν θέλετε αρχή την Ένωση Συντακτών, θα μπορούσε να λειτουργήσει. Είναι θέμα δικής μας ευαισθησίας, και τήρησης κάποιων κανόνων που δυστυχώς δεν έχουν κωδικοποιηθεί.

Για το θέμα των ειδήσεων, δεν είπα σε καμιά περίπτωση ότι δεν λέγονται όλα στην τηλεόραση. Είπα ότι ο τρόπος που πρέπει να λέγονται, ο τηλεοπτικός, πρέπει να είναι διάφορος —όχι πάντα βέβαια αλλά σε ορισμένες περιπτώσεις— της έντυπης δημοσιογραφίας.

Για το θέμα του σχολιασμού, ειπώθηκαν ορισμένα πράγματα, να διαχωρίσουμε αν είναι σχόλιο - είδηση κτλ. Όσοι συνάδελφοι υπάρχουν εδώ, θα το καταλάβουν καλύτερα. Μπορούμε με 10 τρόπους να πούμε το ίδιο πράγμα. Και ο τρόπος που θα το πούμε, να είναι μόνος του εξ αντικειμένου σχόλιο. Μπορούμε κάλλιστα να πούμε δεν σχολιάζουμε, έλα όμως που ο τρόπος που θα πούμε κάτι είναι σχόλιο.

Για το μέλλον της τηλεόρασης, κάποιες προτάσεις ζήτησε ο κ. Στεφανάκης. Θεωρώ ότι ο μόνος τρόπος να λειτουργήσει η τηλεόραση σωστά, είναι άσκηση κοινωνικού ελέγχου, εκπροσώπηση όλων των κοινωνικών ομάδων. Και εδώ θα συμφωνήσω με τον φίλο μας —που μίλησε για κόμματα και απαραίτητη ταμπέλα του που ανήκε ο καθένας— ότι και βεβαίως δεν πρέπει να εκπροσωπούνται μόνο κόμματα, αλλά όλες οι κοινωνικές ομάδες.

Για τις κρίσεις που περνάει η τηλεόραση. Ξέρει η Μ. Ρεζάν ότι έχω παραιτηθεί δύο φορές και για ποιους λόγους φαντάζομαι. Δεν ωραιοποίησα τίποτα. Όμως μέσα από τις κρίσεις, πιστεύω κάτι θετικό να βγει. Και το θεωρώ γιατί αυτό σημαίνει ότι υπάρχουν άνθρωποι, οι οποίοι καλούνται να στελεχώσουν την τηλεόραση και επιτέλους έχουν άποψη και δεν είναι «γέσμεν», και αυτό είναι ένα στοιχείο αισιόδοξο κατά τη γνώμη μου.

Για το νόμο 230 που έγινε λίγο λόγος, θεωρώ ότι βέβαια κατά την άποψη του κ. Στεφανάκη είναι δημοκρατικότερος ο νόμος, αφού φτιάχτηκε από την πλειοψηφία της Βουλής, που αποτελούσε αντίστοιχα την έκφραση της πλειοψηφίας του λαού. Νέα Δημοκρατία είχε ψηφίσει ο κόσμος, ήταν πλειοψηφία, πέ-

ρασε το νόμο. Με αυτή τη λογική όμως δεν μπορούμε να το δούμε σήμερα. Γιατί τρέχουν τόσο γρήγορα τα πράγματα, οι συσχετισμοί εξελίχθηκαν, τόσο γρήγορα που έχω πάρα πολύ μεγάλες επιφυλάξεις, για το αν μπορεί να λειτουργεί αυτός ο νόμος εφ' όρου ζωής.

Για την περίφημη σύγκριση «τι γινόταν πριν και μετά το '81» θα μου επιτρέψετε να έχω μια ευαισθησία. Στο γεγονός ότι δεν αποδέχομαι να καταγγέλλεται η τηλεόραση φασιστική σήμερα, από τους ανθρώπους που την είχαν φιμώσει πριν το '81.

Για την αυτολογοκρισία θα συμφωνήσω δυστυχώς με τον κ. Μπακογιάννη. Είναι ένα φαινόμενο που δυστυχώς μας δίνει εμάς τους δημοσιογράφους και στις εφημερίδες και στην τηλεόραση.

Για το αν λείπουν ειδήσεις ή υπάρχει απόκρυψη, εδώ θα πω ότι υπάρχει το μεγαλύτερο δυνατό ποσοστό ειδήσεων σήμερα στα κανάλια. Για το πως υπάρχει, για τον τρόπο και την ποιοτική παρουσίαση, βεβαίως εκεί σηκώνει πολύ κουβέντα, αλλά δεν υπάρχουν εφημερίδες που θα βγουν την επομένη και δεν θα έχουν όλες τις βασικές ειδήσεις που υπήρχαν στο Δελτίο Ειδήσεων.

Επίσης, για αυτό το μύθο επιτέλους, με τις ξένες τηλεοράσεις, τα ξένα πρότυπα, τα ευρωπαϊκά, θεωρώ ότι είναι λάθος ότι μπορούμε να αντιγράψουμε πρότυπα που λειτουργούν σε χώρες με συγκεκριμένη δομή, με συγκεκριμένο πολιτισμό, με συγκεκριμένη παράδοση και επιτέλους με χώρες που κάποτε είχαν και λειτουργήσει εθνική αστική τάξη, πράγμα που δεν υπήρχε ποτέ στην Ελλάδα. Και έχει πάρα πολύ μεγάλη σημασία αυτό για τη γενικότερη διαμόρφωση μας μέχρι σήμερα.

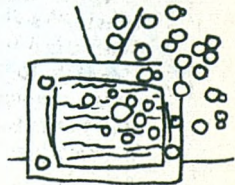
Θεωρώ ότι πιστές αντιγραφές είναι λάθος. Όπως ότι όταν κάποιος μιλούν για το BBC, το περίφημο για την αντικειμενικότητά του, ξεχνούν ή αγνοούν τι έκανε το BBC με τα Φώκλαντ, τι έκανε με την απεργία των ανθρακωρύχων, τι έκανε με τον Σκάργκηλ και πόσο αντικειμενικά παρουσίασε και αν παρουσίασε κάποια από αυτά και πώς.

Τι έκανε το ZDF της Γερμανίας για τα λευκά κελιά, παράδειγμα; Δηλαδή, είναι ένα κοινωνικό φαινόμενο παγκόσμιο, ότι πράγματι υπάρχει πρόβλημα, βεβαίως υπάρχει πρόβλημα, ακόμα στα μαζικά μέσα ενημέρωσης.

Πρόεδρος: Ευχαριστώ κ. Δουατζή, ο κ. Μπακογιάννης θέλει να κάνει μια παρατήρηση για κάτι που ειπώθηκε.

Π. Μπακογιάννης: Μου απευθύνετε ευθέως το ερώτημα. Με τον κ. Σωτηριάδη συμφωνώ από πλευράς ανάλυσης. Βρισκόμαστε ως προς τις διαπιστώσεις, στο ίδιο μήκος κύματος. Ήθελα μόνο να πω ως προς το τεκμήριο της αθωότητας ίσως εμείς που ασχολούμαστε με αυτά τα πράγματα να μην έχουμε το τεκμήριο της αθωότητας. Ο θεατής όμως και ο ακροατής και ο πολίτης ο οποίος τη μόνη ευθύνη που έχει είναι κάθε φορά που γίνονται εκλογές να ψηφίζει το ένα ή το άλλο κόμμα, αυτός έχει το τεκμήριο της αθωότητας. Όταν ασχολείται με την τηλεόραση και όταν θέτει ερωτήματα.

Για τον κ. Γιομπαζολιά ήθελα παρακαλώ να πω, ότι θέλω να αποφύγω την απάντηση το τι συνέβαινε στο περιοδικό που διηύθυνε. Αυτό το ξέρουν και οι συνάδελφοι και η Ένωση Συντακτών. Ήθελα όμως να πω ένα πράγμα, ότι η Ένωση Συντακτών, που είναι το συνδικαλιστικό όργανο των δημοσιογράφων ασχολείται κατά κύριο λόγο με θέματα, τουλάχιστον πριν από λίγο καιρό ασχολιόταν με θέματα που αναφέρονταν κατά κύριο λόγο στη βελτίωση της υλικής θέσης των δημοσιογράφων. Δεν είδα ποτέ να γίνεται κουβέντα στην Ελλάδα για το πρόβλημα της εσωτερικής ελευθεροτυπίας. Δηλαδή, για το πόσο ελεύθερος

μπορεί να είναι ο δημοσιογράφος απέναντι στον εργοδότη του, απέναντι στον εκδότη. Αυτή η συζήτηση που έχει γίνει στις άλλες χώρες και που έχουν γίνει και καταστατικά μάλιστα σε εφημερίδες ή σε περιοδικά άλλων χωρών και με τα οποία διασφαλίζονται τα δικαιώματα των δημοσιογράφων όχι μόνο έναντι της κρατικής εξουσίας —που διασφαλίζονται από το Σύνταγμα και τους νόμους— αλλά και έναντι του εργοδότη, έναντι του εκδότη. Εδώ δεν έγινε ποτέ καμιά τέτοια συζήτηση. Να επιβάλουν στους εκδότες ένα πλαίσιο μέσα στο οποίο θα μπορεί να εργάζεται ο δημοσιογράφος. Αυτό είναι το ένα. Αν γινόταν αυτό κ. Γιομπαζολιά και δείχναν ένα έντυπο να είστε βέβαιος ότι θα δεχόμουν την οποιαδήποτε παρέμβαση Ένωσης Συντακτών, για να τηρηθεί αυτό το πλαίσιο πάνω στο οποίο θα είχαμε συμφωνήσει. Για να εργάζονται ελεύθεροι οι δημοσιογράφοι στο έντυπο. Και για το ανεύθυνος που είπατε, βεβαίως κανένας δεν είναι ανεύθυνος, όλοι μας είμαστε υπεύθυνοι. Και εγώ όσο καιρό πέρασα από την ΕΡΤ του '74 και με αυτά που έχουμε πει κατά καιρούς και έχουμε γράψει και για αυτά έχουμε την ευθύνη μας. Και οι συνάδελφοι που είναι στην ΕΡΤ σήμερα έχουν την ευθύνη τους.

Ωστόσο, όπως έφερα ως παράδειγμα τις παρεμβάσεις για το μπρίφινγκ και το τέλος της ΝΔ η Ένωση Συντακτών μπορεί να έχει μεγαλύτερα και καλύτερα αποτελέσματα, γι' αυτό επικαλέστηκα την πιθανή παρέμβασή της.

Πρόεδρος: Ευχαριστώ κ. Μπακογιάννη, θέλω μόνο να κάνω μία επισημάνση η οποία και πάλι θα προσπαθήσει να παραμείνει σε επιστημονικό επίπεδο, χωρίς να μπει σε άλλες αναγωγές γιατί δεν είναι στις προθέσεις μου. Δεν είναι τόσο πολύ δύσκολο, πιστεύω, να οριστεί και με την κοινή λογική, χωρίς να φέρει κανείς επιστημονικά επιχειρήματα, η έννοια του πλουραλισμού στις ειδήσεις. Στην Ελλάδα μεταδικτατορικά, περάσαμε σε γενικές γραμμές δύο φάσεις στην κυβερνητική αντίληψη του τι είναι είδηση. Γιατί το ζητούμενο είναι αυτό.

Η πρώτη φάση ήταν αν θυμάστε εκείνη που στη θεωρητικοποίηση της χαρακτηρίστηκε από τον αποκλεισμό των κομματικών δραστηριοτήτων, κομματική δραστηριότητα έλεγε η άποψη αυτή δεν είναι είδηση. Είδηση είναι αυτό που παράγει αποτέλεσμα δηλαδή η κυβερνητική απόφαση. Όλοι μπορούν να πάρουν αποφάσεις στο χώρο τους και να δημιουργήσουν γεγονότα, αλλά οι αποφάσεις της κρατικής εξουσίας είναι εκείνες που υπαγορεύουν στον πολίτη να κινηθεί που δημιουργούν τελικά δικαιώματα και υποχρεώσεις. Η άλλη φάση εμφανίζεται δειλά ως η άρχουσα στο μεγαλύτερο διάστημα της διακυβέρνησης της χώρας από το ΠΑΣΟΚ. Εισάγεται στην τηλεόραση η αναγγελία κάποιων κομματικών γεγονότων, όπως για παράδειγμα η αναγγελία ότι: «Συνήλθε σήμερα η κεντρική επιτροπή του τάδε κόμματος και ασχολήθηκε με αυτό το ζήτημα». Είναι μια άλλη αντίληψη για την είδηση.

Ωστόσο, πρέπει να διευκρινίσω ότι επί πολιτικά αναπτυγμένες χώρες δεν αποτελεί είδηση η απόφαση μιας οποιασδήποτε κυβέρνησης για ένα ζήτημα. Αφήνει αδιάφορη την κοινή γνώμη αν η κυβέρνηση έχτισε ή εγκαίνιασε σχολείο, ή αν αποφάσισε να φτιάξει έναν ανισόπεδο κόμβο. Αναφέρω πρόχειρα ορισμένα παραδείγματα. Κανένα έργο δεν αναγγέλεται ως είδηση διότι δεν αποτελεί είδηση. Ως έργο εντάσσεται στα αυτονόητα της πολιτικής εντολής που έχει δοθεί στην κυβέρνηση και η εντολή αυτή οφείλει να αποκτήσει το ένδυμα της διότι η κυβέρνηση, η εκάστοτε κυβέρνηση θα ελεγχθεί κατά τον απολογισμό της. Διαφορετικό είναι το ζήτημα αν μια ορισμένη κυβερνητική πολιτική εγγράφεται ως αντιπαλότητα στην πολιτική ζωή. Οπότε όμως το ενδιαφέρον για την κοι-

νή γνώμη δεν είναι απλώς η κυβερνητική εκδοχή αλλά οι διαφορετικές απόψεις ώστε να διαμορφώσει γνώμη για τη συμφερότερη, την προσφορότερη εκδοχή.

Επομένως δεν επαναλαμβάνεται η απόφαση και δεν εξαγγέλεται ή δεν κοινοποιείται η στιγμή του γεγονότος. Πρέπει λοιπόν να διακρίνουμε σαφώς ανάμεσα στην κυβερνητική απόφαση ή δράση καθαυτή και στην πολιτική αντιπαλότητα που δημιουργείται από την όποια δράση ή αδράνεια της κυβέρνησης, των κομμάτων ή άλλων κοινωνικών ομάδων και γιατί όχι από την ανάπτυξη και πάλη των ιδεών. Η κυβερνητική απόφαση χωρίς αντιπαλότητα αποτελεί αυταρχική επιλογή, αυταρχική υπόδειξη στον πολίτη. Ο πολίτης πληροφορείται για το τι θα υποστεί ή θα ωφεληθεί από την εκάστοτε κυβέρνηση που τον μεταχειρίζεται ως υπήκοο και χειραφετήτο. Η πολιτική αυτή δεν έχει καμιά σχέση με τη δημοκρατία, απλώς υπαγορεύει. Εκείνο που έχει σημασία σε μια δημοκρατική κοινωνία δεν είναι το τι αποφασίζει κάποιος εν κρυπτώ, δηλαδή στο παρασκήνιο αλλά πώς συμμετέχει ο ίδιος στην πολιτική διαδικασία. Στη δημοκρατία προέχει ο διάλογος, η αντιπαλότητα, η αντιπαράθεση των απόψεων ή των ιδεών για τη διαμόρφωση του γεγονότος τόσο στο πλαίσιο της κυβέρνησης όσο και στο πλαίσιο των πολιτικών δυνάμεων μιας χώρας.

Έτσι αν θα εξαγγείλουμε ότι συνήλθε η κεντρική επιτροπή ενός κόμματος και συνεδρίασε για μια μέρα ή για δέκα μέρες συνέχεια αυτό δεν είναι είδηση. Αποτελεί απλώς βελτιωμένο άλλοθι στην ιδιοποίηση. Είδηση αποτελεί η ίδια η αντιπαλότητα που διαμορφώνεται στο πλαίσιο της κεντρικής επιτροπής, ή στους κόλπους της ΓΣΕΕ και μόνο τότε θα καταξιωθεί μια τηλεόραση ως δημοκρατική αν μεταφέρει στην οθόνη της διάχυτη την αντιπαλότητα αυτή. Αν επιτρέψει —και από μian άποψη επιβάλλει— στις κοινωνικές και πολιτικές δυνάμεις να αναπτύξουν την αντιπαράθεσή τους μπροστά στην αμείλικτη πραγματικότητα που αποτελεί η νηφάλεια κοινή γνώμη της μικρής οθόνης.

Επομένως το πρόβλημα του ορισμού είναι απλό. Το δύσκολο είναι να το αποδεχθούμε ως εξουσία. Γιατί η μη αποδοχή της δημοκρατίας στην τηλεόραση οδηγεί σε θεωρητικοποιήσεις του παραλόγου και επομένως σε συσκότιση από την πλευρά της πολιτείας για το τι πρέπει να προβληθεί και τι όχι από τα μαζικά μέσα ενημέρωσης. Κανένας δεν μπορεί να τοποθετηθεί κριτής και χειραγωγός της κοινωνίας για το συμφέρον της, τα ενδιαφέροντά της, την ενημέρωσή της για τα μικρά και τα μεγάλα που θα της επιτρέψουν να εκφραστεί ή να διαμορφώσει γνώμη. Η δημοκρατία αναγνωρίζει ακριβώς το δικαίωμα στην κοινωνία να διατίθεται όπως θέλει και να αποφασίζει κατά βούληση.

Ο κύριος εκεί έχει ζητήσει το λόγο. Στη συνέχεια θα παρακαλέσω να πάρετε και εσείς το λόγο αρκεί να προηγηθούν όσοι δεν έχουν ακόμα μιλήσει, το όνομά σας;

Ένας σύνεδρος: Δεν θα σας το δώσω και θα σας εξηγήσω γιατί, είμαι φοιτητής της Παντείου.

Πρόεδρος: Ζητώ συγγνώμη, προηγουμένως δεν σου έδωσα το λόγο γιατί υπέδειξες τον μπροστινό σου τον κ. Λάζο και νόμισα ότι παραχωρούσες το λόγο σ' αυτόν.

Ένας σύνεδρος: Επειδή φοβάμαι λοιπόν έτσι και γω ανώνυμος τηλεθεατής θα προτιμούσα να μην ασχοληθώ με τα επαγγελματικά σας γιατί βλέπω ότι εσείς είστε μέσα στο κύκλωμα και ίσως να έχετε και κάποια συμφέροντα, υλικά, καθώς και συμφέροντα ανησυχιών. Εμείς που στεκόμαστε απέναντι από το γυαλί βλέπουμε εντελώς διαφορετικά τα πράγματα και θα συμφωνήσω με αυτό που είπατε τώρα στο τέ-

λος και το διδάσκετε ότι πολιτισμός είναι το άθροισμα των αυτονόητων σε ένα λαό. Δεν μπορώ να βλέπω φερεπειν τον Αναστόπουλο δύο ώρες την βδομάδα και προγραμματισμένα και να ζητάει ένα κόμμα επι δέκα χρόνια να του δοθεί ένα τέταρτο της ώρας το μήνα και να μην του δίνεται. Αυτό σημαίνει ότι το αυτονόητο αυτό (αδιανόητο για άλλους πολιτισμούς) συμπυκνώνει και εκφράζει ακριβώς την αντίληψη περί των πραγμάτων που είπατε.

Τέλος πάντων, επειδή έτσι και αλλιώς εγώ σε σας ήθελα να τα πω, και τώρα που μου δώσατε το λόγο θα τα πω, να σημειώσετε ότι έχω κοπεί και στο μάθημα των μαζικών μέσων ενημέρωσης. Τη δεύτερα φορά όμως που έγραφα ότι έλεγε το βιβλίο πέρασα.

Χαίρομαι για τον επιστημονικό λόγο του κ. Σωτηριάδη, εννοώ την επιστημονική ανάλυση, έτσι την εκτιμώ.

Βλέπω λοιπόν ότι υπάρχει μια μετατοπιση μιας ισχύος. Από την κοινοβουλευτική ισχύ προχωράμε σιγά σιγά στην τηλεοπτική ισχύ. Θέλω να πω ότι σε λίγα χρόνια στο χωριό μου δεν θα έχει ανάγκη κάποιος να έχει φίλο του το βουλευτή. Αλλά αν έχει τον Δουατζή θα κάνει καλύτερα τις δουλειές του. Το λέω έτσι χονδρά γιατί δεν μπορώ αλλιώς να το εκφράσω. Θέλω να δείξω αυτή τη μετατόπιση που συμβαίνει. Οι δημοσιογράφοι, όλοι αυτοί οι άνθρωποι που κινούνται και γύρω από την εξουσία και έχουν σχέση με αυτό το μέσο που λέγεται μέσο μαζικής ενημέρωσης και ιδίως τηλεόραση, έχουν αποκτήσει μια ισχύ τα τελευταία χρόνια. Αυτό πρέπει να το λάβετε υπόψη σας σαν συνοδευτικό της εξουσίας και στο ρόλο σας σαν υπεύθυνοι φορείς να το εκτιμήσετε κάτω από το πρίσμα ότι πρέπει να εξυπηρετείτε τον κόσμο και όχι να τον χρησιμοποιείτε σαν δέκτη απλώς, υπαινίσσομαι εδώ την άποψη του κ. Δουατζή περί μαζικών μέσων ενημέρωσης και της κοινωνίας.

Εγώ πιστεύω ακράδαντα ότι είναι μαζικά μέσα κοινωνίας τα μέσα αυτά και όχι ενημέρωσης. Το μονοδρομικό βέβαια συμφέρει πάντα τον πομπό.

Τελειώνοντας θέλω να πω και κάτι άλλο πριν φύγει η κ. Ρεζάν: πρέπει να γίνει μια διαστολή ανάμεσα στην πονηριά και στην έξυπνη τηλεόραση. Προσωπικά εκτιμώ τώρα πάρα πολύ την ευφυΐα σε μια τηλεόραση αλλά δεν εκτιμώ την πονηριά. Τι εννοώ πονηριά; Πονηριά είναι όταν ένα κόμμα παίρνει 46% και σπεύδουν όλοι οι ρεπόρτερς της ΕΡΤ να πάρουν συνεντεύξεις στους δρόμους. «Τι γνώμη έχετε κύριέ μου για το 46%» κτλ. και συνέχεια ή να κάνουν απεργία οι ταξιτζήδες και να λένε, «Τι γνώμη έχετε κύριε για αυτήν την ταλαιπωρία» κτλ. Ενώ από την άλλη μεριά να γίνεται Τέξας με τα οικονομικά μέτρα, να γίνεται της μουρλής στην Αθήνα από τα επεισόδια στο κέντρο των Αθηνών, και να μη βγει έξω ένας ρεπόρτερ και να πει «Έλληνα πολίτη τι γνώμη έχεις γι' αυτά τα πράγματα», «για τα οικονομικά μέτρα», «Τι λες εσύ, πες ελεύθερα». Δεν ξέρω αν έδωσα αυτό που θέλω να δώσω, ότι οι πονηριά κρύβει μια διάσταση να κρατήσουμε την καρτέκλα μας, ενώ η ευφυΐα κρύβει μια θέση για να την παραχωρήσουμε στον κόσμο που το αξίζει.

Πρόεδρος: Τα είπατε πολύ καλά, πάντως απορώ γιατί δεν πέρασες, την πρώτη φορά. Ποιος θέλει να πάρει το λόγο, μόνο να είμαστε συντομότεροι τώρα διότι είναι προχωρημένη η ώρα.

Α. Κοσώνας: Λοιπόν μετά από όλα αυτά που ειπώθηκαν, είχα την αίσθηση και τώρα την έχω πολύ πιο έντονη, ότι τα πράγματα είναι πολύ απλά: ο Σουηδός δημοσιογράφος μας είπε τι συμβαίνει στην πατρίδα του, λοιπόν από τη μια υπάρχει η Σουηδία, με τις εφημερίδες τα λαϊκά κινήματα, και τις διάφορες εχώσεις και από την άλλη μεριά ο κ. Κουτσόγιωργας και οι εκφραστές του με το «δεν δικαιούστε για να ομιλείτε».

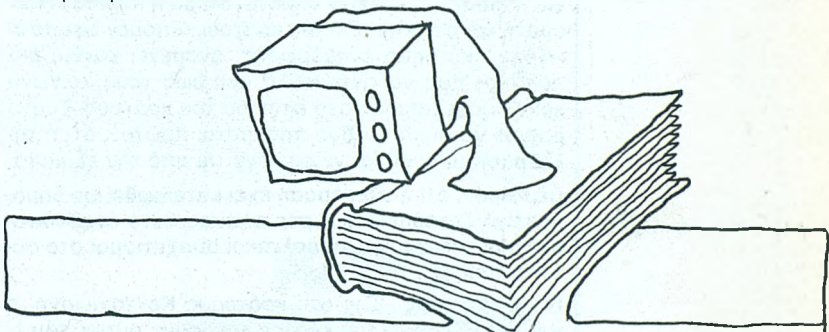
Φτάνουμε σε ένα καίριο ερώτημα μετά από όλα αυτά: Τι σημαίνει πλουραλισμός, ποιότητα, παρεμβάσεις; Είναι πολύ απλό τι σημαίνει, οι πολιτικοί προϊστάμενοι καθορίζουν και την ποιότητα των προγραμμάτων άρα και την ποιότητα της τηλεόρασης, οπότε δεν μπορούμε να έχουμε αυταπάτες και οράματα. Το ζήτημα δεν είναι πολιτικός ρεαλισμός, που διέπει όσους μένουν στην τηλεόραση, αλλά ποιες προοπτικές ανοίγονται με τη σημερινή συγκεκριμένη κατάσταση. Και αυτό γιατί; Κατά τη γνώμη μου η διαφορά της σημερινής κυβέρνησης με την προηγούμενη της ΝΔ βρίσκεται στο γεγονός ότι η σημερινή κυβέρνηση έχει ιδεολογικές θέσεις ή καλύτερα στηρίζεται σε ιδεολογήματα, ενώ η ΝΔ ως κόμμα απλώς κατά τη γνώμη μου διαχείριση της εξουσίας δεν είχε.

Ο κίνδυνος ξεκινάει από τη στιγμή που η ιδεολογία του κυβερνώντος κόμματος και αυτό το είπε ο κ. Κοντογιώργης νομίζω, απειλεί να περάσει και να ρυθμίσει τη λειτουργία αυτού του ισχυρότατου μέσου που λέγεται τηλεόραση, οπότε είναι πολύ λογικό, ότι οι δημοσιογράφοι που δέχονται να καλύψουν υπεύθυνες θέσεις, σε άδεια τηλεόραση, πρέπει να γνωρίζουν τι θα τους συμβεί. Αν δεν το γνωρίζουν τόσο το χειρότερο, γι' αυτούς, και αν το γνωρίζουν είναι αυτόματα συνένοχοι της εξουσίας και αμέσως μετά θύματά της.

Πρόεδρος: Ευχαριστώ πολύ, ο κ. Γ. Τομαράς.

Γ. Τομαράς: Παρά τις εισηγήσεις που έγιναν από τους τρεις εισηγητές, και τις παρεμβάσεις, εξακολουθώ να έχω δύο ερωτήματα. Πρώτο, ποια είναι η έννοια του πλουραλισμού, και ένα δεύτερο ερώτημα, αν είναι ποτέ δυνατόν να υπάρξει πλουραλισμός;

Νομίζω αν είχαμε κινηθεί στο περίγραμμα που έβαλε ο κ. Κοντογιώργης στην αρχή: δηλαδή για την ιδιοποίηση των μέσων παραγωγής, των μέσων ενημέρωσης που μίλησε, και συνακόλουθα για τον ετεροκαθορισμό της πληροφόρησης, γιατί εφόσον υπάρχει ιδιοποίηση από μερικούς των μέσων ενημέρωσης σίγουρα για μας θα υπάρχει ένας ετεροκαθορισμός της πληροφόρησης. Δυστυχώς δεν μείναμε σε αυτό το θέμα αρκετά.

Το θέμα μας ήταν «Το αίτημα και οι δυνατότητες πλουραλισμού στο ραδιόφωνο και στην τηλεόραση». Όταν μιλάμε για ραδιόφωνο και για τηλεόραση δεν είναι μόνο οι ειδήσεις. Είναι τα μορφωτικά και ψυχαγωγικά προγράμματα. Συνεχώς με αυτά μας βομβαρδίζει το ραδιόφωνο από το πρωί μέχρι το βράδυ και η τηλεόραση. Ο χρόνος των ειδήσεων είναι λίγος.

Είναι σίγουρο πως σε κάθε κοινωνία, υπάρχει αίτημα πλουραλισμού. Εξάλλου για αυτό ήρθαμε σήμερα εδώ, είδαμε το θέμα του πλουραλισμού, μας συγκίνησε, ήρθαμε δω πέρα.

Μιλάμε για πλουραλισμό σε ειδήσεις, σε μορφωτικά σε ψυχαγωγικά προγράμματα. Όμως είναι σίγουρο πως ένας και μόνο μπορεί να τον αναιρέσει και τον αναιρεί και να είμαστε ειλικρινείς εδώ πέρα, όλα τα κράτη δυστυχώς αναιρούν αυτόν τον πλουραλισμό. Ο πλουραλισμός δεν υπάρχει λοιπόν.

Προσωπικά πιστεύω ότι είναι δύσκολο να υπάρξει

γιατί το κάθε κράτος προωθεί μέσα από αυτά τα μέσα ενημέρωσης την κυρίαρχη ιδεολογία του. Έχουμε κράτη όπως είναι τα ανατολικά, του υπαρκτού σοσιαλισμού που προσπαθούν να περάσουν στο λαό την ιδεολογία του κομμουνισμού, και τα δυτικά κράτη που προσπαθούν να περάσουν την κυρίαρχη αστική ιδεολογία. Στην Αμερική μας είπε ο κ. Σωτηριάδης υπάρχουν ιδιωτικά δίκτυα και αυτοί όμως οι ιδιώτες έχουν διασυνδέσεις με το κράτος προσπαθούν και αυτοί συνεχώς να περάσουν την κυρίαρχη αστική ιδεολογία.

Σε μια πολυκομματική δημοκρατία όπως είναι η δική μας με καλύπτει απόλυτα η ειλικρινής τοποθέτηση του κ. Δουατζή.

Εκείνο το οποίο δέχομαι σε μια δημοκρατία σαν τη δική μας που υπάρχει πολυκομματισμός είναι μόνο η πολυφωνία, να ακούγονται πολλές απόψεις και τίποτα άλλο. Αυτή είναι η πρόταση η δική μου, η τοποθέτησή μου.

Το θέμα λοιπόν είναι και παραμένει πολιτικό, η κυβέρνηση που διαχειρίζεται μεταξύ άλλων και την τηλεόραση θα κριθεί κάποτε συνολικά και για την τηλεόραση, αν δηλαδή ήταν σωστή η ενημέρωση που έκανε στο λαό, ή δεν ήταν σωστή.

Πρόεδρος: Ευχαριστώ πολύ κ. Τομαρά, παρακαλώ ο κ. Μαραγκός.

Ν. Μαραγκός: Με εξέπληξε το γεγονός του αποπροσανατολισμού του συνταγματικού δικαιώματος του Έλληνα πολίτη και προσπαθούμε κατά ένα τρόπο ακόμη και εδώ μέσα να τον ξεγελάσουμε. Όταν λέει ότι η τηλεόραση δεν είναι κυβερνητική αλλά είναι κρατική, μήπως λησμονούμε ότι η κυβέρνηση είναι ο διαχειριστής της εξουσίας του κράτους; Το κράτος είναι η έκφραση της άρχουσας τάξης. Επ' αυτού θα ήθελα να πάρω μια απάντηση, είναι μεγάλο το πρόβλημα.

Πρόεδρος: Ξεφεύγει το θέμα, αλλά μην ξεχνάτε ότι ειπώθηκε πως μπορεί να υπάρχει κυβέρνηση που να διαχειρίζεται κάτι, το κράτος το ίδιο να είναι τελικά διαχειριστής κάποιων ταξικών συμφερόντων. Αλλά η ίδια η μαρξιστική θεωρία δέχεται ότι σε κάθε κοινωνία η πάλη των τάξεων είναι λιγότερο ή περισσότερο ορατή και στο επίπεδο του κράτους. Επομένως από ένα κρατικό μέσο ενημέρωσης, αναμένει κανείς μια πολιτική που να αντανakλά ακριβώς τους κοινωνικούς συσχετισμούς στο επίπεδο του κράτους. Τούτο μπορεί να σημαίνει δύο πράγματα: πρώτον, ότι η τηλεόραση μπορεί και χειραγωγείται από την εξουσία.

Δεύτερον, ότι η τηλεόραση έχει καταξιωθεί ως δημοκρατικό ζητούμενο και στο πλαίσιο αυτό αναδεικνύονται οι κοινωνικοί και πολιτικοί συσχετισμοί στο σύνολό τους.

Ν. Μαραγκός: Όχι στο κράτος κ. Κοντογιώργη, η πολιτεία. Όταν λέμε κράτος εννοούμε αυτόν που έχει τη δύναμη. Κατά τη διάρκεια της κατοχής τα χαρτονομίσματα έγραφαν Ελληνική Πολιτεία, γιατί δεν είχαμε δύναμη. Δεν υπήρχε κράτος. Σήμερα υπάρχει κράτος και το κράτος είναι ο εκφραστής της άρχουσας τάξης που διαχειριστής της, είναι η κάθε φορά κυβερνητική εξουσία, και κατά ακολουθία η κυβέρνηση.

Το άρθρο 15 του Συντάγματος στο οποίο αναφέρθηκε ο κ. Μπακογιάννης μιλάει για εποπτεία με την έννοια ότι είναι η εποπτεύουσα αρχή ως προς τη νομιμότητα των πράξεών της. Και ερχόμαστε πλέον στο θέμα που ο θεσμός ανάγεται στο άρθρο 15 του Συντάγματος και αναφέρεται στο υποκείμενο των συνταγματικών δικαιωμάτων.

Θα πρέπει να ξεκαθαρίσουμε τα πράγματα. Οπωςδήποτε η ελευθερία που υπάρχει στις εφημερίδες θα έπρεπε να υπάρχει και στην τηλεόραση, με μια προϋπόθεση, να μπορεί να υπάρξει στην τηλεόραση έ-

νας φραγμός, όχι για να αποκλείσουμε τη δημοκρατική έκφραση αλλά για να αποκλείσουμε ανθρώπους οι οποίοι επιβουλεύονται την ελευθερία.

Λοιπόν το άρθρο 15 του Συντάγματος υποχρεώνει, επιβάλλει στην κυβέρνηση να έχει ελεύθερη την τηλεόραση. Με την προϋπόθεση ότι θα εκφράζονται απόψεις δημοκρατικές, απόψεις πλουραλιστικές.

Πρόεδρος: Ευχαριστώ πάρα πολύ για όλα αυτά που είπατε, παρακαλώ τον κ. Νεράντζη να πάρει το λόγο για να κλείσουμε την πρωινή μας Συνεδρίαση.

Π. Νεράντζης: Θα ήθελα να κάνω μια παρατήρηση στην αναφορά του κ. Μπακογιάννη σχετικά με την αντίφαση ανάμεσα στον πλουραλισμό που εκφράζεται σε κοινωνικό επίπεδο και το κράτος, που τείνει να τον περιορίσει, αν όχι να τον αρνηθεί, ελέγχοντας τα μέσα μαζικής ενημέρωσης. Κατ' αρχήν νομίζω, όπως εξάλλου επισήμανε ο κ. Κοντογιώργης, ότι δεν είναι το κράτος, αλλά οι κυβερνήσεις που, σε μικρότερο ή μεγαλύτερο βαθμό, παρεμβαίνουν στα μέσα και προωθούν μία κατευθυνόμενη πληροφόρηση, η οποία λειτουργεί περιοριστικά στη διαμόρφωση της κοινωνικής συνείδησης. Έτσι τείνει ν' ανασταλεί η ελευθερή ανάπτυξη του ατόμου - δέκτη του μηνύματος και περιορίζεται η πολυφωνική έκφραση στα κοινωνικά υποκείμενα, διότι όσο κι αν τα μέσα δεν υποβάλλουν απόψεις, το άτομο διατάζει να εξωτερικεύσει κάθε τι που συγκρούεται με τα κυρίαρχα πρότυπα. Και τούτο ισχύει κυρίως για τη ραδιοτηλεόραση που έχει μεγαλύτερη εμβέλεια και απευθύνεται σ' ένα ευρύτερο, ετερογενές κοινό.

Όλα αυτά είναι, λίγο ή πολύ γνωστά, αλλά εκείνο που θα πρέπει να εξεταστεί αφορά την αντίφαση, που προανέφερα σε χώρες, όπου τα ραδιοηλεκτρονικά μέσα δεν βρίσκονται κάτω από κυβερνητική ή κρατική εποπτεία.

Το ερώτημα που τίθεται είναι αν σ' αυτές τις χώρες η πληθώρα των δικτύων και κυρίως της τηλεόρασης διασφαλίζει ή όχι τον κοινωνικό πλουραλισμό.

Ο κ. Σωτηριάδης αναφέρθηκε προηγουμένως στις Ηνωμένες Πολιτείες. Θ' αναπτύξω με δυο λόγια την εμπειρία της Ιταλίας, όπου μέχρι το 1975, η RAI μονοπωλούσε τα ερτζιανά. Μέχρι τότε τα προγράμματα ήταν «μονότονα» και ελάχιστα λαμβάνονταν υπόψη οι δείκτες ακροαματικότητας. Το 1976, όταν το Συνταγματικό Δικαστήριο θεώρησε απαράβαση τη συνταγματική αρχή, που συγκρούονταν με το νόμο σχετικά με τη λειτουργία της ραδιοτηλεόρασης, δεκάδες, εκατοντάδες πομποί «βγήκαν στον αέρα». Κάθε κοινωνική ομάδα, πολιτικός οργανισμός, πολιτιστικός φορέας ή ακόμη και μεμονωμένα άτομα είχαν τη δυνατότητα να εκφραστούν από το ραδιόφωνο και στη συνέχεια από την τηλεόραση. Έτσι χάρη στην ελεύθερη ραδιοφωνία επιτεύχθηκε και διευρύνθηκε ο κοινωνικός πλουραλισμός και η αμφίδρομη επικοινωνία στο βαθμό που οι ακροατές έδιναν πολλές φορές τις ειδήσεις. Παράλληλα η ανταγωνιστικότητα επέφερε μία ποιοτική καλύτερευση στα προγράμματα της κρατικής RAI, που έχασε προς στιγμή ένα μέρος του ακροαματικού της κοινού.

Η κατάσταση αυτή κράτησε σχεδόν μέχρι τα τέλη της δεκαετίας του '70. Η εμφάνιση των ιδιωτικών ραδιοηλεκτρονικών δικτύων ικανοποίησε τις ανάγκες της ελεύθερης έκφρασης, αλλά η είσοδος του μεγάλου κεφαλαίου στη ραδιοτηλεόραση περιόρισε την άσκηση του δικαιώματος αυτού. Χαρακτηριστική στο σημείο αυτό είναι η περίπτωση του μεγαλοεπιχειρηματία Μπερλουσκόνι, ιδιοκτήτη των τριών μεγαλύτερων εθνικών τηλεοπτικών δικτύων που εκπέμπουν σε 24ωρη βάση, ενώ άλλοι σταθμοί μπρος στον κίνδυνο να κλείσουν, αναγκάστηκαν να αφομοιωθούν ή να εμπορευματοποιηθούν εξ ολοκλήρου.

Γι' αυτό και σήμερα, δέκα χρόνια μετά την κατοχύ-

ρωση της ελεύθερης ραδιοφωνίας, ελάχιστοι είναι αυτοί που εξακολουθούν να διατηρούν την πολιτική και οικονομική αυτονομία τους, δίνοντας ταυτόχρονα τη δυνατότητα συμμετοχής στο δέκτη.

Θα κατέληγα, επομένως, σ' αυτό που ο Χανς Μάγκνους Εντσεσμπέργκερ αναφέρει στο βιβλίο του «Για μια θεωρία των μέσων επικοινωνίας»: «Το πρόβλημα δεν είναι αν τα μέσα χειραγωγούνται ή όχι, αλλά ποιος τα χειραγωγεί». Και παρά τις σαφείς διαφορές που υπάρχουν σε χώρες που η ραδιοηλεκτρονική ανήκει αποκλειστικά στο κράτος και σε άλλες που επιτρέπεται η εγκαθίδρυση και λειτουργία ιδιωτικών δικτύων, η ουσία είναι ότι το μήνυμα, στο βαθμό που εκπέμπεται από ομάδες εξουσίας, στοχεύει στη χειραγώγηση του δέκτη.

Χωρίς να αναφερθώ στη δυνατότητα εναλλακτικών λύσεων και τις προοπτικές τους, νομίζω, πάντως, ότι υπάρχει μία διέξοδος στην κατοχύρωση του κοινωνικού πλουραλισμού από τα μέσα, έστω και κάτω από τον υπάρχον καθεστώς. Και τούτο εναπόκειται στους λειτουργούς του Τύπου (ο Τύπος με την ευρεία έννοια του όρου, δηλαδή εφημερίδες και ηλεκτρονικά μέσα μαζικής ενημέρωσης).

Υπάρχουν λοιπόν δυο αντιλήψεις όσον αφορά τον κοινωνικό τους ρόλο. Η πρώτη, που υιοθετείται από τις ανατολικές χώρες, στις οποίες ο δημοσιογράφος θεωρείται ο ιμάντας μετάδοσης των κυβερνητικών αποφάσεων, όπως ανέφερε χαρακτηριστικά εκπρόσωπος κινέζικης εφημερίδας στο Παγκόσμιο Συνέδριο Δημοσιογραφίας που έγινε στη Θεσσαλονίκη πριν δυο μήνες. Σ' αυτή την περίπτωση τα σχόλια περιτεύουν και η διέξοδος οδηγεί σε... αδιέξοδο.

Στις δυτικές χώρες, αντίθετα, θεωρείται ότι ο δημοσιογράφος οφείλει να ελέγχει το δημόσιο βίο. Αυτή είναι άλλωστε και η έννοια της ελευθεροτυπίας, η δυνατότητα δηλαδή των λειτουργών του Τύπου ν' ασκούν δημόσιο έλεγχο και κριτική προς κάθε κατέυθυνση, χωρίς ν' αυθαιρετούν. Με την έννοια αυτή το ζήτημα του κοινωνικού πλουραλισμού από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης αφενός προϋποθέτει την ελεύθερη ροή των πληροφοριών και αφετέρου εξαρτάται από τη δυνατότητα πρόσβασης στις πηγές και την επιλογή των ειδήσεων και των προγραμμάτων με βάση ορισμένα κριτήρια. Κριτήρια, όμως, που δεν καθορίζονται από τις εμπειρικές βλῆψεις και την ικανοποίηση πολιτικών και οικονομικών συμφερόντων των κατόχων του μέσου, αλλά από τη δημοσιογραφική δεοντολογία και την πολιτική ιδεολογία του λειτουργού του Τύπου.

Επειδή μάλιστα το τελευταίο μπορεί να θεωρηθεί παράδοξο ή αμφιλεγόμενο στοιχείο, θ' αναφερθώ πολύ συνοπτικά στο πολυδιακηρυσσόμενο ζήτημα της αντικειμενικότητας και της ουδετερότητας των ειδήσεων.

Αναμφισβήτητη η έννοια της αντικειμενικότητας υφίσταται, αλλά σ' ελάχιστο βαθμό και κυρίως όσον αφορά την εξωτερική περιγραφή ενός συγκεκριμένου γεγονότος. Διότι από τη στιγμή που ένα γεγονός και όχι κάποιο άλλο ανάγεται σε είδηση, ήδη η υπάρχουσα πραγματικότητα που συνεχώς ρέει, δέχεται την πρώτη αλλοίωση, που είναι βέβαια αναπόφευκτη. Στη συνέχεια πρέπει να λάβουμε υπόψη την εφαρμογή ορισμένων δημοσιογραφικών κριτηρίων και κανόνων σχετικά με τον τρόπο ανάπτυξης του θέματος, το ρυθμό παραγωγής μιας εφημερίδας ή ενός δελτίου ειδήσεων, την ανάγκη οριοθέτησης του αναγνωστικού ή ακροαματικού κοινού που σε συνδυασμό με τη δεδομένη πολιτική των μέσων που χαράζουν τις προτεραιότητες, την έκταση και το περιεχόμενο των ειδήσεων, το γλωσσικό ύφος και τη θέση τους μέσα στο σύνολο του πληροφοριακού υλικού. Και ακόμη ότι σήμερα στις εφημερίδες ευρείας κυκλοφορίας της Δύσης φτάνουν 3.000 περίπου ειδήσεις τη μέρα.

Όλα αυτά τα δεδομένα δημιουργούν την αναγ-

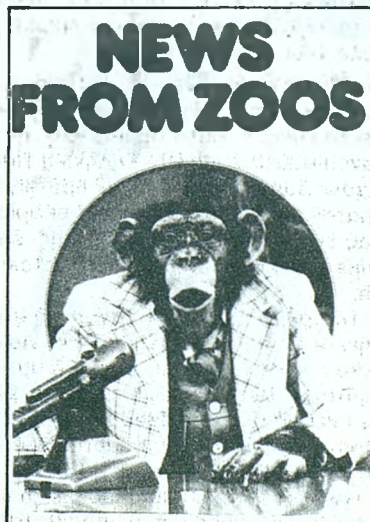
καιότητα επιλογής των γεγονότων, που θα δημοσιοποιηθούν, αλλά καταργούν ουσιαστικά την αντικειμενικότητα και την ουδετερότητα των ειδήσεων.

Κλείνοντας, θ' αναφέρω δύο μόνο παραδείγματα. Το πρώτο έχει σχέση με τη γλώσσα: αναφερόμενοι λ.χ. στην περιγραφή μιας σύγκρουσης στο Σαλβαδόρ, η χρήση και μόνο των λέξεων «αντάρτες», «αντεπαναστατικές» ή «επαναστατικές δυνάμεις» και «εξαφανίστηκαν...» αντί του «δολοφονήθηκαν...» εύκολα μπορούν να δώσουν το πολιτικό στίγμα του γράφοντος. Το δεύτερο παράδειγμα έχει σχέση με το ρυθμό παραγωγής: πολύ συχνά τα διεθνή ειδησιογραφικά πρακτορεία μεταδίδουν ορισμένες ειδήσεις, ας τις χαρακτηρίσω «επικίνδυνες», λίγα λεπτά πριν το κλείσιμο της ύλης έτσι ώστε να είναι δύσκολη, αν όχι αδύνατη, η δημοσίευσή τους στο φύλλο της επόμενης μέρας.

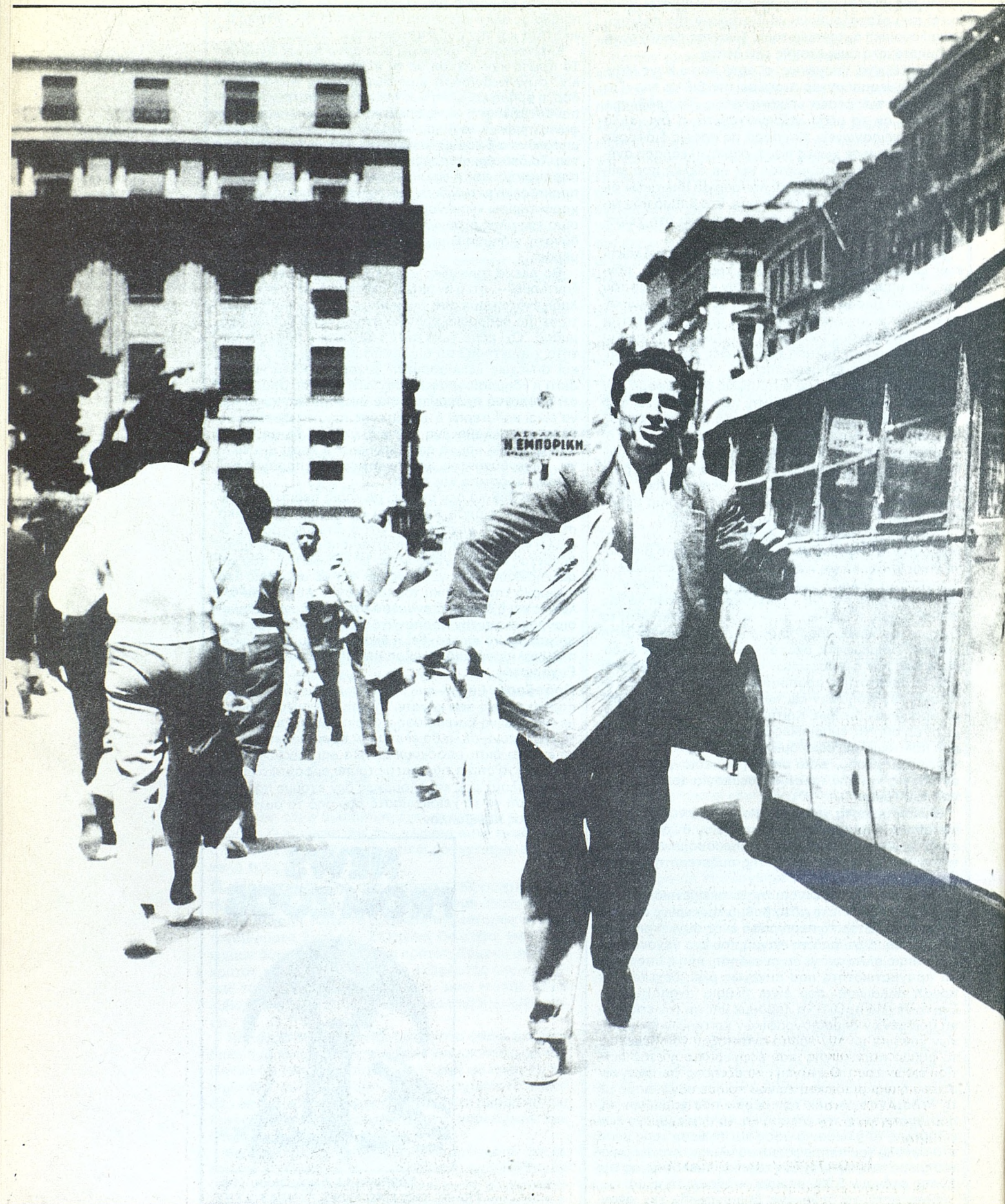
Θα έλεγα συνεπώς, —αν και το θέμα δεν έχει εξαντληθεί—, ότι η αντικειμενικότητα, η μεταφορά δηλαδή ενός status από την καθημερινή πραγματικότητα σε μία δεδομένη χρονικά στιγμή είναι ουσιαστικά μύθος. Όχι μόνο γιατί αυτή καθ' αυτή η πραγματικότητα χαρακτηρίζεται από αντιφάσεις και μία ρέουσα και συνεχώς εξελισσόμενη δυναμική. Αλλά κυρίως διότι η «δημοσιογραφική μηχανή», που ας σημειωθεί ότι μπορεί να προέρχεται από διαφορετική χώρα και να είναι καλύτερης ή χειρότερης ποιότητας, είναι σε θέση να συλλάβει ένα γεγονός από μία διαφορετική οπτική γωνία και να αποτυπώσει στο χαρτί μία εικόνα, μεγενθύνοντας λεπτομέρειες και παραμορφώνοντας πρόσωπα και τοπία.

Τούτο βέβαια δεν αναιρεί σε καμία περίπτωση την αρχή ότι η είδηση πρέπει να εμπεριέχει τα βασικά στοιχεία ενός γεγονότος. Ότι ο δημοσιογράφος οφείλει να τη συντάσσει «αποστασιοποιημένος», εμβυθύνοντας και καταγράφοντας τις αντιφάσεις, που χαρακτηρίζουν κάθε γεγονός και όχι με αποκλειστικό γνώμονα την πολιτική του ιδεολογία. Αυτή είναι άλλωστε και η διαφορά ανάμεσα στην αδέσμευτη δημοσιογραφία και την προπαγάνδα και μ' αυτόν τον τρόπο μπορεί να επιτευχθεί η έκφραση του κοινωνικού πλουραλισμού από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης. Ευχαριστώ.

Πρόεδρος: Ευχαριστώ πάρα πολύ για τις καίριες παρατηρήσεις που κάνετε. Στο σημείο αυτό κλείνουμε την πρωινή Συνεδρίαση η οποία πραγματικά υπήρξε και έντονη αλλά θα έλεγα και παραγωγική. Υπήρξε έντονη διότι υπάρχουν ζωτικά και ζωντανά προβλήματα τα οποία τίθενται με τρόπο εμφαντικό μπροστά σε όλους μας και επομένως δεν έχουμε πάντοτε την άνεση να τα χειριζόμαστε έξω από το συγκεκριμένο τους περιβάλλον.

Σάββατο 14 Δεκεμβρίου 1985
ΤΕΛΟΣ ΤΗΣ ΠΡΩΤΗΣ ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΗΣ

Φωτογραφία από το αρχείο του Αθηναϊκού Πρακτορείου.

Λειτουργικά προβλήματα του Τύπου

Α. Οικονομικά του Τύπου
Β. Δεοντολογία, κατάρτιση και εξέλιξη
στο δημοσιογραφικό επάγγελμα

ΠΡΟΕΔΡΟΣ:
Χρήστος Παπουτσάκης
ΕΙΣΗΓΗΤΕΣ:
Νίκος Κυριαζίδης
Μιχάλης Δημητρίου
Σοφιανός Χρυσοστομίδης
Χάρης Μπουσμπουρέλης

Πρόεδρος: Κυρίες και κύριοι, το πρωί συνεδριάσαμε με θέμα: «Αίτημα και δυνατότητες του πλουραλισμού στο ραδιόφωνο και την τηλεόραση».

Σήμερα το απόγευμα το θέμα μας είναι: «Λειτουργικά προβλήματα του Τύπου». Στο πρώτο μέρος: «Τα οικονομικά του Τύπου» θα κάνουν εισηγήσεις ο κ. Κυριαζίδης, διευθυντής του «Ελεύθερου Τύπου» και ο κ. Μ. Δημητρίου πολιτικός συντάκτης στο «Βήμα».

Στο δεύτερο μέρος: «Δεοντολογία, κατάρτιση και εξέλιξεις στο δημοσιογραφικό επάγγελμα», θα κάνουν εισηγήσεις ο κ. Χ. Μπουσμπουρέλης, εκδότης της εφημερίδας το «Βήμα», ο κ. Σ. Χρυσοστομίδης, αρχισυντάκτης της «Αυγής». Είχαμε ζητήσει εκπροσώπηση από την Ένωση Συντακτών και από την Ένωση Ιδιοκτητών Ημερησίων Εφημερίδων Αθηνών, οι δεύτεροι μας είπαν ότι δε συνηθίζουν να μετέχουν σε ανοιχτές συζητήσεις, η ΕΣΗΕΑ θα εκπροσωπείτο από τον κ. Χωριανόπουλο, αλλά δεν ήρθε.

Μετά το τέλος των εισηγήσεων θα υπάρξουν σύντομες παρεμβάσεις και συζήτηση. Ο κ. Κυριαζίδης έχει το λόγο.

Ν.Ι. ΚΥΡΙΑΖΙΔΗΣ:

Τα οικονομικά του Τύπου

«Τα οικονομικά του Τύπου», είναι ένα πάρα πολύ μεγάλο θέμα που βεβαίως δε θα μπορέσω να εξαντλήσω, γιατί ούτε τον απαραίτητο χρόνο είχα ώστε να προετοιμαστώ, ούτε ο χρόνος που μου δίνεται σήμερα είναι αρκετός ώστε να το αναλύσω λεπτομερειακά.

Γι' αυτό, εδώ θα προσπαθήσω να δώσω μόνο ένα διάγραμμα γύρω από το πρόβλημα, που νομίζω ότι μπορεί να αποτελέσει τη βάση για τη μελέτη των οικονομικών του Τύπου.

Πρώτ' από όλα θα ήθελα να κάνω μια εισαγωγή για το χώρο των οικονομικών των εφημερίδων και των εκδοτών τους. Θα πρέπει να εξετάσουμε ποιοι είναι και τι είναι οι ιδιοκτήτες των εφημερίδων.

Το ΠΑΣΟΚ, όταν ανέβηκε στην εξουσία μας είχε υποσχεθεί ότι θα το κάνει αυτό, αλλά τελικά δεν έκανε τίποτα.

Ιδιοκτήτες και εκδότες

Μία κατηγορία εκδότες - ιδιοκτήτες, λοιπόν, είναι οι λεγόμενοι «παραδοσιακοί εκδότες». Δε ζει σήμερα

κανείς από τους αρχικούς ιδρυτές εφημερίδων, αλλά μόνο οι επίγονοί τους: Ο Χ. Λαμπράκης («Τα Νέα»), η Ε. Βλάχου («Η Καθημερινή»), η οικογένεια Αθανασιάδη («Η Βραδυνή»), η οικογένεια Κύρου («Εστία»), η οικογένεια Μπότση και Λεβίδη («Ακρόπολις» και «Απογευματινή»). Και επάνω στη Θεσσαλονίκη οι κόρες Βελίδη («Μακεδονία» και «Θεσσαλονίκη») και Λεβαντή («Ελληνικός Βορράς»).

Δεύτερη κατηγορία εκδότες - ιδιοκτήτες είναι τα δύο κομμουνιστικά κόμματα («Ριζοσπάστης» και «Αυγή»).

Τρίτη κατηγορία είναι οι νέοι κεφαλαιούχοι και μεγαλοεπιχειρηματίες εκδότες που είτε έχουν αγοράσει παλιές εφημερίδες (ο Αναστασόπουλος την «Ακρόπολις»), είτε έχουν πάρει παλιούς τίτλους και έχουν βγάλει τελείως καινούργιες εφημερίδες (ο Μπόμπολας το «Έθνος», ο Βαρδινογιάννης τη «Μεσημβρινή», ο Βουδούρης τον «Ελεύθερο Τύπο»).

Πρέπει να σημειώσουμε ότι οι άνθρωποι που έχουν χρήματα —και μάλιστα πολλά χρήματα— μπαίνουν σήμερα οι ίδιοι στο χώρο των ιδιοκτητών εφημερίδων, ενώ οι παλαιότεροι (Μποντοσάκης, Ωνάσης, Νιάρχος) έδιναν χρήματα σε όλες τις εφημερίδες και

Η «Πρώτη» τελικά βγήκε πριν δυόμισι μήνες και τυπώνεται στα μεγάλα τυπογραφεία της «Τυποεκδοτικής» (ΚΚΕ). Εκδότες της εμφανίζονται αυτοί που αναφέρονται στην ομιλία. Οι δεσμοί της, με το ΚΚΕ και την ιδεολογία του είναι αναμφισβήτητοι.

Η κυκλοφορία της φαίνεται να σταθεροποιείται (24.000 φύλλα στην Αθήνα) και σιγά-σιγά να ανεβαίνει. Παρόλο ότι αντιμετωπίζει δυσχέρειες μάλλον τελικά θα σταθεί γιατί έχει ένα εξασφαλισμένο κοινό.

προσπαθούσαν να τα έχουν καλά με όλες.

Τέταρτη κατηγορία ιδιοκτήτες είναι οι εκδότες που προέρχονται από το χώρο του —ας πούμε— «έντυπου λόγου». Ο Χρ. Τεγόπουλος («Ελευθεροτυπία»), μεγάλος εκδότης βιβλίων. Οι Κουρήδες («Αυριανή») εκδότες επαρχιακής εφημερίδας. Ο χουντικός Μιχαλόπουλος, πρώην δημοσιογράφος («Ελευθέρη Ώρα»).

Τέλος, υπάρχει μια ολόκληρη κατηγορία από υποψήφιους εκδότες καθημερινών εφημερίδων:

- Οι Τσάτσοι που έχουν ξεκινήσει —όχι πολύ επιτυχημένα— με την αγγλόφωνη «Άθηνς Σταρ» η οποία πνέει τα λοίσθια.

- Ο Κοσκωτάς της «Τράπεζας Κρήτης» που ήδη βγάζει τρία περιοδικά και ετοιμάζει άλλα δύο και εφημερίδα, παρόλο ότι έχει ως τώρα μεγάλες ζημιές. Στα τρία πρώτα χρόνια της λειτουργίας της η εταιρία του «Γραμμή» έχασε 156 εκατ. δρχ.

- Οι δημοσιογράφοι του οργανισμού Λαμπράκη Παπαϊωάννου και Μπαρτζινόπουλος με το «Ποντίκι», που έχουν απίθανα κέρδη, μήκαν στον κόσμο των βιβλίων, μετέτρεψαν την επιχείρησή τους σε Ανώνυμη Εταιρεία και απειλούν ότι θα μας εκπλήξουν.

- Οι εκδότες βιβλίων και εμπορευόμενοι Μ. Γιώτης, Γ. Δαρδανός, Χ. Καλογρίτσας, Κ. Καραϊνδρός, Θ. Καστανιώτης που ετοιμάζουν την απογευματινή εφημερίδα «Πρώτη», με άμεση ή έμμεση ενίσχυση από το ΚΚΕ.

- Ο Λιακουνάκος (αντιπρόσωπος στην Ελλάδα των περιφημων τανκς «Λέοπαρντ») και Κύρτσης (της παλιάς οικογένειας των κλωστοβιομηχάνων), που έχουν κιόλας εκδώσει, την καθημερινή οικονομική εφημερίδα «Κέρδος», η οποία έχει μεγάλες ζημιές.

Το κράτος υπερεκδότης

Εκτός, όμως, από τους εκδότες - ιδιοκτήτες, τεράστιο ρόλο στα οικονομικά του Τύπου παίζει το κράτος και πολύ φυσικά, το κόμμα που βρίσκεται στην εξουσία.

Το Κράτος πρώτα απ' όλα ελέγχει την παροχή των δανείων προς τις εφημερίδες που δυστυχώς δε χρηματοδοτούνται με τραπεζικά, αλλά με άλλα κριτήρια. Τα δάνεια που είχαν δοθεί τον καιρό της Νέας Δημοκρατίας έφτασαν το 1,6 δις. (βλ. διπλανή στήλη).

Τα δάνεια αυτά, έχουν αρχίσει να εξοφλούνται τώρα, και γιατί είχε υπογραφεί μία συμφωνία με το Ράλλη και γιατί ο πληθωρισμός (ήσαν και άτοκα για ορισμένο χρόνο) επιτρέπει πιο εύκολα την εξόφλησή τους.

Πόσα όμως είναι τα δάνεια της πασοκικής πενταετίας και σε ποιους δόθηκαν κανένας δεν το βρήκε, και δεν το είπε ακόμα.

Το μόνο γνωστό, βγαίνει από μια καταγγελία νεοδημοκράτη βουλευτή ότι το 1983 τα χρέη των εφημερίδων είχαν φτάσει τα 2.931 εκατομμύρια δηλαδή αυξηθηκαν στα δύο χρόνια της πασοκρατορίας κατά 1 δις 351 εκατομμύρια δρχ. Από αυτά —κατά την ίδια πηγή— τη μερίδα του λέοντος την πήραν οι εφημερίδες της συμπολίτευσης που αύξησαν τα δάνεια που είχαν πάρει κατά 104% ενώ της αντιπολίτευσης αυξηθηκαν μόλις κατά 26%.

Το Κράτος ακόμη έχει τη δυνατότητα να χρηματοδοτεί μέσω των τραπεζών την έκδοση εφημερίδων. Μία τέτοια περίπτωση έχουμε με τη γνωστή «υπόθεση Πόπωτα» —ενός εκδότη επαρχιακής εφημερίδας του Βόλου που το ΠΑΣΟΚ τον έφερε στην πρωτεύουσα του έδωσε κάποιο δάνειο 185 εκατομμύρια δρχ. από την Εμπορική Τράπεζα και άλλα 29 εκατομμύρια στο Βόλο και προσπάθησαν να δημιουργήσουν έτσι ένα νέο συγκρότημα, με την αγορά πιεστηρίων και

την έκδοση δύο εφημερίδων της «Ελευθέρης Γνώμης» και των «Ειδήσεων». Η όλη προσπάθεια απέτυχε, ο σκανδαλώδης δανεισμός δημοσίου χρήματος υποτιμάται ότι έχει πάει στα δικαστήρια, αλλά αμφισβάλω πολύ αν ποτέ θα δικάσσει η υπόθεση κι αν θα μάθουμε ποιοι ήταν οι υπεύθυνοι στο Καστρί γι' αυτό το άθλιο σκάνδαλο.

Το Κράτος μπορεί να κάνει, μέσω των οργανισμών που ελέγχει, απίθανες χάρες σε εφημερίδες που πρόσκεινται στο κόμμα που κυβερνάει ή που θέλει να τις εξαγοράσει. Παράδειγμα η αγορά που επέβαλε το ΠΑΣΟΚ να κάνει η Αγροτική Τράπεζα προς όφελος του Οργανισμού Λαμπράκη. Έτσι η Αγροτική Ασφαλιστική πλήρωσε στο χιλιοχρεωμένο αυτόν Οργανισμό, ούτε λίγα ούτε πολλά, 930 εκατομμύρια δρχ. για ένα κτίσμα και ένα οικόπεδο στη λεωφόρο Συγγρού, λίγες μέρες πριν από τις εκλογές του Ιουνίου το 1985.

Ίσως να άξιζε το ακίνητο αυτό τα 930 εκατομμύρια, αν και υπάρχουν πολλοί που το αμφισβητούν. Αλλά το θέμα δεν είναι αυτό. Το θέμα είναι, ότι σήμερα που η κτηματική αγορά είναι ουσιαστικά νεκρή, που βρίσκεις αγοραστή, ο οποίος έχει στην τσέπη ένα δις δρχ. για να σου δώσει!

Το Κράτος συστηματικά εξαγοράζει ορισμένους δημοσιογράφους, προσφέροντάς τους αργομισθίες ή διπλοθεσίες, κλπ.

Το Κράτος επίσης επηρεάζει τον Τύπο και ασκεί πίεση επάνω του, μέσω των διαφόρων οργανισμών, εταιρειών, κτλ. που ελέγχει. Όλοι αυτοί οι οργανισμοί διαθέτουν τεράστια ποσά για διαφήμιση, για τη δημοσίευση ανακοινώσεων, κτλ. κτλ. Υπολογίζεται ότι για τους σκοπούς αυτούς διαθέτουν περίπου 600 εκατομμύρια δρχ. το χρόνο και το ποσό αυτό μπορεί να μοιραστεί έτσι ώστε να ικανοποιούνται πάντα οι ημέτεροι.

Το Κράτος έχει προσφέρει στους εκδότες το περίφημο 4% της φορολογικής απαλλαγής πάνω στο συνολικό τους τζίρο. Ήταν κάποτε 3%, αλλά μόλις έγινε υπουργός Οικονομικών της Νέας Δημοκρατίας, ο κάποτε δημοσιογράφος και παράγοντας του Οργανισμού Λαμπράκη, Θανάσης Κανελλόπουλος το ανέβασε αμέσως σε 4%. Από το δικαίωμα αυτό να εμφανίζουν στην Εφορία, χωρίς αποδείξεις, τα έσοδά τους κατά 4% λιγότερα, κερδίζουν μία φοροαπαλλαγή που το 1984 υπολογίζω ότι έφτασε τα 500 εκατομμύρια δρχ.

Το Κράτος (νεοδημοκρατικό και πασοκικό) υποχρεώνει όλες τις εταιρείες να δημοσιεύουν τους ισολογισμούς τους στις καθημερινές εφημερίδες. Αυτό σε καμία άλλη χώρα του κόσμου δεν γίνεται και αποτελεί μία έμμεση ενίσχυση μερικών εκατοντάδων εκατομμυρίων δραχμών το χρόνο.

Το Κράτος μπορεί ακόμη να «προικίσει» ή να «χρηματοδοτήσει» ένα έντυπο με την προσφορά άφθονων αποκλειστικών ειδήσεων μέσω των υπηρεσιών του (Υπουργείο Εξωτερικών, ΚΥΠ, Ασφάλεια, κλπ.). Τέτοια είναι η περίπτωση του «Ποντικίου» που δεν στηρίχθηκε με το «τίποτα», όπως ισχυρίζονται οι εκδότες του. (Τα καθαρά τους κέρδη μόνο το 1984 έφτασαν τα 19 εκατ. δρχ. με κεφάλαιο 375.000 δρχ. δηλαδή απόδοση 5.066%).

Το Κράτος επίσης μπορεί να κινηγάει εφημερίδες με στημένα δικαστήρια.

Το Κράτος, τέλος εξασφαλίζει μια σειρά έμμεσες επιχορηγήσεις προς τους εκδότες, π.χ. με το αγγελιόσημο που παίρνουν οι δημοσιογράφοι και έτσι απαλλάσσονται οι εκδότες από την πληρωμή των ασφαλιστρών τους στο ΙΚΑ, με την ατέλεια στο δημοσιογραφικό χαρτί, με την παροχή σε εξευτελιστικές τιμές των υπηρεσιών του Αθηναϊκού Πρακτορείου Ειδήσεων (ΑΠΕ) που έχει το μονοπώλιο σχεδόν όλων

Τα δάνεια που είχαν δοθεί επί «Νέας Δημοκρατίας»:

Ως το 1981 είχαν πάρει: ● ΑΚΡΟΠΟΛΙΣ: 127.600.000, ● ΑΠΟΓΕΥΜΑΤΙΝΗ: 69.300.000, ● ΒΡΑΔΥΝΗ: 77.500.000, ● ΒΗΜΑ: 380.700.000, ● ΤΑ ΝΕΑ 38.800.000, ● ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑ: 265.700.000, ● ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ: 163.200.000, ● ΜΕΣΗΜΒΡΙΝΗ: 74.200.000, ● ΝΑΥΤΕΜΠΟΡΙΚΗ: 74.200.000 και ● ΕΛΕΥΘΕΡΗ ΩΡΑ: 20.100.000.

των διεθνών πρακτορείων ειδήσεων, με τις τεράστιες εκπτώσεις στα τηλεφωνικά τέλη και στα τηλεγραφήματα, με το αδασολόγητο της εισαγωγής μηχανημάτων (π.χ. πιεστηρίων), εξοπλισμού κτλ. δηλαδή με μία σειρά προνόμια, τα οποία όλα εξαρτώνται από την εκάστοτε κυβέρνηση και κατά κάποιο τρόπο, εξαναγκάζουν τις εφημερίδες να έχουν κάποια καλή σχέση με το κράτος.

Τέλος, στους παράγοντες που παίζουν ένα σημαντικό ρόλο στη διαμόρφωση των οικονομικών των εφημερίδων θα πρέπει να προσθέσουμε τα δύο πρακτορεία διανομής του Τύπου που κρατάνε για λογαριασμό τους περίπου το ένα τρίτο (33%) της είσπραξης από κάθε έντυπο. Επίσης παίζουν μεγάλο ρόλο γιατί προμηθεύουν χαρτί σε πολλές εφημερίδες (και το χαρτί είναι ποσοστιαία η μεγαλύτερη δαπάνη τους), τους κάνουν βραχυπρόθεσμα δάνεια, τους δίνουν χρηματικές προκαταβολές, καθορίζουν τον καλό ή κακό τρόπο διανομής τους κτλ.

Το πρώτο ονομάζεται «Πρακτορείο Εφημερίδων Αθηναϊκού Τύπου» και ανήκει στον περίφημο Παρασκευά Χριστοδουλόπουλο. Λέγεται ότι σημαντικό τμήμα των μετοχών του, ανήκει στο Λαμπράκη. Στο δεύτερο, το «Κεντρικό Πρακτορείο Ημερήσιου και Περιοδικού Τύπου» έχει μπει φανερά (σύμφωνα με ορισμένες πληροφορίες) αλλάξε ο νόμος για να γίνει αυτό) ο εκδότης του «Έθνους» Γ. Μπόμπολας.

Αυτά, όσον αφορά το γενικό χώρο των εκδοτών - ιδιοκτητών και μερικών από τους παράγοντες που επηρεάζουν τα οικονομικά του Τύπου.

Εφημερίδες με ισολογισμό

Αλλά, ας μιλήσουμε τώρα αναλυτικότερα για τις ίδιες τις εφημερίδες. Θα τις πάρω με αλφαβητική σειρά, ξεκινώντας από τις εφημερίδες που δημοσιεύουν ισολογισμούς και θα τελειώσω με εκείνες που δε δημοσιεύουν ισολογισμούς. Γι' αυτές τις τελευταίες είναι αρκετά δύσκολο να βρει κανείς στοιχεία για το πώς κινούνται.

ΑΚΡΟΠΟΛΙΣ: Η πρωινή αυτή δεξιά εφημερίδα είναι μια παλιά εφημερίδα που περνάει πολύ μεγάλη κρίση γιατί η κυκλοφορία της έχει πέσει κάθετα (πανελλήνια τον Οκτώβριο του '85: μόλις 28.047 φύλλα). Πέρασε από πολλά χέρια και σήμερα ουσιαστικοί ιδιοκτήτες της είναι η οικογένεια Αναστασόπουλου που έχει τα μεγάλα χαλυβουργεία του Βόλου και κάνει εμπόριο σε σίδερο και χάλυβα. Έχει η οικογένεια αυτή και μια σειρά άλλες επιχειρήσεις που μια έρευνα θα επέτρεπε εύκολα να επισημανθούν.

Την εφημερίδα ή μάλλον τα περισσότερα μερίδιά της, τα αγόρασαν από την οικογένεια Λεβίδη και τους κληρονόμους Μπότση.

Όπως είπαμε η οικονομική κατάστασή της είναι πολύ κακή. Σύμφωνα με τον ισολογισμό της (όλοι οι ισολογισμοί που αναφέρω στην ομιλία μου είναι του 1984) έχει περίπου 90 εκατομμύρια δρχ. ζημιά το χρόνο και ένα άθροισμα ζημιών 400 εκατομμύρια δρχ. Τα χρέη της προς τις τράπεζες περνούν τα 350 εκ.

Τα συμφέροντα των ιδιοκτητών συνδέονται άρρηκτα με τα συμφέροντα οποιουδήποτε κόμματος βρίσκεται στην εξουσία. Σύμφωνα με πληροφορίες που κυκλοφορούν στην αγορά, οι διάφορες εταιρείες της οικογένειας Αναστασόπουλου χρωστάνε κάπου δυόμισι δις στις τράπεζες. Οι εταιρείες αυτές επίσης κάνουν μεγάλες εξαγωγές στη Σοβιετική Ένωση που επίσης εξαρτιούνται από τις διακρατικές συμφωνίες που υπογράφει η κυβέρνηση.

ΑΠΟΓΕΥΜΑΤΙΝΗ: Η μεγαλύτερη εφημερίδα της Δεξιάς (106.500 φύλλα) εμφανίζει τελευταία μία κάμψη. Θα έπρεπε πάντως να είναι μία εφημερίδα με μεγάλα

κέρδη γιατί είχε για πολλά χρόνια και μεγάλη κυκλοφορία και πολλή διαφήμιση.

Έτσι, έχουμε το μεγάλο μυστήριο να εμφανίζει μόλις 560.000 δρχ. κέρδη και να χρωστάει κάπου 347 εκατομμύρια δρχ. —ποσό αρκετά μεγάλο.

Η «Απογευματινή» τελευταία βγάζει και την «Κυριακάτικη Απογευματινή».

Στην «Απογευματινή» επίσης ανήκει η εταιρεία «Αθηνά» στην οποία ανήκουν το ακίνητο της οδού Φειδίου και το τυπογραφείο στον Άλιμο. Είχε ζημιές 14 εκατ. και πάγια κεφάλαια 408 εκατ.

Αρκετά περίπλοκη είναι και η κατάσταση που επικρατεί στην ιδιοκτησία της εφημερίδας. Το 50% των μετοχών φαίνεται ότι βρίσκεται στα χέρια του ιδρύματος Μπότση, στο οποίο το κράτος, από το νόμο μπορεί να κάνει αποφασιστικές παρεμβάσεις. Το άλλο 50% είναι στα χέρια των κληρονόμων των δύο αδελφών Μπότση και κυρίως της γυναίκας του Δ. Μπότση.

Τα ποσοστά αυτά συμφωνήθηκαν σε ένα προσωρινό διακανονισμό που είχε κάνει ο δολοφονημένος από την οργάνωση «17 Νοέμβρη» εκδότης Νίκος Μομφεράτος. Το ζήτημα όμως θα λυθεί οριστικά στα δικαστήρια —εκτός αν οριστικοποιήθηκε ήδη ο συμβιβασμός.

ΒΡΑΔΥΝΗ: Ανήκει κυρίως στη γυναίκα και τις κόρες του επίσης δολοφονημένου Τζώρτζη Αθανασιάδη και διευθύνεται από αυτές. Το συγκρότημα, εκτός από τη δεξιά «Βραδυνή» (67.600 φύλλα) βγάζει και την πολύ πετυχημένη οικονομικά «Ναυτεμπορική» και έχει και μια σειρά επιχειρήσεις τυπογραφείων.

Η εφημερίδα «Βραδυνή» εμφανίζει το '83 κέρδη ύψους 66 εκατομμυρίων δραχμών αλλά το '84 έπεσαν στα 7,5 εκατομμύρια και το '85 λέγεται ότι έχει παθητικό γιατί έπεσε η κυκλοφορία της. Η «Ναυτεμπορική» όμως φαίνεται ότι υπερκαλύπτει τις ζημιές αυτές.

Οι σχέσεις της με το νεοδημοκρατικό κράτος (ο Καραμανλής έστησε και έκανε τον Τζώρτζη Αθανασιάδη μεγαλοεκδότη) ήταν πάρα πολύ στενές. Γι' αυτό έπαιρνε και πάρα πολλές κρατικές εκτυπωτικές δουλειές. Και σήμερα ακόμα παίρνει πολλές δουλειές της Ν. Δημοκρατίας που της έδωσε την εκτύπωση και του εκλογικού διαφημιστικού υλικού της.

ΕΘΝΟΣ: Εδώ έχουμε μια μεγάλη ιστορία. Πρώτον γιατί είναι η μεγαλύτερη εφημερίδα της Ελλάδας (180.100 φύλλα) και δεύτερον γιατί είναι το πιο εντυπωσιακό παράδειγμα εισβολής του καινούργιου μεγάλου κεφαλαίου στον Τύπο.

Η έκδοση της εφημερίδας αυτής σημάδεψε την πορεία του ελληνικού Τύπου. Ήταν το πρώτο «ταμπλόιντ» και το σχήμα αυτό επιβλήθηκε σιγά σιγά στη μεγάλη πλειοψηφία των εφημερίδων.

Ιδιοκτήτης είναι ο πάμπλουτος επιχειρηματίας Γ. Μπόμπολας που κρατάει το 96% των μετοχών. Οι παλιοί ιδιοκτήτες του τίτλου Έθνος (Νικολόπουλοι και Κυριαζήδες) έχουν το υπόλοιπο 4%. Ο κ. Μπόμπολας έρχεται καθαρά από τον επιχειρηματικό κόσμο που δημιουργήθηκε τα τελευταία 20-30 χρόνια. Δικές του είναι οι ΑΚΤΩΡ Α.Ε. τεχνικών έργων, η «Τεχνοδομή», μια μεγάλη βιομηχανία υποδημάτων, η εκδοτική εταιρεία «Ακάδημος» της Σοβιετικής εγκυκλοπαιδείας, το περιοδικό «Εικόνες», μία εταιρεία κομπιούτερ, μια εξαγωγική εταιρεία που κάνει μεγάλες εξαγωγές στη Σοβιετική Ένωση, συμμετέχει στο δεύτερο πρακτορείο διανομής όπως είπαμε, έχει τέσσερα τουλάχιστον πλοία με παναμαϊκή σημαία και ίσως πολλές άλλες ακόμα επιχειρήσεις. Στη δεκαετία του '70, σύμφωνα με δική του δήλωση, οι τεχνικές εταιρείες του είχαν τζίρο 3,6 δις δρχ. και —σύμφωνα με τους υπολογισμούς της Εφορίας— κέρδη 360 εκατομμύρια δρχ. της εποχής εκείνης.

Λέγεται ότι ο κ. Μπόμπολας έχει πάρει πολλές και μεγάλες δουλειές από τη σημερινή κυβέρνηση για τις τεχνικές και εμπορικές του επιχειρήσεις. Δεν είναι όμως σε θέση να το επιβεβαιώσω. Το θέμα χρειάζεται έρευνα.

Το «Έθνος», πολύ φυσικά, εμφανίζει μεγάλα κέρδη. Το '84 δήλωσε 101 εκατομμύρια δρχ. και το '83 δήλωσε 84 εκατομμύρια. Υπάρχουν όμως και άλλα από δύο άλλες εταιρείες που συνδέονται με το «Έθνος»: τη «ΦΙΛΙΠ ΕΠΕ» την οποία διευθύνει ο δημοσιογράφος εμπνευστής του «Έθνους» Αλέκος Φιλιππίδης (κέρδη 14 εκατ.) και η οποία έχει αναλάβει τη στοιχειοθεσία της εφημερίδας και την «Πήγασος εκτυπωτική και εκδοτική ΑΕ» που έχει αναλάβει εργολαβικά την εκτύπωση της εφημερίδας (κέρδη 42 εκατ.).

Οι εφημερίδες των νέων ανθρώπων του κεφαλαίου έχουν δύο σημαντικά οικονομικά προνόμια έναντι των παλιών — παραδοσιακών:

- πρώτο, τα μισθολόγια τους είναι χαμηλότερα γιατί είναι σχετικά καινούργια και δεν έχουν αναπροσαρμοστεί πολλές φορές και
- δεύτερον, δεν είναι επιβαρυνμένες με δάνεια και τοκοχρεωλύσια.

Το «Έθνος» στον ισολογισμό του εμφανίζεται να μην έχει πάρει κανένα δάνειο. Ο «Πήγασος» όμως έχει.

ΕΛΕΥΘΕΡΟΣ ΤΥΠΟΣ: Ανήκει στο ζεύγος Άρη και Αγλαΐας Βουδούρη που έκαναν τα χρήματά τους με την προμήθεια ταινιοδρόμων και τηλεπικοινωνιακού υλικού στο κράτος και τις δημόσιες επιχειρήσεις. Το ζεύγος ανήκει στους μεγαλοεπιχειρηματίες που τώρα μήηκαν στο χώρο του Τύπου.

Ξεκίνησαν, δημιουργώντας μια σοβαρή τεχνική υποδομή (πιεστήρια κτλ. στην Αθήνα και τη Θεσσαλονίκη), έβγαλαν πρώτα μια εφημερίδα στη Θεσσαλονίκη που έκλεισε («Εγνατία») και που φαίνεται ότι τους στοίχισε κάπου 120 εκατομμύρια δρχ.

Ο «Ελεύθερος Τύπος» είναι δεύτερη σε κυκλοφορία εφημερίδα της αντιπολίτευσης (83.000 φύλλα).

Σε δίκη που είχαν με τον πρώην υπουργό Βαϊτσο, τους κατηγορήσαν ότι εξακολουθούν να έχουν οικονομικά συμφέροντα έξω από την εφημερίδα. Οι ίδιοι δηλώνουν κατηγορηματικά, ότι από τότε που βγάζουν την εφημερίδα έχουν διακόψει κάθε επιχειρηματική δραστηριότητα.

Ο ισολογισμός της «Ελεύθερος Τύπος ΕΛΤΥΠ ΑΕ» εμφανίζει για το 1984 μια φοβερή ζημιά 328 εκατ. δρχ. Το 1985 φαίνεται ότι η κατάσταση έχει βελτιωθεί σημαντικότητα.

Το «Ίδρυμα Τύπου ΑΕ» που επίσης ανήκει στο ζεύγος Βουδούρη και έχει τις εγκαταστάσεις όπου εκτυπώνεται η εφημερίδα, εμφανίζει ζημιά για το 1984 45 εκατ., συσσωρευμένες ζημιές 172 εκατ. πάγια κεφάλαια 834 εκατ. δρχ. και βραχυπρόθεσμες υποχρεώ-

σεις 898 εκατ. Δηλαδή το σύνολο των ζημιών του ζεύγους Βουδούρη ήταν το 1984, ακριβώς 500 εκατ. δρχ.

ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑ: Έχει κυκλοφορία σεβαστή (102.800 φύλλα). Βγάζει και την «Κυριακάτικη Ελευθεροτυπία» που κάποτε ήταν πρώτη, αλλά τώρα έχει πέσει. Επίσης έβγαζε και την «Πρωινή Ελευθεροτυπία» που έκλεισε.

Ο κύριος μέτοχος που κάποτε χρημάτισε και δημοσιογράφος είναι ο Χ. Τεγόπουλος που προέρχεται από το χώρο των εκδοτών βιβλίων (Ιστορία ΟΥΝΕΣΚΟ, εγκυκλοπαίδεια ΔΟΜΗ, «Κόσμος των ζώων» κτλ. κτλ.).

Παρόλη την καλή κυκλοφορία της, η εφημερίδα παρουσιάζει πολύ σοβαρά οικονομικά προβλήματα. Το 1984 οι ζημιές της έφθασαν τα 175 εκατομμύρια δρχ. και έχει ένα φοβερό συσσωρευμένο άθροισμα ζημιών 665 εκατομμύρια. Τα δάνεια που έχει πάρει ξεπερνούν τα 400 εκατομμύρια.

Πάντως —σε αντίθεση με το Λαμπράκη που παρουσιάζει μια όμοια κατάσταση— έχει αποκτήσει δικά του πιεστήρια και τυπογραφικές εγκαταστάσεις. Αλλά και αυτά («Φωτοεκδοτική ΑΕ») είχαν ζημιά 68 εκατ. και χρέη 452 εκατ..

ΕΛΕΥΘΕΡΗ ΩΡΑ: Το χουντικό αυτό έντυπο, του κάποτε δημοσιογράφου Μιχαλόπουλου περνάει θανάσιμη κυκλοφοριακή κρίση (1.600 φύλλα πανελλήνια κυκλοφορία).

Παρόλα αυτά η ιδιοκτήτρια εταιρεία «Ελληνική τυπογραφία γενικών εκδοτικών και εμπορικών επιχειρήσεων ΑΕ» βγάζει και μια σειρά άλλα ημιλαθρόβια έντυπα: τους «Νέους Ανθρώπους», τον «Αεροπορικό Κόσμο», τους «Ουρανούς», τον «Ηνίοχο», τη «Γραφολογική Επιθεώρηση», το «Αεροπορικό Τετράγωνο», τον «Τύπο».

Λόγω της μικρής του κυκλοφορίας (έπρεπε να έχει κατ' ελάχιστο 6.000 φύλλα) έχασε και το δικαίωμα να δημοσιεύει ισολογισμούς. Εκδίδει επίσης την «Ελληνική Ώρα της Αφρικής», φιλοβασιλική εφημερίδα, πανομοιότυπη με την «Ελεύθερη Ώρα». Εκδίδεται στο Κάιρο σε συνεργασία με τον Γρηγόρη Καποκάκη.

Ο ισολογισμός του '84 εμφανίζει το συγκρότημα με άθροισμα ζημιών 30 εκατομμυρίων δρχ.

ΕΣΠΕΡΟΣ: Ημερήσια οικονομική εφημερίδα που ξεκίνησε μία ομάδα δημοσιογράφοι (Καλοφωλιάς, Γαλαΐος, Βασιλειάδης κλπ.) και έχει επεκταθεί σε μια σειρά άλλες εκδόσεις. Τα καθαρά της κέρδη ήταν το 1983, 101 εκατ. δρχ. και το 1984, 119 εκατ. δρχ.

Οι οικονομικές εφημερίδες δε δίνουν κυκλοφοριακά στοιχεία.

ΜΕΣΗΜΒΡΙΝΗ: Αγόρασε τον τίτλο από την Ε. Βλάχου και την Ξανάβαλε ο Σιαμαντάς —άλλος ένας άνθρωπος από τον κόσμο των βιβλιοεκδοτών.

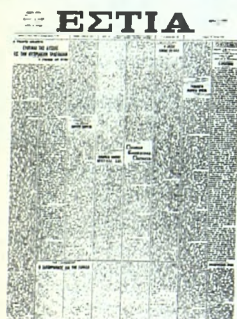
Η προσπάθεια αυτή απέτυχε και τελικά η εφημερί-

Ο «Δημοκρατικός Λόγος» είναι ουσιαστικά η πρωινή εφημερίδα της «Αυριανής». Οι Κουρήδες, με την έκδοση του «Δημοκρατικού Λόγου» σταμάτησαν να εκδίδουν την «Πολιτική» — μια ένθετη πρωινή έκδοση που πουλιόταν μαζί με το αθλητικό τους φύλλο. Εκδότης της νέας εφημερίδας που κυκλοφόρησε πριν από τρεις μήνες, εμφανίζεται ο Κ. Κυριαζής, πρόεδρος του ΕΟΤ και μέτοχος της εταιρείας που βγάδι το «Ε-θνος». Η κυκλοφορία της εφημερίδας αυτής που είναι καθαρά εμπορική είναι πολύ μικρή (κάπου 8.000 φύλλα στην Αθήνα).

Αποφασιστικό ρόλο στην έκδοση της εφημερίδας αυτής έπαιξε η ανάγκη να έχει το ΠΑΣΟΚ μια κάποια πρωινή εφημερίδα. Μεγάλο ρόλο στη διαμόρφωση της έπαιξε και παίζει ο Θ. Κατσάνβας, διοικητής του ΙΚΑ και γαμπρός του πρωθυπουργού.

— Δάνειο από τη χούντα είχατε πάρει;
— Από ποια χούντα, από την ΕΤΒΑ πήρα δάνειο, το 1971-72. Γιατί να μην πάρω, όλοι έχουν πάρει. Άτιμο δεν είναι να πάρεις δάνειο, αλλά να το πάρεις χωρίς να είσαι επιχειρηματίας και χωρίς εγγυήσεις. Κι εγώ ήμουν επιχειρηματίας και είχα εγγυήσεις, μου δώσαν λοιπόν 22 εκατομμύρια (πήρα τα δέκα τότε και τα υπόλοιπα το '76) με τους δυσμενέστερους όρους.»

Ο Κουρής έχει — αι μία εταιρία που τυπώνει την «Αυριανή». Λέγεται «Πρες Ελλάς Ελληνική Εκδοτική και Τυπογραφική ΑΕ». Παρ' όλο ότι έχει υποχρέωση να δημοσιεύει ετήσιο ισολογισμό, δεν το κάνει τώρα και χρόνια.

Ο «Αυριανισμός» είναι ένα φαινόμενο που δεν είναι θέμα της σημερινής ομιλίας μου. Πάντως, τα οικονομικά της ανόδου αυτής της εφημερίδας θα άξιζε να μελετηθούν ξεχωριστά. Η όλη υπόθεση με τα — αν δεν κάνω λάθος — 35 εκ. δρχ. που έκρυσαν από την Εφορία και για τα οποία ακόμα κυνηγάει η Δικαιοσύνη τους δύο Κουρήδες, αποτελεί κάτι πρωτάκουστο στην ιστορία του τόπου. Κι ακόμα για το πώς γίνεσαι εκδότης επί ΠΑΣΟΚ.

Γενικότερα οι Κουρήδες παιξαν πολύ σημαντικό ρόλο στη διαμόρφωση των οικονομικών του Τύπου, τα τελευταία χρόνια, γιατί:

- Πρώτον, κατόρθωσαν να ανατρέψουν την αρχή ότι οι εφημερίδες πουλιούνται όλες σε μια και την ίδια τιμή.

- Δεύτερο, εκδίδουν τα έντυπά τους χωρίς συνδικαλισμένους δημοσιογράφους και εργάτες Τύπου, με αποτέλεσμα να έχουν εξευτελιστικά χαμηλά μισθολόγια.

ΕΣΤΙΑ: Εδώ έχουμε μία αυστηρά οικογενειακή εφημερίδα (κληρονόμοι οικογένειας Κύρου), με πολύ μικρή κυκλοφορία (7.100 φύλλα) και φασιστικό παρελθόν. Λένε ότι δεν έχει πάρει καθόλου δάνεια και ότι τα βγάδι πέρα οικονομικά στα ιδιόκτητα πρωτόγονα πιεστήριά της.

Κάποτε είχε πολύ μεγάλη επιρροή στην πολιτική ζωή του τόπου — και την εποχή εκείνη έκανε πολύ μεγάλο κακό.

ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ: Η κυκλοφορία της είναι μικρή (26.780 φύλλα). Τη βγάδι η Ελένη Βλάχου κόρη του ιδρυτή της.

Σύμφωνα με μια έκθεση που βρήκα το '81 είχε συσσωρευμένες ζημιές 184 εκατομμύρια δραχμές και δάνεια κάπου 161 εκατομμύρια.

Λέγεται ότι σήμερα κατορθώνει και τα «βγάδι πέρα», χωρίς όμως να πληρώνει τα χρέη της.

Κάποτε, το συγκρότημα της «Καθημερινής», έβγαζε και τη «Μεσημβρινή», και τις «Εικόνες» και συναγωνίζονταν σε μέγεθος το Λαμπράκη.

Αυτά είναι τα στοιχεία που μπόρεσα να βρω. Αλλά πρέπει να υπάρχουν και πολλά άλλα που μια καλή έρευνα θα μπορούσε να αποκαλύψει. Τις δυσκολίες για να βρεθούν τα πραγματικά οικονομικά στοιχεία του Τύπου συνοψίζει σε μια σειρά ερωτήματα με έκθεσή του προς τον υπουργό των Οικονομικών ένας αξιόλογος εφοριακός υπάλληλος.

«α) Πώς είναι δυνατόν να γνωρίζουμε τι χρήματα εισέπραξαν από τα μυστικά κονδύλια του υπουργείου Προεδρίας, κατά το παρελθόν, όταν είναι γνωστό ότι τα αποδεικτικά στοιχεία, καταστρέφονται κατά μικρά χρονικά διαστήματα;

β) Πώς είναι δυνατόν να γνωρίζουμε τι χρηματικές ενισχύσεις εισέπραξαν, με διάφορες μορφές, από τα μυστικά κονδύλια των πιστωτικών ιδρυμάτων της χώρας;

γ) Πώς είναι δυνατόν να γνωρίζουμε αν τα δάνεια που τους δόθηκαν, με εγγύηση και επιδότηση των τό-

κων από το ελληνικό δημόσιο χρησιμοποιήθηκαν για τους σκοπούς που χορηγήθηκαν και δεν πήγαν για ικανοποίηση άλλων σκοπών ή στόχων ή και δεν είναι κατατεθειμένα σε ατομικούς προθεσμιικούς λογαριασμούς σε Τράπεζες και απολαμβάνουν ολόκληρο το προϊόν των τόκων και μάλιστα αφορολόγητα;

δ) Πώς είναι δυνατόν να ελέγξουμε τα επί πληρωμή δημοσιεύματα από εκείνα που δημοσιεύονται δωρεάν, όταν είναι γνωστό ότι ιδίως κατά τις προεκλογικές περιόδους γίνονται τέτοιες συναλλαγές με πολλά εκατομμύρια δραχμές χωρίς αποδείξεις εισπράξεως και πληρωμής;

ε) Πώς είναι δυνατόν να ελέγξουμε τα πλεονεκτήματα που δίνουν οι εφημερίδες σε πρόσωπα ή και κόμματα με χρηματικά ανταλλάγματα και τα χρηματικά ποσά που ενδεχομένως έχουν εισπράξει, όταν οι ενέργειες αυτές ανήκουν στο κύκλωμα των μυστικών και αφανών συναλλαγών;

στ) Πώς είναι δυνατόν να ερευνηθεί, αν για την αποσίωση δημοσίευσης ορισμένων γεγονότων πολιτικής ή οικογενειακής κτλ. φύσεως δεν έχουν αφανώς εισπραχθεί χρήματα;»

Εδώ θα κάνω μια διακοπή στην ανάγνωση του κειμένου του εφοριακού. Θυμάμαι πως όταν πήγα σε μία εφημερίδα, από τις πολλές που έχω δουλέψει, ο διευθυντής της — δημοσιογράφος — μου είπε: «Εδώ έχουμε δύο ταμεία. Ένα κάτω, στο λογιστήριο, και ένα άλλο που είναι η τσέπη του ιδιοκτήτη και στην οποία πηγαίνουν απευθείας τα χρήματα.»

Συνεχίζω με το κείμενο του εφοριακού:

«ζ) Πώς είναι δυνατόν κάτω από τέτοιες συνθήκες να θεωρηθεί ότι υπάρχει πραγματική αδυναμία των εφημερίδων να ανταποκριθούν στις υποχρεώσεις τους προς τα Ασφαλιστικά Ταμεία και να πληρώνουν χωρίς επιβαρύνσεις, τις 48 μηνιαίες δόσεις από τους τόκους των χρημάτων, των υποχρεώσεών τους;

η) Πώς είναι δυνατόν να αμφισβητήσουμε την ορθότητα των λογιστικών τους βιβλίων όταν εκ των πραγμάτων όπως αναφέρθηκε, δεν είναι δυνατόν να βρεθούν στοιχεία που να ανατρέπουν τα αποτελέσματα των ισολογισμών τους;

Και αντίστροφα:

α) Πώς είναι δυνατόν να εμφανίσουν, στα επίσημα βιβλία τους, αμοιβές και χρηματικές επιχορηγήσεις σε ορισμένα πρόσωπα για την παροχή πληροφοριών και υπηρεσιών όταν η φύση τους, για λόγους ευνότητος, επιβάλλει μυστικότητα;

β) Πώς είναι δυνατόν να εμφανιστούν στα επίσημα βιβλία διάφορες δωρεές που γίνονται με προσχήματα π.χ. ονομαστικές εορτές κτλ. σε διάφορες προσωπικότητες, ανταποκριτές του εσωτερικού και ιδίως εξωτερικού;

γ) Πώς είναι δυνατόν να εμφανιστούν οι πριμοδοτήσεις που δίνονται σε διάφορους παράγοντες για την προώθηση της αύξησης του αριθμού της κυκλοφορίας των εφημερίδων;

δ) Πώς είναι δυνατόν να γνωρίζουμε αν το ύψος των εμφανών και αφανών εσόδων και εξόδων δημιουργούν θετική ή αρνητική οικονομική θέση όταν τα αφανή στοιχεία μας είναι άγνωστα και όταν, όπως είναι γνωστό, τα αποτελέσματα των ισολογισμών μπορεί να είναι προκάτ;»

Όπως βλέπετε, η μελέτη των οικονομικών του ελληνικού Τύπου είναι ένα πολύ δύσκολο πρόβλημα.

Θα ήμουν ευτυχής αν το διάγραμμα που σήμερα παρουσίασα έδινε την αφορμή για να γίνουν παραπλήνως έρευνες. Σας ευχαριστώ

Πρόεδρος: Ευχαριστώ τον κ. Κυριαζή. Ήταν πολύ ενδιαφέροντα, ίσως όχι αποκαλυπτικά για ένα ορισμένο κύκλο ανθρώπων, από όσο ξέρω πρώτη φορά λέγονται τόσο ανοικτά και τόσα πολλά στοιχεία. Αυτό είναι πολύ θετικό. Ευχαριστώ. Ο κ. Δημητρίου.

ΜΙΧΑΗΛΗΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ

Η κρίση του ελληνικού Τύπου και η υπέρβασή της

Μετά την αναλυτική εισήγηση του κ. Κυριαζιδη για τα οικονομικά του Τύπου, εγώ θα ασχοληθώ με τους παράγοντες της κρίσης του Τύπου.

Μιας κρίσης, που έχει τις πολιτικές και κοινωνικές αιτίες της, αλλά και ειδικά χαρακτηριστικά.

Θα προσπαθήσω να διερευνήσω τις αρνητικές εξελίξεις, τις διεργασίες, τις αλλαγές και τις νέες προοπτικές, που έχουν ήδη δρομολογηθεί στη δομή και λειτουργία του ελληνικού Τύπου.

Μέσα στα επόμενα 8-10 χρόνια η εικόνα του ελληνικού Τύπου θα έχει αλλάξει ριζικά.

Οι παραδοσιακοί εκδότες παραγκωνίζονται, ο πρωινός Τύπος πεθαίνει, οι εφημερίδες εξελίσσονται σε «ιδιότυπη» επιχειρηματική δραστηριότητα, η ομοιομορφία του «ταμπλόιντ» πάει να γίνει ασφυκτική, οι εθνικής εμβέλειας εφημερίδες συρρικνώνονται, ο ρόλος των εφημερίδων τροποποιείται αργά αλλά σταθερά. Σήμερα βρισκόμαστε στην καρδιά της κρίσης του ελληνικού Τύπου και των αδιεξόδων του. Τα προβλήματά του έχουν οξυνθεί σε όλα τα επίπεδα, το παλιό συνυπάρχει με το καινούργιο, το παραδοσιακό με το φανταχτερό νεόκοπο και επιπλέον έχουμε μπει στη νέα εποχή των μέσων μαζικής ενημέρωσης στην Ελλάδα. Η δυναμική τους πολλαπλασιάζει τα προβλήματα του Τύπου που παύουν να είναι «αυτοτελή» ή τα ίδια με εκείνα του χθες και του σήμερα.

Στο μέλλον η δομή και ο ρόλος της εφημερίδας θα καθορίζεται όλο και περισσότερο από την εξέλιξη και τη λειτουργία των άλλων μέσων μαζικής ενημέρωσης, από τα νέα πολιτικά και κοινωνικά προβλήματα του τόπου, αλλά και από την υπέρβαση της αντίληψης ότι η εφημερίδα είναι κάποιο βιοτεχνικό προϊόν, που μοιάζει με κομματικό μανιφέστο. Μαζί με τον βαθύ μετασχηματισμό της μαζικής ενημέρωσης, πληροφορησης και ψυχαγωγίας στην Ελλάδα τα επόμενα χρόνια (νέες τεχνολογίες, ιδιωτικά κανάλια, βιντεοτέξτ κτλ.) γίνεται αναγκάιος και ο βαθύς μετασχηματισμός στον ελληνικό Τύπο.

Μακροπρόθεσμα δεν πρόκειται να επιζήσουν παρά 4-5 από τις σημερινές αθηναϊκές εφημερίδες, ενώ ο ειδικός περιοδικός και ο επαρχιακός Τύπος θα αποτελούν το νέο πεδίο ανάπτυξης και δραστηριότητας για εκδότες και δημοσιογράφους.

Οι παράγοντες της κρίσης

Ας δούμε, συνοπτικά πάντα, τους παράγοντες της σημερινής κρίσης του Τύπου. Μπορούμε να τους χωρίσουμε σε δύο βασικές κατηγορίες. Η μία αφορά σε εκείνους τους παράγοντες, που σχετίζονται με τις εφημερίδες ως καθαυτό οικονομικές επιχειρήσεις.

Η δεύτερη, αφορά σε εκείνους, που σχετίζονται με τη λεγόμενη κρίση εμπιστοσύνης και αξιοπιστίας.

Θέμα πολυδιάστατο και πολυσυζητημένο. Δεν θα μας απασχολήσουν εδώ παρά μόνο οι συνέπειες του προβλήματος «κρίση αξιοπιστίας». Όχι οι αιτίες του. Υπάρχει διαμορφωμένο λοιπόν ένα είδος «φαύλου κύκλου» στις σχέσεις των περισσότερων εφημερίδων με τον αναγνώστη τους. Ο αναγνώστης πια έχει συνηθίσει να αγοράζει την εφημερίδα του, από την οποία περίπου ξέρει τι θα του πει πάνω στη βασική ειδησεογραφία ή περίπου ξέρει από ποια οπτική γωνία θα του παρουσιάζονται τα γεγονότα. Με τη σειρά της η εφημερίδα του είδους αυτού παραμένει αιχμάλωτη του αγοραστικού της κοινού και δεν προσπαθεί να ικανοποιήσει παρά τις επιθυμίες, τις προκαταλήψεις, τα συμφέροντά του.

Παραμένει η εφημερίδα σήμερα ουραγός και όχι

μπροστάρης, δηλαδή εκφράζει πιο πολύ σήμερα τη μεγαλύτερη μερίδα των αναγνώστών της και δεν της διαμορφώνει γνώμη ή απλώς τους φανατίζει.

Με ελάχιστες εξαιρέσεις, στις οποίες κατ' αρχήν μπορούν να περιληφθούν η «Ελευθεροτυπία», το «Βήμα» και ίσως η «Καθημερινή» οι περισσότερες ελληνικές εφημερίδες είναι κακές ακόμα και ως δήθεν κομματικές. Στην ουσία δεν αποτελούν παρά όργανα μιας και μόνο μερίδας απ' όσες μερίδες, τάσεις και ομάδες υπάρχουν μέσα σε ένα κόμμα, μέσα σε μια παράταξη, σε μια κυβέρνηση. Είναι λ.χ. εφημερίδες των θέσεων και των πολύ στενών επιλογών και σκοπιμοτήτων του Κ. Καραμανλή, του Κ. Μητσotάκη, του Α. Παπανδρέου, «της αριστεράς του ΠΑΣΟΚ», της «Δεξιάς της ΝΔ» κτλ. Αντικατοπτρίζουν ακριβώς όλη την παθογένεια (θεσμική, ιδεολογική, λειτουργική) της ελληνικής πολιτικής ζωής. Λειτουργούν περισσότερο στρεβλωτικά και σκόπιμα, με περιορισμένη οπτική (και εμβέλεια) απέναντι στα καθημερινά γεγονότα. Διαμορφώνεται έτσι μια σχέση μονόδρομου, εκμαυλισμού και αμοιβαίας δυσπιστίας, αν όχι και αμοιβαίας περιφρόνησης με τον αναγνώστη. Είναι πολλά τα δεδομένα τα τελευταία χρόνια (λ.χ. γκάλοπ, κυκλοφορίες, αποτελέσματα αυξήσεως της τιμής το 1983, κτλ.) που μας επιτρέπουν το συμπέρασμα ότι μόνο οι μισοί, σχεδόν, αναγνώστες κάθε εφημερίδας είναι δεμένοι στενά μαζί της και ότι δύσκολα την εγκαταλείπουν.

Συμπερασματικά, εκτός από ελάχιστες εξαιρέσεις οι περισσότερες ελληνικές εφημερίδες δεν είναι καν εφημερίδες κομματικές ή παραταξιακές, με τη δυτικοευρωπαϊκή έννοια του όρου. Καμιά σχεδόν δεν καταγράφει με σεβασμό στην αξία και τα κύρια στοιχεία της ειδήσεως την αλήθεια για γεγονότα και γνήσιους προβληματισμούς και αυτού ακόμα του κομματικού τους χώρου. Είναι περισσότερο εφημερίδες «εσωκομματικού» παραγοντισμού και μάλιστα «στενής λαϊκής βάσης». Από την άποψη αυτή, ας κρατήσουμε ένα συμπέρασμα: οι σημερινές 14 αθηναϊκές εφημερίδες και αύριο ίσως 15-16 και μεθαύριο λιγότερες ή περισσότερες, δεν αποτελούν υποδειγματική πολυφωνική έκφραση στη χώρα. Για το λόγο αυτό εάν κλείσουν ορισμένες από αυτές δεν θα σημαίνει ότι η ελευθεροτυπία και ο πλουραλισμός «δέχονται βαριά πλήγματα», γιατί εκείνο πλέον που έχει σημασία είναι κάτω από ποιες συνθήκες διακόπτουν την έκδοσή τους. Εάν αυτές οι συνθήκες έχουν σχέση σχεδόν αποκλειστικά με τη χρόνια χαμηλή κυκλοφορία τους και τον καταδικασμένο «στενό παραγοντισμό» τους, τότε το πρόβλημα δεν είναι μεγάλου μεγέθους για τους δημοκρατικούς θεσμούς ενός κράτους και τον πλουραλισμό στον Τύπο. Εάν θέλουμε να είμαστε ειλικρινείς θα πρέπει να παραδεχθούμε ότι η σημερινή «βεντάλια» απόψεων των αθηναϊκών εφημερίδων δεν είναι καθόλου ικανοποιητική. Βλέπει κανείς εφημερίδες της συμπολιτεύσεως ή της αντιπολιτεύσεως με ελάχιστες πολιτικές διαφοροποιήσεις μεταξύ τους μάλιστα στο πολιτικό επίπεδο με διαφορές απλώς κάποιων αποχρώσεων. Παράλληλα, βλέπει να μην υπάρχουν εφημερίδες, που να εκφράζουν κατά τρόπο συστηματικό και σαφή θέσεις και αρχές της σοσιαλδημοκρατίας ή του νεοφιλελευθερισμού, δύο ιδεολογικών και πολιτικών ρευμάτων με κυρίαρχη (όσο και συχνά ανομολόγητη) παρουσία και επιρροή στην ελληνική πολιτική ζωή. Τα λεγόμενα αυτοτελή στοιχεία της οικονομικής κρίσης του Τύπου είναι πολύ συνοπτικά τα εξής πέντε:

● Μια αγορά περιορισμένη. Καμιά αθηναϊκή εφημερίδα δεν φαίνεται σήμερα και στο άμεσο μέλλον ότι μπορεί να αποκτήσει πανελλήνια κυκλοφορία και μάλιστα πολύμηνης διάρκειας πάνω από 100.000 φύλλα την ημέρα στην περιοχή Αττικής και πάνω από

Εκτός από ελάχιστες εξαιρέσεις οι περισσότερες ελληνικές εφημερίδες δεν είναι καν εφημερίδες κομματικές ή παραταξιακές...

Καμιά σχεδόν δεν καταγράφει με σεβασμό στην αξία και τα κύρια στοιχεία της ειδήσεως την αλήθεια για γεγονότα και γνήσιους προβληματισμούς και αυτού ακόμα του κομματικού τους χώρου. Είναι περισσότερο εφημερίδες «εσωκομματικού» παραγοντισμού και μάλιστα «στενής λαϊκής βάσης».

100.000 στην υπόλοιπη Ελλάδα. Σήμερα το όνειρο των περισσότερων αθηναϊκών εφημερίδων —αλλά και ορισμένων επιτελείων, που σχεδιάζουν να εκδώσουν νέες εφημερίδες— είναι να φτάσουν ή να σταθεροποιηθούν σε πανελλήνια κυκλοφορία τις 100.000 - 120.000 φύλλα.

- Η παρατεταμένη κρίση στον Τύπο. Αριθμεί ήδη 15 χρόνια από την εποχή της μαζικής εισβολής της τηλεόρασης. Η αγορά των εφημερίδων χαρακτηρίζεται τα τελευταία χρόνια από συνεχείς πτωτικούς ρυθμούς, από τη μετατροπή της εκδοτικής επιχείρησης σε παθητική αλλά και από φαινόμενα κρίσης όπως η αύξηση του αριθμού των εφημερίδων, η χαμηλή τους ποιότητα και η αλληλοϋπονόμευση. Όλες σχεδόν οι νέες εφημερίδες μετά το 1974 εκδίδονται γεμάτες με επιθέσεις εναντίον όλων των άλλων. Η συνολική κυκλοφορία των 14 αθηναϊκών εφημερίδων στο Λεκανοπέδιο Αττικής είναι μόλις 550.000 φύλλα την ημέρα κατά τη χειμερινή περίοδο σε ένα πληθυσμό 4 περίπου εκατομμυρίων κατοίκων. Κυκλοφορία εξαιρετικά χαμηλή και μάλιστα σε ένα καθεστώς μειωμένης αξιοπιστίας (ειδησεογραφικής, ενημερωτικής, ψυχγωγικής) των κρατικών τηλεοράσεων. Φαινόμενο, που αποκαλύπτει ότι ο ελληνικός Τύπος όχι μόνο δεν έχει ξεπεράσει τα προβλήματα του ανταγωνισμού του με την τηλεόραση, αλλά και δεν μπόρεσε να επωφεληθεί από τους ευνοϊκότερους όρους με τους οποίους αντιμετώπισε και αντιμετωπίζει την κρίση αυτή απ' ό,τι ο Τύπος άλλων δυτικών χωρών. Η παρατήρηση αφορά όχι μόνο τη συνολική χαμηλή κυκλοφορία αλλά και τη συνολική χαμηλή αξιοπιστία.

- Η διασπορά των προσφερομένων ειδών (14 συνολικά αθηναϊκές ημερήσιες εφημερίδες έναντι 3 της Νέας Υόρκης) με μικρά μεγέθη κυκλοφορίας, ώστε να μην καλύπτουν τις αναγκαίες δαπάνες από το σύνολο των εσόδων τους (κυκλοφορία, διαφήμιση, καταχωρήσεις, μικρές αγγελίες, αφιερώματα).

- Οι όροι παραγωγής με το υψηλό κόστος των εισαγόμενων πρώτων υλών (χαρτί, μελάνια κτλ.) τις δανειακές υποχρεώσεις και τις σχετικά υψηλές αμοιβές πολλών συντακτών.

- Η κακή διανομή σε πανελλήνια κλίμακα. Ειδικότερα η ταυτόχρονη αποστολή πρωινών και απογευματινών εφημερίδων σε πολλές επαρχιακές περιοχές εξαιτίας των κακών δημόσιων συγκοινωνιών, η αδυναμία να κυκλοφορήσουν πλατεία ειδικές εκδόσεις και παραρτήματα, οι κοινωνικές, συντεχνιακές (λ.χ. εφημεροδωπώλες) και άλλες συνθήκες, που δεν επιτρέπουν να υπάρχουν πολλοί, πρωινοί κυρίως, αναγνώστες, όπως στις δυτικοευρωπαϊκές χώρες (άνετα μαζικά συγκοινωνιακά μέσα, πρωινό ωράριο, ανυπαρξία συστήματος κατ' οίκον διανομής με φοιτητές και μαθητές κτλ.).

Δεν χρειάζεται νομίζουμε να αναλύσουμε ποιες συνέπειες και επιπτώσεις έχουν αυτές οι παθογένειες του ελληνικού Τύπου. Οι πολλές εφημερίδες λ.χ. ωθούνται στον μεταξύ τους ανταγωνισμό, στο ντοπάρισμα του αναγνώστη, στην υπερβολή και τη δυσπιστία. Η κακή διανομή σημαίνει όχι μόνο μειωμένες πωλήσεις αλλά και πολλές επιστροφές με συνέπεια να αγοράζεται το χαρτί 75 δραχμές και να πωλείται (πέραν των εξόδων εκτυπώσεως) ως παλιά εφημερίδα προς πολτοποίηση δέκα φορές λιγότερο. Ο βιοτεχνικός και καθυστερημένος χαρακτήρας των περισσότερων εφημερίδων πολλαπλασιάζει τις δεσμεύσεις από το κράτος, οδηγεί στη διπλοθεσία τους συντάκτες, διευκολύνει τις παρεμβάσεις κτλ.

Οι μεσοπρόθεσμες εξελίξεις

Αν υποθέσουμε ότι η κατάσταση στον ελληνικό Τύπο εξακολουθήσει να παραμένει όπως έχει διαμορφωθεί σήμερα και ειδικότερα εάν το κράτος και οι εκδότες

δεν αναλάβουν αποφασιστικές πρωτοβουλίες —θα δούμε ποιες αργότερα— τότε μπορούμε να προδιαγράψουμε κάποιες σχεδόν νομοτελειακές εξελίξεις. Ειδικότερα, σε μεσοπρόθεσμη προοπτική, που τοποθετείται στα 5-10 χρόνια κατά τη γνώμη μου:

- Ο πρωινός Τύπος εάν δεν εξαφανιστεί τελείως θα συρρικνωθεί ακόμη περισσότερο. Τα τελευταία χρόνια η υποχώρηση της κυκλοφορίας του πρωινού Τύπου είναι συνεχής. Σήμερα είναι μόνο 50.000 φύλλα την ημέρα στην Αθήνα και γύρω στις 40.000 στην υπόλοιπη Ελλάδα για τις πρωινές αθηναϊκές εφημερίδες και κάπου 100.000 φύλλα για τις δεκάδες επαρχιακές. Δεν αποκλείεται στο μέλλον να καθιερωθεί κοινή ώρα κυκλοφορίας του πρωινού και του δήθεν απογευματινού Τύπου, όπως έχει προτείνει από καιρό η ιδιοκτησία του «Έθνους».

- Να κλείσουν αρκετές ή να αλλάξουν ιδιοκτησία ορισμένες από τις σημερινές εφημερίδες, που αντιμετωπίζουν σοβαρά οικονομικά προβλήματα και έχουν ιδιαίτερα χαμηλές κυκλοφορίες (Ακρόπολις, Καθημερινή, Έστια, Αυγή, Ελεύθερη Ώρα κτλ.). Δεν αποκλείεται να έχουν «εκλείψει» ή αποσυρθεί όλοι σχεδόν οι παραδοσιακοί εκδότες μέσα στην ερχόμενη πενταετία.

- Να υπάρξουν νέα κριτήρια για την επιτελική στελέχωση των εφημερίδων, μετά την άνοδο σε διευθυντικές θέσεις ανθρώπων με καθαρά τεχνικές γνώσεις, αντί —όπως συνέβαινε παλαιότερα και συμβαίνει διεθνώς σήμερα— συντακτών με εμπειρία στο πολιτικό, το διπλωματικό και το ελεύθερο ρεπορτάζ. Οι αναγκαίες μεγάλες αλλαγές στον ελληνικό Τύπο δεν θα είναι πλέον τεχνικές.

Η «τουρκοποίηση» του ελληνικού Τύπου τα τελευταία χρόνια με το συναγωνισμό των ομοιόμορφων έγχρωμων είναι σε μεγάλο βαθμό αποτέλεσμα και αυτού του μοντέλου στρεβλής, κατά τη γνώμη μας, στελέχωσης, που διεκδικεί ίσως παγκόσμια πρωτοτυπία.

- Να ενταθεί η «δημοσιοϋπαλληλοποίηση» του δημοσιογραφικού κλάδου. Σήμερα στην ΕΣΗΕΑ είμαστε 1.100 περίπου μέλη από τα οποία γύρω στους 250 συνταξιούχοι. Τα πρώτα χρόνια μετά τη δικτατορία τα μέλη της ΕΣΗΕΑ ήταν γύρω στα 500 μαζί με τους συνταξιούχους. Έχουμε δηλαδή τα τελευταία χρόνια διπλασιασμό των μελών, που οφείλεται στις νέες εφημερίδες αλλά και στις νέες θέσεις εργασίας στο σύνολο του κρατικού μηχανισμού (Αθηναϊκό Πρακτορείο, κρατικές τηλεοράσεις και ραδιοφωνίες, Γενική Γραμματεία Τύπου, Γραφεία Τύπου Τραπεζών, Οργανισμών και Δημ. Επιχειρήσεων). Το δεύτερο ενδιαφέρον στοιχείο είναι ότι το 50% και πλέον των μελών της ΕΣΗΕΑ απασχολείται στο δημόσιο είτε ως δεύτερη θέση αλλά με αρκετές ικανοποιητικές συνολικές αμοιβές. Η δημοσιοϋπαλληλοποίηση αυτή μεγάλης μερίδας των δημοσιογράφων της ΕΣΗΕΑ εγκυμονεί τον κίνδυνο για διαιρετικές, αν όχι διασπαστικές καταστάσεις στο μέλλον.

Εκδότες και κράτος

Δύο αποφασιστικής σημασίας παράγοντες με ρόλο και ευθύνη τόσο για την κρίση στον ελληνικό Τύπο όσο και για το ξεπέρασμά της είναι το κράτος και οι εκδότες.

Προσωπικά πιστεύω ότι το κράτος δεν πρόκειται να αναλάβει αποφασιστικές πρωτοβουλίες για τα λεγόμενα «δομικά προβλήματα» του Τύπου. Οι σχετικές εξαγγελίες το Μάιο του 1983 παραμένουν γράμμα κεκό. Το κράτος και όσοι έχουν τη νομή του στο μέλλον θα συνεχίζουν την ιδιόμορφη παράδοση των παρεμβάσεων, των επιμέρους συνεννοήσεων και συναλλαγών, των προτιμησιακών σχέσεων και των πιέσεων από τους διάφορους μηχανισμούς του.

Προσωπικά πιστεύω ότι όλο το θέμα των «σκανδα-

λωδών δανειοδοτήσεων» στον Τύπο αποτελεί συχνά δημαγωγική και σκόπιμη σκανδαλοθηρία, αν μάλιστα λάβει κανείς υπόψη λ.χ. το γενικό δανειακό σύστημα προς επιχειρήσεις και βιομηχανίες και —κυρίως— τη στάση ορισμένων εφημερίδων (Βήμα - Νέα πριν τς 1981, Καθημερινή μετά το 1981) απέναντι στην εκάστοτε κυβερνητική παράταξη. Παρά το γεγονός ότι σχεδόν ποτέ μετά το 1975 - 1976 δεν λειτούργησαν οι εκδότες ως «ενιαίο και πανίσχυρο λόμπι» κατόρθωσαν να εξασφαλίζουν ίσες ρυθμίσεις και ίση μεταχείριση από την κάθε κυβερνητική εξουσία, επειδή μεταξύ άλλων η κρατική εξουσία υπολόγιζε και υπολογίζει αρκετά ακόμα την αρνητική δύναμη των εφημερίδων. Δεν θα ασχοληθώ, δεν μπορώ άλλωστε, πολύ αναλυτικά με τους εκδότες. Μια μελέτη της σύνθεσης και συμπεριφοράς τους μας οδηγεί πάντως στη διαπίστωση ότι οι έλληνες εκδότες βρίσκονται σε «μεταβατική φάση» ότι έχει αυξηθεί ο κατακερματισμός τους, δηλαδή η ανάπτυξη του ανταγωνισμού στους κόλπους τους.

Οι έλληνες εκδότες δεν φαίνονται διατεθειμένοι να συσπειρωθούν σε κοινές προσπάθειες προκειμένου να λύσουν τα κοινά τους προβλήματα (κοινό εργοστάσιο εκτυπώσεως, εκσυγχρονισμός διανομής, κοινά δίκτυα εκτυπώσεως στην επαρχία στο μέλλον, κοινή εισαγωγή χαρτιού κτλ.). Συνεχίζουν και θα συνεχίσουν να αντιμετωπίζουν κατά τρόπο ατομικό τα επιχειρηματικά τους προβλήματα και τις σχέσεις τους με το κράτος, με συνέπεια η εξάρτησή τους από τους δεδομένους αναγνώστες και το κράτος να αυξηθεί (για τους περισσότερους τουλάχιστον στο μέλλον). Ορισμένες άλλες επισημάνσεις για τους εκδότες θα γίνουν στο τελευταίο μέρος της εισήγησής μου, το οποίο αφορά στις αλλαγές εκείνες στο χώρο του Τύπου, που σχετίζονται με ορισμένους άλλους παράγοντες και δεν είναι «αυτοτελείς», όπως όσοι έχουμε περιγράψει.

Διαρθρωτικές αλλαγές

Αυτές οι αλλαγές διαρθρωτικού χαρακτήρα, που άρχισαν να διαφαίνονται μέσα στην πολύπλευρη κρίση του Τύπου και που φαίνεται να διαμορφώνουν μεσοπρόθεσμα το νέο πρόσωπο των μεγάλων αθηναϊκών εφημερίδων και των ανθρώπων τους, είναι οι εξής περιληπτικά:

- Οι εφημερίδες στο μέλλον, ανεξάρτητα από το κύρος που έχουν σήμερα ή θα αποκτήσουν στο μέλλον, θα έχουν ακόμη μικρότερη επιρροή στη δημόσια ζωή. Ιδιαίτερα μάλιστα εάν λειτουργήσει στη χώρα μας η μεγάλη πρόκληση των ιδιωτικών καναλιών, μετά 8-10 χρόνια. Οι σημερινές εφημερίδες θα μειωθούν σε 4-5 το πολύ αθηναϊκές, οι οποίες μάλιστα θα αποκτήσουν η κάθε μία το ειδικό χαρακτηριστικό της «λαϊκής», της «σοβαρής», της «ενημερωτικής - ψυχαγωγικής» κλπ. εφημερίδας. Ο «Ριζοσπάστης» και όποια άλλη ακραιφνής κομματική εφημερίδα αποτελούν ειδικές περιπτώσεις.

- Οι περισσότερες από τις παραπάνω εφημερίδες —για λόγους που δεν μπορώ να αναλύσω τώρα— και ορισμένες άλλες δεν θα αποτελούν πλέον αυτοδύναμες και αυτοτελείς οικονομικές μονάδες. Θα αποτελούν επιμέρους επιχειρηματικές δραστηριότητες κάποιας «ενδογενούς πολυεθνικής» ή όχι, κάποιων γενικότερων οικονομικών συμφερόντων και εκδοτικών δραστηριοτήτων. Δεν βλέπω με αξιώσεις επιτυχίας να εκδίδεται μια αληθινά «συνεργατική - αυτοδιαχειριστική» εφημερίδα από δημοσιογράφους.

- Οι στενά παραγοντιστικές και μονοκομματικές αντιλήψεις στον αθηναϊκό Τύπο θα εξαρτηθούν βέβαια από τις γενικότερες πολιτικές εξελίξεις, αλλά η πιθανότητα να περιορισθούν και να αμβλυνθούν φαίνεται σήμερα ισχυρότερη στο άμεσο μέλλον (απομυθοποι-

ηση παραταξιακών ιδεολογιών, καθιέρωση απλής αναλογικής, τέλος χαρισματικών ηγετών).

- Θα πολλαπλασιαστούν οι περιπτώσεις των δημοσιογράφων, που θα εργάζονται ως «ελεύθεροι συνεργάτες» σε 2-3 έντυπα και θα αναπτυχθούν αρκετά τα ειδικά περιοδικά (όχι πλέον ποικίλης ύλης, των οποίων ο χώρος αρχίζει να κοραίνεται) για ειδικά επαγγέλματα, χόμπι, ταξίδια, κατασκευές, παιχνίδια και απασχόληση στο σπίτι κτλ. Την επαγγελματική κρίση στον τομέα των δημοσιογράφων τη θεωρώ ως αναπόφευκτη όπως και τις αρνητικές συνέπειες της «δημοσιοϋπαλληλοποίησης» που εάν και φούντωσε κυριολεκτικά επί ΠΑΣΟΚ και η οποία θα φθάσει σε επίπεδο 70% και 80% σε σχέση με το 20% όσων θα απασχολούνται μόνο σε εφημερίδες. Η κατάσταση αυτή σε συνδυασμό με τη νέα μορφή των ολίγων εφημερίδων θα οδηγήσει σε μια διαφορετική στελέχωση από την παραδοσιακή, που άρχισε ήδη να διαφαίνεται. Στη θέση των πολλών «προλεταρίων συντακτών» θα υπάρχουν τώρα ορισμένοι καλοπληρωμένοι επιτελείς και υπεύθυνοι τομέων και η μάζα των «μικρών» και «διερχομένων» με αμοιβές στο ύψος περίπου των συλλογικών συμβάσεων.

- Οι εθνικής εμβέλειας εφημερίδες, εάν δεν θέλουν να συρρικνωθούν θα πρέπει να συνεργασθούν στην ελληνική επαρχία με τοπικές εφημερίδες και να δημιουργήσουν κοινές τοπικές εκδόσεις με πλούσια ύλη. Σε μια τέτοια εξέλιξη οι δυσκολίες του σημερινού συστήματος διανομής θα ξεπερασθούν κατά πολύ αλλά θα επιταθεί η συγκεντροποίηση του ελέγχου του Τύπου.

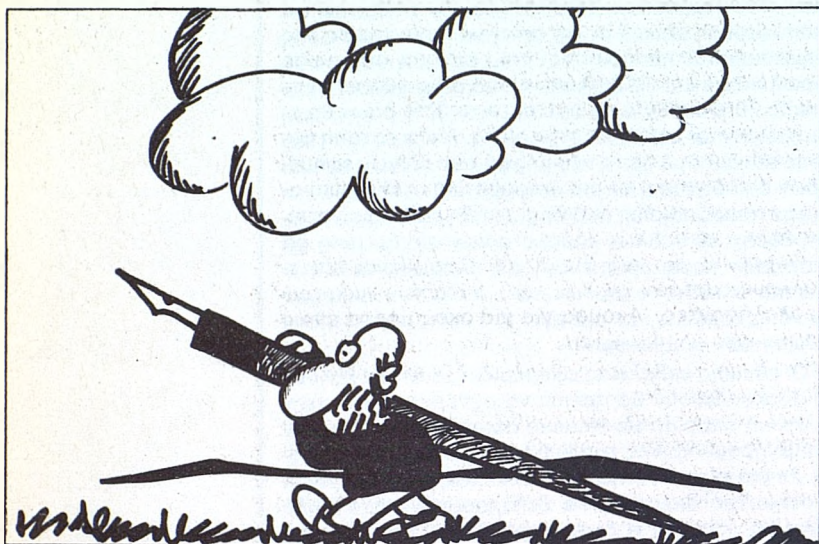
- Τέλος, οι σημερινές κυριακάτικες εκδόσεις των εφημερίδων θα μειωθούν, και οι ευνοϊκές προοπτικές για τον Τύπο της κατηγορίας αυτής θα εξαρτηθεί από το κατά πόσο θα μπορέσει να λυθεί το κύριο πρόβλημα της κρίσης του Τύπου σήμερα. Δηλαδή, πως αφ' ενός θα υπάρξει συνολική αναβάθμιση της αξιοπιστίας και της χρησιμότητας του ελληνικού Τύπου, και αφ' ετέρου πως μέσα από την επίλυση ή αντιμετώπιση ορισμένων δομικών προβλημάτων θα μπορέσουν ορισμένες αθηναϊκές εφημερίδες όχι να τραφούν από τις σάρκες των άλλων, αλλά να δημιουργήσουν νέους αναγνώστες. Ευχαριστώ.

Πρόεδρος: Ο Σοφιανός Χρυσόστομίδης, της «Αυγής», έχει το λόγο.

ΣΟΦΙΑΝΟΣ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΙΔΗΣ

Ο Τύπος περνάει όλες τις παιδικές αρρώστιες που περνάει και η ελληνική Δημοκρατία

Η ανακοίνωση των πέντε δημοσιογραφικών οργανώσεων, κατέληγε με εκκλήσεις προς την πολιτεία, τους αρμόδιους φορείς και τον ελληνικό λαό, για να βοηθήσουν την αναβάθμιση του Τύπου, αλλά και με έκκληση προς τους ίδιους τους δημοσιογράφους για να βοηθήσουν στην απάλειψη ορισμένων κρουσμάτων υπερβολών και εκτραχηλισμού, μέσα στα οποία περιλαμβάνεται και ο κίνδυνος διασурμού και κλονισμού των θέσεων.

Αν αφήσουμε σε άλλους εισηγητές τα θέματα που σχετίζονται με τη ραδιοφωνία και την τηλεόραση, θα πρέπει να παραδεχθούμε ότι οι πέντε δημοσιογραφικές οργανώσεις, θέτουν, έστω και κατά τρόπο ελλειπτικό, εννοώ μη ολοκληρωμένο, ορισμένες πλευρές του επίμαχου θέματος, που λέγεται δημοσιογραφική δεοντολογία. Θα μου πείτε: Μα είναι δυνατόν με εκκλήσεις προς την πολιτεία και το λαό ή προς τους ίδιους τους δημοσιογράφους, είναι δυνατόν με την ίδρυση μιας ανώτατης δημοσιογραφικής σχολής ή με την εναντίωση των δημοσιογραφικών ενώσεων στον υπό εκκώλυση νέο νόμο περί Τύπου, να αντιμετωπισθούν φαινόμενα όπως ο «αυριανισμός», ο «κιτρινισμός», η «δεκαρολογία» η «σκανδαλοθηρία», η «μηχανική των συναλλαγών» —και υπεράνω όλων— αυτός ο άνευ αρχών, ανταγωνισμός μεταξύ των ιδίων των εφημερίδων που γεννά και αναπαράγει η σημερινή αναξιπιστία του Τύπου;

Η απάντηση είναι καθαρή. Όχι. Δεν είναι δυνατόν. Και δεν επαρκούν καθόλου οι εκκλήσεις για την ίδρυση ανωτάτης δημοσιογραφικής σχολής, για να επιτύχουμε το ζητούμενο: την αναβάθμιση του Τύπου.

Έλαχε, λίγο μετά τις τελευταίες εκλογές, να πάρω μέρος μαζί με άλλους συναδέλφους σε μια συζήτηση στρογγυλής τραπέζης, με θέμα τον Τύπο. Τη συζήτηση είχε οργανώσει το περιοδικό «Τέταρτο», με συντονιστή τον Μάνο Χατζιδάκι. Η ατμόσφαιρα ήταν ακόμα φορτισμένη με συνθήματα όπως: «Κάτω ο σκύλος των ΕΣ-ΕΣ» ή με δημοσιεύματα που καλούσαν τον πρωθυπουργό να χρησιμοποιήσει, για μια φορά 'έ-

στω, βία και νοθεία: «Και αν δεν μπορείς εσύ, Ανδρέα, ανάθεσε τη δουλειά στον Κουτσόγιωργα. Εκείνος ξέρει». Ή με άλλα δημοσιεύματα, με σημείο αναφοράς, κάποιο ελληνοσοουηδικό «εξώγαμο»!

Μέσα σ' αυτό το κλίμα προσπαθήσαμε να βρούμε απαντήσεις σε μερικά ερωτήματα που προέκυψαν από την ίδια τη συζήτηση! Ο Τύπος αντικατοπτρίζει την πραγματικότητα ή τη διαμορφώνει; Εκφράζει τις σκέψεις των αναγνωστών του ή εφευρίσκει τις επιθυμίες τους; Διαμορφώνει την πολιτική μας διάλεκτο ή απλώς τη μεταγράφει σε έντυπο λόγο;

Τα ερωτήματα αυτά, εκ των πραγμάτων τίθενται και στην αποψινή μας συζήτηση. Γιατί, αν αποδειχθεί λ.χ. πως στο λαό αρέσουν τα σκάνδαλα, ο «αυριανισμός», τα «εξώγαμα», η κραυγή, τα κουρέλια, τότε θα πρέπει να βάλουμε τη δεοντολογία στο ψυγείο. Ή να... καταργήσουμε το λαό —όπως διδάσκει ο όπου γης αυταρχισμός. Αν πάλι αποδειχθεί ο Τύπος, παρά τη σημερινή αναξιπιστία του, διαθέσιμος ακόμα επιρροή, εισηγητική δύναμη, διαμορφώνει το κλίμα, αν όχι την ίδια την κοινή γνώμη, τότε θα πρέπει να σταθούμε με πολλή προσοχή στα θέματα δεοντολογίας και να δούμε τι μπορεί να γίνει.

Ας προσπαθήσουμε, λοιπόν, να ιεραρχήσουμε μερικά πράγματα, με την επισήμανση πως για τα φαινόμενα «λαϊκισμού» ή —αν θέλετε— για την αසυδοσία ενός κόσμου που έμαθε να ζει χωρίς προβλήματα αξιών, βασική ευθύνη φέρουν η πολιτική εξουσία, η πολιτιστική ηγεσία και, βέβαια, οι δημοσιογράφοι. Άλλωστε, είναι κοινός τόπος πως τα προβλήματα του Τύπου συναρτώνται άμεσα με το επίπεδο της πολιτικής και πολιτιστικής μας ζωής.

Πιστεύω πως δεν θα λειτουργήσει καμιά αρχή δημοσιογραφικής δεοντολογίας, αν το οποιοδήποτε κυβερνών κόμμα δεν εξασφαλίσει στον Τύπο ελευθερή προσπέλαση στις πηγές των πληροφοριών. Όσο η πολιτική εξουσία πιστεύει πως είναι ο ιδιοκτήτης των πάσης φύσεως πληροφοριών, ότι νομιμοποιείται να αποκρύπτει ή να διοχετεύει επιλεκτικά στον Τύπο πληροφορίες, όσο φοβάται το δημόσιο έλεγχο με συνέπεια την παραπλάνηση και την παραπληροφόρηση, τόσο ο δημοσιογράφος —αντιδεοντολογικά, βέβαια— θα καταφεύγει σε πηγές αμφίβολης αξιοπιστίας, ανίκανος να ελέγξει ή να διασταυρώσει τις πληροφορίες του.

Φυσικά, υπάρχουν και τα χειρότερα. Η προσφυγή στη μυθολογία ή η προσπάθεια του δημοσιογράφου —προκειμένου να φανεί αρεστός στο κυβερνών κόμμα— ν' αντιστρέψει τα πράγματα: δεν είμαστε εμείς λ.χ. που ζητούμε επενδύσεις στη χώρα μας, αλλά οι ξένοι επενδυτές που συνωθούνται έξω από την πόρτα μας, για να εξασφαλίσουν σειρά προτεραιότητας... Δεν είμαστε εμείς —εμείς, πρωθυπουργός ή κυβέρνηση αυτής της χώρας— που θέλουμε να προσκληθούμε από τον Λευκό Οίκο, αλλά ο Λευκός Οίκος, και προσωπικά ο Ρέγκαν, που επείγεται —και «αγωνιά»— «για να δει τον Ανδρέα»!

Λέγαμε, όμως, ότι η πολιτική εξουσία δεν νομιμοποιείται στην αντίληψή της περί «ιδιοκτησίας» των πληροφοριών. Η ανακοίνωση των πέντε δημοσιογραφικών ενώσεων επισημαίνει τον κίνδυνο «διασурμού και κλονισμού των θέσεων». Με την ανακοίνωση όλοι, ασφαλώς, συμφωνούμε. Αλλά ερωτώ: Κάτω από ποια λογική, το κυβερνών κόμμα αρνείται να πει ποιο είναι λ.χ. το ύψος των αποδοχών της κ. Φρόσως Σαρτζετάκη, εφόσον —καλώς ή κακώς— το θέμα αυτό απασχόλησε μερίδα του Τύπου; Ποιος, στην προκειμένη περίπτωση, «διασύρει» τους θεσμούς; Η κυβέρνηση ή ο Τύπος;

Ας έλθουμε τώρα και στο νέο νόμο περί Τύπου, τον οποίο η κυβέρνηση προσπαθεί να περάσει, μάλιστα

Πολλά από τα προβλήματα θα πρέπει να τα λύσουν οι ίδιοι οι δημοσιογράφοι και ειδικότερα οι επαγγελματίες τους οργανώσεις, θεσπίζοντας δεοντολογικούς κανόνες, με τη δημιουργία ενός Συμβουλίου Τιμής ή ενός Συμβουλίου Τύπου.

μέσω διακομματικής επιτροπής. Οι δημοσιογράφοι ενστικτωδώς, θα έλεγα εναντιώνονται στο νόμο αυτό. Ξέρουν ότι κανένας νόμος περί Τύπου δεν σκοπεί στην προάσπιση της ελευθεροτυπίας, αλλά αντίθετα στην περιστολή της. Ξέρουν ότι ένας νόμος περί Τύπου, αποβλέπει στον έλεγχο του Τύπου, συμπολιτευόμενου ή αντιπολιτευόμενου. Και ξέρουν οι δημοσιογράφοι ότι η χειρότερη μορφή λογοκρισίας, είναι η αυτολογοκρισία.

Υπάρχει βέβαια και ο κυβερνητικός αντίλογος. Σας γνωρίσαμε κυρίες και κύριοι δημοσιογράφοι, αντιδράτε γιατί θέλετε να μείνετε ασύδοτοι. Ενώ εσείς διασύρετε, καταδικάζετε, δεκαρολογείτε, ασχημονείτε, ο πολίτης, ο απλός πολίτης παραμένει ανυπεράσπιστος στα χέρια σας. Και όταν υποχρεώσεθε καμιά φορά να διαψεύσετε μια είδηση, φροντίζετε να την καταχωνιάσετε κατά τέτοιο τρόπο, ώστε να μην μπορεί κανείς, ποτέ να την ανακαλύψει! Συνεπώς, κυρίες και κύριοι δημοσιογράφοι, τέρμα τα δίφραγκα! Τέρμα η σπύλωση! Και επειδή συχνά πυκνά ομιλείτε περί «αυριανισμού», και λέτε ότι η «Αυριανή» χρησιμοποιεί πέντε μόνο λέξεις, λέξεις: «Κλέφτης, απατεώνας, μασκαράς, τεμπέλης, χαραιοφάτης», σας πληροφορούμε ότι ένας από τους στόχους του νέου νόμου, περί Τύπου είναι να τελειώνουμε και με τη δημοσιογραφία του είδους αυτού και ας λέτε εσείς ότι η «Αυριανή» είναι το εκφραστικότερο όργανο του ΠΑΣΟΚ...

Αυτά και άλλα τινά λέει η κυβέρνηση. Και είτε συμφωνεί κανείς, είτε όχι, με τη γενίκευση αυτή, γιατί στο επάγγελμα υπάρχουν συνάδελφοι με υψηλό αίσθημα ευθύνης, που αγωνίζονται, πραγματικά, για την αναβάθμιση του Τύπου, βέβαιο είναι πως η λύση δεν βρίσκεται σε κάποιο νέο νόμο περί Τύπου, που θα εκπονήσει η κυβέρνηση.

Τα προβλήματα αυτά θα πρέπει να τα λύσουν οι ίδιοι οι δημοσιογράφοι και ειδικότερα οι επαγγελματίες τους οργανώσεις, θεσπίζοντας δεοντολογικούς κανόνες, με τη δημιουργία ενός Συμβουλίου Τιμής ή ενός Συμβουλίου Τύπου.

Οι θεσμοί αυτοί χρειάζονται μελέτη. Και πρέπει βέβαια να προβλέπουν κυρώσεις για τους παραβάτες των δεοντολογικών κανόνων στη βάση ότι ο Τύπος πρέπει να γίνει λειτουργία. Και προϋπόθεση γι' αυτό είναι η πολιτική βούληση του κυβερνώντος κόμματος. Στην αναβάθμιση του Τύπου θα βοηθήσει ασφαλώς και η δημιουργία ανώτατης δημοσιογραφικής σχολής, παρά το γεγονός ότι σήμερα τουλάχιστον οι περισσότεροι δημοσιογράφοι, οι νέοι δημοσιογράφοι έχουν φοιτήσει σε κάποια πανεπιστημιακή σχολή.

Κλείνοντας ανακεφαλαιώνω.

Άρθρο πρώτο: Η ίδια η κυβέρνηση να βοηθήσει στην αναβάθμιση αυτή. Ο Τύπος δεν θα καταστεί λειτουργία, όσο η κυβέρνηση αρνείται να παραδεχθεί ότι η δημοκρατία περνά μέσα από την ελεύθερη πληροφόρηση, την ελεύθερη διακίνηση των ιδεών, την πολυφωνία, τον πλουραλισμό. Και επειδή το παιχνίδι των λέξεων έπαυσε πλέον να πείθει, είναι καιρός, νομίζω, να σοβαρευθούμε όλοι μας — κάνοντας τη συνθηματολογία πράξη.

Άρθρο δεύτερο: Η αναβάθμιση του Τύπου είναι υπόθεση των ιδίων των δημοσιογράφων. Τα Συμβούλια Τιμής μπορεί να πλαισιωθούν με ανώτατους δικαστικούς ή εκπροσώπους των εργαζομένων — αλλά όχι με... υπουργούς, έτοιμους να κρίνουν την παραβίαση των δεοντολογικών κανόνων από την πολιτική τοποθέτηση του παραβάτη.

Πιστεύω ότι η αναβάθμιση του Τύπου — σαν υπόθεση — δεν έχει ακόμα χαθεί. Κι ας πληθαίνουν τα φαινόμενα του «αυριανισμού» γύρω μας...

ΧΑΡΗΣ ΜΠΟΥΣΜΠΟΥΡΕΛΗΣ

Ο Τύπος περνάει όλες τις παιδικές αρρώστιες που περνάει και η ελληνική Δημοκρατία»

Χ. Μπουσμπουρέλης: Είδατε τι παθαίνουμε εμείς οι δημοσιογράφοι, όταν βρεθούμε μπροστά σε αιχμάλωτο ακροατήριο. Φλυαρούμε. Σαν αναγνώστες μπορείτε πάντα να μας αποφύγετε μετακινώντας απλώς το μάτι σας 5 εκατοστά δεξιότερα ή αριστερότερα από το σημείο όπου δημοσιεύεται το κείμενό μας.

Φλυαρούμε όταν βρούμε κατάλληλο ακροατήριο και μάλιστα ένα ακροατήριο που έχει κάτσει εδώ 1½ ώρα, γιατί τούτο σημαίνει ότι έχει ειδικό ενδιαφέρον. Δεν είναι ο μέσος αναγνώστης που πρέπει να τον «πιάσεις» με τεχνάσματα.

Φοβούμαι πάντως ότι θα διαφωνήσω κάπως με πολλούς, σχεδόν όλους τους συναδέλφους, τους προλαλήσαντες. Άκουσα για μια ακόμη φορά ένα άκρως εκνευριστικό αξίωμα: ο Τύπος διαμορφώνει την κοινή γνώμη. Αυτό στην Ελλάδα, δεν συμβαίνει, και να με συγχωρείτε.

Το πρώτο αξίωμα που άκουσα εγώ όταν πρωτοξεκίνησα σε εφημερίδα ήταν: «Ο αναγνώστης είναι κουτός». Να το εξηγήσω: «Γράψατε καθαρά παιδί μου, έλεγε ο αρχισυντάκτης, ο αναγνώστης είναι κουτός δεν πρόκειται να καθήσει να κάνει προσπάθεια να καταλάβει τι θέλεις να πεις. Πρέπει να του τα κάνεις νιανιά». Δηλαδή, με άλλα λόγια, ο αναγνώστης έχει κάποια οκνηρία σκέψης. Έτσι μας λέγανε παλαιότερα οι δάσκαλοι, που είχαμε. Τώρα, επιμένουμε ότι ο Τύπος διαμορφώνει την κοινή γνώμη. Θα μου επιτρέψετε να έχω ακριβώς την αντίθετη άποψη. Ο Τύπος και δη ο ελληνικός αντικατοπτρίζει πιστά την κοινωνία, την οποία ετέθη να υπηρετήσει. Έχει τόνση αξιοπιστίας όση οι δικαστές, όση οι πολιτικοί, όση οι παπάδες, όση οι πανεπιστημιακοί δάσκαλοι έχουν σ' αυτόν τον τόπο. Ούτε λιγότερη, ούτε περισσότερη.

Ποιο είναι το λάθος του; Ότι περιορίζεται απλώς σε μια πιστή αναπαραγωγή του πολιτικού λόγου της παρατάξεως, στην οποία πρόκειται η κάθε εφημερίδα, με το δικό της ύφος ή ήθος. Αυτά τα είπε ο κ. Χρυσόστομίδης. Με άλλα λόγια και αν θέλουμε να δούμε τα πράγματα με κάποια ψυχραιμία, ο ελληνικός Τύπος περνάει όλες τις παιδικές αρρώστιες, που περνάει η 11χρονη ελληνική δημοκρατία. Μόνο, βέβαια, που έχει και τα παλαιότερα κακά.

Η σημερινή δαιμονολογία, εάν ανοίξετε μια εφημερίδα της μετεμφυλιακής εποχής και αλλάξετε πρόσωπα και πράγματα, είναι τάλε κουάλε η ίδια. Τότε ό,τι και να γινότανε, απεδίδετο σε δήθεν κομμουνιστική συνωμοσία. Σήμερα ό,τι και να γίνει είναι έργο της ΣΙΑ. Σίγουρα πράγματα. Αυτό δείχνει πια μια οκνηρία σκέψης από την πλευρά ημών των δημοσιογράφων. Χάσαμε αυτό που πρέπει να είμαστε: ανευλαβείς. Και ανευλαβείς όχι προς τον πολίτη, ανευλαβείς προς την πολιτική παράταξη με την οποία υποτίθεται ότι συμπορευόμαστε.

Σε καμία εφημερίδα αυτή τη στιγμή, που συμπορεύεται με κάποια παράταξη δεν επιτρέπεται και σκέψη ότι ο επικεφαλής αυτής της παρατάξεως; είναι δυνατόν να είναι κάτι λιγότερο από ημίθεος.

Αν τα δούμε λίγο ιστορικά τα πράγματα, θυμίζει η αντιστοιχία εκείνο το ποίημα του Καβάφη το «Εν Δήμω της Μικράς Ασίας». Το όνομα μόνο ν' αλλαχθεί κτλ., λαμπρά ταιριάζουν όλα. Δεν αλλάξαμε και πολύ.

Το καίριο πρόβλημά μας είναι η αναξιοπιστία και αυτή την αναξιοπιστία νομίζω ότι την αναλύσαμε αρκετά. Ξέρετε όμως που έχει φθάσει; Έχει φθάσει να

Πολλά λέμε «πρέπει» να γίνουν... να... να αλλά ξεχνάμε ότι η ελληνική κοινωνία αυτή είναι και δεν έχει αλλάξει τόσο όσο θέλουμε.

Πρόεδρος: Ο κ. Μπουσμπουρέλης έχει το λόγο.

Όποιος ξεφύγει από την πιστή αναπαραγωγή του λόγου της πολιτικής παρατάξεως, στην οποία η εφημερίδα έχει ταχθεί, πρέπει ν' αφανισθεί.

έχουμε πια, πολλοί από μας, εξαρτημένα ανακλαστικά. Όπως όταν ο νευρολόγος θα κτυπήσει το γόνατο και τιναχθεί το πόδι, αμέσως. Ο τίτλος γίνεται αυτόματη ερμηνεία του πολύπλοκου φαινομένου: «Η ΣΙΑ πίσω από τις βόμβες». Η βόμβα έσκασε στις 12.40, στις 3 το πρωί το ανακαλύψαμε και το βάλαμε. Ή ακόμα οι χουντικοί πίσω από τις βόμβες ή τα Εξάρχεια πίσω από τις βόμβες.

Αυτό προέρχεται από μια δαιμονολογία στην οποία λίγο πολύ όλοι μας είμαστε δούλοι. Ο δικός μας είναι άγγελος, με φτερά και ξανθά μαλλάκια. Ο άλλος διάβολος, με κέρατα συγκεκριμένα και ουρά. Και αυτό, ξέρετε είναι τραγικό, διότι συμβαίνει και σε εφημερίδες, που θα περίμενε κανένας κάποια πιο επεξεργασμένη σκέψη. Ξέρετε είναι το ίδιο αστείο να διαβάσεις: «Μόνη λύση για την κρίση, η ενίσχυση του τάδε κόμματος». Δηλαδή να πάει από το 1½ στο 2 και λύθηκαν τα προβλήματά μας.

Βλέπετε λοιπόν ότι έχουμε εφημερίδες τις οποίες τα πρωτεία τα έχει η εσωτερική πολιτική και αυτό πολλές φορές μας ενοχλεί, αδικαιολόγητα. Γιατί αν θυμηθείτε ότι δεν είναι ούτε μια 4ετία που φύγαμε από το σταυρό προτιμήσεως και τις πελατειακές σχέσεις. Έχει άμεση, καίρια, αποφασιστική σημασία για μένα το μέσο Έλληνα το πολιτικό παιχνίδι. «Αύριο ο κυρ Γιώργης ο δικός μου, μπαίνει στα πράγματα και θα μου διορίσει το παιδί μου» ή όχι.

Πολλά λέμε «πρέπει» να γίνουν ...να ...να αλλά ξεχνάμε ότι η ελληνική κοινωνία αυτή είναι και δεν έχει αλλάξει τόσο όσο θέλουμε.

Ένα άλλο πράγμα, που εμένα προσωπικά μ' ενοχλεί, είναι πως πάρα πολλοί από μας κάνουμε κατάχρηση της ρήσεως του Ρόλαν Μπαρτ «Δεν έχει σημασία απλώς το τι λέγεται. Σημασία έχει και ποιος το λέει». Και εκεί η δαιμονολογία πια έχει φθάσει, σε όρια ανεπίτρεπτα. Εάν μέσα σε μια παράταξη κάποιος τολμήσει λιγάκι να ξεφύγει, πρέπει να ανακαλύψουμε πότε ήταν χουντικός, πόσα λεφτά έχει πάρει κτλ.

Η περίπτωση Πλωρίτη, που σας είπε ο κ. Δημητρίου είναι χαρακτηριστική. Όποιος λοιπόν ξεφύγει από την πιστή αναπαραγωγή του λόγου της πολιτικής παρατάξεως, στην οποία η εφημερίδα έχει ταχθεί, πρέπει ν' αφανισθεί. Όλα αυτά, σε συνδυασμό με τα όσα ειπώθηκαν, μας οδηγούν σ' ένα πάρα πολύ απλό συμπέρασμα. Ότι ο αναγνώστης δεν είναι ικανοποιημένος. Έχουνε γίνει έρευνες αγοράς από διάφορους εκδότες και όλες καταλήγουν σ' ένα συμπέρασμα: Θέλουμε μια άλλη εφημερίδα. Πώς όμως; Βέβαια, αν ήταν να πει ο αναγνώστης πως τη θέλει την εφημερίδα, τότε εσύ ο δημοσιογράφος τι δουλειά κάνεις; Υποδηματοποιός;

Δεν έχει βρεθεί ακόμα αυτή τη στιγμή ο εκδότης που θα οσφρανθεί πόσο άλλαξαν τα πράγματα, πόσο ο κόσμος κουράστηκε από όλη αυτή την ατελείωτη και διασύτριχη ρητορεία, μπλα, μπλα, μπλα και εκεί κάπου έχουμε χάσει και εμείς την τέχνη μας. Να το ομολογήσουμε. Μας ενδιαφέρει τι εδήλωσε ο ένας και τι απήντησε ο άλλος. Όχι τι πράγματι έγινε.

Μένουμε στη δήλωση και είμαστε ικανοποιημένοι. Και πάλι καλά που έχουμε αυτή την άθλια τηλεόραση. Διότι το μέλλον δεν είναι όπως το περιέγραψε ο κ. Δημητρίου. Είναι χειρότερο. Σήμερα, στις ΗΠΑ υπάρχουν πάνω από 15 πόλεις με πληθυσμό άνω του 1.000.000 κατοίκων, που έχουν μία εφημερίδα και 10 τηλεοπτικούς σταθμούς και καμιά 40αριά ραδιοφωνικούς. Αλλά εκεί πια η εφημερίδα είναι άλλο πράγμα από αυτό που είναι εδώ. Δεν είναι εθνική εφημερίδα, που ασχολείται σχεδόν αποκλειστικά με την πολιτική. Είναι ένα όργανο να εξυπηρετήσει την κοινωνία των ανθρώπων. Και οι μικρές αγγελίες, είναι πολύ σημαντικότερο πολλές φορές για εκείνον που κρίγεται να βρει σπίτι, για εκείνον που καίγεται να μπει

δουλειά από το αν έγινε μια πλημμύρα και πνίγηκαν 50.000 άνθρωποι στην άλλη άκρη της γης.

Γι' αυτό πιστεύω ότι η άποψη την οποία είπε ο κ. Δημητρίου ότι τελικά θα φθάσουμε στις μικρές εφημερίδες, θα πραγματοποιηθεί, εκτός και αν μας προφθάσουν οι ραδιοφωνικοί σταθμοί, γιατί εκεί στον ηλεκτρονικό τύπο, τα πράγματα είναι ξεκαθαρισμένα.

Η ελληνική ραδιοφωνία - τηλεόραση 1 και 2 προορίζεται να αποθάνει, εν μέσω φρικτών πόνων και συντομότατα. Θα περάσει από πάνω μας με δορυφόρο το άλλο κανάλι. Σήμερα στοιχίζει περίπου 1.500.000 η παραβολική κεραία, η οποία μπορεί να εξυπηρετήσει ένα ολόκληρο οικοδομικό τετράγωνο...

Πρόεδρος: Έχει μειωθεί στις 500.000.

Χ. Μπουσμπουρέλης: Ωραία. Σε 3 χρόνια θα κάνει 200.000 και θα εξυπηρετεί μια πολυκατοικία. Θα δώσουμε από 20.000 δρχ. ο καθένας και θα βλέπουμε ό,τι θέλουμε και βεβαίως δεν θα μπορεί κανείς να τη σταματήσει. Μα δεν θα μιλάει ελληνικά, και ποιος σας είπε ότι δεν θα βρεθεί ο επιχειρηματίας να έχει τους υπότιτλους, και ποιος σας είπε ότι δεν θα βρεθεί ο επιχειρηματίας να φτιάξει και ειδησεογραφικό δελτίο, στην ελληνική γλώσσα και άλλα πολλά...

Από τη στιγμή που μπήκαμε στην Ευρώπη, πάσαμε είτε το θέλουμε, είτε δεν το θέλουμε να είμαστε Βαλκάνια. Η μετέωρη ραδιοτηλεόραση θα αποθάνει και θα ησυχάσουμε και όλα όσα λέγονται, ειλικρινά σας λέω, για μένα είναι πράγματα άσκοπα, είναι δύο χρόνων τριών χρόνων ακόμη ενασχόληση.

Υπάρχουν όμως δύο θέματα που ειπώθηκαν ακόμα, στα οποία θα μου επιτρέψετε να πω και εγώ τη γνώμη μου. Το ένα είναι το θέμα του νόμου περί Τύπου. Ας εφαρμοστεί ο ποινικός νόμος και δεν χρειάζεται ειδικός νόμος περί Τύπου. Ξέρετε ότι υπάρχει νόμος ο οποίος απαγορεύει στις εφημερίδες τα λαχεία και τα δώρα; Και ότι ο νόμος αυτός έγινε όταν τα πράγματα φτάσαν στο νυν και αεί, στις αρχές της δεκαετίας του '30; Δεν εφαρμόζεται όμως. Ουδείς τολμά να τον εφαρμόσει.

Ο Ποινικός Νόμος προστατεύει επαρκέστατα τον μέσο πολίτη και αν έχει και έναν στοιχειωδώς έξυπνο δικηγόρο δεν πάει με μήνυση για συκοφαντική δυσφήμιση που θα είναι ποινική και θα γίνει ρεζίλι, πάει με μια ειδική αγωγή και παίρνει του εκδότη 10.000.000. Τον πλήττει εκεί που τον πονάει. Μόνο που οι νόμοι όπως συνηθίζεται σε αυτόν τον τόπο, δεν εφαρμόζονται, και επειδή δεν εφαρμόζονται οι υφιστάμενοι πρέπει λοιπόν να φτιάξουμε έναν καινούργιο ο οποίος επίσης βεβαίως δεν θα εφαρμόζεται;

Το δεύτερο είναι το θέμα της δημοσιογραφικής σχολής. Και εκεί θα μου επιτρέψετε να έχω τελείως διαφορετική γνώμη. Δεν χρειάζεται δημοσιογραφική σχολή ανωτάτου επιπέδου, χρειάζεται επαγγελματική σχολή ενός έτους το πολύ, στην οποία θα μπαίνουν απόφοιτοι ανωτάτων σχολών, διότι δημοσιογραφικώς ειπείν δεν μαθαίνεται η πολιτική επιστήμη, θα τη μάθει στο πανεπιστήμιο ο ενδιαφερόμενος. Αν χρειάζεται δημοσιογραφική σχολή είναι για να μάθει την τέχνη μας η οποία τέχνη μας είναι εξίσου σημαντική όπως και η κεραμική, η ξυλογλυπτική, έχει ορισμένες νομοτέλειες και ορισμένα τεχνάσματα που πρέπει να τα διδαχθεί.

Σας δίνω ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα. Όταν το '74 κατέρρευσε το καθεστώς Σαλαζάρ στην Πορτογαλία, είχαν πρόβλημα δημοσιογράφων. 30 χρόνια δεν υπήρχε, έλειψε η ελεύθερη δημοσιογραφία. Οι άνθρωποι πήραν αποφοίτους ανωτάτων σχολών που είχαν κάποια κλίση στο γράψιμο και τους έστειλαν όλους στο «Σαντρ ντε Φορμασιόν ντε Ζουρναλιστ» στο Παρίσι που δεν είναι σχολή ανωτάτου επιπέδου και

πανεπιστημιακή, είναι κέντρο επαγγελματικών σπουδών. Κάνανε οι νέοι άνθρωποι ένα ταχύρρυθμο πρόγραμμα και μία κοπέλα από αυτή την πρώτη «τάξη» που τέλειωσε, είναι σήμερα υποδιευθύντρια, της ραδιοτηλεοράσεως στην Πορτογαλία.

Γιατί το λέω αυτό. Γιατί αν έχουμε αρχάριους δημοσιογράφους αποφοίτους ανωτάτων δημοσιογραφικών σχολών θα έρχονται όλοι να «διορισθούν» όχι να δουλέψουν. Όπως μου είπε μια φορά, όταν, μια εποχή στο «Βήμα» παίρναμε νέα παλικάρια να τα δοκιμάσουμε. Η συμφωνία ήταν «θα δοκιμασθείς τρεις μήνες, θα παίρνεις αυτό το χαρτζιλίκι και στο τέλος των τριών μηνών, θα σου πούμε αν μας κάνεις ή δεν μας κάνεις». Στον ενάμιση μήνα πάνω ήρθε λοιπόν ένας δοκιμαζόμενος και μου λέει: «εγώ που είμαι πτυχιούχος παίρνω λιγότερο από τον κ. τάδε, που δεν είναι πτυχιούχος και νομίζω ότι ο διορισμός μου δεν έγινε με αξιολογικά κριτήρια».

«Βρε παλικάρι μου, του λέω, με συγχωρείς, δεν διορίστηκες, είπαμε να σε δοκιμάσουμε, τι έκανες αυτό τον ενάμιση μήνα; Τίποτα. Ο άλλος που ήδη πήρε κάτι παραπάνω από σένα, έχει επιτυχίες. Δεν είναι δημόσια υπηρεσία εδώ «διορίστηκα και κάθομαι», είναι εφημερίδα».

Εάν βγάλουμε από ανώτατη σχολή πτυχιούχους δημοσιογράφους θα πηγαίνουν στην ΕΡΤ να διοριστούν αλλά όχι και να δουλέψουν, ήδη κανένας δεν δουλεύει στην ΕΡΤ. Ο διορισμός στην ΕΡΤ είναι αργομισθία έναντι άλλων παροχών. Το λέω αυτό με πλήρη συνείδηση γιατί εγώ δεν δουλεύω πουθενά αλλού από και που είμαι ταγμένος και έτσι έχω αν θέλετε αυτό το μικρό προνόμιο το διαφυγόν κέρδος από τους αργομισθίους να το γλεντάω λέγοντας την αλήθεια.

Ο αείμνηστος Γ. Συριώτης, Διευθυντής του «Βήματος» επί 30 χρόνια, όταν του πήγαινα χειρόγραφο έλεγε: «Δεν είχατε καιρό να γράψετε λιγότερα», συγχωρείστε μας όλους που δεν είχαμε καιρό να σας πούμε λιγότερα.

Ευχαριστώ.

Πρόεδρος: Από τον κ. Κοντογιώργη έχουμε μια είδηση που λέει: «Η Σύγκλητος της Παντείου αποφάσισε πέντε μήνες περίπου τη λειτουργία τεσσάρων νέων τμημάτων, ανάμεσα σε αυτά είναι και ένα που τιτλοφορείται «Τμήμα επικοινωνίας και μέσων μαζικής ενημέρωσης» είναι ακριβώς ένα τμήμα δημοσιογραφίας». Αυτή η απόφαση που είχε προετοιμαστεί από πέρσι το Πάσχα και τώρα ανακοινώθηκε είναι μια μικρή είδηση, καλή ή κακή. Ο κ. Πλατής.

ΣΥΖΗΤΗΣΗ

κ. Πλατής: Θα προσπαθήσω να πάρω μια θέση στα όσα είπαν οι αξιότιμοι κύριοι. Πρώτα πρώτα χαιρετίζω την πρωτοβουλία του «Αντί», την καλή ιδέα της συνάντησης αυτής από μέρους της Πανελλήνιας Ένωσης Συντακτών και Ανταποκριτών Διεθνών Ειδυσογραφικών Πρακτορείων, στην οποία έχω την τιμή να προεδρεύω. Θέλω και εγώ σαν παλαιμάχος εργάτης της μαχόμενης δημοσιογραφίας να πω δύο λόγια στο θέμα της λειτουργικότητας του Τύπου. Και βασικά η λειτουργικότητα του Τύπου εξαρτάται στο μεγαλύτερο μα και στο πιο ουσιαστικό σημείο της στο έμφυχο υλικό της. Αλλά για πιο έμφυχο υλικό στον Τύπο να μιλήσουμε; Και για ποια ποιότητα, όταν η επιλογή στην πρόσληψη ενός νέου δημοσιογράφου κυριαρχείται από κάποιο κλαμπ ή κάποια κλειστά κυκλώματα, που επιδιώκουν τη χρησιμοποίηση υποβαθμισμένου προσωπικού; Δεν νομίζετε ότι έτσι στοχεύεται η επικυριαρχία πάνω στο ανθρώπινο αυτό υλικό για να πετυχαίνεται η κηδεμονία του;

Αποτέλεσμα όλων των παραπάνω είναι η αβασάνιστη, για υπευθυνότητα ως μην μιλήσουμε, δημοσίευση κειμένων που σε αρνητικές περιπτώσεις λειτουργούν και υπεύθυνοι οργανισμών και υπηρεσιών εμφανίζονται να έρχονται σε αντίθεση με την πολιτική της κυβέρνησης που υπηρετούν για να ακολουθούν την άλλη μέρα διαψεύσεις, διορθώσεις, και ότι δεν αποδόθηκε καλά. Μαργαριτάρια στον Τύπο, και κοτσάνες από τα τηλεοπτικά κανάλια, γευόμαστε καθημερινά.

Από μια ματιά στον αντιπολιτευόμενο Τύπο, βγάζουμε το συμπέρασμα ότι πρόκειται περί μη ελληνικών εφημερίδων. Ο δημοσιογράφος χρειάζεται ήθος, μόρφωση, και βασικά ταλέντο. Οι μεγαλοστομίες για νόμους και σχολές δημοσιογραφίας είναι εκ του πονηρού που κάπου ή κάποιους θα εξυπηρετήσουν.

Η δημοσιογραφία κατά την άποψή μου, δεν διδάσκεται, γεννιέται μαζί με τον άνθρωπο. Και βελτιώνεται ή ολοκληρώνεται με τη μάθηση της γραφής και της ανάγνωσης. Εγώ π.χ. βγήκα από τις εμπειρικές σχολές, ενός Γιώργη Καρατζά, των αειμνήστων Γιώργου Ανδριδάκη, Γιώργου Κυριακίδη και Θόδωρου Δόκου, και άλλων ζωντανών ή πεθαμένων πρυτάνεων του επαγγέλματος. Αν κάπου απαιτείται σχολή αυτός είναι ο τομέας των τεχνικών του Τύπου.

Τέλος, θέλω να παρατηρήσω ότι τα όσα εξέθεσε εδώ, ο κ. Κυριακίδης για τους εκδότες και τις εταιρείες τους μάλλον τον κ. Τσοβόλα θα ενδιαφέρονε, ενώ για τα οικονομικά των μαχομένων δημοσιογράφων του είδους δεν ειπώθηκε τίποτα.

Για το λόμπι των εκδοτών ο αξιότιμος κ. Δημήτριος, παρέλειψε να αναφερθεί στην περίπτωση Λαμπράκη και Τ. Αθανασιάδη, οι οποίοι πανίσχυροι πάντοτε πέτυχαν νόμο για τον αποκλεισμό άλλων φύλλων από ισολογισμούς και καρπώνονταν κυρίως οι επιχειρήσεις τους τα δισεκατομμύρια που ανέφερε ο κ. Κυριακίδης. Και βέβαια το ότι δεν χρειάστηκε να βγάλουμε κανένα δισκάκι για να συνεχίσουν τις εκδόσεις.

Η κρίση στον Τύπο τώρα. Νομίζω ότι είναι κοινή διαπίστωση εκ μέρους των κ. εισηγηθέντων, για μένα και για πολλούς άλλους συναδέλφους, δεν υπάρχει. Υπάρχει άλλη κρίση. Μεταξύ της εφημερίδας και του αναγνώστη. Και την ανυποληψία την καταξίωσαν οι εφημερίδες. Όσον αφορά για τον αυριανισμό και τις πέντε ενώσεις που ειπώθηκε από τον κ. Χρυσόστομιδη, ξέχασε να μιλήσει για τους τσανακογλύφους της δικτατορίας που μόνο τηλεγραφήματα και επίπλους προς τους τυράννους έχουν να μας επιδείξουν. Ο δε κ. Μπουσμπουρέλης γλαφυρότατος με τον οποίο συμφωνώ σχεδόν σε όλα τα σημεία —ως προς την εφημερίδα που είπε ποιος καθορίζει τη γραμμή της και τι θέση παίρνει ο ίδιος, συμβάδισε με τον κ. Λαμπράκη και πέραν αυτού αμπελοφιλοσοφία. Βέβαια μας μετέφερε τόσο όμορφα στους αιθέρες με τη δορυφορική.

Ευχαριστώ.

Πρόεδρος: Ευχαριστούμε και εμείς. Ο κ. Κούλογλου.

Σ. Κούλογλου: Τελικά η σημερινή συζήτηση, μου έδωσε και πάλι το κλίμα μιας σχιζοφρένειας, που έχει πιάσει αυτό τον τόπο και δεν έχει αφήσει κανέναν απ' έξω. Και αναφέρομαι στη συζήτηση πάλι που γίνεται για το θέμα του Τύπου, όπου όποιον και να ρωτήσεις, με όποιον παράγοντα του Τύπου να συζητήσεις, έχει δικιο. Πας στους δημοσιογράφους και σου λένε: «Βρε παιδί μου δεν βλέπεις τι παλιοεκδότες είναι αυτοί; Και τι κάνουν και τι μας κάνει και η εξουσία που μας κόβει την ενημέρωση, δεν μας δίνει ειδήσεις κτλ.». Πας στους εκδότες και λένε: «Δεν βλέπεις τι προβλήματα αντιμετωπίζουμε, αυτοί οι δημοσιογρά-

φοι που δεν δουλεύουν που έχουν γίνει συντεχνία, και δεν μας βοηθάει και το κράτος». Πας τώρα στους πολιτικούς και τους λες: «Μα, δεν κάνετε τίποτα για τον Τύπο;» και σου λένε: «Βρε παιδί μου τι μου λες; Δεν βλέπεις τι χάλια που έχει ο Τύπος που μας γράφουν για το εξώγαμο, που βγάζουν την κ. Σαρτζετάκη Φρόσω, κτλ.».

Αυτή η σχιζοφρένεια υπάρχει και μέσα σε κάθε από αυτούς τους ξεχωριστούς φορείς, δηλαδή πας ξανά στους εκδότες και σου λένε: «Και τι θέλεις τώρα να κάνουμε, να κάνουμε μέτωπο εμείς οι εκδότες για κάτι καλό, παράδειγμα για σχολή δημοσιογραφίας τη στιγμή που ο Τεγόπουλος τότε που συμφωνήσαμε για την αύξηση της τιμής το κράτησε εικοσάρικο και μας πούλησε, ή σήμερα ο Μπόμπολας έχειβάλει ΜΠΙΝΓΚΟ». Πας στους δημοσιογράφους, και λες: «Βρε παιδιά κάτι να κάνουμε εμείς, και οι νέοι δημοσιογράφοι σου λένε: δεν με αφήνει ο Διευθυντής μου. Και εγώ θέλω να κάνω κάτι, αλλά ο Διευθυντής μου δεν με αφήνει». Οι Διευθυντές λένε: «Αυτούς τους καινούργιους που έχουμε πάρει, μετά από ενάμιση δύο με τρεις μήνες θέλουν να γίνουν μόνιμοι, δεν έχουν καμιά όρεξη για δουλειά, ρεπορτάζ δεν κάνουν θέλουν να κάθονται στο γραφείο κτλ.». Πας στην πολιτική εξουσία, ο κ. Παπανδρέου είμαι σίγουρος —δεν είχα την τιμή— αλλά είμαι σίγουρος ότι θα τους πει ότι φταίνε οι από κάτω διότι αλληλοϋπονόμευονται κτλ., και φταίνει ο κ. Λαλιώτης που είχε κάνει υπερ - ανοίγματα στον Τύπο και στην τηλεόραση, ο δε Λαλιώτης με τη σειρά του ή οι άλλοι του ΠΑΣΟΚ θα πούνε ότι φταίνε οι ανώτεροι που δεν μας αφήνουν και όταν πήγαμε να κάνουμε κάτι μας δώξανε.

Λοιπόν κύριοι νομίζω ότι να μπει μια τάξη σε όλη αυτήν την ιστορία: όλοι οι παράγοντες του Τύπου, ενέχονται για τη σημερινή κατάσταση ειδικά ξαφνικά αν όσοι από μας δεν είναι δημοσιογράφοι εδώ και ακούνε θα αρχίσουν να λένε: «Μπας και γράφω εγώ τις εφημερίδες και δεν το κατάλαβα; Μήπως εγώ έχω κάνει τις εφημερίδες έτσι». Γιατί υπάρχουν συγκεκριμένα άτομα που είτε βγάζουν τις εφημερίδες, είτε όπως η πολιτική εξουσία, διαμορφώνουν το πλαίσιο μέσα στο οποίο κινούνται οι εφημερίδες. Και νομίζω ότι αυτό το πράγμα το οποίο μπορεί να οδηγήσει πραγματικά σε μία αναβάθμιση του Τύπου στο μέτρο που όπως έχουν φτάσει τα πράγματα σήμερα είναι βέβαια αρκετά δύσκολο, είναι πραγματικά να υπάρχει μια συμφωνία μια συναίνεση, γύρω από ένα νέο καθεστώς στον Τύπο.

Εδώ πέρα θέλω να αναφέρω δύο πράγματα: 1. Ότι ο νόμος που διέπει τα του Τύπου έρχεται από την εποχή του Μεταξά, δηλαδή, είναι βασικά μεταξικός και προμεταξικός με ορισμένες διαφοροποιήσεις. Και πραγματικά δεν καταλαβαίνω γιατί πρέπει να επιμεινουμε σε ένα νομοθετικό πλαίσιο που εκτός από τη φασιστική προέλευση του είναι και αναχρονιστικό.

Λοιπόν άρα πρέπει να υπάρξει μία νέα νομοθετική ρύθμιση για τον Τύπο. Τώρα το δεύτερο σημείο πάνω στο θέμα του Τύπου είναι ότι δεν μπορώ να καταλάβω αυτή την επαναστατική θέση που έχει πιάσει εδώ και χρόνια την ΕΣΗΕΑ η οποία καταγγέλλει a priori κάθε νόμο σαν αντιδραστικό και αντιδημοκρατικό. Δηλαδή είναι μια ακραία εξτρεμιστική θα έλεγα θέση, που ακόμα και το κομμουνιστικό κίνημα, μετά το «τι να κάνουμε» και ο Λένιν την είχε αναθεωρήσει λέγοντας ότι υπάρχουν καλοί νόμοι και κακοί κτλ.

Εδώ νομίζω ότι η θέση της ΕΣΗΕΑ (για να πω και μια κουβέντα γιατί καλά τα είπαμε με τους εκδότες, και με τους αναγνώστες και με την κυβέρνηση, αλλά δεν είπαμε πολλά για τους δημοσιογράφους) δεν υποκρύπτει μία διάθεση προάσπισης της ελευθεροτυπίας, αλλά μία διάθεση κυρίως να προασπίσουν ορισμένα κεκτημένα συντεχνιακά συμφέροντα. Γιατί έ-

νας νόμος περί Τύπου μεταξύ των άλλων θα προβλέπει κατά τη γνώμη μου προφανώς και τη διαλεύκανση της θέσης των 180 δημοσιογράφων που δουλεύουν στο τμήμα ειδήσεων της τηλεόρασης εκ των οποίων οι περισσότεροι από τους μισούς δεν έχουν πατήσει καν το πόδι τους και δεν έχουν δει κάμερα τα τελευταία 4 χρόνια αλλά πληρώνονται κανονικά σε βάρος των άλλων που δουλεύουν.

Αυτό που χρειάζεται, είναι μια συναίνεση όλων των κομμάτων για να μην υπάρχει ο φόβος και πράγματι υπάρχει, γιατί το ΠΑΣΟΚ και καλά πράγματα να θέλει να κάνει έχει τόσο καταστεί αναξιόπιστο ώστε όλοι βλέπουν την αρνητική πλευρά ή υποψιάζονται ότι κάτι το κακό επιδιώκει μια συναίνεση επίσης όλων των παραγόντων του Τύπου όπως έγινε στην Ιταλία, ώστε να οδηγηθούμε σε ένα νέο νόμο περί Τύπου ο οποίος θα περιλάμβανε τα εξής σημεία:

1. Ότι καταργούνται τα «μυστικά κονδύλια» που δίνονται σε εφημερίδες με οποιοδήποτε τρόπο, και οι εφημερίδες για ένα ορισμένο χρονικό διάστημα χρηματοδοτούνται με απόλυτη διαφάνεια και με συγκεκριμένους σκοπούς στο δε τέλος του διαστήματος αν δεν έχουν εξυπηρετηθεί οι σκοποί αυτοί λήγει και το παραμύθι. Οι περισσότερο προβληματικές εφημερίδες χρηματοδοτούνται περισσότερο, οι ευμερούς λιγότερο κτλ. Υπάρχει ένας θαυμάσιος ιταλικός νόμος ο οποίος ψηφίστηκε από όλα τα κόμματα του ιταλικού κοινοβουλίου και ο οποίος είναι χαρακτηριστικός.

2. Οι δημοσιογράφοι έχουν δικαίωμα πρόσβασης στις πηγές, αυτό σημαίνει ότι εκτός από την περίπτωση κρατικών μυστικών που αφορούν την εθνική άμυνα.

Ν. Κυριαζίδης: Και ποιος θα το αποφασίζει αυτό ότι είναι εθνικής άμυνας;

Σ. Κούλογλου: Μήπως τώρα ποιος το αποφασίζει, για όλα τα έγγραφα;

Ν. Κυριαζίδης: Το κράτος είναι ο αντίπαλός μας πάντα, όποιος και αν είναι.

Σ. Κούλογλου: Δεν νομίζω ότι ο δημοσιογραφικός κόσμος είναι στην αντίθετη όχθη, με την εξουσία, δηλαδή παλεύει ο ένας να πάρει την εξουσία του άλλου, νομίζω ότι είναι δύο εξουσίες οι οποίες στα πλαίσια ενός αστικού κράτους πολύ καλά συμπληρώνουν η μία την άλλη. Το θέμα είναι εδώ να βρούμε πώς θα ξεπεραστεί αυτή η κρίση. Δεν μου φαίνεται ότι είναι το προλεταριάτο οι δημοσιογράφοι και η αστική τάξη η σημερινή εξουσία.

Λέω λοιπόν τώρα ότι σήμερα ζητάς από το ΙΚΑ να σου δώσει τα στοιχεία και δεν στα δίνει στο όνομα των «εγγράφων του κράτους». Παρότι λοιπόν θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν και οι «εθνικοί λόγοι» για την απόκρυψη συγκεκριμένων στοιχείων που δεν έχουν να κάνουν με την εθνική άμυνα, εντούτοις με μια τέτοια κατοχύρωση θα μπορούσε ο δημοσιογράφος να έχει πρόσβαση σε μία σειρά από στοιχεία που δεν έχει σήμερα.

Ν. Κυριαζίδης: Υπάρχουν νόμοι, αλλά κανένας δικαστής δεν τολμάει να κινηθεί.

Σ. Κούλογλου: Αυτό που λέτε είναι αυτό που έχω πει στην αρχή είναι δηλαδή ότι χρειάζεται μία συναίνεση όλων των παραγόντων που είναι με τον Τύπο.

Ν. Κυριαζίδης: (Μιλάει χωρίς μικρόφωνο και δεν ακούγεται).

Σ. Κούλογλου: Όχι για το θέμα του Τύπου λέω συναίνεση δεν λέω γενικότερη πολιτική συναίνεση αυτό είναι θέμα των κομμάτων.

Ν. Κυριαζίδης: Όταν ο κ. Φλωράκης θεωρεί δεοντολογία πως η αλήθεια είναι μόνο αυτό που συμφέρει στο κόμμα, αυτό μονάχα, το έχει δηλώσει, πώς θα υ-

πάρχει συναίνεση;

Σ. Κούλογλου: Δεν σας πρότεινα να βγάλετε με τον κ. Φλωράκη κοινή εφημερίδα να καταλήξετε στην ίδια δημοσιογραφική άποψη και να τη βγάζετε για να μη μαλώνετε, εγώ λέω να κάνουν κάποιοι με τον κ. Φλωράκη, μία συμφωνία πάνω σε βασικά θέματα του Τύπου, όχι δημοσιογραφικής αντίληψης, και αν θέλετε να βγάλετε εφημερίδα με τον κ. Φλωράκη συζητάτε αν είναι αλήθεια ότι θα συμφέρει το λαό, αν είναι αλήθεια ότι θα συμφέρει για τους βιομηχάνους κτλ., άλλο θέμα αυτό.

Λοιπόν εγώ σας λέω και σας απάντησα από την αρχή ότι βεβαίως για να γίνει αυτό απαιτείται:

1. Όλοι οι φορείς του Τύπου να συμφωνήσουν ότι όλοι κάπου φταίνε και δεν είναι κανείς αθώος ότι δεν φταίνε κατ' αρχήν οι περισσότεροι αθώοι αναγνώστες που δέχονται καθημερινά τις επιθέσεις από τα περίπτερα εν είδη πολυβόλων αλλά φταίνε κατ' αρχήν αυτοί που βγάζουν το προϊόν και μετά οι υπόλοιποι που το παίρνουν, και αν φταίνε επιπλέον είναι γιατί το παίρνουν ακόμα.

2. Αφού συμφωνήσουν με αυτό να υπάρξει και μια συμφωνία και των πολιτικών κομμάτων, όπως έχει ξεκινήσει τώρα από τη Βουλή που με αυτόν τον τρόπο που έχει ξεκινήσει και νομίζω αν υπήρχαν δεκαπέντε δημοσιογράφοι που θα θέλαν να το προωθήσουν πραγματικά και πέντε εκδότες, όπως ο κ. Μπουσμπουρέλης...

Χ. Μπουσμπουρέλης: Η θέση μου ως εκδότη είναι τιμητικής αποστρατείας.

Σ. Κούλογλου: Σύμφωνα εντάξει, το παίρνω πίσω, για να καλύψω και τον κ. Μπουσμπουρέλη, ορισμένοι ιδιοκτήτες λοιπόν, που θα θέλουν να κάνουν κάτι τέτοιο, να βρουν και πέντε ανθρώπους από κάποια πολιτική παράταξη που νομίζουν ότι έχουν μυαλό και νομίζω ότι σε κάθε πολιτική παράταξη υπάρχουν και πέντε άνθρωποι που έχουν μυαλό, και αυτοί οι πέντε, να εμφανιστεί δηλαδή, μια μέρα ο Μπούτος, με κάποιον από τη ΝΔ που μπορεί να βρεθεί και κάποιους εκπροσώπους που σίγουρα θα βρεθούν και τον Λ. Κύρκο και κάποιον από το ΚΚΕ και να πούνε: «Ότι εμείς κύριοι προτείνουμε για τον Τύπο αυτά τα 6 πράγματα» τα οποία θα τα ξαναπώ, γιατί με διακόπτατε, είπα:

1. Κατάργηση των μυστικών δανείων.
2. Ελεύθερη πρόσβαση των δημοσιογράφων.
3. Κατάργηση όλων των προνομίων.
4. Κατάρτιση ενός κώδικα δεοντολογίας που να τον σεβόμαστε όλοι, ώστε να υπάρχει και συναίνεση από την κοινή γνώμη γύρω από τη μεταρρύθμιση στον Τύπο που πρέπει να γίνει.
5. Βελτίωση του συστήματος διανομής, και
6. Σχολή δημοσιογραφίας, και επειδή μακρηγόρησα ήδη, θα κλείσω με τη σχολή δημοσιογραφίας, για την οποία λέω ότι στην εποχή που ο αγαπητός φίλος κ. Μπουσμπουρέλης ήταν στα βήματα της δημοσιογραφίας πραγματικά χρειαζότανε ένας χρόνος για να μάθει την τέχνη γιατί ήταν πολύ απλά τα πράγματα.

Σήμερα η δημοσιογραφία, και με τα νέα μέσα ενημέρωσης που θα συζητήσουμε αύριο το πρωί και μάλιστα υπό την προεδρία του, έχουν γίνει πάρα πολύ πιο πολύπλοκα. Και γι' αυτό ακριβώς χρειάζεται μια πολύ μεγαλύτερη εκπαίδευση των δημοσιογράφων κατ' αρχήν τεχνική, αλλά έξω από την τεχνική νομίζω για τη σχολή δημοσιογραφίας χρειάζεται η εκπαίδευση πολιτιστική, χρειάζεται εκπαίδευση και εξειδίκευση γιατί όπως ξέρουμε οι δημοσιογράφοι στην Ελλάδα είναι ειδικό επιπαντός του επιστητού, χωρίς να είναι συγκεκριμένα ειδικοί για τίποτα. Χρειάζεται εξειδίκευση για τις διεθνείς σχέσεις, χρειάζεται εξειδίκευση για τη γεωργία, χρειάζεται εξειδίκευση για τα

νομικά, χρειάζεται οι δημοσιογράφοι να μάθουν ορισμένα γενικά πράγματα για την ιστορία του Τύπου ή ποιοι είναι οι νόμοι που διέπουν τον Τύπο σήμερα, πράγμα που δεν ξέρει κανείς, ούτε το κράτος, αφού έχουν βγει δεκάδες Διατάγματα Προεδρικά, νόμοι κτλ., που ο ένας αναιρεί τον άλλον.

Λοιπόν, όλα αυτά χρειάζονται μια τέτοια σχολή νομίζω ευρύτερη από του κ. Μπουσμπουρέλη, αλλά και αυτή ακόμα θα είναι μεγάλο πράγμα να γίνει, γιατί είμαστε η μόνη χώρα όχι μόνο στην Ευρώπη, αλλά σε όλο τον κόσμο, αυτό είναι παγκόσμια πρωτοπορία, που δεν έχει ανώτατη σχολή ή μια ανωτάτου επιπέδου σχολή δημοσιογραφίας, και αυτό το θέμα είναι πραγματικά που έχει να κάνει με όλη τη σχέση εξάρτησης του Τύπου από την πολιτική εξουσία, και φυσικά την κρίση του.

Ευχαριστώ.

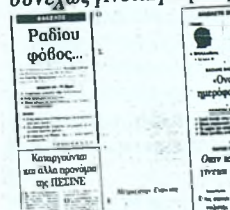
Πρόεδρος: Καλά μας τα είπες Στέλιο αλλά τα μισά από αυτά θα έπρεπε να τα είχες πει στο άλλο συμπόσιο για την ουτοπία που είχαμε κάνει. Λοιπόν νομίζω ότι θα έπρεπε να ξαναθυμίσω μερικά πράγματα αυτών που είπες. Έγινε μια καταγραφή του χάους και της καταστροφής που υπάρχει στον ελληνικό Τύπο και επίσης όλα τα στοιχεία που έδωσε ο κ. Κυριαζίδης σχετικά με τα οικονομικά του Τύπου και το πώς ζει και επιβιώνει ο Τύπος. Η κ. Μιχαλοπούλου.

κ. Μιχαλοπούλου: Για να εκτονώσω λίγο, την ατμόσφαιρα, ήθελα να ρωτήσω κάπως αφελώς τον κ. Μπουσμπουρέλη. Είπε ότι «λείπει στον κόσμο αυτή η άλλη εφημερίδα». Γιατί δεν βρίσκεται κάποιος να τη βγάλει, αφού θα έχει σίγουρη επιτυχία, σίγουρη κυκλοφορία. Αυτό.

Χ. Μπουσμπουρέλης: Όπως σας είπα, οι έρευνες αγοράς δείχνουν σταθερά ένα μεγάλο ποσοστό πάνω από το μισό, αναγνωστών που δεν μένουνε ικανοποιημένοι με την εφημερίδα που διαβάζουν παρόλο που έχουν αλλάξει πρόσφατα εφημερίδα. Με ρωτάτε γιατί δεν την φτιάχνω. Χρειάζονται δύο παράγοντες: ένα δισεκατομμύριο δρχ. για μια περίοδο 7-10 ετών, και σε πρώτη φάση, καμιά δεκαριά άνθρωποι με τάλεντο με διάθεση και ακόμη με την πρόθεση να θυσιάσουν την ησυχία τους και να δουλέψουν επί 24ώρου βάσεως. Ίσως οι δέκα να βρίσκονται αμέσως. Αν μου βρείτε το δισεκατομμύριο, Δευτέρα μεσημέρι ξεκινάμε.

ΤΟ ΒΗΜΑ

Ο «από βορρά κίνδυνος» συνεχώς γίνεται μικρότερος

Εξόρμηση

Επιδρούνται ανθρωπίνες επιεικτικές

ΑΚΡΟΠΟΛΙΣ

Τι λέει ο πρόεδρος της Ακρόπολης

Καβαδία: Δεν έχω σχέση με τον δημοσιογραφικό χώρο, είμαι καθηγήτρια. Θα ήθελα να σας διαβάσω όμως την έκθεση ενός 15χρονου μαθητή από εργατικό προάστιο. Είναι μια έκθεση με θέμα: «ο κόσμος μέσα από μια εφημερίδα».

Διαβάζει την έκθεση στην οποία επισημαίνονται οι πολιτικές σκοπιμότητες και η έλλειψη αντικειμενικότητας στον Τύπο.

Σας διάβασα αυτή την έκθεση γιατί ήθελα να σας δώσω το στίγμα της σημερινής νεολαίας και πως αντιμετωπίζουν το θέμα του Τύπου οι νέοι διότι οι θέσεις όλων σχεδόν των παιδιών είναι ταυτοσημες σ' αυτό το θέμα.

Πρόεδρος: Ευχαριστώ. Ο κ. Φωτεινόπουλος.

Κ. Φωτεινόπουλος: (της Ένωσης Συντακτών Αθηναϊκού Τύπου).

Κυρίες και κύριοι, το πραγματικά τεράστιο θέμα της λειτουργικότητας του Τύπου στη χώρα μας όπως καταλαβαίνετε δεν είναι δυνατόν να αναπτυχθεί και πολύ περισσότερο να συζητηθεί μέσα σε περιορισμένα στενά χρονικά όρια. Το θέμα λίγο πολύ είναι γνωστό σε όλους μας και το ζούμε καθημερινά, γι' αυτό θα περιοριστώ σε επιγραμματική αναφορά των παραγόντων και των προβλημάτων εκείνων που επηρεάζουν τη λειτουργικότητα του Τύπου. Όλοι μας γνωρίζουμε ότι ο Τύπος σήμερα είναι σε μεγάλο βαθμό βιομηχανοποιημένος και πακεταρισμένος, εξαρτημένος και κατευθυνόμενος, με αποτέλεσμα να επηρεάζεται κατάφορα η λειτουργικότητά του.

Προτείνω γι' αυτό από τούτη τη συνάντηση να περάσουμε στο δημοσιογραφικό κόσμο αλλά και σε όλους και όσους ενδιαφέρονται και παρακολουθούν, τέτοιου είδους εκδηλώσεις, μηνύματα που να λένε, «όχι στη βιομηχανοποίηση και στο πακετάρισμα του Τύπου», «όχι στον εξαρτημένο κατευθυνόμενο και, Τύπο» «ναι στην ορθή και απρόσκοπη λειτουργικότητα του Τύπου», «ναι στην αντικειμενική πληροφόρηση», εδώ ως εκπρόσωπος της Ένωσης Συντακτών Αθηναϊκού Τύπου, προτείνω:

- να συσταθεί ειδική επιτροπή, ή κάποιο όργανο όλων χωρίς εξαίρεση των δημοσιογράφων - συνδικαλιστικών οργανώσεων και ιδιοκτητών και συντακτών, της χώρας για την εξέταση των θεμάτων που συνιστούν, το πρόβλημα ελευθερία και ελευθεροτυπία, και αντικειμενική πληροφόρηση, για να μπορούμε κάποτε να μιλήσουμε για σωστή λειτουργικότητα του Τύπου στην Ελλάδα. Τελειώνοντας θέλω να ευχαριστήσω για την τόσο σπουδαία πρωτοβουλία του «Αντί». Ευχαριστώ.

Πρόεδρος: Ευχαριστώ.

Μ. Δημητρίου: Να κάνω μια προσωπική τοποθέτηση. Εγώ δεν δέχομαι να στρατευτούμε όλοι για μια αντικειμενική πληροφόρηση, τι πάει να πει αντικειμενική πληροφόρηση; Εγώ δεν πιστεύω στην αντικειμενική πληροφόρηση και να εξηγήσω γιατί, και θα απαντήσω και στην κ. Καβαδία, για το γράμμα του μαθητού της. Πρέπει να καταλάβουμε κάτι, άλλο κακός κομματικοποιημένος Τύπος και άλλο κομματικοποιημένος Τύπος. Εγώ πιστεύω και στην κομματικοποίηση της ειδήσης αρκεί να τη διασταυρώνεις.

Πιστεύω, δηλαδή, ότι έχεις δικαίωμα να έχεις μια κομματική άποψη πάνω στην ειδησεογραφία. Εκείνο που δεν δικαιούσαι είναι να διαστρεβλώνεις τον πυρήνα της ειδήσης. Θέλω να πω να μην πέσουμε στο λάθος της δήθεν απολιτικοποίησης γιατί δεν μπορώ να την προσδιορίσω ως σωστή δημοσιογραφία, ή αντικειμενική δημοσιογραφία. Εγώ δεν μπορώ να καταλάβω τι σημαίνει αντικειμενική δημοσιογραφία και δεν πιστεύω σε αυτή. Δηλαδή διαφωνώ με την πρότασή σας.

Πρόεδρος: Ο κ. Χριστοδουλίδης έχει το λόγο.

ΑΝΤΡΕΑΣ ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΙΔΗΣ

Ο δημοσιογραφικός κόσμος πρέπει να πάρει πρωτοβουλίες

Α. Χριστοδουλίδης: Τα προβλήματα που διχτήκαν σήμερα από τους ομιλητές και τα στοιχεία που δόθηκαν απ' αυτούς είναι σημαντικά και νομίζω ότι δεν θα πρέπει να τα ξεχνάμε, όταν συζητάμε το θέμα μας, γιατί δίνουν το πλέγμα μέσα στο οποίο υπάρχει το πρόβλημα και τις δυσκολίες που θα βρει κάθε προσπάθεια για επίλυσή του.

Μερικά από τα σημεία που παρατήρησα: το θέμα του «δημοσιούπαλληλισμού» πιστεύω ότι δεν αφορά μόνο τους εργαζόμενους στα κρατικά μέσα μαζικής ενημέρωσης. Η νοοτροπία αυτή έχει διαμορφωθεί και στις εφημερίδες, οι οποίες είναι ιδιωτικές επιχειρήσεις. Θα 'λεγα, ότι, η δημοσιούπαλληλική αυτή νοοτροπία καλύπτει σχεδόν όλο το φάσμα του Τύπου. Πού οφείλεται δεν είναι εύκολο να πει κανείς, αλλά μπορούμε να αναφέρουμε μερικούς από τους λόγους, όπως π.χ. η δημιουργία των γραφείων Τύπου στα υπουργεία, η έλλειψη συνεχούς εκπαίδευσης των δημοσιογράφων, η έλλειψη ουσιαστικού ανταγωνισμού μεταξύ των εφημερίδων, η πολυθεσία κ.ά.

Ένα δεύτερο σημείο είναι η πολυθεσία, που σίγουρα δεν αφορά μόνο τα μη μέλη της ΕΣΗΕΑ, όπως λέχθηκε. Τουλάχιστο στο χώρο που έχω την ευθύνη, δηλαδή, στο ΑΠΕ, σχεδόν όλα τα μέλη της ΕΣΗΕΑ είναι διπλοθεσίδες και μερικοί είναι με τρεις ή και 5 θέσεις!! Η ΕΣΗΕΑ, όταν έθεσε το θέμα με αφορμή το πρόβλημα της 35ετίας, δεν πήρε θέση. Όταν μάλιστα κάλεσα μερικούς από τους εργαζόμενους και τους τόνισα την αναγκαιότητα να εμφανίζονται και να εργάζονται στο ΑΠΕ, μόνο ένας — και προς τιμήν του — συνδικαλιστής, (αν θέλετε το όνομα, είναι ο κ. Καλλιστός) παραιτήθηκε γιατί δεν μπορούσε να ανταποκριθεί στις νέες κατευθύνσεις που έβαλα. Οι υπόλοιποι εξακολουθούν να μην παρουσιάζονται στην εργασία τους, να στέλνουν με κλητήρα τα κείμενά τους. Η απόλυσή τους θα προκαλέσει σίγουρα αντιδράσεις και πολλοί απ' αυτούς πρέπει να αποζημιωθούν με εκατομμύρια, γιατί δουλεύουν 25-30 χρόνια στο πρακτορείο. Το πρόβλημα της πολυθεσίας, κατά τη γνώμη μου, δεν αφορά τα μη μέλη της ΕΣΗΕΑ αλλά γενικά όλο το χώρο το δημοσιογραφικό. Βεβαίως, υπάρχουν οι εξαιρέσεις και αυτές βρίσκονται και στις δύο κατευθύνσεις.

Τώρα ποιος θα λύσει το πρόβλημα; Η άποψή μου είναι ότι δεν θα πρέπει να στρεφόμαστε προς το κράτος, για να λύσει το πρόβλημα, γιατί ήδη έχουμε την προκατάληψη ότι κάθε κυβέρνηση θα προσπαθήσει να ελέγξει με την παρέμβασή της. Εξάλλου από τη στιγμή που διαμορφώνεται, τουλάχιστον από τις σημερινές εισηγήσεις, η άποψη ότι το κράτος φταίει με τις παρεμβάσεις του η λύση πρέπει να προέλθει μέσα από το χώρο το δημοσιογραφικό και όχι από το ίδιο το κράτος. Αυτός ο χώρος πρέπει να πάρει την πρωτοβουλία και πιστεύω ότι η ΕΣΗΕΑ έχει καθυστερήσει σημαντικά προς αυτή την κατεύθυνση, για να μην πω ότι τα τελευταία χρόνια, από το '74 και δω, δεν έχει κάνει σχεδόν τίποτα προς αυτή την κατεύθυνση. Προσωπικά θυμάμαι μόνο ένα σεμινάριο για δημοσιογραφικά θέματα που έγινε το '76 ή '77, αλλά τίποτε πιο συστηματικό και οργανωμένο. Το πρόβλημα της μετεκπαίδευσης των ιδίων των δημοσιογράφων είναι ένα καλό παράδειγμα για να διαπιστώσουμε αυτή την απουσία: η τεχνολογία έχει μπει στο χώρο μας αλλά δεν έχουμε προγραμματίσει τίποτα, απλώς μας έριξαν στη θάλασσα και όποιος μπόρεσε αυτοσχέδια έμαθε να κολυμπά.

Κάποιος συνάδελφος εδώ έθιξε το θέμα ότι δηλαδή και κεί μπαίνουμε «εμπειρικά» και ότι οι 10 τεχνοκράτες καθορίζουν πλέον το πώς θα γράφεται μια εφημερίδα. Αν συνεχίσουμε έτσι πού θα οδηγηθεί ο Τύπος;

Δυστυχώς ούτε και σ' αυτό το χώρο έχει γίνει οποιαδήποτε συστηματική προσπάθεια από την πλευρά της ΕΣΗΕΑ. Νομίζω ότι η ΕΣΗΕΑ πρέπει να πρωτοστατήσει σ' αυτή την προσπάθεια και χαιρετίζω τις κοινές συναντήσεις των Ενώσεων Συντακτών όλης της χώρας που έγιναν τελευταία, γιατί παλιότερα ούτε καν αυτές τις συναντήσεις δεν είχαμε. Είναι αυτό ένα ξεκίνημα και ελπίζω να μην περιοριστεί σε οικονομικά θέματα, αλλά να καλύψει τα ουσιαστικά προβλήματα του χώρου μας.

Στο θέμα της δημοσιογραφικής σχολής είμαι από αυτούς που έχουν κάποιες αντιρρήσεις, για το αν η αλλαγή στο χώρο το δημοσιογραφικό θα προέλθει με την ίδρυση μιας δημοσιογραφικής σχολής. Υπάρχουν ορισμένα βασικά προβλήματα που πρέπει να λυθούν πριν φτάσουμε σε προτάσεις όπως: να γίνει ξεχωριστή δημοσιογραφική σχολή ή να ενταχθεί σ' ένα από τα πανεπιστήμια ένα τμήμα δημοσιογραφίας. Η προετοιμασία μιας τέτοιας προσπάθειας πρέπει να ξεκινήσει με τον εξής, κατά τη γνώμη μου, τρόπο:

α) Να δημιουργηθεί μια ομάδα έρευνας και μελέτης του προβλήματος. Και εννοώ μια σοβαρή ομάδα, με επιστημονικά καταρτισμένο προσωπικό, πολύπειρους δημοσιογράφους αλλά και άλλους ειδικούς επιστήμονες, π.χ. οικονομολόγους.
β) Η ομάδα αυτή να μαζέψει όλα τα στοιχεία που υπάρχουν για το θέμα π.χ. ποιες εφημερίδες υπάρχουν, τι πουλάνε, πόσους δημοσιογράφους απασχολούν, ποιο ετήσιο ποσοστό συνταξιοδότησης, τι νέες ανάγκες δημιουργούνται κάθε χρόνο κ.ά. Η δημιουργία μιας σχολής δεν είναι μόνο ο καθορισμός των μαθημάτων που θα διδάσκονται γιατί μέχρι σήμερα περίπου έτσι βλέπαμε το θέμα.
γ) Να γίνει κοστολόγηση με βάση τα στοιχεία που θα συγκεντρωθούν και τις ανάγκες που υπάρχουν. Δηλαδή μια σχολή δεν μπορεί να περιοριστεί στη θεωρητική διδασκαλία κάποιων κανόνων ή στην εκμάθηση της γλώσσας και στην ανάλυση της δημοσιογραφικής δεοντολογίας. Πρέπει να εκπαιδεύει σε *εργαστήρια* τους σπουδαστές, να εκπαιδεύονται στη νέα τεχνολογία, στα νέα μέσα ενημέρωσης (videotext, teletext κ.ά.). Κι όλα αυτά έχουν ένα πολύ μεγάλο οικονομικό κόστος. Η άποψή μου είναι ότι η σχολή που θα δημιουργηθεί να καλύπτει ένα πλατύτερο φάσμα, όχι μόνο του Τύπου, ας πούμε μια σχολή επικοινωνιολογίας που θα αφορά σπουδές για δημόσιες σχέσεις, το θέατρο, τη μουσική, τον Τύπο, την τηλεόραση, το ραδιόφωνο, διαφήμιση κ.ά. Η εξειδίκευση θα γίνεται τον τελευταίο χρόνο κι έτσι θα μπορούμε να έχουμε μια σχολή που θα καλύψει πολύ μεγαλύτερες ανάγκες από τις ανάγκες μόνο των εφημερίδων. Το γεγονός ότι η Πάντειος ανακοίνωσε στο σεμινάριο αυτό τη δημιουργία ενός τμήματος επικοινωνιολογίας δείχνει ότι ο προβληματισμός αυτός υπάρχει και μπορεί να μελετηθεί βαθύτερα και πλατύτερα.

Μ. Δημητρίου: Να κάνω μια επέμβαση κ. Χριστοδουλίδη, τι είχαμε παλιότερα για την πολυθεσία σχηματικά. Οι πολυθεσίτες ήταν δύο κατηγοριών: η μια κατηγορία που είχε διάφορους μισθούς από διάφορες θέσεις ήταν ορισμένοι πολιτικοί συντάκτες, ορισμένοι οικονομικοί συντάκτες, γενικά, και από κει και πέρα υπήρχε για τα άλλα ρεπορτάζ μια εσωτερική πολυθεσία δηλαδή κάποιος που ήταν σε μια εφημερίδα και ήταν και σε μια άλλη και έδινε έναντι αντιτι-

μου, την ειδησεογραφία της ημέρας σε μια άλλη εφημερίδα. Εδώ τι έχουμε τα τελευταία χρόνια. Έχουμε ανθρώπους τελείως άσχετους χωρίς καμία επαγγελματική πείρα, οι οποίοι τοποθετούνται επικεφαλής πόστων κρατικών, σε θέσεις μεγαλοδημιουργικές. Οι άνθρωποι αυτοί, έχουν 20 χρόνια δουλειάς. Εγώ δεν τους δικαιολογώ, αλλά θέλω να σας πω, ότι αυτοί ήταν δυο - τρεις ενώ τώρα είναι πενήντα. Διότι μέχρι το 1981 και να λέμε τα πράγματα με το όνομά τους, υπήρχαν στη διεύθυνση ειδήσεων της ΕΡΤ-2 40 άνθρωποι, σήμερα είναι 150. Υπήρχαν στη διεύθυνση της ΕΡΤ-1 80 άνθρωποι σήμερα είναι 216. Δηλαδή διευρύνθηκε ο τομέας της απασχόλησης αργομισθίας, στο Δημόσιο Τομέα.

Α. Χριστοδουλίδης: Χωρίς να έχω διάθεση να αντιδικήσω, γιατί μπορεί να υπάρχουν τέτοιες περιπτώσεις δεν θα πρέπει να παραβλέψουμε κι ένα άλλο σημαντικό πρόβλημα που αντιμετωπίσαμε από το 1981 κι εδώ τουλάχιστον από τη δική μου εμπειρία. Στο χώρο που βρίσκομαι ήταν γνωστό ότι το 96% των εργαζομένων υπεστήριζαν ή ανήκαν σε ένα συγκεκριμένο πολιτικό χώρο. Αυτό ήταν ένα πρόβλημα που έπρεπε να αντιμετωπιστεί με κάποιο τρόπο και όχι με απολύσεις.

Και δε μιλώ για τους λίγους ικανούς επαγγελματίες που μπορούσαν να διακρίνουν την «κομματική ένταξη» από την επαγγελματική ευσυνειδησία. Από κει και πέρα, βεβαίως στην προσπάθεια ανάπτυξης και γιατί να μην το πούμε με τ' όνομά της στην εξασφάλιση κάποιας «πολιτικής ισορροπίας», έπρεπε να κυριαρχήσει η ποιότητα και η αξιοκρατία. Εάν αφοσον η αναφορά σας είναι σ' αυτά τα ζητήματα αξιοκρατίας, συμφωνώ ότι υπήρξαν και κακές επιλογές. Αλλά υπήρχε ένα ουσιαστικό πρόβλημα που έπρεπε να αντιμετωπιστεί και δυστυχώς δεν υπήρχε σε όλους τους ανθρώπους που δούλευαν η συνείδηση η επαγγελματική, ούτως ώστε πράγματι η ποιότητα της δουλειάς τους να ήταν και να είναι έξω από τις πολιτικές τους πεποιθήσεις.

Πρόεδρος: Ο κ. Μπουσμπουρέλης έχει το λόγο.

Χ. Μπουσμπουρέλης: Θέλω να ρωτήσω κάτι, μήπως μπορείτε να μου πείτε, σε ποια άλλη χώρα της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας συμβαίνει αυτό που συμβαίνει στην Ελλάδα, να μην υπάρχει πρακτορείο εσωτερικών ειδήσεων, πράγμα που από ό,τι ξέρω, δεν συμβαίνει στην Αγγλία ούτε στην Ιταλία, ούτε στη Γαλλία. Να υπάρχει δηλαδή αυτή η κατεστημένη διπλο-τριπλοθεσία; Και η επιβάρυνση των εφημερίδων όχι με γραφειάδες, αλλά με μεταφορές.

Α. Χριστοδουλίδης: Γνωρίζω και έχω επισκεφθεί, σχεδόν όλα τα ευρωπαϊκά πρακτορεία, ανατολικά και δυτικά, τα πρακτορεία αυτά στα δελτία τους καλύπτουν όλες τις ειδήσεις, είτε διεθνείς, είτε εσωτερικές, από κει και πέρα σε καμία χώρα δεν υπήρχε πρόβλημα να μην βρει δουλειά ένας καλός δημοσιογράφος. Γιατί το πρακτορείο δίνει ένα ερέθισμα, μια ει-

Η ΑΥΓΗ

Απαιτεί η προώθηση και ουσιαστική πολιτική
ΑΠΕΡΓΗ ΣΗΜΕΡΑ ΓΙΑ ΝΕΕΣ ΣΥΛΛΟΓΙΚΕΣ ΣΥΜΒΑΣΕΙΣ
Στ. Αθήνα, Θεσσαλονίκη κι άλλες 18 πόλεις

Αποφασιστικά πλαίσια διαμορφώνεται η όλη κυβερνητική πολιτική

Επιδιώκουμε - για πρώτο ριζικό μας σκοπό - να ενοποιηθεί η εργασία και της χώρας

ΣΟΒΙΕΤΙΚΟ ΔΙΑΒΗΜΑ στην Αγκυρα

ΕΒΝΟΣ ΤΗΝ ΕΤΕΡΑΝΗ

Ο Κουρδισμός στο Κασπιο

200 δισ. επιπλέον παροχές

ΡΙΖΟΤΡΑΣΤΗΣ

Συντονισμένη απάντηση στα αντιλαϊκά μέτρα

Αγώνας και με χειρότερου όρους

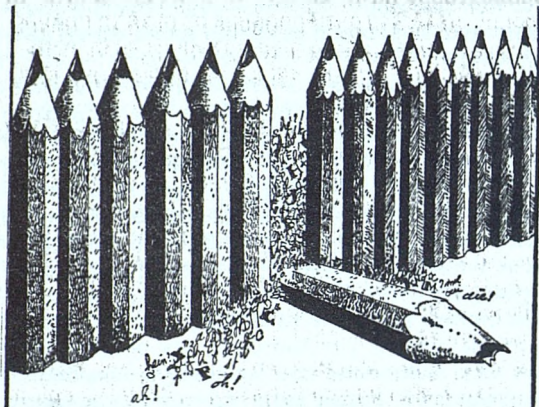
Καλούν στη Μοναχία 250 εκπαιδευτές

Ναυαγισμός των λαϊκών αντιστάσεων

δηση από τη σκοπιά του, η εφημερίδα θα την επεκτείνει με ένα σωρό άλλες λεπτομέρειες με τη δική της έρευνα. Π.χ. η Χέραλντ Τρίμπιουν πολύ σπάνια —για να μην πω ποτέ— δεν αναδημοσιεύει αυτούσιο ένα τηλεγράφημα ενός διεθνούς πρακτορείου, θα προσθέσει τη δική της ανταπόκριση για το γεγονός ή τη δική της ανάλυση και μέσα στο κείμενο θα αναφέρει και τι μετάνωσε το διεθνές πρακτορείο.

Εδώ, όμως, βλέπουμε το πρακτορείο, όχι σαν ένα χώρο για ερέθισμα, αλλά σαν το αντίγραφο, το καρμπόν, που θα μας έρθει για δημοσίευση. Σε τέτοια περίπτωση θα υπάρξει πρόβλημα απασχόλησης και ίσως απόλυσης. Αλλά αυτός ο τρόπος γραφής δεν είναι δημοσιογραφική λειτουργία.

Προσωπικά πιστεύω, ότι η επέκταση των δελτίων του ΑΠΕ και σε «εσωτερικές ειδήσεις» θα βοηθήσει στην ανάπτυξη της ποιότητας της ίδιας της δουλειάς του δημοσιογράφου. Νομίζω, ότι η Ένωση θα πρέπει να δει το πρόβλημα σωστά, να το μελετήσει, να το συζητήσει μαζί μας και με άλλους υπεύθυνους και να βρεθεί η σωστή λύση.

Σ. Χρυσοστομίδης: Μπορώ να ρωτήσω και εγώ κάτι παρακαλώ. Μέχρι τώρα το Αθηναϊκό Πρακτορείο καλύπτει τον επαρχιακό Τύπο, δηλαδή, όλες τις ειδήσεις, εσωτερικές και εξωτερικές τις μεταδίδει στον επαρχιακό Τύπο και ο επαρχιακός Τύπος γλιτώνει κάποιες δαπάνες που διαφορετικά θα τις κατέβαλε. Θέλω να σας ρωτήσω από την εμπειρία την οποία εσείς έχετε, γίνεται καμία επεξεργασία, των κειμένων των ειδήσεων που στέλνετε εσείς στον επαρχιακό Τύπο, γιατί θα ήταν μια δειγματοληψία αυτή.

Α. Χριστοδουλίδης: Θα σας πω ο επαρχιακός Τύπος βεβαίως δεν μπορεί να συγκριθεί με τον αθηναϊκό - εθνικό Τύπο. Οι επαρχιακές εφημερίδες, με λίγες εξαιρέσεις έχουν 1 ή 2 δημοσιογράφους, οι οποίοι βέβαια δεν προλαβαίνουν να επεκτείνουν το θέμα. Από μια έρευνα που κάναμε το 1982 διακρίναμε 4 μεγάλες επαρχιακές εφημερίδες, όπως π.χ. η «Θεσσαλία» ο «Ταχυδρόμος», η «Πελοπόννησος», η «Ημέρα», οι τέσσερις αυτές εφημερίδες επεξεργάζονται και τις εσωτερικές ειδήσεις που τους στέλνουμε, δηλαδή, δημοσιεύουν περίπου το 50% των ανταποκρίσεων που στέλνουμε εμείς αυτούσιες, τις άλλες τις επεξεργάζονται. Οι άλλες μικρές επαρχιακές εφημερίδες δημοσιεύουν το 95% των ειδήσεων που στέλνουμε αυτούσιες. Βλέπουμε λοιπόν ότι όσο μια εφημερίδα έχει τη δυνατότητα την οικονομική και δημοσιογραφικό προσωπικό να κάνει αυτή την επεξεργασία το κάνει όσο μικρότερη είναι η εφημερίδα τότε βεβαίως, υπάρχει ένα είδος μονοπώλησης από την πλευρά του Αθηναϊκού Πρακτορείου. Αυτό είναι ένα γεγονός.

Σ. Χρυσοστομίδης: Αυτό ισχύει και για τις συμπολιτευόμενες εφημερίδες.

Α. Χριστοδουλίδης: Βεβαίως, οι περισσότερες ε-

παρχιακές εφημερίδες είναι αντιπολιτευόμενες και βλέπετε το περίεργο να έχει στη μία στήλη άρθρο εναντίον της κυβερνήσεως και δίπλα ένα ρεπορτάζ περισσότερο σφαιρικό, αλλά με πρόταξη της κυβερνητικής άποψης και στη συνέχεια η άποψη της αντιπολίτευσης ή των άλλων κομμάτων, τα οποία υποστηρίζει η εφημερίδα.

Είναι αυτό που εφαρμόζουν σχεδόν όλοι, δηλαδή, το μοίρασμα του χρόνου μεταξύ των κομμάτων. Προσωπικά διαφωνώ μ' αυτό αλλά αυτό είναι ένα άλλο θέμα. Από τη στιγμή που υπάρχει το μοίρασμα του χρόνου που καταγράφεται ακόμα και στις εφημερίδες οι οποίες τον τελευταίο καιρό καθιέρωσαν δύο και τρεις σελίδες για να αποτυπώσουν ακόμα και ανούσιες λεπτομέρειες συζήτησης στο «πρέσρουμ» που δεν είχαν καμία απολύτως σημασία για την έννοια της «πληροφόρησης» είναι φανερό ότι αυτός ο τρόπος δημοσιογραφίας επιδρά και στο πρακτορείο. Το ΑΠΕ προσπάθησε να μην ακολουθήσει αυτό το δρόμο. Έτσι, το πολιτικό ρεπορτάζ μας περιέχει μόνο τις ουσιαστικές ερωτήσεις και τοποθετήσεις του «πρέσρουμ» αλλά η καταγραφή των λεπτομερειών από τις αθηναϊκές εφημερίδες, επέδρασε, επέδρασε και στον επαρχιακό Τύπο και υπήρξαν συνδρομητές μας που ζήτησαν να στέλνουμε κι εμείς όλα όσα λέγονται στο πρέσρουμ, χωρίς δηλαδή καμιά αξιολόγηση. Θα 'ταν καλό να δει κανείς πως αποτυπώνουν αυτές τις συζητήσεις οι ανταποκριτές των διεθνών πρακτορείων σε μια ή δύο παραγράφους, όταν εμείς θυσιάσουμε δυο ή τρεις σελίδες. Το Πρακτορείο δεν είναι ο καταλληλότερος χώρος που μπορεί να κάνει αυτό το ποιοτικό ξεκίνημα. Προσπαθούμε, αλλά το ΑΠΕ έχει να αντιμετωπίσει πολύ περισσότερα προβλήματα από τα δικά σας. Ο ιδιωτικός χώρος μπορεί να κάνει αυτό το ξεκίνημα πολύ πιο εύκολα από μας, πάντως η δική μας προσπάθεια είναι να αποτυπώσουμε τουλάχιστον όλες τις απόψεις στη συγκεκριμένη είδηση που υπάρχει και γι' αυτό και δεν είχαμε και κανένα ουσιαστικό παράπονο μέχρι τώρα από τα διάφορα κόμματα ή τους συνδρομητές μας που στην πλειοψηφία τους είναι αντιπολιτευόμενες εφημερίδες.

Σ. Κούλογλου: Αυτό καταγράφεται ως επιμόρφωση στον κ. Χριστοδουλίδη, εγώ λέω τώρα λοιπόν ότι το Αθηναϊκό Πρακτορείο, αναλαμβάνει να αλλάξει, να γίνει μια επιχείρηση από εκεί που είναι παθητική, και που είναι αντιδημοσιογραφική εντελώς, και για να καταλάβουν και οι άλλοι τι κάνει, το Αθηναϊκό Πρακτορείο σε αντίθεση με τα υπόλοιπα πρακτορεία όλου του κόσμου, πλην ίσως ανατολικών πρακτορείων, κάνει τα εξής: 1) μεταφράζει τα ξένα ειδησεογραφικά πρακτορεία και τα στέλνει στις εφημερίδες για να μην τα μεταφράζουν οι ίδιες οι εφημερίδες και 2) στέλνει τις ειδήσεις της πολιτικής ζωής στις επαρχιακές εφημερίδες, ενώ υπάρχει απαγόρευση να τις στέλνει στις αθηναϊκές εφημερίδες γιατί θα χάσουν τη δουλειά τους οι συντάκτες των αθηναϊκών εφημερίδων. Ενάντια σε κάθε μορφή ειδησεογραφίας κατά τη γνώμη μου.

Τώρα, εγώ λέω λοιπόν το Αθηναϊκό Πρακτορείο αποφασίζει να γίνει κερδοφόρο και κάνει τρία πράγματα. 1) Απολύει όσους δεν δουλεύουν, γιατί δεν υπάρχει κανένας λόγος να βρίσκονται εκεί. 2) Το Αθηναϊκό Πρακτορείο από όσο ξέρω παίρνει μία συνδρομή, για τις μεταφραστικές υπηρεσίες που προσφέρει μνημηνή από τις εφημερίδες.

Λοιπόν αν υποθέσουμε ότι το Αθηναϊκό Πρακτορείο, λέει: «παιδιά εγώ δεν θα σας κάνω μόνο μετάφραση, αλλά και θα σας δίνω ειδήσεις για ό,τι γίνεται θα κυνηγάω και εγώ είδηση και θα παίρνω και εγώ συνέντευξη κανονικά όπως γίνεται σε όλα τα πρακτορεία». «Και θα σας αυξάνω φυσικά και τη συνδρομή», ποια θα είναι η αντίδραση των εφημερίδων σας; Και

τρίτη ερώτηση, αν πει ότι «εγώ θα καλύπτω και ειδήσεις αθηναϊκές και θα κάνω τη δουλειά μου σαν δημοσιογράφος», ποια θα είναι η αντίδραση της ΕΣΗΕΑ.

Ν. Κυριαζίδης: Εγώ νομίζω ότι όλα αυτά τα πράγματα δεν θα συμβούν ποτέ με το Αθηναϊκό Πρακτορείο. Το Αθηναϊκό Πρακτορείο είναι ένα πρακτορείο φτιαγμένο από το κράτος, για να προωθεί το κάθε κόμμα που βρίσκεται στην εξουσία, την πολιτική του τη διαφήμισή του, την προπαγάνδα του. Μόνο άμα ανοίξει η πόρτα, και το ίδιο ισχύει κατά τη γνώμη μου και για την τηλεόραση και τη ραδιοφωνία και επιτρέπει σε κάθε έναν, εάν θέλει, να κάνει και αυτός ένα πρακτορείο και λειτουργεί με βάσει τους νόμους του ελεύθερου ανταγωνισμού, μόνο τότε αυτά θα αποκτήσουν κάποια οντότητα. Έκανε μία προσπάθεια ο Λαμπράκης, και χάλασε ο κόσμος. Δεν υπάρχει νόμος από το κράτος, αλλά υπάρχει ο αθέμιτος ανταγωνισμός, διότι τα μέσα τα οικονομικά τα οποία παρέχει το κράτος είναι απίθανα και για να τα βρει ένας ιδιώτης αυτά τα μέσα, θέλει εκατοντάδες εκατομμύρια. Μην κοροϊδευόμαστε, αν θέλουμε να συζητήσουμε πώς είναι πραγματικά τα πράγματα.

Α. Χριστοδουλίδης: Ζητώ συγγνώμη που πρέπει να σας απασχολήσω κι άλλο για το ΑΠΕ. Δεν συζητάμε για το Αθηναϊκό Πρακτορείο, αλλά επειδή θίχτηκεν ένα δυο θέματα που είναι σημαντικά ας μου επιτρέψετε μία ακόμα παρατήρηση. 1) Το ερώτημα πως αντέδρασαν οι δημοσιογράφοι γενικά στην προσπάθεια του πρακτορείου να κάνει κάποια ανοίγματα. Είχαμε ζητήσει το 1982 μια συνέντευξη από τον υπουργό Γεωργίας για τις επαρχιακές εφημερίδες, για θέματα που ενδιαφέρουν την επαρχία. Ξέρετε ποια ήταν η απάντηση της ομάδας των δημοσιογράφων που κάλυπτε το υπουργείο Γεωργίας; Απειλίσαν ότι αν ο υπουργός δώσει άλλη συνέντευξη, δεν θα παρουσιαστούν ξανά στο υπουργείο του και βεβαίως ο άνθρωπος μου είπε: «Λυπούμαι πάρα πολύ, μη μου ξαναζητήσεις, γιατί θα με φέρεις σε δύσκολη θέση, γιατί αυτό κι αυτό συνέβηκε». 2) Συμφωνώ, ότι το Αθηναϊκό Πρακτορείο μπορεί να εργαστεί με τον τρόπο που εργάζονται άλλα εθνικά πρακτορεία - όχι στην Ανατολική Ευρώπη, αλλά στη Δυτική Ευρώπη, με την έννοια δηλαδή του μικρού πρακτορείου, όχι με την έννοια του υπό κρατικό έλεγχο. Και για να παίζει αυτό το ρόλο δεν χρειάζεται να σταματήσει η κρατική επιχορήγηση.

Το σουηδικό πρακτορείο για παράδειγμα, επιχορηγείται έμμεσα αλλά σημαντικά από τη σουηδική κυβέρνηση, με τη δυνατότητα που το δίνεται να πληρώνει με μεγάλη έκπτωση το κόστος των τέλεξ που χρησιμοποιεί. Δεν είναι αυτό μια σημαντική επιχορήγηση; Έμμεσα μεν, αλλά είναι επιχορήγηση. Το γαλλικό πρακτορείο AFP καλύπτει το 30% περίπου του προϋπολογισμού του από κρατικές επιχορηγήσεις και σίγουρα δεν μπορεί να ονομαστεί «κρατικό».

Αν λοιπόν γίνει αυτό και μπορέσει το πρακτορείο να λειτουργήσει με τους κανόνες της «ελεύθερης αγοράς» ούτως ώστε τα χρήματα τα οποία πληρώνει αυτό στα ξένα πρακτορεία, να προσπαθήσει να τα καλύψει από τους συνδρομητές του ή παράλληλα να πουλήσει αποκλειστικότητες και να αυξήσει τα έσοδά του, βεβαίως θα μπορέσει να μπει στην αγορά και να ανταγωνιστεί.

Από την άλλη όμως πλευρά, νομίζω ότι η δουλειά στο πρακτορείο αυτή τη στιγμή που είναι καθαρά μια έμμεση ενίσχυση απέναντι στον Τύπο, δεν σημαίνει ότι αφαιρεί δουλειά και δεν δέχονται αυτή την άποψη, από άλλους συναδέλφους. Θα μπορούσαν θαυμάσια τα χρήματα των εφημερίδων αντί να δοθούν για μια αποστολή σε τρεις μεταφραστές για να μεταφράσουν τηλεγραφήματα ξένων πρακτορείων, να δοθούν για μια αποστολή στο εξωτερικό και να έχουμε

σωστότερη κάλυψη ενός θέματος που γίνεται στο εξωτερικό και μας ενδιαφέρει. Υπάρχουν δηλαδή δυνατότητες πράγματι να αξιοποιηθεί ο δημοσιογράφος καλύτερα και η υπηρεσία που παρέχει σήμερα το πρακτορείο να χρησιμοποιηθεί σαν βοηθητικό υλικό στην κάλυψη ορισμένων γεγονότων.

Νομίζω, όμως, ότι πρέπει να σταματήσουμε για το Αθηναϊκό Πρακτορείο, έχουμε πει πάρα πολλά.

Πρόεδρος: Να πω και εγώ κάτι μου επιτρέπετε; Καταρχή από τη δική μου την πείρα, νομίζω ότι συμφωνώ με τον κ. Κυριαζίδη. Εδώ υπάρχουν δύο δυνάμεις: υπάρχει η πολιτική εξουσία, και υπάρχει η «εξουσία» του Τύπου. Η πολιτική εξουσία, και στο κράτος η κυβερνητική εξουσία, προσπαθεί συνεχώς να εκμαυλίσει με διάφορα τους ανθρώπους του Τύπου.

Για μένα το πρόβλημα είναι πόσο ευεπίφοβοι θα είμαστε σε αυτό το δέλεαρ. Εάν εμείς θα εξακολουθούμε να λυγίζουμε ή θα αποφασίσουμε να αντισταθμούμε, και αυτά που είπε ο κ. Μπουσμπουρέλης ότι ο Τύπος δεν είναι τελικά τίποτα καλύτερο ή τίποτα χειρότερο από αυτό που είναι η ελληνική κοινωνία, εάν το παραδεχτούμε αυτό, δηλαδή το παραδεχόμαστε, το ξέρουμε, αλλά δεν αντιδράσουμε σε αυτό το πράγμα, νομίζω ότι μπορούμε να αναπαράγουμε τη συνέντευξη που έδωσε ο Κουρήs και να την προσυπογράψουμε όλοι σε λίγο καιρό.

Να δεχτούμε λοιπόν ότι απέναντί μας έχουμε την κυβερνητική εξουσία, την πολιτική του κράτους, και άλλες κοινωνικές δυνάμεις, οικονομικούς παράγοντες. Θα συνεχίσουμε να λυγίζουμε κάτω από τις πιέσεις τους, ή θα αποφασίσουμε ότι είμαστε εχθροί τους και ότι έχουμε να μας αντιμετωπίζουν κάθε μέρα. Αυτό για μένα είναι ένα πρόβλημα που πρέπει να το θέτει κάθε μέρα ο δημοσιογράφος όταν ξεκινάει τη δουλειά του. Η κυρία Χοϊδά.

Σ. Χοϊδά: Είμαι δημοσιογράφος μέλος της ΕΣΗΕΑ. Θα ήθελα λιγάκι να επικεντρώσω το θέμα της κρίσης του Τύπου, πιο συγκεκριμένα και να επισημάνω ότι δεν είναι άμοιρη ευθυνών και η δημοσιογραφική οικογένεια. Κρίση στον Τύπο σημαίνει κρίση δημοσιογράφων, και οι παρεπιδημούντες στην Ιερουσαλήμ, γνωρίζουν ότι η εσωτερική δομή των εφημερίδων, δεν χτίζεται πάντα αξιοκρατικά.

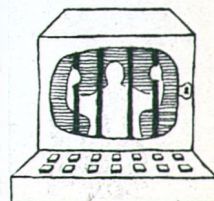
Επομένως, το θέμα της αξιοκρατίας, είναι καυτό όπως είναι και για άλλους χώρους επαγγελματικούς, και για μας τους δημοσιογράφους. Όταν η μετρίότητα είναι σε καίρια θέση οπουδήποτε, σφραγίζει αυτό που είναι τελικό προϊόν από αυτή τη διεργασία.

Ίσως να είναι κάποιος αστικός Τύπος αυτός που θα περιγράψω αλλά δεν έχει ο δημοσιογράφος στην Ελλάδα τη δυνατότητα — δεν την έχει πάντα τουλάχιστον — να λειτουργήσει σωστά, να λειτουργήσει σε ένα επίπεδο ας πούμε ζηλευτό. Δεν υπάρχει ειδικευση παρά μόνο περιορισμένη και αυτή σε τεχνικά θέματα, σήμερα ο δημοσιογράφος είναι ένα σούπερ μάρκετ γνώσεων. Στις ξένες εφημερίδες ξέρουμε ότι οι δημοσιογράφοι που ασχολούνται ας πούμε με την επικαιρότητα την ξένη πηγαίνουν ένα δυο χρόνια, κάθονται στη Βηρυτό, στη Μόσχα, και από κει γράφουν ξέροντας πολύ καλά το αντικείμενό τους. Ο Έλληνας δημοσιογράφος δεν είναι πραγματικότητα είναι μονοόνηρο.

Δεν υπάρχει μέριμνα για την επιμόρφωση του δημοσιογράφου καμία, αντίθετα μπλέκει μέσα στα γράναζια της δουλειάς και της ρουτίνας και πρέπει να έχει πολύ ισχυρές αντιστάσεις για να κρατήσει ένα επίπεδο.

Να θυμίσω εδώ έτσι ουτοπικά και πάλι ότι στις ξένες εφημερίδες, στη Monde ας πούμε στην Guardian υπάρχει ένας χρόνος για επιμόρφωση, για μελέτη για ταξίδια κτλ.

Όλα αυτά συμβάλλουν σαν ένα ακόμη λιθαράκι σε

«Η προσπέλαση εμφανίζεται ως εξής: σε στήλες του μικροπολιτικού, σε off records μου είπε ο τάδε ότι του είπε ο δείνα πως ο τρίτος ο τέταρτος του είχε πει...».

αυτό που λέμε κρίση Τύπου και που βέβαια η δημοσιογραφική οικογένεια έχει και αυτή τις ευθύνες της γιατί πρέπει να προωθήσει τα θέματα αυτά και να προασπίσει όσο γίνεται την αξιοκρατία.

Ευχαριστώ.

Πρόεδρος: Ο κ. Μπουσινός.

κ. Μπουσινός: Για να μην χάσει τελείως το διήμερο το στόχο του θα έπρεπε να συζητηθούν αυτά που είπε η κ. Χοϊδά για την κρίση στη δημοσιογραφική οικογένεια. Όσο για τον περίφημο νόμο για τον Τύπο, έστω ότι αρκεί ο Ποινικός Κώδικας: η ερώτηση όμως είναι: γιατί όταν γίνεται μια δίκη εφημερίδας χαλάει ο κόσμος; Τις περισσότερες φορές γράφονται τα τέρατα, όχι για μένα τον απλό πολίτη αλλά για την εξουσία, για προσωποποίηση εξουσίας, είτε λέγεται Κουτοσόγιωργας... χαλάει ο κόσμος, καταδικάζουν τον Τύπο...

Πρόεδρος: Ποιος το λέει αυτό; Με συγχωρείτε αλλά λέτε υπερβολές. Όταν έλεγε η «Βραδυνή» για τον κ. Κουτοσόγιωργα, τον κ. Τσοχατζόπουλο είδατε τα «Νέα» ή το «Έθνος» να χαλάει τον κόσμο; Η ίδια η εφημερίδα το πολιτικοποιεί.

κ. Μπουσινός: Το γράφει η «Βραδυνή» αύριο θα το γράψουν οι άλλες εφημερίδες και μεθαύριο οι άλλες, ορισμένες μάλιστα βρίσκουν και πάρα πολύ έξυπνο τρόπο, να τον γράφουν, ο υπουργός Γιαννόπουλος μηνύει την τάδε εφημερίδα.

Γιατί οι ίδιοι οι δημοσιογράφοι, δεν φωνάζουν ώστε να ενεργοποιηθεί αυτός ο Ποινικός Κώδικας, και γιατί η ΕΣΗΕΑ μέχρι τώρα, δεν έχει κάνει τίποτα για να γίνει αυτό το περίφημο συμβούλιο τιμής.

Τελειώνω με το θέμα της προσπέλασης στην πηγή. Δεν μιλάω για τα πολύ σοβαρά θέματα, μιλάω για τα τρέχοντα πολιτικά. Και η προσπέλαση εμφανίζεται ως εξής: σε στήλες του μικροπολιτικού, σε off the records: μου είπε ο τάδε ότι του είπε ο δείνα πως ο τρίτος ο τέταρτος του είχε πει...

Μ. Δημητρίου: Εγώ να σας δώσω μία απάντηση δική μου. Καταρχήν αυτό που λέτε δημοσιογραφική οικογένεια δεν το δέχομαι. Διότι ο άνθρωπος δεν είναι υπεύθυνος για δύο πράγματα. Για τους συγγενείς του και τους συναδέλφους του. Εάν θέλετε να το πούμε λίγο γενικά πιστεύω ότι τη δουλειά τη δική μας στις εφημερίδες την κρίνει ο αναγνώστης με το σαραντάρι που δίνει, ενώ τη δουλειά των άλλων την πληρώνει υποχρεωτικά στα ραδιοηλεκτρονικά μέσα, και πρέπει να σας πω και κάτι άλλο που δεν είναι εγωιστικό, για μας που δουλεύουμε στις εφημερίδες. Πολλοί από μας και δεν λέω εμένα προσωπικά, έχουν αναλάβει και μάλιστα υψηλές θέσεις στη ραδιοφωνία και την τηλεόραση. Μπορείτε να μου πείτε ένα αστέρι της ραδιοφωνίας και της τηλεόρασης που έχει προκόψει στον Τύπο; Για να σας δείξω πολύ χονδρικά το επίπεδο.

Πρόεδρος: Ο κ. Νεράντζης έχει το λόγο.

Π. Νεράντζης: Συζητήθηκε προηγουμένως το ζήτημα της ελευθερίας του Τύπου και συγκεκριμένα η νομοθετική της ρύθμιση. Ποιος όμως νόμος, νομοσχέδιο ή υπουργική απόφαση την έχουν κατοχυρώσει στην πράξη; Και δεν αναφέρομαι σε χώρες με ολοκληρωτικά καθεστώτα, αλλά σε δημοκρατικά πολιτεύματα, όπου παρά την ισχύουσα νομοθεσία, ασκείται μόνιμα μία πίεση από την πλευρά της κρατικής εξουσίας να περιορίσει τα όρια άσκησης της ελευθεροτυπίας.

Το πρόβλημα επομένως δεν αφορά τη θέσπιση ενός νέου, καλύτερου όπως υποστηρίζεται νόμου για τον Τύπο, αλλά την εφαρμογή ορισμένων κανόνων δημοσιογραφικής δεοντολογίας. Κανόνες που σε παγκόσμια κλίμακα μπορεί να είναι κοινά αποδεκτοί μέχρι ενός σημείου, αν λάβουμε υπόψη τις δυσκολίες

που αντιμετώπισε η επιτροπή Mac Bride της ΟΥΝΕΣΚΟ, η οποία και ερεύνησε το θέμα για 4 ολόκληρα χρόνια. Τούτο σημαίνει ότι σε κάθε χώρα μπορεί να εφαρμοστεί ένα πλαίσιο κανόνων δημοσιογραφικής δεοντολογίας με βάση τις ιδιομορφίες, χωρίς να αποκλίνει αισθητά από τις γενικές αρχές περί ελευθεροτυπίας.

Η ελευθεροτυπία είναι το δικαίωμα των λειτουργών του Τύπου να εκφράζεται ελεύθερα και να ασκεί δημόσιο έλεγχο, χωρίς να αυθαιρετεί. Και λέω «των λειτουργών του Τύπου» και όχι γενικά του Τύπου, διότι σήμερα δεν υπάρχει συνήθως σύμπνοια απόψεων ανάμεσα σε εκδότες και δημοσιογράφους όσον αφορά τους στόχους της πληροφόρησης. Για τους πρώτους η έκδοση λ.χ. ενός έντυπου αποτελεί οικονομική επένδυση με στόχο κυρίως το κέρδος ή είναι μέσο πολιτικής πίεσης, προκειμένου να εξυπηρετήσουν ιδιοτελή συμφέροντα, ενώ για τους δεύτερους αποτελεί πεδίο έκφρασης και πληροφόρησης και δευτερευόντως βιοποριστικό επάγγελμα.

Αν πράγματι ισχύει αυτή η αρχή για την ελευθεροτυπία είναι δυνατόν να γίνουν ορισμένες παρατηρήσεις και να συναχθούν κάποια συμπεράσματα. Λέγεται λόγου χάρη ότι στις αστικές φιλελεύθερες δημοκρατίες υπάρχει πληθώρα εντύπων, που κατοχυρώνουν την ελευθεροτυπία στο βαθμό που εκφράζονται όλες οι πολιτικές και ιδεολογικές τάσεις. Και πράγματι η ελευθερία του Τύπου στη Δύση δεν συγκρίνεται με το καθεστώς που επικρατεί στις χώρες του υπαρκτού σοσιαλισμού ή πολύ περισσότερο στις πάσης φύσης δικτατορίες. Αν εξετάσουμε, ωστόσο, ειδικότερα τα όρια άσκησης της ελευθεροτυπίας θα διακρίνουμε κατ' αρχήν μία αυξανόμενη παρέμβαση των διεθνών ειδησεογραφικών πρακτορείων, που ρυθμίζουν τη ροή ειδήσεων και ραδιοηλεκτρονικών προγραμμάτων.

Όχι μόνο σε χώρες του αποκαλούμενου τρίτου κόσμου, αλλά και σε ανεπτυγμένες, είτε χάρη στην κατοχή μέσων υψηλής τεχνολογίας είτε εξαιτίας ενός καθεστώτος πολιτικής και οικονομικής εξάρτησης. Με τον τρόπο αυτό αφενός εμποδίζεται η ανάπτυξη εθνικών δικτύων πληροφόρησης και αφετέρου περιορίζεται η δυνατότητα του δημοσιογράφου να παρέμβει στα δρώμενα. Να επιλέξει δηλαδή τα γεγονότα και ν' αναπτύξει τις ειδήσεις με βάση κριτήρια που εξυπηρετούν τις ανάγκες του τόπου του.

Το πρόβλημα αυτό, που ας σημειωθεί ότι επισημάνθηκε ήδη από τις αρχές της δεκαετίας του '70, δεν έχει φέρει ακόμη κάποια θετικά αποτελέσματα όσον αφορά την ελευθερία του Τύπου. Διότι τα εθνικά δίκτυα, που στο μεταξύ δημιουργήθηκαν, κηδεμονεύονται άμεσα από τις κυβερνήσεις, ενώ αναρωτιέμαι ποια θα είναι η δυνατότητα παρέμβασης του δημοσιογράφου και στη χώρα μας, τι θα κάνουμε μ' άλλα λόγια, όταν σε λίγα χρόνια που θα συνδεθούμε με τα ευρωπαϊκά δίκτυα μέσω δορυφόρου, θα δεχθούμε έναν καταγισμό έτοιμων προγραμμάτων και μεταφρασμένων στα ελληνικά δελτίων ειδήσεων. Και δεν θα υπήρχε τίποτε το μεμπτό σ' όλα αυτά αν τα ξένα προγράμματα δεν ήταν προϊόντα μιας διαφορετικής κοουλτούρας.

Η λύση πάντως δεν έγκειται στην άρνηση σύνδεσης μέσω δορυφόρων, αλλά στην ποιοτική άνοδο των εθνικών δικτύων που θα επιτευχθεί μόνο με την κατοχύρωση της πολυφωνικής έκφρασης και τη δημιουργία της κατάλληλης υλικοτεχνικής υποδομής.

Πρόβλημα δεύτερον, σχετικά με την ελευθεροτυπία στον τομέα της πολιτικής ειδησεογραφίας. Οι κυβερνήσεις τείνουν να κλείσουν τους ασκούς του Αϊόλου σε θέματα εθνικής ασφαλείας, χωρίς να λάβουν υπόψη τις περιπτώσεις λογοκρισίας, όταν πρόκειται να εξυπηρετηθούν πολιτικές σκοπιμότητες.

Όπως είναι γνωστό η εθνική ασφάλεια αφορά την υπεράσπιση της εδαφικής ακεραιότητας και κανείς δεν θα διαφωνούσε, εκτός και αν «δουλεύει» για μία ξένη δύναμη, στην προσεκτική δημοσίευση στοιχείων για την εθνική άμυνα. Συχνά, ωστόσο, αποκρύπτουν τα γεγονότα που σύμφωνα με τους κυβερνώντες θα βλάψουν τα εθνικά συμφέροντα. Δεδομένου ότι το εθνικό συμφέρον προσδιορίζεται εκάστοτε από τις επιλογές και τις εσωτερικές ισορροπίες της αρχουσας τάξης, η σκόπιμη —ή μη— σύγχυση ανάμεσα στις έννοιες ουσιαστικά περιορίζει την ελευθεροτυπία.

Παραδείγματα από την καθημερινή πρακτική υπάρχουν πάμπολλα. Θα αναφέρω μόνο ένα: το νομοσχέδιο του Ρέηγκαν, που ψηφίστηκε το 1982 στη Βουλή των Αντιπροσώπων με ψήφους 317 υπέρ και 3 κατά, βάσει του οποίου διώκονται ποινικά οι δημοσιογράφοι που θα αποκαλύπτουν ονόματα αμερικανών πρακτόρων που δρουν στο εξωτερικό.

Αυτή η συρρίκνωση της ελευθεροτυπίας που οφείλεται, κατά τη γνώμη μου, στην όξυνση των διεθνών συγκρούσεων δεν παρατηρείται αντίθετα σε θέματα κοινωνικά ή όταν πρόκειται να σατιρισθεί ένα γεγονός. Τούτο οφείλεται στην άντληση των ηθών από τα τέλη της δεκαετίας του '60 και χαρακτηριστικό παράδειγμα στη χώρα μας είναι η εφημερίδα «Ποντίκι».

Ένα άλλο θέμα που έχει άμεση σχέση με τον περιορισμό της ελευθεροτυπίας είναι ο πολυσυζητημένος συγκεντρωτισμός των μέσων μαζικής ενημέρωσης και η εισβολή του μεγάλου κεφαλαίου στον εκδοτικό χώρο με αποτέλεσμα να δημιουργούνται μονοπωλιακές καταστάσεις, τα γνωστά συγκροτήματα Τύπου. Δεν αναφέρομαι στον αριθμό των κυκλοφορούντων εφημερίδων που είναι μεγάλος, αλλά στο συγκεντρωτισμό, στη συγκέντρωση δηλαδή πολλών τίτλων σε λίγα χέρια, που έχουν τη δυνατότητα να καθορίζουν την εκδοτική τους πολιτική σε παγκόσμια κλίμακα.

Χ. Μπουσμπουρέλης: Άσε την παγκόσμια κλίμακα. Στην Ελλάδα βλέπετε μονοπώλιο;

Π. Νεράντζης: Στη χώρα μας δεν έχουμε προς το παρόν μονοπώλια. Άλλωστε και η πρώτη αναφορά μου στα λίγα χέρια, που έχουν τη δυνατότητα να καθορίζουν την εκδοτική τους πολιτική σε παγκόσμια κλίμακα.

Κλείνοντας θ' αναφερθώ στο φαινόμενο του αυριανισμού, διότι η ελευθεροτυπία δεν θίγεται μόνο από τις παρεμβάσεις του κράτους που εμποδίζει την ελεύθερη πρόσβαση στις πηγές πληροφόρησης.

Αλλά και από την αυθαίρεσία του Τύπου που ορισμένες φορές μπορεί να καταπατήσει τα δικαιώματα της ιδιωτικής ζωής των πολιτών.

Πρόκειται για μία κατάσταση που παρατηρείται κυρίως στο κοινωνικό ρεπορτάζ, στη δημοσιογραφική κάλυψη αρνητικών γεγονότων (εγκλήματα, ληστείες, καταστροφές κτλ.) και τα τελευταία χρόνια και στο πολιτικό ρεπορτάζ.

Στην περίπτωση ενός εγκλήματος λόγου χάρη ο δράστης χάνει τα πολιτικά του δικαιώματα και θεωρείται ένοχος μετά την καταδικαστική απόφαση του δικαστηρίου. Σύμφωνα λοιπόν με τη δημοσιογραφική δεοντολογία ο συλληφθείς ύποπτος για φόνο δεν πρέπει να χαρακτηρίζεται δολοφόνος, ακόμη και όταν καταδικάζεται από το δικαστήριο. Παρόλα αυτά συχνά βλέπουμε τίτλους «δολοφόνος», «τρέλος», «ψυχοπαθής» κ.ά.

Ο Αστικός Κώδικας προβλέπει ότι η προσωπικότητα που προσβάλλεται, έχει το δικαίωμα να προστρέξει στα δικαστήρια, αλλά το πρόβλημα είναι ότι δεν τηρείται η δημοσιογραφική δεοντολογία. Και τούτο γιατί οι δημοσιογράφοι πιέζονται πολλές φορές από τα ανώτερα κλιμάκια της εργοδοσίας. Πριν μερικά χρόνια μου απέρριψαν ρεπορτάζ, λέγοντάς μου να

γράψω κάτι πιο ανθρώπινο, πιο απλό και συγκινητικό για να το καταλάβει ο αναγνώστης. Το είπατε, άλλωστε, και σεις κύριε Μπουσμπουρέλη ότι ο αναγνώστης θεωρείται κουτός. Το θέμα αυτό είναι γενικότερο και αφορά τον κτηνισμό του Τύπου, τη θεαματοποίηση και το γιγαντισμό των αρνητικών γεγονότων. Παρατηρούμε δηλαδή ότι στη δημοσιογραφική κάλυψή τους υπάρχει μια εμφιασμένη καταγραφή συνηθισμένων λεπτομερειών, που ακυρώνουν την ουσία της είδησης, ενώ πολλές φορές δεν αναφέρεται η βαθύτερη αιτία πρόκλησης του γεγονότος. Άλλοτε πάλι, δημοσιεύονται ειδήσεις χωρίς ουσιαστικό περιεχόμενο, ενώ αυτές που αναφέρονται σε γεγονότα της οργανωμένης συλλογικής κοινωνικής δράσης «χάνονται» μέσα στην πληθώρα του πληροφοριακού υλικού.

Οι συνέπειες βέβαια που επιφέρουν στο αναγνωστικό κοινό αντιτίθενται στον παιδαγωγικό ρόλο των μέσων μαζικής ενημέρωσης ως παράγοντα διαμόρφωσης της κοινωνικής συνείδησης. Και θα αναφέρω εδώ τη μυθοποίηση μόνον του δράστη και του μέσου εκτέλεσης ενός εγκλήματος. Χαρακτηριστική είναι η περίπτωση ενός πισσιρικά 17 χρόνων, ο οποίος 3 μήνες μετά την καταδίκη του Παπαχρόνη σε θάνατο θέλησε να τον μιμηθεί, όπως είπε στην απολογία του, με το να σκοτώσει την 9χρονη φίλη του. Και ακόμη πως σε περιγραφές ληστειών πως η προβολή του μέσου διαφυγής, που συνήθως είναι δίκυκλο και της νεαρής ηλικίας των δραστών, τελικά στρέφει την κοινή γνώμη κατά του συνόλου των δικυκλιστών. Διότι η σύμπτωση γίνεται αποδεικτικό στοιχείο και αυτό με τη σειρά του ενοχάει στη συνείδηση του αναγνωστικού κοινού.

Ευχαριστώ.

Πρόεδρος: Ευχαριστώ, μόνο ένα μου θύμισες Παύλο, εκεί που είχες την απορία για τη δορυφορική τηλεόραση και τι θα γίνει που θα κόψει το ψωμί των ανθρώπων όταν είχε ξαναθεθεί το θέμα, μου είπε ένας παλιός δημοσιογράφος ότι η πληροφορία είναι εκεί και δεν είναι για να βγάσουν ψωμί οι δημοσιογράφοι από την πληροφορία, η δουλειά των δημοσιογράφων είναι να βγάσουν πληροφορίες. Η πληροφορία δεν είναι για να δικαιολογεί επαγγέλματα τα επαγγέλματα πρέπει να βγάσουν τις πληροφορίες. Ο κ. Γιαχνής.

Β. Γιαχνής: Συμφωνώντας κάπου με τον Σ. Κούλογλου, πιστεύω και εγώ ότι κάποιο θεσμικό πλαίσιο πρέπει να υπάρξει και για τον Τύπο, όπως υπάρχουν άλλωστε θεσμοί και για κάθε άλλη επαγγελματική δραστηριότητα, αναμφίβολα πιστεύω ότι αυτό θα συμβάλει στο ξεκαθάρισμα της κατάστασης η οποία όντως είναι σχιζοφρενική.

Υπάρχει όμως ένα πρόβλημα, όπως το εξέθεσε ο κ. Χρυσοστομίδης, δηλαδή πώς θα προστατευθεί η ελευθεροτυπία από την κρατική βουλιμία να εντάξει τη δημοσιογραφική δραστηριότητα στις δικές της επιλογές. Νομίζω ότι αυτό είναι ένα ζήτημα συγκεκριμένης πάλης των εργαζόμενων όπως γίνεται και σε όλες τις άλλες κατηγορίες των εργαζόμενων. Πώς όμως να αγωνιστεί η ΕΣΗΕΑ, όταν διατηρεί μια συνδικαλιστική δομή, που πολύ επεικώς μπορεί να χαρακτηριστεί σαν η αντιδραστικότερη της χώρας; Αυτό είναι ένα ερώτημα που πρέπει να απαντηθεί, αν θέλουμε να μιλάμε πραγματικά με ανοιχτά χαρτιά για το πρόβλημα της κρίσης του Τύπου.

Γιατί δεν υπάρχει κανένα συνδικαλιστικό σωματείο το οποίο να έχει εκτός των ορίων του μια σειρά από εργαζόμενους οι οποίοι εργάζονται για μια πενταετία, εξαιτίας πολλών φορές και αν βάλουμε και το στρατό ίσον 8 χρόνια, χωρίς συνδικαλιστική κάλυψη. Ενωώ αυτούς που περιμένουν για να γίνουν μέλη της ΕΣΗΕΑ.

Στη συνέχεια υπάρχει ο θεσμός του δόκιμου μέ-

«Πιστεύω ότι τη δουλειά τη δική μας στις εφημερίδες την κρίνει ο αναγνώστης με το σαραντάρι που δίνει, ενώ τη δουλειά των άλλων την πληρώνει υποχρεωτικά στα ραδιοηλεκτρονικά μέσα, και πρέπει να σας πω και κάτι άλλο που δεν είναι γνωστό, για μας που δουλεύουμε στις εφημερίδες».

λους, που ακόμα και από το πιο σκληροπυρηνικό κομμουνιστικό κόμμα, πλέον δεν τηρείται, είναι δυνατόν να υπάρχει ο θεσμός του δόκιμου μέλους σε ένα συνδικαλιστικό σωματείο; Τέταρτο, η δική, δίνονται εξετάσεις για να γίνει κάποιο μέλος στο συνδικαλιστικό σωματείο. Και να μην μιλήσω για τις πειθαρχικές ποινές και απειλές, για την πειθαρχική παραπομπή καθενός ο οποίος εκτρέπεται και δεν ξέρω με ποια κριτήρια.

Έχω συγκεκριμένα στοιχεία δεν θα τα αναφέρω γιατί και εγώ έχω προβλήματα και θα διευκρινίσω γιατί τα λέω αυτά, δεν είμαι ήρωας που τα λέω, απλά δεν έγινα μέλος της ΕΣΗΕΑ για λόγους ηλικίας ίσως δικαιολογημένα.

Το θέμα είναι ότι έχω συγκεκριμένα στοιχεία όπου υπάρχουν δημοσιογράφοι σε εφημερίδες που δουλεύουν αυτή τη στιγμή με 10.000 δρχ. και είναι τέσσερα χρόνια κανονικοί συντάκτες κειμένων και δουλεύουν οκτώωρο με 10.000, δεν τα βλέπει αυτά το συνδικαλιστικό σωματείο; Αν είναι έτσι τα πράγματα πώς είναι δυνατόν να δημιουργηθεί μία νέα κατάσταση, πώς είναι δυνατόν να μιλήσουμε για ένα νέο κλίμα, μια εναλλακτική δημοσιογραφία, για μια νέα κατάσταση στον Τύπο όταν υπάρχει αυτό το πρόβλημα;

Μ. Δημητρίου: Καταρχήν να κάνουμε μία εξήγηση. Δεν είναι σωστό ότι δεν έχουν συνδικαλιστική κάλυψη. Συνδικαλιστική κάλυψη, έχουν, δηλαδή αν θα απολυθούν ή όχι ακόμα και αυτοί που δεν είναι στην ένωση. Όπως επίσης είπατε για το θέμα των εξετάσεων, ξέρετε ποια πτέρυγα επέβαλε τις εξετάσεις; Γιατί πέρασα και εγώ πριν από χρόνια. Η αριστερή πτέρυγα της ΕΣΗΕΑ όχι η δεξιά.

Για το θέμα αυτών που δουλεύουν τόσα χρόνια με 10.000 δρχ. απορώ με τόση ζήτηση που υπάρχει πώς δεν μπόρεσαν να βρουν δουλειά. Όσο δε για τις πειθαρχικές ποινές, το παράπονο τουλάχιστον εμάς είναι ότι δεν λειτουργεί η πειθαρχική ποινή και η διαδικασία και πρέπει να βρεθεί και ένα συμβούλιο.

Χ. Μπουσμπουρέλης: Η πρώτη μου καταβολή στο ταμείο συντάξεως είναι πρώτη Ιανουαρίου 1951, και έγινα δόκιμο μέλος της Ενώσεως Συντακτών το Μάιο του 1960. Όταν έλεγα «Βρε, παιδιά τότε θα μας βάλετε εμάς;». Ξέρετε τι μας έλεγαν; «Να δούμε θα μεινεις στη δημοσιογραφία ή είσαι περαστικός». Όπως είναι πάρα πολλές νέες δεσποινίδες και κυρίες που περνάνε για δύο τρία χρόνια και μετά εξαφανίζονται, διότι δεν κάνουν καλλιτεχνικό που τους αρέσει.

Ένας σύνεδρος: Μπορώ να πω και εγώ κάτι, δεν θα συμφωνήσω ούτε με τον κ. Δημητρίου, ούτε με τον κ. Μπουσμπουρέλη, εγώ την πρώτη μου καταβολή την είχα το 1945, και με δέχτηκαν στην Ένωση μόλις το '73, δηλαδή μετά 30 χρόνια, το θεωρώ απαράδεκτο για οποιονδήποτε λόγο, να μην γίνεται ένας εργαζόμενος αυτόματα μέλος της ένωσης εκεί που εργάζεται και όλα τα άλλα λυπούμαι αλλά είναι εκ του πονηρού.

Πρόεδρος: Μία ερώτηση και μετά ο κ. Ψυχογιός.

Ένας σύνεδρος: Το όνομά μου δεν θα σας το δώσω πάλι, γιατί με ρίχνετε συνεχώς είμαι απλός αναγνώστης εφημερίδων, δεν φτάνει αυτό; Ο διευθυντής του Αθηναϊκού Πρακτορείου είπε ότι κάπου σε κάποια διαμάχη και έχω από εκείνη τη στιγμή σοβαρό ηθικό πρόβλημα ότι 96% του Αθηναϊκού Πρακτορείου ήταν αλλοτρίων πεποιθήσεων ενός κόμματος.

Το ερώτημά μου είναι: γιατί δεν αντέδρασε κανένας από δω μέσα και να τον ρωτήσει με ποιον τρόπο με ποιο εθνικοφροσυνόχετρο, με ποιο πασόκόμετρο διαπιστώθηκε αυτό, δεν ξέρω αν καταλαβαίνετε το μέγεθος της ηθικής τάξης που υπάρχει. Δεν αντέδρασε κανένας. Δεν είπε κανείς: «για να αλλοιώσετε το ποσοστό του 96% τους 40 τους κάνετε εσείς 220». 'Α-

ρα μεθαύριο για να αλλοιώσουμε το δικό σας ποσοστό, θα κάνουμε και εμείς το ποσοστό 650 και το τρίτο κόμμα που θα έρθει θα το κάνει 1.200 και ντρέπομαι γιατί κανένας σας δεν το ρώτησε —αυτή είναι η ερώτησή μου και να μου απαντήσετε σας παρακαλώ.

Ένας σύνεδρος: Κοιτάξτε εγώ προφανώς δεν είχα απορίες γιατί το πρακτορείο όταν το παρέλαβε ήταν σε πολύ μικρή σύνθεση 20-30 άνθρωποι και, προφανώς είχε αυτή την πεποίθηση από τα γραπτά τους, τα δημόσια στις εφημερίδες. Ήταν δημοσιογράφοι από δεξιές εφημερίδες αυτό εννοούσε, οι οποίοι ήταν επώνυμοι.

Πρόεδρος: Ο κ. Ψυχογιός.

Δ. Ψυχογιός: Ακριβώς θα ήθελα να ρωτήσω αν στο δημοσιογραφικό χώρο είναι βαριά η καλογερική, όπως είπε ο κ. Μπουσμπουρέλης ή αν πρόκειται για προνομαϊκή καλογερική. Γιατί όλοι αυτοί οι άνθρωποι αντέχουν πέντε και δέκα χρόνια ή δύο ή τρία σ' αυτές τις συνθήκες, δηλαδή, να είναι δόκιμοι με 10.000 δρχ. Από αγάπη, από αναρχισμό, από λατρεία προς τη δημοσιογραφία όπως άλλοι αφιερώνονται στο Θεό, ή διότι μπαίνοντας σε μία πολύ μεγάλη συντεχνία που λέγεται ΕΣΗΕΑ έχουν μία σειρά από προνόμια. Δεν θα μπω τώρα στα ειδικά της φορολογίας, δεν έχει καμία σημασία.

Στο κεντρικό θέμα. Ποια είναι η σχέση της δημοσιογραφίας με την πολιτική εξουσία; συζητάμε για το αν οι εφημερίδες είναι αντανάκλαση ή όχι του ελληνικού λαού. Δεν πιστεύω στη θεωρία γενικώς των αντανακλάσεων και διάφορες κρίσεις που κατά καιρούς υπάρχουν δείχνουν ότι τα πράγματα δεν είναι τόσο απλά, δεν είναι αντανάκλαση του ενός με του άλλου, αλλά αν όμως μείνουμε σε αυτό το πρόβλημα του γιατί υπάρχει αυτή η ποιότητα των εφημερίδων, πρέπει να αναρωτηθούμε για ποιον γράφουν οι εφημερίδες; Αυτό είναι το ερώτημα, να δούμε γιατί γράφουν έτσι.

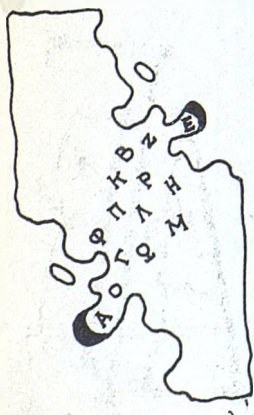
Λοιπόν το ερώτημα είναι. Οι εφημερίδες γράφουν στο κοινό τους; Η απάντηση για μένα είναι όχι. Οι εφημερίδες γράφουν για την πολιτική εξουσία, και η ερώτησή μου προς τους δημοσιογράφους που είναι παρόντες είναι, όταν γράφουν σκέπτονται τον αναγνώστη, ή τον υπουργό, τον πρωθυπουργό, τον πρόεδρο του Συνδικάτου, τον οποίον αφορά η είδηση; Το σχόλιο το πολιτικό της εφημερίδας, είναι σχόλιο το οποίο απευθύνεται στον αναγνώστη ή είναι σχόλιο το οποίο απευθύνεται στην κυβέρνηση ή στην αντιπολίτευση;

Λοιπόν αν μείνουμε στη θεωρία των αντανακλάσεων που εγώ δεν τη δέχομαι, θα πούμε ότι αν οι εφημερίδες αντανάκλουν κάτι, αυτό που αντανάκλουν είναι η πολιτική εξουσία γιατί με αυτή έχουν άμεση σχέση, από αυτήν εξαρτώνται προς αυτήν απευθύνονται και όχι προς τους αναγνώστες. Οι αναγνώστες δεν φτάνε τίποτα, οι αναγνώστες τα δέχονται αυτά που τους δίνει η εφημερίδα.

Για την εφημερίδα όμως κατά κανένα τρόπο δεν ισχύει αυτή η θεωρία της αντανάκλασης. Λοιπόν επειδή εγώ είμαι λίγο πιο αισιόδοξος για το μέσο επίπεδο του ελληνικού λαού, και από ότι κατάλαβα και οι έρευνες τις οποίες επικαλέστηκε ο κ. Μπουσμπουρέλης, δείχνουν κάτι τέτοιο, το πρόβλημα είναι λοιπόν να μας πουν οι δημοσιογράφοι για ποιον γράφουν και αν γράφουν για το κοινό τους ή για την εξουσία.

Ένας σύνεδρος: Εγώ μπορώ να σας απαντήσω ευθέως ότι μόνο για το κοινό γράφω και το μόνο που με ενδιαφέρει είναι να στηρίξω την αξιοπιστία μου.

Μ. Δημητρίου: Κοιτάξτε επειδή κάνετε έναν υπαινιγμό περί συντεχνίας και περί προνομίων. Πρέπει να έχετε υπόψη επειδή έχει γίνει μύθος αυτή η ιστορία. Το αφορολόγητο όριο σήμερα, μιας οικογένειας είναι 560.000. Το αφορολόγητο που έχουμε εμείς είναι 800.000 υπάρχει δηλαδή μια διαφορά λιγότερο από

200.000 και πράγματι δηλώνω ότι δεν θέλουμε να δι-
νουμε την εντύπωση ότι έχουμε προνόμια, εμείς θέ-
λουμε —όπως δικαιούμαστε— να μας δώσετε το δι-
καίωμα να εκπίκτονται κάποια έξοδα, το μήνα

κ. Κναπ: Λέγομαι Κναπ είμαι εισαγόμενος παρατη-
ρητής ξένος εγώ, ασχολούμαι πολύ με τον ελληνικό
Τύπο ήθελα να σας πω το εξής, ότι ένα πράγμα το ο-
ποίο με σοκάρισε εδώ και 10 χρόνια που άρχισα να
διαβάζω ελληνικές εφημερίδες, ήταν ένα πολύ στοι-
χειώδες πράγμα στο οποίο θέλω να επαναφέρω τη
συζήτηση είναι η έλλειψη του σεβασμού προς την εί-
δηση. Δηλαδή έχουμε το εξής: στο εξωτερικό ο κάθε
δημοσιογράφος από την αρχή μαθαίνει αυτό το περι-
φημο πού; ποιος; πώς; γιατί; πότε; έκανε κάτι, εδώ τα
ειδησεογραφικά κείμενα, αρχίζουν «η κυβέρνηση συ-
νεχίζοντας την απαράδεκτη τακτική, έκανε χτες το ε-
ξής:», ή η αντιπολίτευση δεν έχει σημασία. Η φτηνή
κομματικοποίηση του Τύπου έχει προχωρήσει τόσο
πολύ που πλέον πρέπει να γίνει ένα βήμα συγκεκρι-
μένο για να σταματήσει αυτό και να ξεκινήσει από
τους δημοσιογράφους, δεν μπορεί να ξεκινήσει από
πουθενά αλλού γιατί οι εκδότες είναι τόσο μπλεγμέ-
νοι στα συμφέροντα που δεν πρόκειται να περιμένου-
με τίποτα από αυτούς. Νομίζω ότι πρέπει να το ανα-
λάβουν οι δημοσιογράφοι αυτό το πράγμα και η δικιά
μου η ιδέα θα ήταν να απεργήσουν, σε όλες τις εφη-
μερίδες, για να επιβάλουν τη δεοντολογία οι ίδιοι.

Πρόεδρος: Ο κ. Χρυσόστομιδης.

Σ. Χρυσόστομιδης: Η ειδηση αυτή καθ' αυτή όπως
περιγράφεται πολλές φορές εμπεριέχει το στοιχείο
του σχολιασμού, θέλετε να σας αναφέρω ένα παρά-
δειγμα: το Reuter θεωρείται ότι είναι ένα πάρα πολύ
αντικειμενικό πρακτορείο, όμως από το πώς θα ξεκι-
νήσει την ειδηση από το ποιο στοιχείο της ειδησης
θα προτάξει ποιο θα βάλει πρώτο και ποιο θα βάλει
δύετο, είναι και αυτό μια μορφή σχολιασμού. Συνε-
πώς ας μην έχουμε αυταπάτες. Από την άλλη συμφω-
νώ μαζί σας ότι θα πρέπει να δώσεις την ειδηση και ε-
πειδή κανείς μας δεν ζει έτσι στα ουράνια, και επειδή
ο καθένας μας έχει και κάποια πολιτική τοποθέτηση
είναι φυσικό η ειδηση σήμερα να δίνεται από την ο-
πτική γωνία, ή αν θέλετε από την τοποθέτηση που έ-
χει ο συντάκτης, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι πρέπει
να αλλοιώνει την ουσία της ειδησης. Αυτό είναι το έ-
να.

Όσο για την ΕΣΗΕΑ επειδή έχουν γίνει πάρα πολ-
λές αναφορές εδώ πέρα και επειδή κατά κάποιο τρό-
πο μας ταυτίζεται με τη διοίκηση της ΕΣΗΕΑ πρέπει
να πούμε ότι είμαστε άλλο πράγμα. Πρέπει να πούμε
ότι πάρα πολλές από τις γνώμες τις δικές σας και
που αφορούν την ΕΣΗΕΑ τις συμεριζόμαστε. Πρέ-
πει να πούμε ότι ως ένα βαθμό, όχι πολύ επιτυχώς
πιέζουμε και εμείς την ΕΣΗΕΑ με την έννοια ότι δεν
είναι μόνο ένα συνδικαλιστικό —δεν θα έλεγα συντε-
χνιακό σωματείο γιατί η λέξις έχει πολύ παρεξηγη-
θεί— και ότι θα πρέπει ακριβώς να ασχοληθεί και με
θέματα που άπτονται της ελευθεροτυπίας ή που ά-
πτονται έτσι των θεσμικών θεμάτων του Τύπου.

κ. Κναπ: Ξέχασα να πω κάτι σε αυτό, δέχομαι βέβαια
και αυτό που λέτε ότι και ο τρόπος που παρουσιάζε-
ται η ειδηση είναι τι θα πρωτάξω, τι θα θεωρήσω ε-
πικαιρό και θα το αποσιωπήσω, επειδή ακριβώς
δεν μπορώ να τα παραθέσω όλα λόγου χώρου κτλ.,
φυσικά είναι μια πολιτική απόφαση και φυσικά θα εί-
ναι πάντα έτσι όλες οι ειδήσεις, θα έχουν ένα χρώμα
μια απόχρωση πολιτική σε όλες τις εφημερίδες σε ό-
λα τα πρακτορεία παντού γίνεται αυτό το πράγμα, η
αντικειμενικότητα δεν υπάρχει αλλά η αντικειμενικό-
τητα ο στόχος θα έπρεπε να υπάρχει, ας μην είναι ε-
φικτός αυτός ο στόχος, θα έπρεπε να υπάρχει.

Εδώ βλέπω κάτι άλλο όταν βλέπω ένα ειδησεογρα-

φικό κείμενο να αρχίζει έτσι όπως είπα και αυτό είναι
στην ημερήσια διάταξη, τότε σαν αναγνώστης έχω ε-
πιφυλάξεις λέω τι θα μου πει αυτός θα μου πει όλες
τις πλευρές της υποθέσεως; Αυτό διογκώνει τη δυ-
σπιστία απέναντι στον Τύπο στην Ελλάδα, και αυτό ή-
θελα κυρίως να πω θα μπορούσα να σας πω και άλλα
παραδείγματα σχετικά με τις παραβιάσεις, αλλά δεν
χρειάζεται να μακρυγορήσω για αυτό το θέμα, έχου-
με τις φωτογραφίες, έχουμε αυτό που είπε ο κύριος
πριν ότι οι άνθρωποι γίνονται δολοφόνοι πριν καταδι-
καστούν κ.ο.κ. όλα αυτά τα θέματα εννοούσα, ανέφε-
ρα το χωρισμό ειδήσης - σχολίου ως παράδειγμα αλ-
λά εννοώ όλο το πλέγμα αυτής της έλλειψης αξιοπι-
στίας και δεοντολογίας και φυσικά είπα ότι δυστυ-
χώς δεν είναι κανείς εδώ από την ΕΣΗΕΑ, αλλά ήθε-
λα να σας ρωτήσω ωστόσο προσωπικά σαν δημοσιο-
γράφοι τι άποψη έχετε πάνω σε αυτό το θέμα, γιατί
όπως είπα οι δημοσιογράφοι πρέπει να κάνουν αυτό
το πρώτο βήμα, αν δεν το κάνουν οι δημοσιογράφοι
τότε ποιος να το κάνει, το κράτος με το νόμο που δεν
θέλετε;

Σ. Χρυσόστομιδης: Είμεθα σύμφωνοι με αυτό που
είπατε άλλωστε και στην εισήγησή μου όπως θα είδα-
τε, είπα ότι τα θέματα αυτά θα πρέπει να τα αναλά-
βουν οι δημοσιογραφικές οργανώσεις.

Πάντως για να επανέλθω στο πρώτο σημείο στο ο-
ποίο θίξατε, θα ξέρατε βέβαια ότι ο πρόεδρος Ρούζ-
βελτ κάποτε, είχε διατυπώσει μία άποψη. «Θα βγά-
λω» λέει «μία εφημερίδα, ή είναι σωστό να βγάλω μία
εφημερίδα που δεν θα έχει καθόλου σχόλια, αλλά θα
έχει μόνο ειδήσεις και μόνο τίτλους». Ερωτώ, ο τί-
τλος μιας εφημερίδας δεν είναι σχόλιο;

Λοιπόν να έχουμε ρομαντισμούς γύρω από το θέμα
αυτό. Ευχαριστώ.

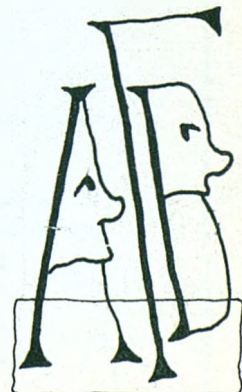
Πρόεδρος: Ο κ. Λάζος και μετά ο κ. Κονταράτος.
Παρακαλώ ο κ. Λάζος να πάρει το λόγο.

Πρόεδρος: Ο κ. Λάζος και μετά ο κ. Κονταράτος.
Παρακαλώ ο κ. Λάζος να πάρει το λόγο.

Χ. Λάζος: Έχω την εντύπωση ότι υπάρχει ήδη συ-
ναίνεση κρατών και ιδιοκτητών - εκδοτών, τουλάχισ-
τον σε τρία σημεία. Και αποτελούν και τα τρία, στοι-
χεία που συγκροτούν μερικές από τις όψεις τουλάχισ-
τον της κρίσης του Τύπου που αναφέρατε όλοι. Το
πρώτο είναι ότι υπάρχει συναίνεση στην αναπαραγω-
γή μέσω του Τύπου του πολιτικού λόγου των κομμά-
των, που έθεσε ο κ. Μπουσμπουρέλης. Μπορεί να α-
νέχονται ύβρεις ή οξύτητες, αλλά δεν ανέχονται την
του κομματικού λόγου μη αναπαραγωγή. Αυτό είναι
ένα πρώτο σημείο συναίνεσης και είναι σημαντικό.

Ένα δεύτερο σημείο συναίνεσης είναι ότι όλοι α-
ποδέχονται ότι η πληροφορία είναι και εμπόρευμα ή
τουλάχιστον πρωτίστως εμπόρευμα ως προς μερικές
εφημερίδες. Και δεν εφαρμόζονται οι νόμοι περί Τύ-
που και κανείς δεν θα ήθελε αυτό το καθεστώς ισορ-
ροπίας να το θίξει.

Ένα τρίτο σημείο: νομίζω ότι όλοι αποδέχονται τη
συγκεντρωτική δομή στο εσωτερικό των οργανισμών
διάχυσης, επεξεργασίας, διάδοσης των πληροφο-
ριών είτε είναι κρατικά μέσα, είτε είναι ιδιωτικά. Δεν
υπάρχει καμιά ρύθμιση που να περιφρουρεί τον ερ-
γαζόμενο ο οποίος προσλαμβάνεται σε μια εφημερί-
δα με βάση μια πολιτική γραμμή και αν η γραμμή αλ-
λάξει θα μπορούσε να είχε κάποια δικαιώματα. Και
σε αυτό υπάρχει συναίνεση, και νομίζω ότι και στη
τρίτη η συναίνεση καταλήγει εν τέλει να είναι μια συ-
ναίνεση γύρω από αυτό που θα ονόμαζα χειραγωγή-
ση μέσω του Τύπου. Φυσικά υπάρχουν εξαιρέσεις, υ-
πάρχουν είτε εφημερίδες, είτε δημοσιογράφοι μέσα
από την εφημερίδα, που διευρύνουν τα όρια της ανε-
ξαρτησίας τους με ποικίλους τρόπους, με το κύρος
τους, με βάση το χρόνο εργασίας τους κτλ., αλλά φο-
βάμαι ότι θα συμφωνούσαμε όλοι ότι αυτές είναι πε-

ριπτώσεις μάλλον μειοψηφικές, παρά το τρέχον, το κυρίαρχο, και ότι κυρίως αυτού του τύπου οι εφημερίδες είναι εφημερίδες που περισσότερο πλήττονται από τη σημερινή κατάσταση.

Θα συμφωνούσαμε λίγο ως πολύ όλοι, ότι υπάρχουν τρεις τέσσερις εφημερίδες που λίγο πολύ ασκούν αυτού του τύπου τη δημοσιογραφία και είναι αυτές που πλήττονται. Απέναντι σε αυτή την πραγματικότητα νομίζω πως μια από τις άμεσες λύσεις, και είναι λύσεις που ανήκουν στο χώρο αρμοδιότητας του κράτους, θα ήταν μέσω της τηλεόρασης. Εννοώ την παρέμβαση του κράτους μέσω της τηλεόρασης στην ανακατανομή, κατά κάποιο τρόπο, των πληροφοριών που κανείς προσπαθεί μέσα από αυτές να πρωτοτυπήσει και να πουλήσει. Εννοώ πολύ απλά το εξής: ότι μια τηλεόραση που θα λειτουργούσε με κάποια ανεξαρτησία και αντικειμενικότητα —και δεν θα επανέλθω στη συζήτηση την πρωινή— θα είχε θετικότερες επιπτώσεις στον Τύπο. Κι εδώ είναι ίσως το τελευταίο σημείο συναίνεσης του συστήματος. Κανείς δεν θα ήθελε και εννοώ την κυβέρνηση και τους εκδότες, ίσως και τους περισσότερους δημοσιογράφους μια τέτοια τηλεόραση.

Νομίζω ότι υπάρχουν δηλαδή τέσσερα σημεία τα οποία είναι αρκετά για αυτή τη νέα διακομματική επιτροπή που θα συζητήσει τα θέματα περί Τύπου. Αν δεν εμπεδωθεί γύρω από αυτά τα τέσσερα σημεία συναίνεση, νομίζω ότι η εξέλιξη που ανέφερε ο κ. Δημητρίου είναι όχι για δέκα αλλά ίσως για πέντε χρόνια.

Χ. Λάζος: Προφανώς και δεν αντιδρώ σε αυτό, εκείνο που ήθελα να πω είναι ότι πάντα αυτά τα ζητήματα είναι θέμα ορίων και φοβούμαι ότι στην Ελλάδα είμαστε κάτω από το κατώφλι το κατώτατο όπου αυτά τα ζητήματα αποκτούν υπόσταση αξιοσημείωτου αντικείμενου προς συζήτηση.

Πρόεδρος: Ο κ. Κονταράτος.

Κονταράτος: Συμφωνώ και εγώ ότι δεν μπορεί να διαχωρίζεται η είδηση από το σχόλιο αλλά είναι και μια άλλη κατηγορία της φανταστικής είδησης. Φέρνω ένα πρόσφατο παράδειγμα: υπήρχε είδηση της συνάντησης του κ. Μητσotάκη με τον πρώην Πρόεδρο, σε απογευματινή εφημερίδα, χωρίς έστω την κωδικοποιημένη φράση «σύμφωνα με πληροφορίες από το περιβάλλον», ή «σύμφωνα με έγκυρους κύκλους» κτλ. σχεδόν η πλήρης στιχομυθία μεταξύ του Θεού και του κ. Μητσotάκη. Τι γίνεται σε αυτή την περίπτωση; Πώς πρέπει να το εισπράξει αυτό ο αναγνώστης; Δεν είναι μία παραπλάνηση; Βεβαίως εύλογο ήταν το σενάριο το υποθετικό για το τι είχε διαμειφθεί μεταξύ τους. Αλλά σε ριζοιζόταν ως είδηση. Δεν ήταν σχόλιο.

Μ. Δημητρίου: Για αυτό το θέμα έγιναν τα εξής δύο πράγματα: το μεν περιβάλλον του κ. Μητσotάκη τηλεφώνησε στις δικές του εφημερίδες, αυτό σας το

λέω απολύτως βέβαιο, και είπαν ότι όλα πήγαν καλά, ότι με τον Καραμανλή κανονίσαν μία νέα στρατηγική για την αντιμετώπιση του ΠΑΣΟΚ, το δε περιβάλλον του κ. Καραμανλή με συγκεκριμένο άνθρωπο τηλεφώνησε στις εφημερίδες τις αντιδεξιές και είπε ότι όλα σπάσανε, και ότι του έκανε υποδείξεις, συγκεκριμένα πράγματα, για το πολιτικό γραφείο, για τον Νιάνια, για τη διαγραφή, για τη σχέση με τον Αβέρωφ με το ΠΑΣΟΚ, κτλ. Αυτό τι σημαίνει; Αυτό σημαίνει ότι εσύ παίρνεις την ευθύνη των πηγών σου και φυσικά σε μια μέρα δεν μπορεί ο αναγνώστης να βγάλει συμπέρασμα αν η δική του εφημερίδα λέει την αλήθεια ή η αντίθετη. Αλλά σε μια πορεία μιας εφημερίδας μπορεί να το βγάλει, δηλαδή διαβάζοντας έξι μήνες την εφημερίδα του και συγκρίνοντάς την με άλλες, μπορεί να βγάλει ποια έχει μεγαλύτερη αξιοπιστία.

κ. Δελατώνας: Θέλω να ρωτήσω κάτι τον κ. Μπουσμπουρέλη, και έχω το λόγο μου για αυτό εάν δεν απαιτώμαι, δεν έχει λεχθεί μέχρι στιγμής όσες ώρες είμαστε εδώ, ποια είναι η ευθύνη του προσωπικού μιας εφημερίδας, του διοικητικού προσωπικού και δημοσιογραφικού παράλληλα, για τη διοχέτευση προς τον αναγνώστη μιας είδησης ανυπόστατης η οποία είναι τουλάχιστον υποβολιμαία και τι γίνεται για να μη φτάσει αυτό στο τυπογραφείο.

Θα ήθελα λοιπόν να μάθω και επειδή έχουμε και το παράδειγμα του συναδέλφου, του Γ. Βότση, που ήρθε σε αντίθεση με τη διεύθυνση της «Κυριακάτικης Ελευθεροτυπίας» που ήταν συνεργάτης της και δημοσίευσε κάτι που ήταν εις βάρος του. Θα ήθελα να ξέρω ποια είναι η θέση του αρχισυντάκτη ή και του διευθυντή απέναντι σ' ένα νέο συντάκτη για μία είδηση που βγάζει. Ευχαριστώ.

Πρόεδρος: Παρακαλώ άλλη ερώτηση.

Ν. Μαργκόκ: Έχω να κάνω μία παρατήρηση, όταν άρχισε να μιλάει ο κ. Χρυσόστομιδης, ο κ. Μπούτος και ο κ. Βαρβιτσιώτης αποχώρησαν. Αυτό μου θύμισε τη Βουλή που όταν αρχίζει να μιλάει ο Φλωράκης ή ο Κύρκος σηκώνονται και αποχωρούν.

Τώρα έρχομαι στο θέμα. Ο κ. Μπουσμπουρέλης αναφέρθηκε ότι είναι σε αιχμάλωτο ακροατήριο. Όχι κ. Μπουσμπουρέλη είναι λάθος αυτό, απλούστατα αυτή τη στιγμή εδώ το ακροατήριο δίνει και αυτό μία μάχη για αυτό το οποίο ακριβώς επιδιώκει το «Αντί».

Επίσης δεν δέχομαι σε καμία περίπτωση ότι ο Τύπος είναι η αντανάκλαση της κοινωνίας μας, της κοινωνίας σας, ναι, της κοινωνίας μας όσον αφορά το άτομό μου όχι. Αναφέρατε ότι σε κάποια γέφυρα από κάτω είχαν γράψει: «Ελλάς χώρα των Θεών και των Ημιθέων» και μετά συνεχίζει από κάτω «όλα τελειώνουν», εννοούσαν όνους και ημίονους. Όχι ότι η Ελλάδα είναι η χώρα των όνων και ημιόνων.

Θα ήθελα μία απάντηση από τον κ. Κυριαζιδη: μας είπε ότι η παραδοσιακή πλουτοκρατία μοίραζε χρηματα. Χρήματα μοίραζε στην «Αυγή» και στο «ΡΙζοσπάστη»;

Μετά είπατε ότι η «Εστία» έκανε μεγάλο κακό στον τόπο μας. Ποιο ήταν μπορείτε να μας το πείτε;

Ν. Κυριαζιδη: Ότι ήταν φασιστική εφημερίδα, και επηρεάζε μια εποχή βαθύτατα και αντιδραστικότερα την ιθύνουσα τάξη της Ελλάδας. Με αποτέλεσμα και άνθρωποι ακόμα να εκτελεστούν επειδή οι κυβερνώντες φοβόντουσαν τι θα πει η «Εστία» την άλλη μέρα.

Ν. Μαργκόκ: Όχι κ. Κυριαζιδη δεν ήταν έτσι, θα σας το πω εγώ να το πληροφορηθείτε και για να το πληροφορηθούν και οι υπόλοιποι. Όταν τελείωσε ο εμφύλιος το 1949, έπαψε να ισχύει το 346 ψήφισμα και η «Εστία» θεώρησε σκόπιμο να εκτελούνται ακόμα Έλληνες σύμφωνα με τον 375 περί κατασκοπείας και με αυτό το νόμο, καταδικάστηκε και εκτελέστηκε ο Μπελογιάννης με τους συντρόφους του, αυτή είναι

η λεπτομέρεια.

Ν. Κυριαζίδης: Κοιτάξτε εκείνη την εποχή ήμουν πολιτικός εξόριστος εκτός Ελλάδας και δεν εγνώριζα αυτό το συγκεκριμένο θέμα.

Ν. Μαραγκός: Εγώ ήμουν πολιτικός κρατούμενος μέσα στην Ελλάδα και έμαθα και το λέω αυτό για να το ξέρουν όλοι.

Ν. Κυριαζίδης: Αλλά και εγώ ήξερα το ρόλο που έπαιξε σε κάποιες άλλες περιπτώσεις.

Ν. Μαραγκός: Επίσης ο κ. Μπουσμπουρέλης παρομοίασε τον Τύπο σαν τις προβληματικές επιχειρήσεις. Μετά από όλα αυτά που ειπώθηκαν μπορείτε λοιπόν να θεωρείτε ότι στον Τύπο ασκείται λειτουργήμα ή επάγγελμα; Δεν είναι λειτουργήμα γιατί το λειτουργήμα θέλει κάποιο άλλο ιδανικό. Ο Χ. Φλωράκης σε μια συνέντευξη είπε ότι θα δημοσιεύσουμε αυτά που συμφέρουν το λαό κατά την κρίση του κόμματος νομίζω ότι εκείνος τουλάχιστον είχε την ειλικρίνεια να το πει, την ειλικρίνεια που δεν την έχετε εσείς. Δεδομένου ότι έχω στείλει τόσες επιστολές και στον κ. Μπουσμπουρέλη και στην «Αυγή» για να δημοσιευθούν και δεν είχαν την ευαισθησία να απαντήσουν ποιος τις γράφει γιατί τις στέλνει.

Το τελευταίο είναι το οποίο βαρύνει όλο τον Τύπο είναι αυτό το οποίο έγραψαν και σαν άρθρο. Ο θετικισμός του ονόματος είναι αυτός που επικρατεί μέσα στις εφημερίδες, δηλαδή εάν γράψει τη μεγαλύτερη βλακεία κάποιος που έχει όνομα, κατά 99% θα μπει. Τη μεγαλύτερη σοφία, αν τη γράψει κάποιος που δεν έχει το όνομα, που δεν έχει το θετικισμό του ονόματος, δεν μπαίνει στην εφημερίδα.

Ν. Κυριαζίδης: Πώς θα έχει όνομα άμα γράφει βλακείες;

Πρόεδρος: Ελπίζω να μην μείνετε μόνο στα τελευταία ερωτήματα. Ειπώθηκαν πολλές απορίες και θα ήθελα να κάνει ο καθένας για λογαριασμό του ένα πολύ σύντομο κλείσιμο, αρχίζοντας από τον τελευταίο τον κ. Μπουσμπουρέλη.

Χ. Μπουσμπουρέλης: Με ρωτήσατε κάτι για την τεχνική του αρχισυντάκτη, πώς θα προετοιμάσει ένα νέο, αν νομίζετε ότι αυτό μπορεί να απαντηθεί μέσα σε δύο λεπτά δεν γίνεται, είναι προσωπικό για τον καθένα.

Μ. Δημητρίου: Εγώ προσπάθησα να δώσω στην ομιλία μου, με την οποία κανένας δεν απασχολήθηκε πόσο φοβεροί είναι οι κίνδυνοι που αντιμετωπίζει ο Τύπος σήμερα από το κράτος. Και ακόμα περισσότερο αν υπάρχει αυτό το φοβερό κρατικό μονοπώλιο της τηλεόρασης, γι' αυτό κ. Κούλογλου θεωρώ ότι θα ήταν καταστροφή οποιοσδήποτε νόμος για τον Τύπο που θα μου καθόριζε ποια είναι τα θέματα της εθνικής ασφαλείας. Θα έχουμε το κράτος να καθορίζει, ποιος είναι δημοσιογράφος και ποιος δεν είναι, τι είναι είδηση και τι δεν είναι.

Σαν τελευταίο σας επιχείρημα το μόνο που φέρατε, ήταν ας έχουμε και κάποια εμπιστοσύνη στους ανθρώπους που είναι σήμερα στην εξουσία αλλά θα σας έλεγα ότι μία κυβέρνηση που το μόνο δημοσιογράφο που ετίμησε είναι εκείνον που θριάμβευσε με το νερό του Καματερού και τον έκανε Υπουργό, εγώ δεν μπορώ να έχω καμία εμπιστοσύνη. Αυτά είχα να πω.

Πρόεδρος: Ευχαριστώ. Αύριο το πρωί με συντονιστή τον Χ. Μπουσμπουρέλη, θα συζητήσουμε τα θέματα «το μέλλον στα μέσα μαζικής επικοινωνίας, τις εξελίξεις στον Τύπο, και τις νέες τεχνολογίες», και το θέμα για «προβλήματα νομοθετικών ρυθμίσεων στον Τύπο, το ραδιόφωνο και την τηλεόραση».

Σάββατο 14 Δεκεμβρίου 1985

ΤΕΛΟΣ ΤΗΣ ΑΠΟΓΕΥΜΑΤΙΝΗΣ ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΗΣ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ **ΠΟΛΙΤΙΚΑ**

Βιβλία που καλύπτουν τα ενδιαφέροντα και τους προβληματισμούς του σύγχρονου πολίτη

ΣΕΙΡΑ: «ΦΙΛΟΣΟΦΟΣ ΛΟΓΟΣ»

- CHARLES KAHN: Ο Αναξιμανδρος και οι απαρχές της ελληνικής κοσμολογίας
- ΔΙΟΝΥΣΙΟΥ ΑΡΕΟΠΑΓΙΤΟΥ: Περί μυστικής θεολογίας
- G.S. KIRK: Ηράκλειτος: Κοσμολογικά αποσπάσματα
- ΠΡΟΚΛΟΥ ΔΙΑΔΟΧΟΥ: Στοιχειώσις Θεολογική

ΣΕΙΡΑ: «ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΣΚΕΨΗ»

- ΝΙΚΟΣ ΠΟΥΛΑΝΤΖΑΣ: Για τον Γκράμσι. Μεταξύ Σαρτρ και Αλτουσέρ
- ΛΟΥΓ' ΑΛΤΟΥΣΕΡ: Στοιχεία αυτοκριτικής
- ΡΑΛΦ ΜΙΛΙΜΠΑΝΤ: Το Κράτος στην καπιταλιστική κοινωνία
- ΤΣ. ΛΟΥΠΟΡΙΝΙ — Ε. ΜΠΑΛΙΜΠΑΡ — Α. ΤΟΖΕΛ: Η κριτική της πολιτικής στον Μαρξ
- ΠΙΕΤΡΟ ΙΝΓΚΡΑΟ: Η κρίση και ο τρίτος δρόμος

ΣΕΙΡΑ: «ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΕΣ ΨΗΦΙΔΕΣ»

- Μ.Ζ. ΚΟΠΙΔΑΚΗΣ: «ΑΡΙΑΔΝΗ». Μία σπουδή στον ερωτικό Σεφέρη
- ΓΙΩΡΓΟΣ ΚΕΧΑΓΙΟΓΛΟΥ: «Εις την οδόν των Φιλελλήνων»
- ΓΙΑΝΝΗΣ ΚΑΛΙΟΡΗΣ: Ο γλωσσικός αφελληνισμός
- ΓΙΩΡΓΟΣ ΚΕΧΑΓΙΟΓΛΟΥ: «Ο έρωτας στα χιόνια» του Αλέξανδρου Παπαδιαμάντη
- ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΑΡΓΥΡΙΟΥ — ΓΙΩΡΓΟΣ ΙΩΑΝΝΟΥ — ΣΤΡΑΤΗΣ ΤΣΙΡΚΑΣ — ΝΤΙΝΟΣ ΧΡΙΣΤΙΑΝΟΠΟΥΛΟΣ: Επτά κείμενα για τον Καββαδία

ΔΟΚΙΜΙΑ • ΜΕΛΕΤΕΣ

- Γ.Δ. ΚΟΝΤΟΓΙΩΡΓΗΣ: Πολιτικό σύστημα και Πολιτική
- ΚΑΤΕΡΙΝΑ ΣΑΙΝ ΜΑΡΤΕΝ: Λαμπράκηδες. Ιστορία μιας γενιάς
- ΥΓΕΙΑ - ΚΟΙΝΩΝΙΑ - ΠΟΛΙΤΙΚΗ: Το συμπόσιο για το ΕΣΥ
- ΑΛΚΗΣ ΡΑΦΤΗΣ: Δημοκρατική διοίκηση επιχειρήσεων
- ΒΑΣΙΛΗΣ ΚΑΡΑΠΟΣΤΟΛΗΣ: Η Αδιαχώρητη Κοινωνία
- ΜΗΤΣΟΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΠΟΥΛΟΣ: Μια συνάντηση. Σεφέρης - Μακρυγιάννης
- ΠΕΤΡΟΣ ΜΑΡΤΙΝΙΔΗΣ: Συνηγορία της παραλογοτεχνίας
- ΑΛΚΗΣ ΡΑΦΤΗΣ: Ο Κόσμος του Ελληνικού χορού

ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

- ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΨΥΧΟΓΙΟΣ: Μεροληπτική κατάθεση
- ΜΗΤΣΟΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΠΟΥΛΟΣ: Φύλλα - φτερά
- ΣΠΥΡΟΣ ΚΑΒΟΥΝΙΔΗΣ: Λεπτομέρειες
- ΑΛΚΗΣ ΡΑΦΤΗΣ: Η εργασία στην ποίηση

ΛΕΥΚΩΜΑΤΑ

- «ΚΑΤΙ ΤΟ ΩΡΑΙΟΝ»
- ΑΡΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗΣ: Τα παλιά αθηναϊκά σπιτία
- ΓΙΑΝΝΗΣ ΙΩΑΝΝΟΥ: Ο Τρίτος Δρόμος
- ΓΙΑΝΝΗΣ ΚΑΛΑΪΤΖΗΣ: Τσιγγάνικη Ορχήστρα
- Ν. ΣΗΦΟΥΝΑΚΗΣ — ΝΤ. ΠΑΠΑΓΩΑΝΝΟΥ: Τα λιθόστρωτα της Λέσβου

ΒΙΒΛΙΑ ΓΙΑ ΠΑΙΔΙΑ

- ΜΙΛΤΟΣ ΣΚΟΥΡΑΣ: Ιστορία μιας γραμμής

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ: ΔΕΙΝΟΚΡΑΤΟΥΣ 131, ΑΘΗΝΑ 115-21, ΤΗΛ. 72.29.237

Φωτογραφία από το αρχείο του Αθηναϊκού Πρακτορείου.

Κυριακή 15 Δεκεμβρίου 1986
πρωινή συνεδρίαση

Το μέλλον στα Μέσα Μαζικής Επικοινωνίας

Α. Εξελίξεις στον Τύπο.

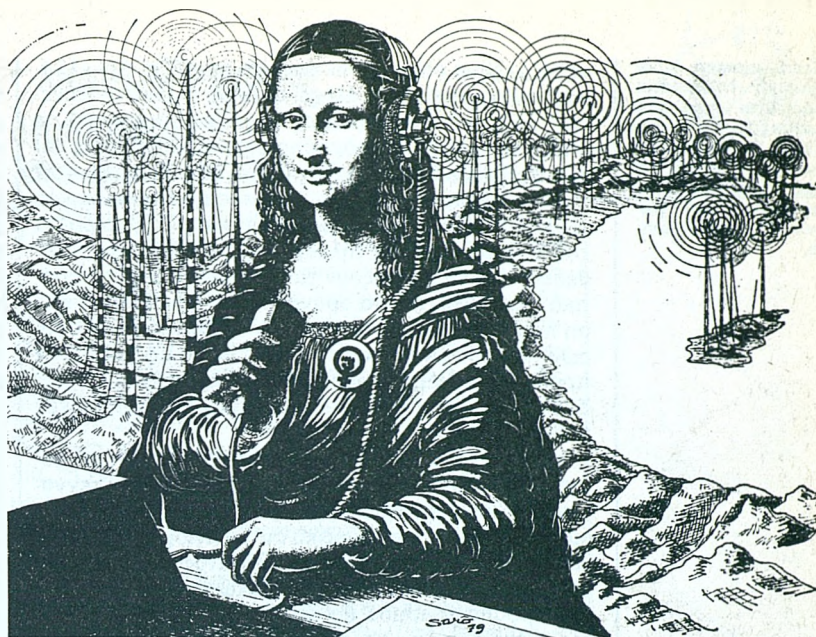
Νέες τεχνολογίες

Β. Αναγκαιότητα μεταρρυθμίσεων
στο Ραδιόφωνο και την Τηλεόραση

Γ. Τύπος, Ραδιόφωνο και Τηλεόραση:
Προβλήματα νομοθετικών ρυθμίσεων

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Χάρης Μπουσμπουρέλης

ΕΙΣΗΓΗΤΕΣ: Γιώργος Στεφανάκης
Γιάννης Φαρμάκης
Στέλιος Κούλογλου
Νίκος Αλιβιζάτος
Νίκος Κωνσταντόπουλος
Αντώνης Βγόντζας

DESSIN : SARO.

Πρόεδρος: Αρχίζει η Συνεδρίαση. Σήμερα στη δεύτερη μέρα αυτής της συζητήσεως για το Τύπο και ραδιοτηλεόραση, έχουμε να κουβεντιάσουμε για το μέλλον στα μέσα μαζικής επικοινωνίας. Θα ξεκινήσει ο κ. Στεφανάκης, με μια εισήγηση για τα επερχόμενα κυρίως για τη δορυφορική τηλεόραση. Ο κ. Γ. Φαρμάκης θα μας πει πως εφαρμόστηκε η καινούργια τεχνολογία και από τον ίδιο στη «Λιμπερασιόν» και μερικές άλλες εφημερίδες στο Παρίσι, ο κ. Κούλογλου θα συνεχίσει πάνω στο ίδιο θέμα και μετά θα περάσουμε στη νομική πλευρά του προβλήματος δηλαδή θα συζητήσουμε για τα προβλήματα των νομοθετικών ρυθμίσεων.

Στο δεύτερο αυτό μέρος θα μιλήσουν ο κ. Αλιβιζάτος και ο κ. Κωνσταντόπουλος, και ελπίζουμε οι εισηγήσεις τους να είναι αρκετά σύντομες ώστε να υπάρξει χρόνος μετά για συζήτηση. 14.45 θα είναι η τελευταία ομιλία, ούτως ώστε 15.00 να έχουμε τελειώσει γιατί οι περισσότεροι από τους ομιλητές έχουν και άλλες υποχρεώσεις εν συνεχεία. Λοιπόν ο κ. Στεφανάκης.

ΓΙΩΡΓΟΣ ΣΤΕΦΑΝΑΚΗΣ

Η ελληνική τηλεόραση πρέπει να διασώσει την παράδοσή μας

Σε μένα έπεσε ο κλήρος να αρχίσω τη σημερινή κουβέντα. Το θέμα που έχω διαλέξει ή μάλλον μου ζητήθηκε να σχολιάσω είναι «Η διασυνοριακή ή δορυφορική τηλεόραση». Θέμα πολυσύνθετο και πολύπλοκο, αν σκεφτεί κανείς ότι το πράσινο βιβλίο της ΕΟΚ είναι περίπου 400 σελίδες, οι επιμέρους εισηγήσεις ξεπερνάνε όλες μαζί άλλες χίλιες, τα τεχνικά θέματα τεράστια και πολυακανα 1. αντιστοίχα νομικά.

Συνεπώς τώρα μέσα σ' ένα επτάλεπτο ή δεκάλεπτο το πολύ που θα μιλήσω, νομίζω ότι μόλις και μετά βίας προλαβαίνω να σκιαγραφήσω μια πραγματικότητα που επέρχεται και για να μην είναι πάρα πολύ πληκτική η ομιλία θα την διανθίσω και με μερικές ματιές, του εσωτερικού μας τηλεοπτικού βίου.

Η διασυνοριακή τηλεόραση μας χτυπά την πόρτα, ένα ελπιδοφόρο πλησίασμα των λαών, αρχίζει να σχεδιάζεται με μεθοδικότητα από δυτικοευρωπαϊκά επιτελεία, με απότερο στόχο ο ευρωπαίος πολίτης πέρα από την εθνική του συνείδηση να αποκτήσει μία ευρύτερη αντίληψη και μια οικουμενική αγωνία για τον πλανήτη μας.

Εμείς όμως βρισκόμαστε αλλού και είμαστε πολύ καχύποπτοι για κάθε χτύπημα, στη ραδιοτηλεοπτική μας πόρτα. Καχύποπτοι επίσης είμαστε και για κάθε άνοιγμα. Η τηλεοπτική μας ζωή χωλαίνει όσο και η πολιτική. Παρουσιάζει ισοδύναμα εκφυλιστικά φαινόμενα και διαιωνίζει το διχαστικό κλίμα που υπηρετεί τις κομματικές πελατείες των μεγάλων παρατάξεων. Έτσι κρίθηκε το τελευταίο άνοιγμα, το πρόσφατο που είδαμε να καταρρέει πριν από λίγο καιρό, υπέρμετρα αντιπολιτευτικό, και αποσταθεροποιητικό, οι λέξεις αυτές δεν είναι δικές μου.

Η αντικειμενικότητα και ο πλουραλισμός με τη σημερινή κρατική αντίληψη, —όταν λέω σημερινή δεν σημαίνει ότι δεν είναι και χθεσινή—, πετυχαίνεται μόνο όταν προβάλλεται και υπερβάλλεται το κυβερνητικό έργο και ταυτόχρονα υποβιβάζεται διαβάλλεται και στρεβλώνεται το έργο όλων των άλλων. Οι εξαγγελίες περί ελευθεροκοινωνίες ελευθερολογίες και αποχής της κυβέρνησης από τα μέσα μαζικής επικοινωνίας και όλες οι παρεχόμενες άνωθεν εγγυήσεις, αποδείχθηκαν ανεφώλεια έπη, κατά το κοινώς λεγόμενο αέρας φρέσκος.

Οι ΕΡΤικοί σταθμοί, ο πρώτος σαν ανώνυμη εταιρεία, ο δεύτερος ως υπηρεσία αποκεντρωμένη από το υπουργείο Προεδρίας, σύμφωνα με το νομικό χαρακτηρισμό συνέχισαν να παίζουν τη θεία κωμωδία του Δάντη, ως φαρσοκωμωδία ετεροχρονισμένη, και τούτο διότι ο Δάντης δρομολόγησε την πορεία του από την κόλαση στο καθαρτήριο με τέρμα τον παράδεισο. Τα δικά μας τα κανάλια ξεκινούν με κάθε καινούργια διοίκηση από τον παράδεισο παραμένουν για λίγο στην κόλαση, και καταλήγουν, στο καθαρτήριο όπου λαμβάνουν ανάλογα συγχωροχάρτια ευτελή ή αντίστοιχα πολυτελείας.

Συζητούμε χρόνια σε ημερίδες, επισημαίνουμε ατέλειες προβλήματα που πρέπει να επιλυθούν το ταχύτερο. Αλλά έχω την εντύπωση ότι όλοι ομιλούμε εις ώτα μη ακουόντων. Μας φταίει τότε ο νόμος, πότε η διάταξη του Συντάγματος, πότε η χουντογέννηση της ελληνικής ραδιοτηλεόρασης, και πότε ο κομματικός αντίπαλος, που υπονομεύει πάντοτε τις εκάστοτε κυβερνητικές προσπάθειες.

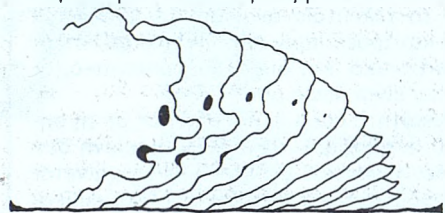
Στην ουσία τα μεγάλα κόμματα συντελούν διαμαρτυρόμενα στην ιδιοποίηση και χειραγώγηση της ενημέρωσης και δεν θα ήταν καθόλου υπερβολικό να υπενθυμίσουμε πως η ακριβόλογη φράση ενός Άγγλου συγγραφέα, του Τόμας Ούλε, πριν από 250 χρόνια περίπου, πως τη σήμερα ημέρα «η αλήθεια είναι το πιο σπουδαίο νέο», το πιο περιφρονημένο νέο, γί-

Η διασυνοριακή ή δορυφορική τηλεόραση εντάσσεται μέσα στη δημιουργία μιας ευρωπαϊκής τεχνολογικής κοινότητας, ικανής να δώσει απάντηση στον αμερικανικό και γιαπωνέζικο ανταγωνισμό.

νεταί ολοένα και πιο επίκαιρη και αποδίδει την ελληνική πραγματικότητα. Μέχρι σήμερα η μόνη συναινετική πολιτική που απέδωσε λαμπρούς καρπούς, υπήρξε της αποπληροφόρησης της παραπλάνησης και των διαψεύσεων. Στο ψεύδος όλοι είμεθα σύμφωνοι!

Ενώ καλούμεθα σήμερα με αυτές τις τεχνολογικές εξελίξεις να πάρουμε μέρος πανέτοιμοι στη μοιρασιά της διεθνοποιημένης τηλεόρασης, να υποστηρίξουμε θέσεις που διασφαλίζουν τα δικαιώματά μας πνευματικά, εμπορικά, και να αμυνθούμε στη μεγάλη επίθεση που θα εξαμολύσουν για την κατάκτηση των αγορών τηλεοπτικών και άλλων με διαφημιζόμενα προϊόντα οι βιομηχανικοί κύκλοι της Ευρώπης, εμείς δυστυχώς καταγινόμεθα με βεγγαλικά και φραστικές τρακατρούκες.

Η διασυνοριακή ή δορυφορική τηλεόραση εντάσσεται μέσα στη δημιουργία μιας ευρωπαϊκής τεχνολογικής κοινότητας, ικανής να δώσει απάντηση στον αμερικανικό και γιαπωνέζικο ανταγωνισμό. Σύμφωνα με την εισήγηση του Μισέλ Πονιατόφσκι, μέχρι το 1988, τουλάχιστον το 6% των πιστώσεων του κοινοτικού προϋπολογισμού θα πρέπει να διατίθεται στον τομέα της έρευνας και της τεχνολογίας. Το τεχνολογικό μέλλον της Ευρώπης είναι επισφαλές. Αν οι Ευρωπαίοι δεν αφυπνιστούν μ' αυτές τις αλλαγές που προδιαγράφουν τις δομές και τάσεις της νέας βιομηχανικής επανάστασης η μοίρα τους θα είναι να γίνουν είτε αποικία των Ηνωμένων Πολιτειών είτε της Ιαπωνίας, μ' όλες τις οικονομικές συνέπειες που συνεπάγεται μία τέτοια εξέλιξη.

Γι' αυτό το λόγο πολλά κράτη μέλη της Κοινότητας έχουν αποφασίσει την εκπόνηση προγραμμάτων της τάξεως των δισεκατομμυρίων για την εφεύρεση και κατασκευή δορυφόρων όπως οι απ' ευθείας εκπομπής δορυφόροι DBC. Το πολυθρύλητο πρόγραμμα 'Ολυμπος, σήμερα έχει εγκαταλειφθεί ως πολύπλοκο και αλυσιτελές. Οι αρμόδιες επιτροπές της ΕΟΚ λαμβάνοντας υπόψη τα προγράμματα στον τομέα των επικοινωνιών, ξεκινούν από τη σκέψη ότι ένας αποδοτικός για το μέλλον εξοπλισμός της Ευρώπης στον τομέα αυτό πρέπει να γίνει με βάση ένα ενσωματωμένο δίκτυο καλωδιακής σύνδεσης για ευρεία περιοχή και παράλληλη χρήση τηλεπικοινωνιών, ή τηλεπικοινωνιακών δορυφόρων. Έτσι, όλα δείχνουν πως οδηγούμεθα με ταχύ βήμα στην τεχνοποίηση των τηλεοπτικών εκπομπών με τη χρήση των απ' ευθείας εκπεμπομένων δορυφόρων. Και η δορυφορική δημοκρατία δεν αποτελεί προφητεία ανέφικτη, αλλά ίσως μια αυριανή πραγματικότητα!

Τα άρθρα 59 και 62 της συνθήκης της Ρώμης έχουν σαν στόχο τη δημιουργία μιας κοινής αγοράς υπηρεσιών. Δεν θα υπεισέλθω μέσα στα βασανιστικά αυτά θέματα. Απλούστατα θα θίξω μερικά πράγματα που έχουν σχέση με το αν μπορούμε εμείς σήμερα με το ισχύον καθεστώς να εμποδίσουμε εδώ την ίδρυση των τηλεοπτικών σταθμών ή πως θα αντιμετωπίσουμε με τις εκπομπές που θα μας έρθουν από τους δορυφόρους.

Το άρθρο 59 συγκεκριμένα, ζητεί να καταργηθούν οι περιορισμοί στην ελευθερία παροχής μέσα στην Κοινότητα, και το άρθρο 62 απαγορεύει τη θέσπιση νέων περιορισμών. Οι διατάξεις αυτές ισχύουν και για τηλεοπτικά σήματα σύμφωνα με απόφαση του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου.

Γενικά πάντως κάθε περιορισμός στην ελευθερία της ραδιοηλεκτρικής μετάδοσης μέσω των συνόρων των κρατών μελών, είναι αντίθετος στην ευρωπαϊκή νομοθεσία. Οι εξαιρέσεις από την αρχή επιτρέπονται μόνο για λόγους τάξης, δημοσίας ασφάλειας, και υγείας. Αυτό αναφέρεται στα άρθρα 55 και 56. Μπροστά σε αυτή την πραγματικότητα εμείς κφεύουμε να απουσιάζουμε από τη διεθνή αναμέτρηση. Το πράσινο βιβλίο που συνυπογράφεται από τα μέλη της ΕΟΚ προσπαθεί να αποδείξει ότι η ραδιοηλεκτρική αποτελεί καθαρή εμπορική δραστηριότητα και δεν είναι δεκτός κανένας περιορισμός εκ μέρους οιαδήποτε κράτους.

Συνεπώς με αυτή τη συλλογιστική δεν τίθεται φραγμός σε κανέναν ιδιώτη να ιδρύσει ιδιωτικό ραδιοηλεκτρικό σταθμό, όπως δεν μπορεί να του απαγορευθεί η ίδρυση οιασδήποτε άλλης εμπορικής επιχείρησης. Υπάρχει βέβαια σε αυτό το συλλογισμό ο αντίλογος. Το κείμενο της συνθήκης της ΕΟΚ, ο όρος, «erwerbtätigkeiten» σημαίνει κερδοσκοπικές δραστηριότητες και όχι επαγγελματικές δραστηριότητες. Δεν έχει ξεκαθαριστεί ακόμα αν η διατύπωση αυτή του πράσινου βιβλίου, είναι εσφαλμένη ή ορθή.

Επίσης, το γεγονός ότι οι δραστηριότητες των ραδιοηλεκτρικών οργανισμών παρέχονται επ' αμοιβή, και άρα πρόκειται για κερδοσκοπικές ιδιωτικές επιχειρήσεις και όχι για κρατικές δεν ευσταθεί, διότι πλήθος κρατικών δραστηριοτήτων παρέχονται επ' αμοιβή χωρίς αυτό να τις ιδιωτικοποιεί, όπως τα ταχυδρομεία, ο ηλεκτρισμός, ο σιδηρόδρομος και άλλες υπηρεσίες του Δημοσίου.

Το ίδιο το κράτος όμως παρέχει τις υπηρεσίες επ' αμοιβή χωρίς να χαρακτηρίζεται ως εκ τούτου ιδιωτική επιχείρηση. Οι πολίτες καταβάλλουν φόρους όχι χαριστικώς, αλλά διότι το κράτος τους παρέχει τη δημοσία τάξη, την εθνική ασφάλεια και οτιδήποτε άλλο.

Επομένως το επιχείρημα της παροχής τηλεοπτικών προγραμμάτων επ' αμοιβή δεν δικαιολογεί με κανέναν τρόπο το χαρακτήρα του ραδιοηλεκτρικού οργανισμού ως καθαρή ιδιωτική επιχείρηση.

Ωστόσο, η Ελλάδα δεν θα μπορέσει να αποτρέψει την απελευθέρωση των μέσων μαζικής επικοινωνίας, είτε με τη μορφή της αποκρτικοποίησης, είτε με τη μικτή μορφή, δηλαδή τη συμμετοχή του ιδιωτικού κεφαλαίου, και της δημόσιας επιχείρησης και τούτο δεν μπορεί να το κάνει, ούτε να εμποδίσει τη δημιουργία νέων καναλιών, ιδιωτικών ή μεικτών κάτω από το σημερινό συνταγματικό καθεστώς όπου το κράτος εποπτεύει τα μέσα μαζικής επικοινωνίας.

Ήδη τα κράτη - μέλη της Κοινότητας προσπαθούν να επιλύσουν τα πρώτα νομοθετικά προβλήματα. Εμείς όπως συνήθως απουσιάζουμε. Τα πρώτα θέματα τα οποία συζητήθηκαν τη χρονιά που πέρασε ήταν ο τομέας της διαφήμισης, ο τομέας των πνευματικών δικαιωμάτων, το θέμα της προστασίας του ατόμου και της ελευθερίας, και της προστασίας των ανηλίκων. Το τρίτο σκέλος δεν θα το θίξω καθόλου. Την απάντηση που είχαμε δώσει την ξέρουν καλύτερα οι νομικοί. Προσφεύγουμε στις γενικές αρχές δηλαδή στο άρθρο 59 του Αστικού Κώδικα «περί προστασίας της προσωπικότητας» και αποφύγαμε να κάνουμε καινούργια πρόταση. Όχι ότι κάναμε ενδιαφέρουσες προτάσεις ως προς τους άλλους τομείς, αλλά από κάπου θα πρέπει η δορυφορική τηλεόραση να ξεκινήσει. Η διαφήμιση είναι καυτό θέμα διότι άπτεται πολλών και μεγάλων συμφερόντων. Το πράγμα δεν είναι καθόλου εύκολο. Σας αναφέρω επιτροχάδην ότι στη Γαλλία υπάρχει ολόκληρη νομοθεσία απαγορευτική για διαφημίσεις, κάθε κράτος έχει προσαρμόσει το είδος ανάλογα με τις εκάστοτε συνθήκες, ως πάrouμε παράδειγμα με το κρασί, στην Ιαπωνία διαφημίζεται μετά τις 9.30, η μπύρα στην Ιρλανδία μετά τις 7.30, τα

οιοπνευματώδη δεν ξέρω αν διαφημίζονται καθόλου στη Γαλλία και γενικά σε όλες τις τηλεοράσεις υπάρχουν κάποιες ζώνες απαγορευτικές. Το πιο γνωστό παράδειγμα σε μας είναι το θέμα του καπνού, το τσιγάρο, που σχεδόν όλες οι ευρωπαϊκές τηλεοράσεις το έχουν αποκλείσει από τις διαφημιστικές ζωές.

Πάνω λοιπόν σ' αυτόν τον τομέα, γίνονται πάρα πολλές προτάσεις και ρυθμίσεις, ώστε να υπάρχει ένας ενιαίος θα λέγαμε διαφημιστικός κώδικας που θα επιτρέψει τη λειτουργία της δορυφορικής TV. Το δεύτερο πρόβλημα, το οποίο είναι πάρα πολύ μεγάλο και θα πρέπει να είμαστε και εμείς ιδιαίτερα ευαίσθητοι, διότι μπορεί να μην εξάγουμε ανταγωνιστικά προϊόντα, αλλά τουλάχιστον πνευματικά προϊόντα ακόμη εξάγουμε, παράδειγμα στη μουσική έχουμε μια ενδιαφέρουσα παρουσία. Δημιουργείται σήμερα ένα τεράστιο πρόβλημα, στο χώρο της πνευματικής ιδιοκτησίας, διότι τα κράτη - μέλη της ΕΟΚ προτείνουν ως λύση τη νομική, υποχρεωτική άδεια. Αυτό σημαίνει δηλαδή ότι υπάρχει η δυνατότητα αμέσως μετά τη δημοσιοποίηση του πρωτότυπου έργου και υπάρχει και ένα άλλο πρόβλημα, το κατά πόσον θεωρείται και τι πρωτότυπο και πότε αρχίζει η δημόσια εκτέλεση, δηλαδή να μεταδίδεται και μέσω πια του δορυφόρου ή οπουδήποτε αλλού, χωρίς την άδεια του δημιουργού. Τι θα γίνει εν προκειμένω με την αναπαραγωγή της συναυλίας του Χατζιδάκι ή του Θεοδωράκη. Προς τα πού θα στραφεί η ΕΡΤ να ζητήσει την αποζημίωση.

Δεν θα σας κουράσω καθόλου με τεχνικά, θέματα ούτε με νομικισμούς. Θα περάσω καθαρά στον επίλογο, στις κάποιες συγκεκριμένες προτάσεις που θα δικαιολογούσαν την παρουσία μας στο διεθνές στερέωμα. Οι προτάσεις είναι ότι πρέπει το ταχύτερον να εκσυγχρονιστεί η νομοθεσία. Όταν λέω να εκσυγχρονισθεί η νομοθεσία, δεν λέω σε καμία περίπτωση ότι πρέπει ο δόθεν επάρατος νόμος 230 να φύγει, να τον αλλάξουμε, να κάνουμε νέο φορέα και όλες αυτές τις σαχλαμάρες που ακούμε κατά καιρούς από τα μεγάλα κόμματα. Οι νόμοι θέλουν τη συμπλήρωση γιατί γερνούν και θα πρέπει τουλάχιστον η ΕΡΤ-1, να αποκτήσει μια ολοκλήρωση του καταστατικού της, να αλλάξει το γενικό της κανονισμό, ώστε να μπορέσει να πορευτεί με τις νέες τεχνολογίες. Η ΕΡΤ-2 θέλει γκρέμισμα. Το μεταβατικό της στάδιο επιβεβαιώνει το ρητό ουδέν μονιμότερον του προσωρινού. Αυτή η αθλιότητα η νομική που διέπει σήμερα το κανάλι, πιστεύω ότι κάποια στιγμή θα ανησυχήσει τους κρατούντες τους σημερινούς ή τους αυριανούς, για να περάσει και εκείνη σε μια μορφή σύγχρονης, δημόσιας επιχείρησης, όπου η εμπειρία της ΕΡΤ θα την προστατεύσει από περιττά ολισθήματα.

Τέλος, τα κανάλια, οφείλουν σε συνδυασμό με το υπουργείο Πολιτισμού, Τεχνολογίας και Ερευνών, να θεσπίσουν από τώρα μια Επιτροπή για τα τρία θέματα τα οποία ήδη προέφερα, ώστε να μπορέσουμε να περιφρουρήσουμε μαζί με την πνευματική ιδιοκτησία και αυτό που λέμε εθνική μας ταυτότητα, διότι είμαστε μεν στην ΕΟΚ, αύριο δεν ξέρω τι θα είναι η ΕΟΚ και τι οικουμενισμός θα τη διατρέξει, αλλά θα πρέπει κάτω από οποιεσδήποτε συνθήκες, η Ελλάδα και η ελληνική τηλεόραση, διότι αυτός είναι ο σημερινός πρεσβευτής μας προς τα έξω, να επιζηήσει, να επιβιώσει και τουλάχιστον αν μη τι άλλο, να διασώσει την παράδοσή μας. Ευχαριστώ.

Πρόεδρος: Μετά την εισήγηση του κ. Στεφανήκη που είχε σαν κύριο άξονα την τηλεόραση, θα πάμε στον Τύπο, δηλαδή ο κ. Φαρμάκης θα μας πει πως έχουν εφαρμοσθεί αυτές οι καινούργιες τεχνολογίες, ήδη και κυρίως στη Γαλλία.

ΓΙΑΝΝΗΣ ΦΑΡΜΑΚΗΣ

Multimédia:

Μια άλλη αντίληψη του Τύπου

Το 1956 ο Φριτς Λανγκ μεταφέρει στην οθόνη την ιστορία της διαδοχής, στους κόλπους ενός τραστ multimédia. Οι διευθυντές ενός φωτογραφικού πρακτορείου, μιας εφημερίδας, ενός πρακτορείου ειδήσεων και ενός καναλιού τηλεόρασης, τσακώνονται για το ποιος θα το κληρονομήσει. Για τον Λανγκ δεν υπάρχει κανένας δισταγμός. Νικητής αυτού του δημοσιογραφικού ματς είναι η τηλεόραση. Τριάντα χρόνια αργότερα αυτό το φιλμ, μένει τελείως επίκαιρο. Πράγματι μπορούμε να διαπιστώσουμε ότι στη Γαλλία, τα τελευταία 10 χρόνια, περίοδος που ταυτίζεται με τη μαζική εξάπλωση της τηλεοράσεως και των αλλων μαζικών μέσων επικοινωνίας, ο καθημερινός Τύπος έχασε 12% των αναγνωστών του, περνώντας από 10.500.000 σε 9.230.000 φύλλα ημερησίως. Μια έρευνα που έγινε για λογαριασμό του Υπουργείου Πολιτισμού, δείχνει ότι η αναλογία των Γάλλων που διαβάζουν μια εφημερίδα, πέρασε από 55% σε 46% μέσα στα τελευταία 8 χρόνια.

Ταυτόχρονα σε σύνολο 6,5 δισεκατομμυρίων γαλλικών φράγκων που επενδύθηκαν συνολικά στις διάφορες διαφημιστικές καμπάνιες, ο Τύπος εισέπραξε 54,5% έναντι 77% το 1968. Διαφορά που πήγε σε όφελος της τηλεόρασης. Η κρίση αυτή, επέβαλε στα επιτελεία των διαφόρων εφημερίδων, να ξαναδοούν τη στρατηγική τους τόσο από μεριά δημοσιογραφική όσο και από μεριά διαχείρισης.

Ανάμεσα σε όλες τις γαλλικές εφημερίδες —ελλειμματικές και με πτώση αναγνωστικού κοινού— διάλεξα να σας μιλήσω για δύο: για τη Libération και για τη Monde. Για την πρώτη, επειδή από το 1981 γίνεται η μόνη καθημερινή εφημερίδα που έχει αύξηση αναγνωστικού κοινού 45% για το 1981. Ενώ από τότε και μέχρι σήμερα, ανάμεσα σε 20-25% ετησίως. Στη Γαλλία όλος ο κόσμος μιλάει για το «φαινόμενο Libération».

Για τη Monde επειδή αντιπροσωπεύει αυτό που μπορούμε να ονομάσουμε μία «έγκυρη εφημερίδα διεθνούς φήμης».

- Στις 21 του Φλεβάρη 1981: η ομάδα της Libération με κυκλοφορία την εποχή εκείνη 30-35.000 φύλλα την ημέρα, και με 100 περίπου δημοσιογράφους και τεχνικούς, αποφασίζει σε γενική συνέλευση, μπροστά στο τεράστιο έλλειμμα (γύρω στα 12.000.000 φράγκα), να υποστηρίξει τη θέση της διευθυνσής της που ήταν το σταμάτημα της έκδοσης της εφημερίδας για τρεις μήνες. Διάστημα που θα χρησιμοποιούσαν για την επεξεργασία μιας καινούργιας φόρμουλας, μιας νέας στρατηγικής, και με ανακατατάξεις στο προσωπικό.

- Το Μάη 1981: επανεκδίδεται η Libération «νέα φόρμουλα». Τι συνέβει στους τρεις αυτούς μήνες;

- Παίρνοντας υπόψη την επίδραση της έγχρωμης τηλεόρασης στο γαλλικό κοινό και στην τηλεοπτική δημοσιογραφία, η Διεύθυνση αποφάσισε την αλλαγή της μακέτας. Νέα μακέτα λοιπόν, στηριγμένη σε ένα κυρίαρχο ρόλο της φωτογραφίας και του οπτικού εφέ. Με αποτέλεσμα να επανδρωθεί το φωτογραφικό τμήμα με ρεπόρτερς και ηλεκτρονικό αρχείο. Ένταξη του στην αρχισυνταξία και το σπουδαιότερο, δημιουργία θέσης «καλλιτεχνικού διευθυντή» ο οποίος μαζί με τον αρχισυντάκτη αποφασίζει καθημερινά για την εμφάνιση και το περιεχόμενο της εφημερίδας.

- Δεύτερη αλλαγή, ήταν η δημιουργία ενός τμήματος τηλεόρασης. Μια ομάδα δημοσιογράφων, ανέλαβε τη δημιουργία εκπομπών στην τηλεόραση, με έμ-

Η ύπαρξη κοινών χώρων όπου συγκατοικούν και συναγωνίζονται όλες οι μορφές δημοσιογραφίας, όλες οι δραστηριότητες επικοινωνίας, δεν προσφέρει μόνο ένα οικονομικό όφελος, αλλά παράγει μια άλλη αντίληψη μια άλλης κουλτούρας του Τύπου.

φαση σε θέματα που η Libération είχε τη δική της οπτική. Δηλαδή τη μουσική, τα πολιτικά θέματα, τα σπορ και ιδιαίτερα τα κοινωνικά. Σκοπός του τμήματος αυτού είναι, σε περίπτωση κατά την οποία από τη γαλλική νομοθεσία επιτραπεί η ιδιωτική τηλεόραση, η Libération να έχει το δικό της κανάλι. Είναι πράγμα το οποίο πιθανώς να γίνει μέσα στο '86.

● Τρίτη αλλαγή ήταν η εισαγωγή της πληροφορικής στη σύνταξη. Στην αρχή, κάναμε διάφορους πειραματισμούς, όσον αφορά το φεστιβάλ στις Κάννες και τους Ολυμπιακούς Αγώνες στο Λος Άντζελες, όπου μια ομάδα δημοσιογράφων μαζί με τεχνικούς, πήγαν και στις Κάννες και στο Λος Άντζελες. Η σύνταξη και η στοιχειοθέτηση των κειμένων έγινε επιτόπου και οι σελίδες στάλθηκαν είτε τηλεφωνικά είτε μέσω δορυφόρου στα κεντρικά γραφεία της Libération στο Παρίσι για να πάνε στη συνέχεια στο τυπογραφείο.

● Η δημιουργία ραδιοφωνικού σταθμού με φλας ειδήσεων και μουσική (το ροκ, η τζαζ) και

● η δημιουργία vidéotext. Εδώ θα κάνω μια παρένθεση και θα σας μιλήσω λίγο για το vidéotext γιατί πιθανόν ορισμένοι να μην γνωρίζουν καθόλου περί τίνος πρόκειται. Το vidéotext είναι η τεχνική που μας επιτρέπει να βλέπουμε σε μια οθόνη τηλεόρασης στο σπίτι μας, κείμενα και φωτογραφίες που βρίσκονται στοκαρισμένα σε ένα απομακρυσμένο ηλεκτρονικό υπολογιστή. Έχουμε δύο ειδών vidéotext: Το teletext και το videotext interactif. Το teletext είναι είδος videotext όπου όλοι οι χρήστες δέχονται τις ίδιες πληροφορίες, χωρίς να έχουν δυνατότητα επέμβασης στον ηλεκτρονικό πομπό. Στο videotext interactif υπάρχει διάλογος ανάμεσα στο χρήστη και στον κεντρικό υπολογιστή, διάλογος τελείως προσωπικός. Π.χ. από το σπίτι σας διαθέτοντας μια μικρή οθόνη, ένα τερματικό vidéotext μπορείτε να κρατήσετε μια θέση αεροπλάνου, να απαντήσετε σε μια αγγελία, να κρατήσετε μια θέση σε ένα ξενοδοχείο, κτλ.

Το τμήμα vidéotext της Libération παράγει καθημερινά δεκάδες σελίδων οθόνες, με ένα φλας ειδήσεων γύρω στις 10 σελίδες, τα προγράμματα τηλεόρασης, κινηματογράφου, συναυλιών, κτλ. Το ισχυρό του σημείο (στην Ελλάδα δυστυχώς δεν υπάρχει καθόλου) είναι οι μικρές αγγελίες — για συναντήσεις, βραδινές εξόδους κτλ. μέσω του ηλεκτρονικού ταχυδρομείου, (δηλαδή, ο κάθε χρήστης από το σπίτι του μπορεί να γράφει την αγγελία που θέλει, χρησιμοποιώντας τα λόγια που θέλει, χωρίς κανείς να ξέρει ποιος είναι, ούτε που μένει και να πάρει την απάντηση από οποιονδήποτε άλλο τηλεθεατή που ενδιαφέρεται να συναντηθούν στις 10 ή 11 το βράδυ). Χρησιμοποιώντας λοιπόν τις αγγελίες «chéries», η Libération κατάφερε σε 4 μήνες να έχει ένα κέρδος, μόνο από τις μικρές αγγελίες γύρω στις 600.000 φράγκα το μήνα.

Όσον αφορά τη Monde τα προβλήματα είναι πιο πολύπλοκα. Η Monde είναι μια εφημερίδα, η οποία το 1984, με τους τελευταίους αριθμούς που διαθέτουμε, πουλάει καθημερινά γύρω στις 385.000 φύλλα, είχε μια πτώση συνεχή από το 1980 γύρω στο 5% και ταυτόχρονα μια πτώση όσον αφορά τη διαφήμιση και τις μικρές αγγελίες. Αποτέλεσμα, ήταν να βρεθεί το 1984 με ένα καταστροφικό έλλειμμα που αυτή τη στιγμή κοιτάζουν να το εξαλείψουν. Το ισχυρό σημείο της Monde, είναι όπως όλος ο κόσμος ξέρει, η πιστότητα, η εγκυρότητα των ειδήσεών της. Το 1982 αποφασίσανε λοιπόν να κάνουν ένα ηλεκτρονικό αρχείο, μια τράπεζα δεδομένων, όπου θα περάσουν όλες τις ειδήσεις που κάθε μέρα βρίσκουμε στη Monde. Αυτό αφορά το 60% της ύλης αφού αφαιρέσουμε τις αγγελίες και τις διαφημίσεις και περιέχει όλα τα άρθρα που είναι υπογραμμένα, όλες τις κριτικές βιβλίων, φιλμ, συναυλιών και διαφόρων θεαμάτων όπως και 10.000 διευθύνσεις εταιριών, οργανισμών και

διαφόρων ινστιτούτων γαλλικών, έτσι ώστε όποιος θέλει μια πληροφορία, να μπορεί να την πάρει αφού πληρώσει βέβαια.

Τα ηλεκτρονικά αρχεία της Monde αυτή τη στιγμή, μπορούν να τα χρησιμοποιήσουν όλοι οι δημοσιογράφοι της Monde. Το πρωτότυπο που έκανε η Monde ήταν ότι το 1983 παράλληλα με τη βάση δεδομένων που είχε αρχίσει να αναπτύσσει από το 1982 αποφάσισε να κάνει ένα εξειδικευμένο πρόγραμμα, μια εξειδικευμένη βάση δεδομένων, όσον αφορά τη σοβιετολογία δηλαδή ένα ειδικό πρόγραμμα το οποίο μπορεί να δώσει απαντήσεις σε όλες τις ερωτήσεις του τύπου: «θα ήθελα να ήξερα ο τάδε που ήταν ή τι έκανε» ή «από ποιους οργανισμούς πέρασε» ή «με ποιον συναντήθηκε, μεταξύ 1960-64».

Η εξειδικευμένη βάση αυτής της Monde έχει περάσει στο στάδιο εμπορικής εκμετάλλευσης από τον περασμένο Μάη. Αυτό σημαίνει ότι ο οποιοσδήποτε Γάλλος που διαθέτει ένα τερματικό vidéotext στο σπίτι του (τα τερματικά vidéotext τα νοικιάζει ο ΟΤΕ έναντι 70 φράγκων το μήνα), μπορεί από τη στιγμή που δίνει μια μηνιαία συνδρομή στη Monde να ανατρέξει όσες φορές θέλει στον ηλεκτρονικό υπολογιστή, όπου βρίσκονται όλα τα στοιχεία που αφορούν στη σοβιετολογία.

Αυτά είναι τα δύο βασικά παραδείγματα εφημερίδων που περάσανε στο multimédia για να μπορέσουν να βρουν μια λύση στα προβλήματα που υπάρχουν και υπήρχαν στο γαλλικό Τύπο. Υπάρχουν βέβαια και όλες οι άλλες εφημερίδες οι οποίες κινούνται στα ίδια σχεδόν κανάλια.

Η ύπαρξη κοινών χώρων όπου συγκατοικούν και συναγωνίζονται όλες οι μορφές δημοσιογραφίας, όλες οι δραστηριότητες επικοινωνίας, δεν προσφέρει μόνο ένα οικονομικό όφελος, αλλά παράγει μια άλλη αντίληψη μια άλλης κουλτούρας του Τύπου.

Το Multimédia απαιτούν δημοσιογράφους που θα ξέρουν πράγματι και με επαγγελματικό τρόπο να χρησιμοποιούν όλες αυτές τις μορφές επικοινωνίας. Κάθε μέσο μαζικής επικοινωνίας, έχει τη δική του γλώσσα. Δεν είναι δυνατόν να δημιουργούμε κάθε μέρα και μια καινούργια εφημερίδα που να εκφράζει συνεχώς τον σφυγμό της εποχής της, χωρίς να μελετήσουμε προσεκτικά την τηλεόραση, το ραδιόφωνο και τα άλλα μέσα μαζικής επικοινωνίας, όπως είναι το vidéotext, το teletext και η βάση δεδομένων. Για τον απλούστατο λόγο ότι ο τρόπος με τον οποίο ζούμε, αντιλαμβανόμαστε και αναλύουμε ένα γεγονός, ο τρόπος με τον οποίο παρακολουθούμε το νήμα της ιστορίας του, είναι σήμερα το αποτέλεσμα ενός κοκτέιλ τηλεόρασης διαφόρων εικόνων, ήχου και ανάγνωσης. Αυτή η πολυπλοκότητα επικοινωνίας, διαφοροποιεί την αφήγηση της τηλεόρασης, της φωτογραφίας και του έντυπου. Άρα για να μην υπάρχει παρεξήγηση, δεν πρόκειται για μια ψευδοσυμπληρωματικότητα των μέσων επικοινωνίας αλλά πρόκειται για τη συντονισμένη ιδιοποίηση όλων των τεχνικών επικοινωνίας, στην πραγματοποίηση του καθενός απ' αυτά. Είναι πια αδύνατον να αντιμετωπίζουμε τον καθημερινό Τύπο, έξω απ' αυτή την προβληματική, την προβληματική ενός κοινού χώρου της επικοινωνιακής θέας.

Πρόεδρος: Μετά τον κ. Φαρμάκη που μας έκανε αυτή την περιγραφή των μελλοντικών πραγμάτων και σύμφωνα με την οποία βαδίζουμε ολοταχώς προς το vidéotext ο κ. Κούλογλου θα μας πει τα υπόλοιπα στο ίδιο θέμα.

ΣΤΕΛΙΟΣ ΚΟΥΛΟΓΛΟΥ

Η δορυφορική πρόκληση

Σ. Κούλογλου: Εγώ όσο άκουγα το Γιάννη να λέει αυτά τα πάρα πολύ ενδιαφέροντα πράγματα, σκέφθηκα τι συμβαίνει σε ένα από τα δυο κανάλια της τηλεόρασης, την ώρα των ειδήσεων. Εκεί λοιπόν, όταν έχουν δυο εικόνες από δυο διαφορετικά πρακτορεία, για να γίνει μοντάζ, πρέπει να βρεθούν αυτές οι δυο εικόνες σε ένα κοινό μηχάνημα που κάνει το μοντάζ. Μια «μονταζιέρα» δηλαδή.

«Μονταζιέρα» δεν υπάρχει στο κανάλι αυτό, παρά μόνο μία, η οποία χρησιμοποιείται πολλές φορές για άλλους σκοπούς. Έτσι, υπάρχουν δυο ξεχωριστά μηχανήματα που υπάρχουν στις δύο άκρες ενός διαδρόμου, τα οποία θα μπορούσαν να ήταν δίπλα αλλά επειδή αυτό χρειάζεται πολλές διαδικασίες και δέκα χαρτιά να υπογράψουν διάφοροι ανευθυνούπεύθυνοι για να πάει το ένα από εδώ εκεί, κτλ. έχουν μείνει στη θέση τους. Τώρα για να γίνει το μοντάζ πρέπει να πατήσεις συγχρόνως δυο κουμπιά. Έτσι είναι δυο άνθρωποι έτοιμοι στη μία άκρη του διαδρόμου και στην άλλη και περιμένουν να πατήσουν τα δυο κουμπιά. Υπάρχει ένας τρίτος που παρακολουθεί τον παρουσιαστή και όπως μιλάει, την ώρα που είναι να πέσει η εικόνα και να γίνει το μοντάζ, πετάει ένα μεταλλικό κουτί, αυτό που βάζουμε μέσα τα φιλμ, και όταν το μεταλλικό κουτί σκάσει κάτω και κάνει θόρυβο, οι δυο πατάνε τα δυο κουμπιά! Τώρα, αν βρεθεί ένας άλλος από μηχανής θεός την ώρα που το σιδερένιο κουτί είναι στον αέρα, το κρατήσει και δεν πέσει κάτω να κάνει θόρυβο, τότε δεν βγαίνει εικόνα. Αυτή είναι λίγο πολύ, η πραγματικότητα που υπάρχει στην Ελλάδα σε σχέση με τα μέσα μαζικής ενημέρωσης αλλά και τον γραπτό τύπο.

Το πρόβλημα είναι το εξής: ότι με όλα αυτά τα οποία και οι προηγούμενοι είπαν, ο κ. Στεφανάκης για τη δορυφορική τηλεόραση και ο κ. Φαρμάκης για τα πολλαπλά μέσα ενημέρωσης, τα multimedia δηλαδή, έχουν επιφέρει μια πραγματική επανάσταση στις επικοινωνίες, η οποία όμως θα έχει συνταραχτικές επιπτώσεις στον πολιτισμό, στην καθημερινή μας ζωή, στην εθνική ταυτότητα μιας χώρας.

Στο σημείο αυτό, θα πρέπει να προσθέσει κανείς την καλωδιακή τηλεόραση και τις ανάλογες επιπτώσεις που θα φέρει στη μαζική επικοινωνία. Εδώ φυσικά δεν μπορεί να γίνει μια ανάλυση για την καλωδιακή τηλεόραση, αρκεί να πει κανείς ότι είναι ένα είδος τηλεόρασης, της οποίας η εικόνα μεταφέρεται μέσω ενός καλωδίου με ένα παρόμοιο τρόπο με αυτόν των τηλεφωνικών γραμμών του ΟΤΕ.

Ήδη η Αμερική είναι σε πολύ μεγάλο βαθμό «καλωδιωμένη» ενώ το ίδιο έχει αρχίσει να συμβαίνει σε διάφορες χώρες της Ευρώπης. Το πολύ ενδιαφέρον με την καλωδιακή τηλεόραση, είναι ότι τείνει να ανατρέψει την παραδοσιακή σχέση «ενεργητικού» πομπού - «παθητικού» δέκτη. Ένα είδος καλωδιακής τηλεόρασης επιτρέπει στο δέκτη, σ' αυτόν που κοιτάζει, να επικοινωνήσει με τον πομπό, να εκφράσει τη γνώμη του γύρω από διάφορα θέματα. Ήδη στην τελευταία συνέντευξη που έδωσε ο Γάλλος πρωθυπουργός στο Παρίσι πριν από ένα μήνα, 300 τηλεθεατές που ήταν συνδεδεμένοι με minitel μπόρεσαν απάντησαν σε διάφορες ερωτήσεις που τους έθεσαν από τον κεντρικό σταθμό. Δηλαδή αν μείνανε ικανοποιημένοι απ' αυτά που είπε ο πρωθυπουργός, πού δεν είναι ικανοποιημένοι. Σε ποια σημεία θα θέλανε περαιτέρω διευκρινίσεις, κτλ, ενώ αντίστοιχα πειράματα έχουν γίνει εδώ και καιρό στις ΗΠΑ, τον Καναδά και την Ιαπωνία.

Επίσης, η καλωδιακή τηλεόραση, επιτρέπει και την επικοινωνία μεταξύ των διαφόρων νοικοκυριών, που είναι καλωδιωμένα. Θα ήταν λίγο νωρίς βέβαια να μιλήσει κανείς για ηλεκτρονική δημοκρατία, αν και αυτό το σύστημα πράγματι βάζει μια τέτοια προοπτική χρησιμοποίησης της τηλεόρασης πια σαν ένα κεντρικό μέσο επικοινωνίας και πολιτικού διαλόγου, εντούτοις μπορεί να μιλήσει από τώρα για νέες μορφές επικοινωνίας πιο δημοκρατικές και εδώ πάνω είναι το ένα σημείο, στο οποίο εμείς δεν έχουμε πάρει σχεδόν τίποτε είδηση. Το δεύτερο σημείο είναι ότι η δορυφορική τηλεόραση, για την οποία ήδη μιλήσαμε, έχει και άλλες επιπτώσεις, δηλαδή καταργεί ουσιαστικά τα εθνικά σύνορα, βάζει με ένα νέο τρόπο το πρόβλημα της εθνικής ανεξαρτησίας ή αν θέλετε καλύτερα τη διατήρηση της εθνικής ταυτότητας κάθε μιας χώρας.

Είναι ένα πράγμα το οποίο θα μας απασχολήσει πάρα πολύ στο μέλλον, που απασχολεί ήδη όλες σχεδόν τις χώρες. Να φανταστούμε ότι σε λίγο ακόμη και οι σοβιετικοί τηλεθεατές θα μπορούν να πληροφορούνται από δυτικά τηλεοπτικά δίκτυα και το γενικότερο πρόβλημα είναι πώς μια χώρα σαν και εμάς, θα μπορέσει από τη μια μεριά βεβαίως να αξιοποιήσει αυτή την καινούργια τεχνολογία και πολύ καλά θα κάνει να το κάνει, αλλά από την άλλη να προσπείσει ό, τι πρέπει, να προσπείσει από τη δική της ταυτότητα.

Αυτές οι νέες μορφές επικοινωνίας αλλάζουν σημαντικά τη ζωή μας. Ήδη ο κ. Γιάννης Φαρμάκης ανέφερε ορισμένα σημαντικά πράγματα, δηλαδή μια σειρά από πράγματα όπως η μετακίνηση, οι συναλλαγές με δημόσιες υπηρεσίες με τράπεζες και ιδιωτικούς οργανισμούς, θα γίνονται σε λίγο μέσα από τέτοια δίκτυα καλωδίωσης που είτε θα λέγονται teletext είτε καλωδιακή τηλεόραση, ενώ ανοίγονται τεράστιες δυνατότητες πληροφόρησης με τις «τράπεζες δεδομένων».

Ένα ακόμα σημαντικό στοιχείο, είναι ότι το μονοπώλιο της εξουσίας στην τηλεοπτική πληροφόρηση περιορίζεται. Ήδη από το 1986 στην Ελλάδα με ένα σχετικά μικρό ποσό, θα μπορεί κανείς να παίρνει εικόνες δορυφορικές και το πρόβλημα που υπάρχει για μας ειδικότερα είναι αν θα συμμετάσχουμε σ' αυτό το πρόγραμμα, έχοντας τη δυνατότητα να συμβάλουμε με κάποιο τρόπο στην παραγωγή του, να υπάρχουν και ελληνικές παραγωγές και ελληνικοί υπότιτλοι σε όλα τα προγράμματα, ή θα καταντήσουμε και εμείς όπως οι γείτονες Τούρκοι που επειδή η ελληνική τηλεόραση είναι καλύτερη από τη δική τους, έχουν αρχίσει και κοιτάζουν τα ελληνικά προγράμματα στα παράλια της Μικράς Ασίας και έχουν αρχίσει και μαθαίνουν ελληνικά. Τουλάχιστον εμείς θα μάθουμε αγγλικά, γαλλικά, γερμανικά και ρωσικά βεβαίως, γιατί όπως ήδη θα ξέρετε, και τη σοβιετική τηλεόραση, μπορούμε σήμερα να «πιάσουμε» μέσα από δορυφόρο.

Τέλος, ας υπογραμμισθεί ξανά, ότι τα νέα μέσα ε-

νημέρωσης αποτελούν μια πρόταση επίλυσης της κρίσης του Τύπου, που φαίνεται να μην αντιμετωπίζεται με τα παραδοσιακά μέσα. Ήδη χθες βράδυ έγινε αρκετή συζήτηση γύρω απ' αυτό, ο Γιάννης Φαρμάκης είπε χαρακτηριστικά, πως κατάφεραν χρησιμοποιώντας και άλλα μέσα να ανοίξουν νέες αγορές και να χρηματοδοτήσουν την εφημερίδα, έτσι, ώστε να μην εξαρτηθούν, όπως έχει επικρατήσει σαν η ευκολότερη λύση εδώ από το κράτος και την εξουσία, με σοβαρότατες συνέπειες για την αυτονομία και την ανεξαρτησία των εφημερίδων. Και τέλος, σ' όλα αυτά, θα πρέπει να προσθέσουμε ακόμη ότι αυτά τα νέα μέσα ενημέρωσης, αποτελούν πεδία επενδύσεων σε νέες τεχνολογίες, ώστε να μην χάσουμε και αυτό το περίφημο τρένο της τεχνολογικής επανάστασης που το έχουμε ακούσει επανειλημμένα.

Τώρα, η κατάσταση εδώ είναι απελπιστική. Δηλαδή, εμείς συζητάμε ακόμα αν στο πρώτο κανάλι θα έπρεπε στις ειδήσεις ο παρουσιαστής να λέει «η πλειοψηφία της ΓΣΕΕ» ή η μειοψηφία της ΓΣΕΕ και δεν θα έπρεπε να λέει «οι 26 της ΓΣΕΕ» και οι 19, ώστε μόνον οι νοήμονες να κάνουν συνειρμό ότι οι 26 ήταν πλειοψηφία και οι 19 μειοψηφία. Συζητάμε αν μπήκε η λεζάντα στις ειδήσεις ότι οι εικόνες μιλούν μόνες τους, τη βραδιά των γεγονότων του Πολυτεχνείου, τη στιγμή που σε λίγο, έχουμε ένα καταιγισμό εικόνων που θα έρχονται απ' έξω χωρίς δυνατότητα ελέγχου.

Όπως καταλαβαίνετε, τα πράγματα είναι αρκετά δύσκολα και αυτό προέρχεται κατ' αρχήν από την άγνοια, το πιστεύω αυτό, σε μεγάλο βαθμό της εξουσίας και από το φόβο που έχει η άγνοια ακριβώς. Ο κ. Μαρούδας για παράδειγμα, εδώ και καιρό, επανειλημμένα συνεχώς ότι «δεν θέλουμε εμείς καλωδιακή τηλεόραση». Γιατί δεν θέλετε καλωδιακή τηλεόραση; Είναι ιδιωτική έλεγε.

Βρε καλέ μου άνθρωπε, όλες οι καλωδιακές τηλεοράσεις είναι ιδιωτικές. Όπως το Canal Plus που έγινε στη Γαλλία που είναι ένα είδος καλωδιακής τηλεόρασης, δηλαδή είναι τηλεόραση με συνδρομητές για την ακρίβεια, αλλά δεν είναι ιδιωτική εν πάση περιπτώσει, ελέγχεται από το Δημόσιο. Όχι, έλεγε αυτός. Δηλαδή, είχε ένα αυθόρμητο φόβο που αισθάνεται ο κάθε ένας όταν έχει άγνοια απέναντι σε κάτι το καινούργιο. Καταλαβαίνετε ότι επί 4 χρόνια με τον κ. Μαρούδα, επικεφαλής του υφυπουργείου Τύπου και Πληροφοριών, δεν έγινε τίποτε. Ο κ. Μαρούδας ήθελε να βγούμε και εκτός της δορυφορικής τηλεόρασης, να μην συμμετέχουμε δηλαδή, ώστε να κάνουμε μαύρη αγορά κεραίων, να τις τοποθετούν οι διάφοροι επιτηδείοι, κτλ., ενώ μετά από έρευνες απ' όλες τις χώρες, ακόμη και οι μικρές χώρες κατέληξαν στο συμπέρασμα, ότι ο καλύτερος τρόπος για να αντισταθεί κανείς στη δορυφορική πρόκληση που είναι μια πρόκληση, είναι να συμμετέχει και όχι να απέχει. Εκείνος βρήκε ότι το καλύτερο που έχουμε να κάνουμε, είναι να απέχουμε και να «τρώμε» τις εικόνες σε λίγο έτσι όπως θα μας έρχονται, χωρίς καμία δυνατότητα παρέμβασης.

Λοιπόν, βεβαίως, το πρόβλημα δεν έγκειται μόνο στην πολιτική εξουσία. Έγκειται και σε άλλους φορείς των μέσων μαζικής ενημέρωσης του Τύπου, που επιδεικνύουν χαρακτηριστική αδιαφορία, όταν πρόκειται για προβλήματα είτε ελευθεροτυπίας είτε νέας τεχνολογίας και προκλητικό ενδιαφέρον, όταν πρόκειται για προβλήματα που αφορούν την προάσπιση συντεχνιακών συμφερόντων.

Δηλαδή, αν έχει κανείς να κάνει μια μεταρρύθμιση στη ραδιοτηλεόραση για παράδειγμα, δεν πρέπει μόνο να αποδεσμευθεί από τον ασφυκτικό εναγκαλισμό της πολιτικής εξουσίας, κάτι που βεβαίως είναι μια προϋπόθεση, αλλά πρέπει επίσης να αποδεσμευθεί

από μια νοοτροπία, αυτών των τεχνικών οι οποίοι κάνουν απεργία το καλοκαίρι, ζητώντας και αυτοί φορολογικές απαλλαγές, όπως έχουν οι συνάδελφοί τους στον Τύπο.

Πρέπει να παλαίψει με όλους αυτούς τους διάφορους μηχανισμούς, τη γραφειοκρατία και όλα αυτά τα πράγματα που βάζουν σοβαρότατα εμπόδια για την αξιοποίηση των νέων μέσων, τον εκσυγχρονισμό και τον εκδημοκρατισμό των υπαρχόντων. Σε ό,τι αφορά τώρα τα μέσα μαζικής ενημέρωσης, νομίζω ότι υπάρχουν δύο αντιλήψεις εδώ. Η μία αντίληψη, της οποίας εγώ τουλάχιστον είμαι φανατικός υπέρμαχος, είναι να προσπαθήσουμε να περισώσουμε σήμερα ό,τι μπορεί να περισωθεί που σημαίνει να μπούμε στη δορυφορική τηλεόραση, προσπαθώντας να επηρεάσουμε με κάποιο τρόπο τα προγράμματα, να δώσουμε στην ελληνική τηλεόραση τη δυνατότητα να ανταπυχθεί αυτοδύναμα ώστε να μπορέσει να ανταγωνιστεί αυτές τις τηλεοράσεις που έρχονται με πολύ γοργό ρυθμό, να υπάρξει δυνατότητα έρευνας σ' αυτούς τους νέους τομείς που ανοίγονται μπροστά. Η άλλη λύση και που φοβάμαι πάρα πολύ ότι θα είναι αυτή που θα επικρατήσει είναι ότι αυτά τα πράγματα θα έρθουν, γιατί δεν μπορεί κανείς ούτε τη δορυφορική τηλεόραση να αποκλείσει, ούτε την καλωδιακή τηλεόραση —όπως είπε ο κ. Στεφανάκης προηγουμένως με βάση την ΕΟΚ που καλώς ή κακώς ανήκουμε— να αποκλείσει, θα υπάρξουν τα teletext που ούτε αυτά μπορεί να τα αποκλείσει, θα έρθουν χωρίς καμία προετοιμασία, είναι αυτό που είπε ο κ. Παπανδρέου πριν μια βδομάδα στη Βουλή ότι θα μας βρουν «ξυπόδητους σ' ένα ιγκάθια». Θα υπάρξουν χωρίς καμία προετοιμασία, χωρίς κανένα νομικό πλαίσιο, χωρίς καμία τεχνολογική υπόσταση, με τηλεοράσεις ουσιαστικά στηριγμένες σε γυάλινα πόδια και έτσι, θα βρεθούν πάλι οι διάφοροι επιτηδείοι, οι οποίοι θα κερδοσκοπήσουν, θα υπάρξουν δηλαδή όλοι αυτοί οι παρασιτικοί μηχανισμοί που στηρίζουν την ελληνική κοινωνία και την αναπαράγουν με σοβαρότητες και ασυνέπειες, γιατί εδώ δεν έχουμε να κάνουμε με μικροπράγματα, αλλά έχουμε να κάνουμε πραγματικά με μια ριζική αλλαγή.

Τότε τα πράγματα θα είναι πολύ δύσκολα και η μόνη μας ίσως ευχαρίστηση θα είναι ο κ. Κουρής, που όπως δήλωσε στην τελευταία συνέντευξή του στη «Γυναίκα», θα κάνει σε λίγο εφημερίδες στη Γαλλία, στην Αμερική και στη Μεγάλη Βρετανία. Έτσι, με κάποιο τρόπο θα πάρουμε και εμείς τη ρεβάνς από τη Δύση που μας έχει κάνει τόσα κακά πράγματα. Ευχαριστώ.

Πρόεδρος: Με την ομιλία του κ. Κούλογλου, τελείωσε την τεχνική πλευρά. Τώρα θα περάσουμε στη νομική πλευρά, στο πρόβλημα των νομοθετικών ρυθμίσεων. Θα ξεκινήσει ο κ. Αλιβιζάτος, θα συνεχίσουν οι υπόλοιποι και μόνο στο τέλος θα δούμε πόσο χρόνος μας μένει για ερωτήσεις, απαντήσεις, διευκρινίσεις αλλά προς θεού όχι τοποθετήσεις. Ο κ. Αλιβιζάτος.

Το πρόβλημα δεν έγκειται μόνο στην πολιτική εξουσία. Έγκειται και σε άλλους φορείς των μέσων μαζικής ενημέρωσης του Τύπου, που επιδεικνύουν χαρακτηριστική αδιαφορία, όταν πρόκειται για προβλήματα είτε ελευθεροτυπίας είτε νέας τεχνολογίας και προκλητικό ενδιαφέρον, όταν πρόκειται για προβλήματα που αφορούν την προάσπιση συντεχνιακών συμφερόντων.

Σεβασμός στην πράξη της αντικειμενικότητας

Η δική μου εισήγηση αφορά τη ραδιοτηλεόραση και το νομοθετικό καθεστώς της.

Όπως συνέβη και στις άλλες δύο νοτιοευρωπαϊκές χώρες που απαλλάχθηκαν από δικτατορίες, στα μέσα της δεκαετίας του 1970, δηλαδή την Ισπανία και την Πορτογαλία, έτσι και στην Ελλάδα ο συνταγματικός νομοθέτης θέλησε να ρυθμίσει ο ίδιος το καθεστώς της ραδιοφωνίας και της τηλεόρασης, σε γενικές έστω γραμμές μη επαφιόμενος στον κοινό νομοθέτη. Το έκανε, κατά τη γνώμη μου, ατελέστερα απ' ό,τι οι Ισπανοί και οι Πορτογάλοι, και θα δούμε γιατί, αμέσως παρακάτω.

Στα λίγα λεπτά που έχω στη διάθεσή μου, θα θίξω τέσσερα σημεία, τέσσερις προτάσεις, που θα προσπαθήσω να σχολιάσω: τι σημαίνει, πρωτ' απ' όλα ότι «η ραδιοφωνία και η τηλεόραση τελούν υπό τον άμεσον έλεγχο του κράτους», όπως προβλέπει το σύνταγμα. Ποιο είναι το περιεχόμενο αυτού του ελέγχου; Ο κρατικός έλεγχος οργανώθηκε έκτοτε σύμφωνα με τις επιταγές του συντάγματος; Και τέλος, ποια είναι τα περιθώρια των οργανωτικών επιλογών του κοινού νομοθέτη για τη ραδιοτηλεόραση;

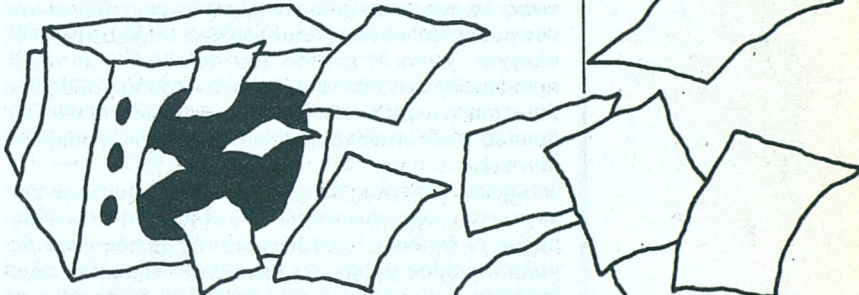
Επιτρέψτε μου, αρχικά, μια προκαταρκτική διευκρίνιση, με την οποία θέλω να διαφοροποιηθώ από μια άποψη που ακούστηκε και χθες και σήμερα στην αίθουσα αυτή. Ασφαλώς και δεν πιστεύω ούτε εγώ ότι μια παράδοση πολλών δεκαετιών κυβερνητικής χειραγώγησης της ραδιοτηλεόρασης είναι δυνατόν να ξεπεραστεί δια διατάγματος. Σίγουρα, οι όποιες νομοθετικές ρυθμίσεις, όσο καλές κι αν είναι, δεν αρκούν από μόνες τους για να επιβάλουν την πολυμέρεια και την αντικειμενικότητα στις εκπομπές. Εν τούτοις στη χώρα μας, όπου όλα ανάγονται σε τελευταία ανάλυση στον πιο έντονο υποκειμενισμό και όπου, στην καλύτερη των περιπτώσεων, βασιζόμαστε στις όποιες καλές προθέσεις, τα νομικά κείμενα δεν είναι άνευ σημασίας. Μπορούν, περισσότερο απ' ό,τι αλλού, να συμβάλουν στην επίλυση των προβλημάτων, ανοίγοντας τουλάχιστον κάποιες προοπτικές προς τη σωστή κατεύθυνση. Γι' αυτό και πιστεύω ότι αξίζει να ασχολούμαστε μαζί τους, χωρίς όμως να παραβλέπουμε το πώς λειτουργούν στην πράξη. Επί της ουσίας, τώρα:

● **Σημείο πρώτο:** το άρθρο 15 παρ. 2 του συντάγματος προβλέπει ότι «η ραδιοφωνία και η τηλεόραση τελούν υπό τον άμεσο έλεγχο του κράτους, σκοπούν δε εις την αντικειμενικήν και επί ίσοις όροις μετάδοσιν πληροφοριών και ειδήσεων, ως και προϊόντων του λόγου και της τέχνης, διασφαλιζομένης πάντως της εκ της κοινωνικής αποστολής αυτών και εκ της πολιτιστικής αναπτύξεως της χώρας επιβαλλομένης ποιοτικής στάθμης των εκπομπών».

Αρχικά θέλω να διευκρινίσω ότι η διάταξη αυτή δεν θεσπίστηκε με πρωτοβουλία της κυβέρνησης της Νέας Δημοκρατίας, το 1975. Την επέβαλε η τότε αντιπολίτευση, υπό το κράτος των νωπών ακόμη την εποχή εκείνη εντυπώσεων από την εκμετάλλευση των καναλιών από τη χούντα. Συγκεκριμένα, η αντιπολίτευση στην Ε' Αναθεωρητική Βουλή ζητούσε αντικειμενικότητα και ισότητα στις εκπομπές και, γι' αυτόν ακριβώς το λόγο, πίεζε το ίδιο το σύνταγμα να προβλέψει κρατική ή υπό κρατικό έλεγχο ραδιοτηλεόραση, καθώς και σύνθεση αντιπροσωπευτική των διοικητικών οργάνων των ραδιοηλεκτρονικών φορέων, έτσι ώστε να εκπροσωπούνται οι σημαντικότερες τά-

σεις του πολιτικού, κοινωνικού και καλλιτεχνικού χώρου. Η κυβέρνηση της Νέας Δημοκρατίας, ενόσω δέχθηκε το πρώτο σκέλος της πρότασης αυτής, δηλαδή τον κρατικό έλεγχο, και μάλιστα «άμεσο», απέρριψε το δεύτερο, με το σκεπτικό ότι η πρόβλεψη της αντιπροσωπευτικής σύνθεσης των διοικητικών οργάνων των ραδιοηλεκτρονικών φορέων δεν ανήκει δήθεν στις αρμοδιότητες του συνταγματικού, αλλά του κοινού νομοθέτη. Σημειωτέον ότι την αντιπροσωπευτικότητα πρόβλεψαν στα συντάγματά τους και οι Ισπανοί και οι Πορτογάλοι. Θα δούμε στη συνέχεια τι πρόβλεψε ο ν. 230/1975, που ψηφίστηκε από την ίδια Βουλή λίγους μήνες αργότερα. Εκείνο που, προς το παρόν, θα ήθελα να τονίσω είναι ότι ο άμεσος κρατικός έλεγχος θεσπίστηκε στο ίδιο το σύνταγμα για να εξασφαλιστεί η αντικειμενικότητα, η ισοτιμία και η ποιότητα στις εκπομπές, και όχι το αντίστροφο. Και τούτο γιατί, ο συνταγματικός νομοθέτης — και συγκεκριμένα τα κόμματα ολόκληρου του πολιτικού φάσματος — δεν εμπιστεύτηκαν στον όποιο ιδιώτη την εξασφάλιση των αρχών αυτών, τις οποίες ανήγαγε σε σκοπούς της ραδιοτηλεόρασης.

Από την παρατήρηση ακριβώς αυτή θα πρέπει να ξεκινήσει, κατά τη γνώμη μου, κάθε σοβαρή προβληματική για το θεσμικό πλαίσιο της ραδιοτηλεόρασης στη χώρα μας: για να εξασφαλισθεί η αντικειμενικότητα, η ισοτιμία και η ποιότητα στις εκπομπές, η ραδιοτηλεόραση τέθηκε υπό τον «άμεσο έλεγχο του κράτους».

● **Σημείο δεύτερο:** ο κρατικός έλεγχος της ραδιοτηλεόρασης αφορά *μόνον* τη ραδιοηλεκτρονική *εκπομπή*. Αντίθετα, δεν καλύπτει τη ραδιοηλεκτρονική λήψη, η οποία αποτελεί ατομική ελευθερία και ειδικότερα, τη σημαντικότερη ίσως πλευρά της ελευθερίας της πληροφόρησης, που την κατοχυρώνουν τόσο το άρθρο 14 του συντάγματος, όσο και η σύμβαση της Ρώμης, που ισχύει στη χώρα μας με υπερνομοθετικό τυπικό κύρος.

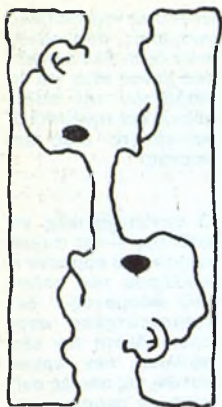
Τι σημαίνει όμως κρατικός έλεγχος της ραδιοηλεκτρονικής εκπομπής; Σημαίνει πρώτιστα έλεγχο — και όχι αναγκαστικά ιδιοκτησία — των μέσων εκπομπής και μετάδοσης (: πομπών, εγκαταστάσεων και τυχόν δικτύων), καθώς και δυνατότητα θέσπισης περιορισμών στην παραγωγή, το εμπόριο και γενικότερα τη διακίνηση των συναφών ειδών. Σημαίνει κατά δεύτερο λόγο, δυνατότητα ελέγχου του περιεχομένου των ραδιοηλεκτρονικών εκπομπών, προκειμένου να εξασφαλιζόταν στην πράξη η τήρηση του τριπτυχίου των συνταγματικών σκοπών της ραδιοτηλεόρασης, δηλαδή της αντικειμενικότητας της ισοτιμίας και της ποιότητας.

Από την άλλη μεριά, κρατικός έλεγχος της ραδιοηλεκτρονικής εκπομπής σημαίνει απαγόρευση επιβολής περιορισμών στην ελευθερία της ραδιοηλεκτρονικής λήψης, είτε νομικών, με την απειλή π.χ. κυρώσεων στους λήπτες «μη αναγνωρισμένων» προγραμμάτων (: παράνομων, δορυφορικών κτλ.), είτε άλλων, όπως η παρεμβολή παρασίτων.

● **Σημείο τρίτο:** ο άμεσος έλεγχος του κράτους έχει οργανωθεί κατά τρόπο ώστε να εξυπηρετείται ο τρι-

Οι όποιες νομοθετικές ρυθμίσεις, όσο καλές κι αν είναι, δεν αρκούν από μόνες τους για να επιβάλουν την πολυμέρεια και την αντικειμενικότητα στις εκπομπές.

Ο συνταγματικός νομοθέτης — και συγκεκριμένα τα κόμματα ολόκληρου του πολιτικού φάσματος — δεν εμπιστεύτηκαν στον όποιο ιδιώτη την εξασφάλιση των αρχών αυτών, τις οποίες ανήγαγε σε σκοπούς της ραδιοτηλεόρασης.

πλός σκοπός για τον οποίο θεσπίστηκε, δηλαδή η αντικειμενικότητα, η ισοτιμία και η ποιότητα των εκπομπών; Η απάντηση είναι όχι. Ο έλεγχος αυτός παραμένει ουσιαστικά ανοργάνωτος, καθώς ήταν και είναι αμιγώς κυβερνητικός. Μπορούμε, αν σας ενδιαφέρει, να κουβεντιάσουμε για το ν. 230/1975, που αφορά την ΕΡΤ-1, ο οποίος, αποφεύγοντας να κατοχυρώσει στο ελάχιστο την ανεξαρτησία των παραγόντων της ραδιοηλεκτρονικής απέναντι στην κυβέρνηση (ΔΣ, γενικός διευθυντής, υπεύθυνοι προγραμμάτων και τομέων, δημοσιογράφοι και μη), και μη καθιερώνοντας μια συμβολική έστω αντιπροσωπευτικότητα στη σύνθεση των διοικητικών οργάνων του πρώτου ραδιοηλεκτρονικού φορέα της χώρας, αποδείχθηκε εξαιρετικά χρήσιμος στα χέρια και των πρώην επικριτών του. Τα ίδια και χειρότερα συμβαίνουν με την ΕΡΤ-2, που ο ν. 1288/1982 οργανώνει ως αποκεντρωμένη δημόσια υπηρεσία, η οποία υπάγεται και εξαρτάται ιεραρχικά από τον υπουργό Προεδρίας. Και ναι μεν η αποστρατικοποίηση του δεύτερου ραδιοηλεκτρονικού φορέα έθεσε τέρμα σε μια συνταγματικά απαράδεκτη και πολιτικά επικίνδυνη κατάσταση τριών και πλέον δεκαετιών, πλην όμως, το ότι δεν συνοδεύτηκε από το παραμικρό μέτρο για να χειραφετηθεί από την κυβερνητική κηδεμονία, είναι και τούτο ενδεικτικό μιας βαθύτερης νοοτροπίας.

Στο σημείο ακριβώς αυτό εντοπίζεται και η ελληνική ραδιοηλεκτρονική «ιδιομορφία»: στο ότι δηλαδή ο κρατικός έλεγχος παραμένει αποκλειστικά κυβερνητικός, σε αντίθεση με ό,τι συμβαίνει στις περισσότερες κοινοβουλευτικές δημοκρατίες, όπου ο κρατικός έλεγχος —που η έντασή του ποικίλλει— ασκείται προκειμένου να εξασφαλιστεί ο πλουραλισμός στη διοίκηση των ραδιοηλεκτρονικών φορέων και στις εκπομπές τους, είτε οι φορείς αυτοί είναι δημόσιοι, είτε ιδιωτικοί.

● **Σημείο τέταρτο:** τα περιθώρια οργανωτικών επιλογών που αφήνουν στον κοινό νομοθέτη το σύνταγμα και οι διεθνείς υποχρεώσεις της χώρας είναι μεγάλα: ο νόμος μπορεί να προβλέψει δημόσιο ραδιοηλεκτρονικό μονοπώλιο ή ολιγοπώλιο, ή και ιδιωτική ραδιοφωνία και τηλεόραση, υπό τον «άμεσο έλεγχο του κράτους», ή και συνδυασμό και των δύο συστημάτων. Μόνη του δέσμευση είναι να εξασφαλίζει τον σεβασμό στην πράξη της αντικειμενικότητας, της ισοτιμίας και της ποιότητας των εκπομπών, θεσπίζοντας τις αναγκαίες οργανωτικές εγγυήσεις και επιφυλάσσοντας στον εαυτό του το δικαίωμα, σε κάποια ακραία ενδεχόμενα, ακόμη και να παρεμβαίνει άμεσα στη διαμόρφωση των προγραμμάτων.

Κατά την προσωπική μου γνώμη, εν όψει του μεγέθους της ελληνικής αγοράς, που δεν επιτρέπει τον πλουραλισμό μέσω του ελεύθερου ανταγωνισμού των πολλών τηλεοπτικών φορέων, η λύση για την τηλεόραση βρίσκεται στην παράλληλη λειτουργία δύο ή περισσότερων δημόσιων τηλεοπτικών επιχειρήσεων, με αντιπροσωπευτικές διοικήσεις και εγγυήσεις για την ανεξαρτησία των συντελεστών των προγραμμάτων τους. Όσο για τη ραδιοφωνία, σε αντίθεση με ό,τι πίστευα ως πρόσφατα, νομίζω ότι ο πλουραλισμός μπορεί να εξασφαλιστεί με το συνδυασμό δημόσιας και ιδιωτικής ραδιοφωνίας. Και τούτο γιατί το κόστος μιας εγκατάστασης ραδιοφωνικού πομπού ακτίνας 20-30 χιλιομέτρων δεν είναι σήμερα απαγορευτικό, αλλά απεναντίας καθιστά την «ενεργό» ραδιοφωνία προσίτη και σε φορείς που διαθέτουν στοιχειώδη έστω οικονομική επιφάνεια.

Ευχαριστώ πολύ.

Πρόεδρος: Το λόγο έχει ο κ. Κωνσταντόπουλος.

Ν. ΚΩΝΣΤΑΝΤΟΠΟΥΛΟΣ

Ο τρόπος εφαρμογής των νόμων δίνει

τις συνταγματικές εγγυήσεις

Και αυτά που ανέφεραν οι φίλοι ομιλητές που ασχολούνται θεωρητικά και επαγγελματικά με τον Τύπο σήμερα, είναι ικανά, έστω και υπαινικτικά να δείξουν ότι στον τομέα αυτό των μέσων μαζικής ενημέρωσης, της κυκλοφορίας των πληροφοριών και της έκφρασης των ιδεών, έχουμε μπει σε μια εποχή, όπου τα δεδομένα της ή οι δυνατότητές της προκαλούν ταυτόχρονα μεθυστικούς ενθουσιασμούς αλλά και ιλιγγιώδεις φόβους. Κάτω από αυτές τις αντιφατικές καταστάσεις, θα ήταν ανόητο και πολιτικά υποκριτικό να πιστέψει κανένας ότι μπορεί ο νομοθέτης να εγγυηθεί την καλή κατανομή και τη διασφάλιση όλων εκείνων των εγγυήσεων, που θα ήθελε κάποιος στο όνομα των ακαδημαϊκών διακηρύξεων περί ελευθερίας της γνώμης και Συνταγματικής νομιμότητας.

Ο νομοθέτης δεν είναι επαρκής και κάτι επιπρόσθετο, κατά την άποψή μου, είναι επικίνδυνος, όταν θα κληθεί με τη γενική εντολή να ρυθμίσει αυτές τις καταστάσεις. Γιατί ο νομοθέτης δεν θα νομοθετήσει στο κενό, θα νομοθετήσει για κάποια σκοπιμότητα, με μια συγκεκριμένη εντολή, εξυπηρετώντας δοσμένες προδιαγραφές. Το πρόβλημα λοιπόν δεν είναι στην αρτιότητα των Νόμων, το πρόβλημα είναι αλλού και να το ξεκαθαρίσουμε από την πρώτη στιγμή: οι νομικές διασφαλίσεις της ελευθεροτυπίας, της ανεμπόδιστης έκφρασης των ιδεών, της μη ελεγχόμενης κυκλοφορίας των πληροφοριών, δεν είναι τεχνικό θέμα νομοθετικό, νομικό ή συνταγματικό. Είναι θέμα πολιτικό. Και αυτή η διάσταση, είναι εκείνη η οποία τελικά προσδιορίζει όλα τα χαρακτηριστικά των ρυθμίσεων, οι οποίες υιοθετούνται ή προτείνονται. Θα πρέπει να ξεκαθαρίσουμε έτσι εισαγωγικά σ' αυτόν τον τομέα, ότι τα δεδομένα της ελληνικής πραγματικότητας, είναι πάρα πολύ τραυματικά. Υπάρχει και είναι βιωμένη απ' όλους, μια θεσμική ανελευθερία, η οποία επιβιώνει, η οποία παραδίδεται από γενεά εις γενεά, μια ανασφάλεια δικαίου που θα λέγαμε, στο όνομα όμως της ασφάλειας του κράτους και της πολιτείας.

Μια δεύτερη αντίφαση, η οποία λειτουργεί σχιζοφρενικά στην ανάπτυξη της πολιτικής πρακτικής και τραυματικά στην ολοκλήρωση των κοινωνικών και πολιτικών διαδικασιών αυτού που λέμε λαϊκή και κοινωνική βάση, προκύπτει από το γεγονός ότι πάντοτε και στην Ελλάδα, επιχειρείται η διαστρέβλωση της ουσίας μιας δημοκρατίας, στο όνομα της υπεράσπισής της. Για να καταλήξουμε τελικά σε μια παρατήρηση, πως το χαρακτήρα του νομικού των συνταγματικών εγγυήσεων, δεν το δίδουν οι διακηρύξεις και τα γράμματα των νόμων, αλλά κυρίως ο τρόπος της εφαρμογής τους. Στην πρακτική, επιβεβαιώνεται ή όχι, πέρα από την πολιτική ειλικρίνεια, η διορατικότητα και η θέληση να υπηρετηθούν οι δυνατότητες του μέλλοντος.

Σήμερα στην Ελλάδα, αυτό που λέμε νομοθεσία περί Τύπου, ή νομικές διασφαλίσεις της ελευθεροτυπίας, που περιλαμβάνουν και τα θέματα της τηλεόρασης που είναι σύγχρονα και εν εξελίξει, όλο αυτό το κεφάλαιο, εμφανίζει τα ίδια χαρακτηριστικά που αναφέρθηκαν προηγούμενα. Αξίζει να σημειωθεί, ότι: το πιο αδρό και απέραντο συνταγματικό κείμενο, που διακηρύσσει την ελευθερία της έκφρασης και της γνώμης, είναι το κείμενο του Συντάγματος του 1864. Όλα τα υπόλοιπα Συντάγματα, είναι εκείνα που με δεδομένη τη γενική διακηρυχτική θέση, θεσπίζουν ο-

λοένα και περισσότερες εξαιρέσεις ή αφήνουν ανοιχτές τις δυνατότητες νομοθετικών ρυθμίσεων, για την εφαρμογή περιορισμών.

Ένα δεύτερο χαρακτηριστικό που θα έχει κανείς να επισημάνει, είναι ότι η νομοθεσία η ισχύουσα περί Τύπου, και αυτή που εφαρμόζεται και αυτή που ισχύει για ένα ορισμένο χρονικό διάστημα και στη συνέχεια καταργήθηκε, είναι εκείνη που έχει παραχθεί σε περιόδους πολιτικών κρίσεων. Η μία, είναι ο νόμος 5060/31 που θεσπίστηκε με αφορμή μια διακηρυγμένη και διαπιστωμένη ιστορικά επιδίωξη της τότε κυβέρνησης να περιστείλει τον αντιπολιτευτικό λόγο και ο νόμος 1092/38 που είναι ο νόμος της μεταξικής δικτατορίας, με μερικές τροποποιήσεις του 1952. Άλλο νομοθετικό κείμενο που διέπει τα θέματα του Τύπου και της έκφρασης των ιδεών και της κυκλοφορίας των πληροφοριών, είναι ο δικτατορικός νόμος του 1969. Αυτός ο νόμος δεν ισχύει, έχει επανέλθει σε εφαρμογή ο νόμος ο μεταξικός και στο μεταξύ έχουν γίνει διάφορες απόπειρες, μετά τη μεταπολίτευση για τη θέσπιση νέων νόμων περί Τύπου. Αξίζει να σημειωθεί ότι και οι δύο νόμοι οι δικτατορικοί και του '38 και του '69 έχουν σα αφετηρία των νομοθετικών τους ρυθμίσεων τη διακήρυξη ότι ο Τύπος είναι ελεύθερος. Έτσι ξεκινάνε όλοι.

Με βάση τα δεδομένα αυτά, δηλαδή της πολιτικής πρακτικής σε τούτον τον τόπο, με βάση τα δεδομένα των νομοθετικών ρυθμίσεων σ' αυτό τον τόπο, με βάση τα δεδομένα των σύγχρονων εξελίξεων, έτσι όπως επισημάνθηκαν προηγούμενα, θα μπορούσε κανείς εύλογα να αναρωτηθεί. Αυτά τα σύγχρονα θέματα, αυτά τα σύνθετα προβλήματα αυτές οι πολύπλεες καινούργιες καταστάσεις είναι σε θέση να υπηρετηθούν από τους παρωχημένους Νόμους, οι οποίοι απηχούν το πνεύμα και τις νοοτροπίες άλλων εποχών ή μήπως θα πρέπει να εκσυγχρονισθεί η Νομοθεσία, έτσι ώστε να είναι υπηρετική των σύγχρονων δυναμικών τάσεων.

Η άποψη, την οποία έχουν εκφράσει οι ασχολούμενοι με τον Τύπο και εκείνοι που ασχολούνται με τα σχετικά ζητήματα της Νομοθεσίας, από πλευράς συνταγματικής θεωρίας και από πλευράς νομοθετικής ή νομικής πρακτικής, είναι πως έτσι όπως έχουν τα πράγματα, δεν χρειάζεται κανένας ιδιαίτερος Νόμος για να ρυθμίσει τα σχετικά με τον Τύπο και την τηλεόραση ζητήματα. Άλλο ο οργανωτικός Νόμος της Τηλεόρασης και άλλο οι ειδικοί Νόμοι που θα ρυθμίζουν τα προβλήματα που δημιουργούνται από τη λειτουργία των τηλεοράσεων και από την κυκλοφορία των εντύπων.

Δεν θα πρέπει να παραβλεφθεί το γεγονός ότι η ιδιαιτερότητα μιας Νομοθεσίας για τα ζητήματα του Τύπου, έχει ευθύς εξ αρχής χαρακτήρα ελέγχου. Χαρακτήρα καταστολής και περιορισμού αυτού που εμφανίζεται στη δημόσια πρακτική ως κατάχρηση. Η υπάρχουσα Νομοθεσία ή η κοινή νομοθεσία, είναι ικανή να αντιμετωπίσει τους τομείς αυτούς της καταχρηστικής άσκησης των συγκεκριμένων δικαιωμάτων. Η θέσπιση ιδιαίτερων νομοθετημάτων, δημιουργεί ένα δυναμικό οπλοστάσιο, το οποίο χρησιμοποιείται κατά καιρούς προς εξυπηρέτηση διαφόρων σκοπιμοτήτων, ευκαιριακών, που ουσιαστικά υπονομεύουν τις διαδικασίες έκφρασης των ιδεών και κυκλοφορίας των πληροφοριών.

Έτσι λοιπόν, δεν εκσυγχρονίζεται η νομοθεσία στα θέματα τηλεόρασης και Τύπου με ειδικές νομοθεσίες περί Τύπου. Εκσυγχρονίζονται αυτοί οι τομείς, μόνο αν τα οργανωτικά διαρθρωθούν διαφορετικά και αφεθούν να λειτουργήσουν ελεύθερα. Υπάρχει ένα πρόβλημα το οποίο δημιουργείται, εάν σκεφθούμε πως στον τομέα αυτό ειδικά της έκφρασης των ιδεών και της κυκλοφορίας των πληροφοριών, έ-

χουμε απομακρυνθεί πάρα πολύ από εκείνη την αντίληψη της ευθύγραμμης παραγωγής του πολιτικού αποτελέσματος, που θέλει το πολιτικό αποτέλεσμα να παράγεται από κοινωνική και οικονομική βάση και να κατευθύνεται προς τον τομέα της λειτουργίας των θεσμών. Σ' αυτόν ειδικά τον τομέα και σε άλλους, βρισκόμαστε σε μια φάση, όπου το εποικοδόμημα εξαπολύει εξουθενωτικές πιέσεις στο κοινωνικό σώμα και επίσης, βρισκόμαστε σε εκείνη την εποχή, όπου πλέον διαπιστώνεται η διαμορφωμένη αντίθεση μεταξύ κράτους και κοινωνίας.

Κάποτε θέλαμε τη δημοσιότητα ως οργανωτική αρχή λειτουργίας ενός κράτους δικαίου. Ήταν η εγγύηση της σωστής λειτουργίας ενός φιλελεύθερου κράτους δικαίου η εξασφάλιση των ορίων της κριτικής, του ελέγχου, η εξασφάλιση του απορρήτου, η εξασφάλιση διαφόρων άλλων δικαιωμάτων στον τομέα της έκφρασης των ιδεών. Σήμερα, είμαστε στην ίδια ποιότητα κράτους; Αντιμετωπίζουμε τον ίδιο χαρακτήρα κράτους, ή έχουμε μια ολοένα αυξανόμενη αυταρχοποίηση των δομών εξουσίας, οι οποίες θέλουν να αντιμετωπίσουν την κοινωνία, ως το χώρο ο οποίος γεννά τα διασπαστικά και τα διαλυτικά δεδομένα; Είναι σήμερα μια φάση τέτοια εκείνη την οποία βιώνουμε κυρίως στον τομέα της πληροφορικής, στον τομέα της έκφρασης των ιδεών και στον τομέα της κυκλοφορίας των πληροφοριών; Εάν ναι, εάν όλοι έχουμε επισημάνει πράγματι τέτοιες καταστάσεις μετασχηματισμού της κρατικής εξουσίας, τότε οι οποιεσδήποτε ειδικές νομοθετικές ρυθμίσεις, εξυπηρετούν άλλους από τους διακηρυγμένους σκοπούς.

Υπάρχει, ένα πρόβλημα το οποίο πολλές φορές έχει αναφερθεί στις διάφορες πολιτικές φάσεις της νεότερης ιστορίας. Το πρόβλημα του ελέγχου της ασυδοσίας, έτσι εμφανίζεται, του δημοσιογραφικού λόγου και ως προς τη διασφάλιση του κράτους και ως προς την προστασία των ιδιωτικών συμφερόντων. Η υπάρχουσα νομοθεσία, σε όλους αυτούς τους τομείς, είναι απόλυτα επαρκής για να εξοπλίσει και τον πολίτη, όταν θέλει να υπερασπιστεί τα ιδιωτικά του αγαθά και τις κοινωνικές του ελευθερίες, αλλά και την πολιτεία, όταν θέλει πράγματι να λειτουργήσει ως ρυθμιστικός παράγοντας στην ανάπτυξη των διαφόρων αντιπαραθέσεων.

Ειδικότερος Νόμος, δεν χρειάζεται. Πολύ δε περισσότερο, διότι επαναλαμβάνει με αυτή την αντιφατικότητα και την υποκριτικότητα των ακαδημαϊκών διακηρύξεων συμπτώματα πάρα πολύ επικίνδυνα και πάρα πολύ τραυματικά. Εξαγγέλθηκε κάποια τροποποίηση, κάποια ολοκληρωμένη άποψη, για σχέδιο Νόμου περί Τύπου, από τις προηγούμενες κυβερνήσεις. Επαναλήφθηκε αυτή η διακήρυξη και από τις τωρινές κυβερνήσεις με διάφορες μάλιστα επιχειρη-

Ειδικότερος Νόμος, δεν χρειάζεται. Πολύ δε περισσότερο, διότι επαναλαμβάνει με αυτή την αντιφατικότητα και την υποκριτικότητα των ακαδημαϊκών διακηρύξεων συμπτώματα πάρα πολύ επικίνδυνα και πάρα πολύ τραυματικά.

Μία απ' αυτές, πανομοιότυπη και στα δύο σχέδια νόμου, ήταν λ.χ. ο έλεγχος των οικονομικών των εφημερίδων, που είναι πράγματι κάτι που ενδιαφέρει και τον πολίτη και τους δημοσιογράφους, να υπάρχει μια διαύγεια σε όλα αυτά τα δεδομένα της οικονομικής διαχείρισεως των εφημερίδων, για τα οποία νομίζω ότι χθες αναπτύχθηκαν πάρα πολύ ενδιαφέροντα και συγκλονιστικά στοιχεία. Ξέρετε όμως, που εναποθέτουν και τα δύο σχέδια νόμου τον έλεγχο αυτό; Στη Γενική Γραμματεία Τύπου και Πληροφοριών.

Γι' αυτό λοιπόν, θα ήταν προτιμότερο, αντί να επαναλαμβάνουμε αυτούς τους νομικιστικούς διαξιφισμούς με το σπλοστάσιο των ακαδημαϊκών φιλελεύθερων διακηρύξεων, που βρίσκονται σε αναντιστοιχία με τα δεδομένα και της εξουσίας και της κοινωνίας σήμερα, να ξεκινάμε με ορισμένες απλές λύσεις και να αφήνουμε τα φαινόμενα να ολοκληρώσουν και τη συμπτωματολογία τους, αλλά και τη δυναμική τους.

Ιδιαίτερος νόμος για τον Τύπο και την τηλεόραση δεν χρειάζεται. Γιατί, ο ιδιαίτερος νόμος, θα είναι κατασταλτικός, θα είναι νόμος ελέγχου και δεν θα είναι νόμος λειτουργικότητας.

Πρόεδρος: Να προσθέσω ένα στοιχείο, το οποίο ίσως να ενδιαφέρει το ακροατήριο. Ο κ. Κωνσταντόπουλος, έχει υπερασπίσει απείρους δημοσιογράφους στα Δικαστήρια και έχει και προσωπική εμπειρία αυτών των πραγμάτων, δεν πρόκειται απλώς για θεωρητική κατασκευή.

*Η αυτονομία των χώρων
δεν λειτουργεί πάντοτε
υπέρ των δημοκρατικών θεσμών*

Εγώ δεν θα κάνω εισήγηση. Θα κάνω μόνο εισήγηση προβληματισμού. Επιτρέψτε μου προηγούμενα να κάνω κάποια σχόλια και να δώσω κάποιες διευκρινίσεις:

α) Όλοι πρέπει να μιλάμε επώνυμα. Κάποιος χθες αντέτεινε: Ο στρατιώτης είναι ανώνυμος, εγώ προσπαθώ να πω ότι κανένας στρατιώτης δεν ήταν ανώνυμος. Υπάρχουν άγνωστοι στρατιώτες* αλλά ανώνυμος στρατιώτης δεν ήταν ποτέ κανένας.

β) Έχω συμμετάσχει σε νομοπαρασκευαστικό επί-
πεδο σε προσχέδιο νόμου στο 1983-1984 που ρύθμιζε
κάποια θέματα Τύπου. Ο αγαπητός και —πάντα αγα-
πητός— Νίκος Κωνσταντόπουλος, έδωσε έναν χαρα-
κτηρισμό («σχίζοφρένεια») σε κάποια διάταξη. Η διά-
ταξη δεν ήταν έτσι. Όπως τελικά διατυπώθηκε, είχε
διατυπωθεί με τη σύμφωνη γνώμη και της Ένωσης Ι-
διοκτητών Εφημερίδων Αθηνών και της Ένωσης Συν-
τακτών Ημερησίων Εφημερίδων Αθηνών. Τα κείμενα
υπάρχουν. Δεν υπήρχε κανένας οικονομικός έλεγχος
από τη Γενική Γραμματεία. Υπήρχε η διαφάνεια των
οικονομικών των εφημερίδων. Δηλαδή τι; Όλες οι ε-
φημερίδες με πλήρη κατοχύρωση του επιχειρηματι-
κού απορρήτου, θα έπρεπε να δηλώσουν σε κάποιο
όργανο το οποίο θα επιδεικνυαν οι δύο μεγαλύτερες
συνδικαλιστικές οργανώσεις στο χώρο του Τύπου αν
έχουν άλλα έσοδα και ποια; Εκτός από τα έσοδα που
προκύπτουν, πρώτον από την πώληση κάθε τεύχους
και δεύτερον από τη διαφήμιση. Έτσι λοιπόν ας μη
βιαζόμαστε να κάνουμε αφορισμούς. Όσοι βρισκό-
μαστε εδώ, δεν πιστεύω ότι έχουμε έρθει με την α-
νάγκη να ανταλλάξουμε διαξιφισμούς. Έχουμε έρθει
με ένα βαθύτητα και ουσιαστικότερο προβληματι-
σμό.

Τα αποσπασματικά σημεία του προβληματισμού μου είναι τα ακόλουθα:

Θα δώσω δύο κατηγορίες γεγονότων. Η πρώτη κατηγορία γεγονότων: αθηναϊκή εφημερίδα με ημερομηνία 21.11.85, (δεν θα πω τον τίτλο). Φωτογραφία, πρωτοσέλιδη, μιας νεαρής κοπέλας. «Την παρέσαν, την έδειραν, την εβίασαν ολόκληρες ώρες. Είναι η Αυστριακή Ερίκα Πέτερικ». Άλλη εφημερίδα, με ημερομηνία 3.11.85: φωτογραφία πρωτοσέλιδη! «Ερωτευμένος 18χρονος με την αγαπημένη του Ντίνα 13 χρονών που κρύβονται μαζί». Άλλη εφημερίδα με ημερομηνία 13.11.85: «15χρονος ο Πάρης, 12χρονη η Ελένη!». Φωτογραφίες και των δύο πρωτοσέλιδες! Άλλη εφημερίδα με ημερομηνία 18.11.85 (όχι φωτογραφία πρωτοσέλιδη), με τίτλο: «Χτύπησαν βάνουσα 14χρονη και λιποθύμη την εβίασαν!». Φωτογραφία της κοπέλας! «Το θύμα του βιασμού, τζέννη». Άλλη εφημερίδα 18.11.75: «βαπορίσιος βιασμός». Φωτογραφία της κοπέλας! Όχι του δράστη! Της κοπέλας! Άλλη εφημερίδα: «η υπερβολική ευαισθησία μιας 18χρονης, (πάλι πρωτοσέλιδη φωτογραφία!), του Οικοτροφείου Θηλέων Εθνικής Στέγης στη Νέα Σμύρνη, παρ' ολίγο να της στοιχίσει τη ζωή της, όταν χθες το απόγευμα αποπειράθηκε να αυτοκτονήσει, επειδή φοβόταν ότι θα την έδιωχναν από το ίδρυμα, γιατί την είχαν βιάσει». Σε άλλη εφημερίδα με ημερομηνία 6 Δεκεμβρίου: «ευνούχισαν αγοράκι στο Νταχάου του Νταού». Φωτογραφία, ο μικρός Κονής, τον οποίο μια 18χρονη τρόφιμος του Νταού, του έκοψε με τα δόντια της τα γεννητικά του όργανα». 21 Νοεμβρίου: Φωτογραφία της κοπέλας. Την βίσαν με χέρι το πρωί! 16.11.85: «Την άρπαξε μπροστά στα μάτια των

γονιών της». Φωτογραφία της κοπέλλας. 15χρονη η κοπέλλα! «Την απήγαγε με σκοπό το γάμο!» Θα σας πω μια εμπειρία μου. Μια εφημερίδα της αντιπολίτευσης, όταν ήμουν σύμβουλος στο Υπουργείο Δικαιοσύνης το καλοκαίρι του 1985, για λόγους περιέργους και ανεξήγητους, άρχισε να γράφει μέρα παρά μέρα για μένα, ότι θα φακέλωνα εγώ τον Υπουργό Δικαιοσύνης, μέλος της Κεντρικής Επιτροπής του ΠΑΣΟΚ.

Την επόμενη φορά, επανέλαβε τον ισχυρισμό ότι «φακέλωνω τους δημοσιογράφους». Τη μεθεπομένη ότι «φακέλωνω» άλλους ανθρώπους. Την τέταρτη φορά ότι φακέλωνα άλλη κατηγορία προσώπων! Στην αρχή διασκεδάσα, μετά με ενόχλησε. Μετά οργίστηκα. Έπρεπε να υπερασπίσω την τιμή μου. Αντιμετώπιζα το δίλημμα. Με ποιο τρόπο; Να προσφύγω στα δικαστήρια; Ή υπήρχε για μένα άλλος δρόμος; Επέλεξα έναν άλλον δρόμο. Έστειλα μια αναφορά στην Ένωση Συντακτών. Την κοινοποίησα σε όλα τα μέλη του Συμβουλίου. Εξήγησα ότι τιμώ το έργο της Ενώσεως Συντακτών. Μπορεί να διαφωνώ με ένα σωρό πράγματα. Αλλά τιμώ το έργο τους. Τους ζήτησα να λάβουν όποια μέτρα ήθελαν εκείνοι, προκειμένου να προστατεύσουν την τιμή μου. Μάλιστα τους είπα: Δεν προτείνω κανένα μάρτυρα. Προτείνω ως μάρτυρες μόνο αυτούς που θα ήθελε να υποδείξει οποιοδήποτε μέλος της Ενώσεως Συντακτών, μόνον αυτούς που θα ήθελε να υποδείξει ο ίδιος ο δημοσιογράφος που έγγραφε αυτά στα δημοσιεύματα. Μέχρι σήμερα περιμένω απάντηση.

Το δεύτερο γεγονός: τον τελευταίο καιρό έχει ξεσπάσει ένα μεγάλο πρόβλημα στο χώρο του Τύπου. Σ' αυτό υπάρχουν δημόσιες αναφορές των δύο βασικών οργανώσεων στο χώρο του Τύπου. Της Ένωσης Ιδιοκτητών και της ΕΣΗΕΑ: «γίνεται απόπειρα από κάποιους, (όχι απ' αυτούς που γίνεται η καταγγελία), να μεταφερθεί το πρόβλημα του ανταγωνισμού, του επιβεβλημένου ανταγωνισμού, από το δημοσιογραφικό χώρο σε άλλους χώρους». Η μία τουλάχιστον Ένωση ζητήσει την επίλυση του προβλήματος απ' την κυβέρνηση. Απ' την ιδιότητα του συμβούλου, εμποδίζομαι να μπω σε λεπτομέρειες. Θα ήθελα όμως να σας διαβεβαιώσω ότι με το υπάρχον νομικό πλαίσιο δεν αντιμετωπίζεται το πρόβλημα που έχει καταγγελθεί. Θα μου πείτε, μετά απ' όλα αυτά προτείνω ό,τι έχουμε ανάγκη για ένα νέο νόμο Τύπου; Δεν ισχυρίζομαι εγώ αυτό το πράγμα. *Εγώ δεν ισχυρίζομαι ό,τι έχουμε ανάγκη ένα νέο Νόμο περί Τύπου.* Αλλά πρέπει να συμφωνήσουμε ότι υπάρχει μια κατάσταση επικίνδυνη στο χώρο του Τύπου. Και πρέπει να σκεφθούμε με ποιο τρόπο αντιμετωπίζεται αυτή. Υπάρχουν και άλλα προβλήματα.

Υπάρχει πρόβλημα δεοντολογίας στο χώρο του Τύπου. Αυτός ο κώδικας δεοντολογίας, θα πάρει μορφή κάποιων ευχών, θα πάρει τη μορφή κάποιων ποινικών διατάξεων; *Εγώ πάντως δεν προτείνω ποινικές διατάξεις.* Αλλά υπάρχει πρόβλημα προστασίας του πολίτη. Αν θέλετε όχι μονάχα στο χώρο του Τύπου. Αλλά και στην τηλεόραση. Πριν από λίγες μέρες η τηλεόραση μας έδωσε και έδειξε την είδηση και την απήλθαν εικόνα: μια μάνα έριξε το παιδί της στο Θερμαϊκό. Υπήρχε μια σημαντική λεπτομέρεια που την έδωσε η ίδια η τηλεόραση. Η μητέρα αυτή, ήταν παράφρων!

Δεν είμαι και δεν μπορώ να είμαι τιμητής στα θέματα Τύπου. Κανένας δεν μπορεί να είναι τιμητής. Αλλά είναι και πολιτικό δεδομένο και κοινωνιολογικό δεδομένο, ότι ποτέ ένας χώρος μόνος του δεν βγαίνει από την κρίση. Κι αν είναι πρόσθετο δεδομένο ότι υπάρχει κάποια κρίση; Δεν το λέω εγώ. Το ισχυρίζονται βασικά συνδικαλιστικά όργανα. «Σε οπισθοδρόμηση ολόκληρος ο Τύπος», διαπιστώνει επιγραμματικά ένας από τους καλύτερους αρθρογράφους που διαθέ-

τει σήμερα η χώρα μας.

Λοιπόν δεχόμεθα ότι υπάρχει πρόβλημα; Αν δεχόμεθα αυτό, θα το δούμε έξω από οποιοδήποτε νομοθετικό πλαίσιο; Το δίκαιο είναι ένα φαινόμενο που το διακρίνει σίγουρα μία αυτονομία και απέναντι σε κάποια καινούργια κοινωνικά δεδομένα και απέναντι αν θέλετε στην εξουσία. Απ' αυτό ούτε κανένας άλλος, ούτε εγώ βγάζω, σε ευθεία γραμμή, το συμπέρασμα, ότι κάθε κρίση, πρέπει να απαντηθεί με καινούργιο νόμο.

Υπάρχει και μια αντίφαση, μια τεράστια αντίφαση. Λέμε ότι δεν θέλουμε κανένα νόμο περί Τύπου. «Γιατί κάθε νόμος για τον Τύπο είναι εξ ορισμού ανελεύθερος». Αυτό πραγματικά είναι μια διακηρυγμένη θέση της ΕΣΗΕΑ. Αλλά ειλικρινά ισχυριζόμαστε ότι δεν υπάρχει ειδική νομοθεσία για τον Τύπο; Και ισχυριζόμεθα ότι έχουμε κρίση, έχουμε «οπισθοδρόμηση» μάλιστα και ότι αυτή η οπισθοδρόμηση είναι τέτοιας μορφής που είναι έξω από το θεσμικό της πλαίσιο; Η κρίση τροφοδοτείται μακριά; Από χώρους ξένους, ξένους ως προς κάθε δυνατότητα επίδρασης ή αντίδρασης; Ξένους ως προς την ευθύνη μας; Υπάρχουν ποικίλες και πολλές διατάξεις για τον Τύπο. Ουσιαστικά νόμο περί Τύπου έχουμε. Έχουμε σημαντική νομοθεσία για τον Τύπο. Που βεβαίως έχει δύο άξονες, όχι το νόμο του '31, που είπε ο αγαπητός φίλος Νίκος Κωνσταντόπουλος. Ο βασικός είναι Μεταξικός! Και κάποιες τροποποιήσεις του προϊόντα μετεμφύλιας περιόδου. Αυτή είναι η νομοθεσία περί Τύπου και κάποιες άλλες διατάξεις που ρυθμίζουν άλλα θέματα. Σημαντικά θέματα με αποσπασματικές ρυθμίσεις.

Θα ήθελα να επισημάνω κάποιο μεγάλο κίνδυνο, επειδή μίλησα για τον απλό πολίτη. Βεβαίως γνωρίζω ότι η υπόθεση του «απλού πολίτη» μπορεί να είναι επικίνδυνη. Την έχουν χρησιμοποιήσει και τα αυταρχικά καθεστώτα. Όχι σπάνια, αυταρχικά καθεστώτα δημιούργησαν αυταρχικές δομές, δήθεν για την προστασία του πολίτη. Αλλά αυτό αρκεί για να αναιρέσει το δικαίωμα και την υποχρέωση της δημοκρατίας, να προστατεύσει τον απλό πολίτη; Αυτό είναι ποιοτικό θέμα βεβαίως. Αλλά μήπως στο όνομα και στην επίκληση «απεριόριστης» ελευθερίας, μήπως αναπαράγουμε τις δοσμένες ανισότητες; Γιατί η κοινωνία μας έχει ανισότητες. Μήπως, όσο περνάει ο καιρός, είναι πιθανότερο όχι μόνο να αναπαράγονται αυτές, αλλά και να διευρύνονται αυτές οι ανισότητες; Το θέλουμε αυτό;

Εσείς πιστεύετε ειλικρινά, ότι δεν υπάρχει πρόβλημα ελληνικότητας του Τύπου; Και όταν αυτό το παιχνίδι παίζεται με τεράστια οικονομικά συμφέροντα και δεδομένα που δεν έχουν καμία σχέση με Ποινικές Διατάξεις; (Εγώ αντιπαθώ τις Ποινικές Διατάξεις. Δεν είναι ποτέ οι Ποινικές Διατάξεις που λύνουν τα προβλήματα. Οι διαδικασίες, τα όργανα και η ιδεολογία που κυριαρχεί στα όργανα είναι που λύνουν τα προβλήματα. Αλλά πιστεύετε ότι δεν υπάρχει πρόβλημα;

Πιστεύω ότι στον ελληνικό Τύπο υπάρχει σήμερα πολυφωνία. Ούτε και σεις θα αμφιβάλατε. Δεν σας ανησυχεί όμως το ενδεχόμενο να έρθει ο Τύπος σε δύο-τρία χέρια; Αυτό το δεδομένο θα αποκλεισθεί μόνο με συζητήσεις και σε κάποιες αναφορές μόνο σε ποιοτικά δεδομένα; Βάζω τον προβληματισμό. Αλλά τον προβληματισμό δεν το βάζω για έναν καινούργιο νόμο για τον Τύπο. Ψάχνω για την εναλλακτική πρόταση. Αυτήν τη στιγμή δεν υπάρχει εναλλακτική πρόταση. Ούτε διαμορφώνεται.

Άκουσα και τη θέση του κ. Στεφανάκη: «το πρόβλημα είναι πάντοτε πρόβλημα προσώπων». Πιστεύω ότι δεν είναι μόνο θεσμικό, ούτε μόνο πρόβλημα προσώπων. Οι θεσμοί συναρτώνται και με κάποια πρόσωπα και με τη διαδικασία πρόσκλησης και πρόκλησης

Η υπόθεση του «απλού πολίτη» μπορεί να είναι επικίνδυνη. Την έχουν χρησιμοποιήσει και τα αυταρχικά καθεστώτα. Όχι σπάνια, αυταρχικά καθεστώτα δημιούργησαν αυταρχικές δομές, δήθεν για την προστασία του πολίτη. Αλλά αυτό αρκεί για να αναιρέσει το δικαίωμα και την υποχρέωση της δημοκρατίας, να προστατεύσει τον απλό πολίτη;

σε πρόσωπα. Αν πραγματικά πιστευουμε ότι υπάρχει πρόβλημα, τότε πια δεν πρέπει να έχουμε μια καινούργια θεσμική πρόταση;

Άκουσα χθες μια πρόταση: «αφήστε στους ανθρώπους που δουλεύουν στην τηλεόραση να κάνουν αυτό που εκείνοι θέλουν, αυτό που εκείνοι πιστεύουν». Νομίζω ότι το είπε η κ. Ρεζάν. Πραγματικά μια πολύ ωραία κουβέντα. Αλλά πέρα από το σεβασμό που έχω για τη δουλειά που έχει κάνει πραγματικά η κ. Ρεζάν ποιος είναι εκείνος ο δημοκρατικός κανόνας που λέει ότι οι χώροι δεν επικοινωνούν ποτέ μεταξύ τους; Σε ποια δημοκρατική χώρα του κόσμου, δεν υπάρχει ο τελικός κοινός παρονομαστής όλων των χώρων δουλειάς και δημιουργίας που είναι ο δημοκρατικός έλεγχος; Πού αυτή τη στιγμή στα καθεστώτα για τα οποία μαχόμαστε, προσδοκούμε ή προβλέπουμε είναι κυρίως κοινοβουλευτικός; Διότι, μην ξεχνάμε το κοινωνικό - πολιτικό δεδομένο ότι η αυτονομία των χώρων δεν λειτουργεί πάντοτε υπέρ των δημοκρατικών θεσμών.

Και εδώ τελειώνω. Ο προβληματισμός μου είναι αποσπασματικός και με κανένα τρόπο ολοκληρωμένος. Και σημειώστε ότι κάθε προβληματισμός δεν ανήκει μόνο στους ανθρώπους που δουλεύουν μόνο στο χώρο αυτό. Ανήκει σε όλους τους ανθρώπους που ενδιαφέρονται για τα κοινά πράγματα. Ευχαριστώ.

ΣΥΖΗΤΗΣΗ

Πρόεδρος: Επειδή έγινε τόσος λόγος για τον κοινό πολίτη, μήπως ο μη τοποθετημένος ή θέλοντας να τοποθετηθεί εδώ μέσα, θέλει να ζητήσει κάποια διευκρίνιση, πριν πάμε στις τοποθετήσεις των εκτός. Θα ήθελα να ρωτήσω αν υπάρχουν διευκρινιστικές ερωτήσεις για το πρώτο μέρος, το καθαρά τεχνικό.

Μ. Ποντίκας: Θα ήθελα να κάνω μια διευκρίνιση σ' αυτό που είπε ο κ. Κούλογλου, για το θέμα του κουτιού με το φιλμ που πέφτει κάτω. Δεν ισχύει ποτέ, ούτε ισχύει ποτέ. Η τεχνική επιβάλλει τα δύο βίντεο να φεύγουν συγχρόνως και λόγοι συντεχνιακοί επέβαλαν κάθε βίντεο να έχει έναν χειριστή. Η μονταζιέρα, όπως το είπατε και σεις, δεν ισχύει πουθενά, ακόμη και τα ιδιωτικά στούντιο δουλεύουν με τον ίδιο τρόπο, μόνο που είναι ένας χειριστής.

Το γεγονός ότι καθυστερεί ο παρουσιαστής και υπάρχει χάσμα, οφείλεται σε καθαρά τεχνικούς λόγους, δηλαδή χρειάζονται 10 δευτερόλεπτα για να στρώσει η εικόνα του βίντεο των δύο ιντζών και αυτό παρατηρείται μόνο στην EPT-1 η οποία έχει μόνο δυο βίντεο μιας ιντζας, ενώ η EPT-2 έχει πολλά βίντεο της μιας ιντζας. Το ένα θέμα είναι αυτό.

Σ. Κούλογλου: Μιλάτε και για τα δύο κανάλια, έχετε γνώση και των δύο καναλιών;

Μ. Ποντίκας: Ακριβώς και για τα δύο. Και σας είπα ότι η EPT-2 έχει βίντεο της μιας ιντζας που έχουν τη δυνατότητα στοπ καρέ και συνεπώς φεύγει αμέσως, η EPT-1 έχει μόνο δύο βίντεο της μιας ιντζας και συνεπώς χρειάζεται 10 δευτερόλεπτα να στρώσει η εικόνα. Βέβαια χρειάζεται ένας συντονισμός, να πάρει ο τεχνικός τη λεγόμενη ατάκα του παρουσιαστή. Και κάτι άλλο, ποτέ δεν γίνεται μοντάζ την ώρα της λήψης. Ποτέ, πουθενά, ούτε και στην Ελλάδα.

Το δεύτερο θέμα που θα ήθελα να αναφερθώ, είναι για τη δορυφορική τηλεόραση. Όσο για τους ιδιωτικούς σταθμούς είναι πια μέσα στο σπίτι μας. Σαν χρονικό όριο έχει τεθεί το 1992 και δεν είναι μόνο οι τηλεοπτικοί σταθμοί. Είναι και ο Τύπος. Αυτό που γίνεται αυτή τη στιγμή στην Ιαπωνία με την ASAHI, η ο-

ποία τυπώνεται σε διαφορετικές πόλεις με διαφορετική ύλη, θα γίνει και εδώ μοιραία. Δηλαδή, οι «TIMES» θα βγαίνουν στην Αθήνα ελληνικά και θα έχουν μια στήλη με τα κοσμικά και τις τοπικές ειδήσεις. Σαν όριο γι' αυτό έχει τεθεί το 1992. Το θέμα μας είναι λοιπόν ότι η ιδιωτική τηλεόραση και ο Τύπος, είναι ελεύθερος πλέον να γίνει με υπογραφή δεσμευμένη στα πλαίσια της ΕΟΚ. Όσον αφορά αυτό που είπε ο τελευταίος ομιλητής, εγώ σαν απλός πολίτης, δεν θέλω κανέναν περιορισμό. Θα προτιμήσω να με θίγει, παρά να μου θίξει την ελευθερία μου. Όποιος περιορισμός έχει γίνει, όποιος νόμος έχει γίνει, είναι σε βάρος της ελευθερίας μου.

Σ. Κούλογλου: Στο συγκεκριμένο τρόπο λειτουργίας όχι μόνο επιμένω, αλλά πριν ακριβώς ξεσπάσει ή μάλλον είχε ξεσπάσει η κρίση της EPT-1 και πριν ακόμα φύγουν οι υπεύθυνοι είχε ξεκινήσει μια διαδικασία να διαπιστωθεί η κατάσταση και των δύο καναλιών. Το γεγονός αυτό, το παρακολούθησα με τα μάτια μου, κάναμε μάλιστα προσπάθεια να φωτογραφηθεί για να αποτυπωθεί και δημοσιογραφικά, δεν μπόρεσα όμως γιατί ο διάδρομος για τον οποίο μιλώ είναι πολύ στενός και δεν έπαιρνε φωτογραφικά τα δύο βίντεο. Έτσι είχαμε καταλήξει να γίνει αυτό με ένα σκιτσογράφο. Εκείνη τη στιγμή ακριβώς, έγινε η κρίση στην EPT-1 και όλα αυτά πέρασαν σε δεύτερη μοίρα μπροστά στο πολιτικό γεγονός της κρίσης της EPT-1. Αυτά, διευκρινιστικά.

Πρόεδρος: Ο κ. Στεφανάκης έχει το λόγο.

Γ. Στεφανάκης: Θα ήθελα και εγώ να απαντήσω στον κ. Ποντίκα. Συμπτωματικά έχω εδώ την τελευταία πρόταση. Δεν είναι όμως τόσο εύκολα τα πράγματα. Σας διαβάσω επί τροχάδην τις τρεις αράδες, είναι από την τελευταία εισήγηση του Βάντερ Βριζ στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο.

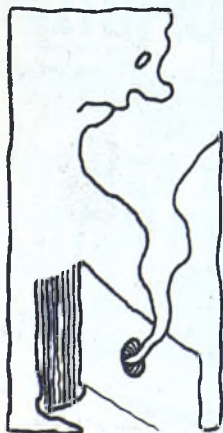
«Η πρόταση του Γενικού Γραμματέα, του Καρούζωφ, σύμφωνα με την οποία οι Ευρωπαϊκές Κυβερνήσεις θα πρέπει να ενώσουν τις δυνάμεις και να μην εφαρμόζουν πολλά διαφορετικά συστήματα, αξίζει να αντιμετωπιστεί προσεκτικά. (Συστήματα εννοούμε σεκάι, παλ, κτλ.). Για να είναι οικονομικά βιώσιμη η δεύτερη γενιά τηλεπικοινωνιακών δορυφόρων, ο κ. Α. Καρούζωφ, προτείνει να αναπτυχθεί μόνο ένα σύστημα, το (ευροσάκτελ), επίσης να τεθούν μόνο δύο δορυφόροι σε τροχιά ως το 1992, μιλάμε για δυο δορυφόρους και να λειτουργεί μόνο ένα δορυφορικό και τηλεπικοινωνιακό κέντρο και ένας μόνο διοικητικός οργανισμός».

Συνεπώς έχουμε να διανύσουμε μια διαδρομή μεγάλη και να ρυθμιστούν και τα όσα θίξαμε εδώ.

Πρόεδρος: Με συγχωρείτε που θα σας διακόψω, αλλά είπαμε αυτή τη στιγμή να τελειώσουμε με τα τεχνικά. Επί του τεχνικού, υπάρχει καμία άλλη ερώτηση;

Σ. Κοτσιγιάννης: Λέγομαι Κοτσιγιάννης Σταύρος. Η ερώτησή μου είναι περισσότερο τεχνική και απευθύνεται στον κ. Φαρμάκη. Μας είπε ότι τα ηλεκτρονικά αρχεία, το ηλεκτρονικό ταχυδρομείο videotext και το teletext το χρησιμοποιεί σήμερα η εφημερίδα Liberation. Θα ήθελα να προσθέσω ότι οι βασικές υποδομές αυτών των συστημάτων έχουν ήδη φτιαχτεί από πολλά χρόνια και έχουν φτιαχτεί από τον αντίστοιχο ΟΤΕ της Γαλλίας με τη βοήθεια του δικτύου Transpac. Άρα, η Liberation όπως και κάθε άλλη εφημερίδα ή κάθε ιδιωτικός ή δημόσιος οργανισμός, είναι δυνατόν να χρησιμοποιήσει αυτά τα συστήματα τα οποία ήδη υπάρχουν και λειτουργούν εδώ και 4-5 χρόνια.

Η εισαγωγή της νέας τεχνολογίας στον Τύπο, δηλαδή της πληροφορικής, ορίζεται με την αντικατάσταση του συστήματος της φωτοστοιχειοθέτησης

και του φωτεινού τραπεζιού, που γίνεται σήμερα το μοντάζ, με ένα σύστημα ηλεκτρονικού υπολογιστή και εκτύπωσης λέιζερ. Βέβαια, για το πιεστήριο παραμένει το ίδιο. Σήμερα η Liberation έχει αντικαταστήσει τα χειριστήριά της με απλά συστήματα, με απλά χειριστήρια μικρών υπολογιστών της εταιρίας Apple και οι οποίες έχουν τις δυνατότητες να κάνουν ορισμένα τεχνικά θέματα ή ορισμένες οικογένειες γραμμάτων που κάνει η φωτοσύνθεση. Δεν έχει προχωρήσει σε μια τεχνολογική ανάπτυξη με τη βοήθεια της πληροφορικής, με τη χρησιμοποίηση του ηλεκτρονικού υπολογιστή και των εκτυπωτών λέιζερ.

Σήμερα το σύστημα της Liberation το οποίο βοηθήσε κατά κάποιο τρόπο την αύξηση των πωλήσεων της, μάλλον την αύξηση του αριθμού των εκδόσεων της, ήταν η μεθοδολογία της εκτύπωσης ορισμένων σελίδων με τη βοήθεια του telefac το οποίο αυτό ήταν ιδιοκτησία μιας εταιρίας η οποία δημιουργήθηκε απ' όλους τους εκδότες και αυτό αύξησε τον αριθμό των εκδόσεων της εφημερίδας αυτής.

Θα ήθελα να συνεχίσω και να πω ότι σήμερα η πληροφορική, οι ηλεκτρονικοί υπολογιστές, μας βοηθούν οπωσδήποτε στη σύνταξη μιας εφημερίδας, και ήθελα να ρωτήσω τον κ. Φαρμάκη, αν αυτή η επίδραση της μικροηλεκτρονικής τεχνολογίας, δηλαδή και της πληροφορικής, τι επιπτώσεις έχει στην οργάνωση της εργασίας και στην απασχόληση στο τυπογραφείο, δηλαδή στη σύνταξη της εφημερίδας. Διότι υπάρχει μια ελπίδα ότι το 1987 θα υπάρξει μια ντιρεκτίβα που θα υποχρεούται ο δημοσιογράφος ή ο συντάκτης, και μπορεί και ο συγγραφέας στην περίπτωση έκδοσης βιβλίου να παραδίδει μια μαγνητική δισκέτα στο τυπογραφείο και η εφημερίδα θα εκδίδεται κατ' ευθείαν. Θα ήθελα τις απόψεις του.

Πρόεδρος: Ο κ. Φαρμάκης έχει το λόγο.

Γ. Φαρμάκης: Πάνω στο σύστημα της Liberation δεν ήθελα να μπω σε τεχνικά θέματα, αλλά κάνετε λάθος. Πράγματι, το σύστημα της Liberation στηρίζεται σε ένα δίκτυο μικρο-υπολογιστών που το είχα φτιάξει εγώ ο ίδιος. Η εκτύπωση γίνεται με λέιζερ, έχει δύο λέιζερχομ. Υπάρχει επίσης η δυνατότητα και χρησιμοποιείται μόντομ. Δεν υπάρχουν αυτή τη στιγμή για λόγους καθαρά συνδικαλιστικούς οθόνες σε όλους τους συντάκτες, θα υπάρχουν σε ένα μήνα μου φαίνεται, σε δυο τμήματα της Liberation. Όσον αφορά την αύξηση των πωλήσεων της Liberation, δεν νομίζω ότι είναι το γιατί ήταν από πολύ παλιότερα, από το '76 μπορούσαμε να στείλουμε σελίδες. Η αύξηση της κυκλοφορίας οφείλεται περισσότερο στην πολιτική που ακολούθησε από πλευράς δημοσιογραφίας. Δεν νομίζω δηλαδή ότι μια εφημερίδα από τη στιγμή που θα αλλάξει το σύστημά της και θα βάλει υπολογιστές, θα αυξήσει αυτόματα την κυκλοφορία της. Αυτό εξαρτάται από ποια είναι η δημοσιογραφική πολιτική της εφημερίδας, το πώς μπαίνει μέσα στην αγορά και το πώς παρουσιάζεται. Γι' αυτό το λόγο δεν μίλησα και πολύ πάνω στο τεχνικό κομμάτι της υπόθεσης. Εκείνο που βοήθησε πολύ τη Liberation ήταν το άνοιγμα στις νέες αγορές. Άρα το Videotext, άρα το κομμάτι, το νέο σέρβις που έχουν κάνει για την τηλεόραση, το ραδιόφωνο.

Στην ερώτησή σας αν τα ηλεκτρονικά μέσα με τη δισκέτα που θα φέρει ο δημοσιογράφος, κτλ, θα προκαλέσουν πρόβλημα ή όχι, θέλω να πω ότι θα υπάρχει το πρόβλημα μιας στερεότυπης δουλειάς, δηλαδή από τη στιγμή κατά την οποία μια εφημερίδα μπορεί χρησιμοποιώντας τα τεχνικά μέσα να παίρνει τις ειδήσεις που έρχονται από τα πρακτορεία, π.χ. και να τις περνάει αυτούσιες σαν κείμενο, υπάρχει περίπτωση τα κείμενα των εφημερίδων, να αρχίσουν να μην έχουν διαφορές. Αλλά η λύση αυτού του προβλήματος εξαρτάται πάλι από την πολιτική της εφημερίδας,

πάλι από τη σύνταξη της εφημερίδας.

Πρόεδρος: Μέχρι τις 3 θα πρέπει να κουβεντιάσουμε το δεύτερο θέμα. Κάποια στιγμή, θα πρέπει να υπάρξουν κάποιες δευτερολογίες. Όσον αφορά τον κ. Βγόντζα είναι γνωστός νομικός, έχει εξειδίκευση σ' αυτά τα πράγματα και νομίζω ότι η παρουσία του πλούτισε και δεν φτώχυνε τη συζήτηση. Άλλωστε αυτό θα φανεί και από τη συνέχεια και ελπίζω αυτή η απάντηση να σας ικανοποιεί.

Πριν απ' όλους έχει ζητήσει το λόγο ο κ. Φιλιππούλος.

Κ. Φιλιππούλος: Είμαι ασκούμενος δικηγόρος. Αυτό που με απασχολεί είναι περίπου η εισήγηση ή σχεδόν όλη η εισήγηση του κ. Αλιβιζάτου, σχετικά με τη νομοθετική ρύθμιση για τη ραδιοφωνία και την τηλεόραση, σε εξάρτηση με το άρθρο του Συντάγματος, 15.2 που επιτάσσει τον άμεσο έλεγχο του κράτους και με το άρθρο 4 του νόμου 230 που είναι για την ΕΡΤ.

Το πρόβλημά μου δεν είναι ούτε η ΕΡΤ-1, ούτε η ΕΡΤ-2, δηλαδή δεν με αφορά άμεσα, από την άποψη ότι πληρώνω τις δραχμούλες μου μέσα από το λογαριασμό της ΔΕΗ και από εκεί και πέρα, δεν με ενδιαφέρει τι θα πει, εφόσον πιστεύω υπάρχει η δυνατότητα πλέον να ενημερωθώ είτε μέσα από την τεχνολογική εξέλιξη, δηλαδή με τους δορυφορικούς σταθμούς είτε μέσα από τη νομική πιθανώς εξέλιξη πάνω στα θέματα ιδιωτικής ραδιοφωνίας και τηλεόρασης και για να ακριβολογώ, μη κρατικής. Γιατί δεν είναι υποχρεωτικό, όταν είναι μη κρατική η ραδιοφωνία και η τηλεόραση να είναι ιδιωτική, μπορεί κάλλιστα να είναι κοινωνικοποιημένη ή να ανήκει σε διάφορους φορείς.

Με την τοποθέτηση του κ. Αλιβιζάτου, σχεδόν ταυτίζομαι. Η ερώτησή μου και η σκέψη μου είναι η εξής: Με βάση τη σύμβαση της Ρώμης για τα ανθρώπινα δικαιώματα και ειδικά με το άρθρο 10 αυτής της σύμβασης, κατοχυρώνομαι νομικά να μπορώ όχι μόνο να είμαι λήπτης, αλλά και πομπός πληροφοριών και ιδεών και μέσα σ' αυτή τη σύμβαση, στο άρθρο 10 και πάλι, αναφέρονται και τα όρια στα οποία μπορεί να με περιορίσει το κράτος, τα οποία είναι μόνο ένα καθεστώς αδειών για ιδιωτικούς σταθμούς ή για ραδιόφωνο, τηλεόραση.

Παίρνοντας από κει την αφορμή με το άρθρο 10 δηλαδή της σύμβασης της Ρώμης υπάρχει απ' όσο γνωρίζω, μια αίτηση ακυρώσεως στο Συμβούλιο Επικρατείας κατά αποφάσεως κυβερνητικής, η οποία στηρίζεται στο νόμο 230 και στο άρθρο 4, η οποία ακριβώς με λάθος στήριξη προσπαθεί να στερήσει το δικαίωμα σε πολίτη Έλληνα να έχει ιδιωτικό σταθμό ραδιοφωνίας και τηλεοράσεως.

Δηλαδή πιστεύω ότι το άρθρο 10 της σύμβασης της Ρώμης για να τα κάνω πιο λιανά, υπερισχύει του άρθρου 4 του νόμου 230 για την ΕΡΤ με βάση το άρθρο 28 του Συντάγματος. Και από τη στιγμή που υπάρχει μια εσωτερική αντίφαση, δεδομένου ότι το άρθρο 10 έχει ισχυρότερη δικαστική ισχύ, πιστεύω ότι ο νόμος 230 για την ΕΡΤ είναι πολύ εύκολο να πάψει να ισχύει, τουλάχιστον ως προς το άρθρο 4. Αυτά ήθελα να πω.

Πρόεδρος: Ο κ. Αλιβιζάτος έχει το λόγο.

Ν. Αλιβιζάτος: Το ερώτημά σας έχει δύο σκέλη: το πρώτο αφορά τη θέση του άρθρου 15 παρ. 2 του συντάγματος σε όλο το συνταγματικό μας σύστημα. Το δεύτερο, το άρθρο 10 της σύμβασης της Ρώμης.

Το Δεκέμβριο του 1983, όταν λειτούργησε για λίγο τον ελεύθερο ραδιοσταθμό του, το «Αντί» δημοσίευσε σε τεύχος του δύο άρθρα σχετικά με το πρώτο ερώτημά σας. Το πρώτο υπέγραφε ο Δημήτρης Τσάτσος και υποστήριζε την άποψη ότι το άρθρο 15 παρ.

«Θα ήθελα να σας πω με την πείρα μας, αν μου επιτρέπατε, ότι πολλές φορές για τον Τύπο, το να ανήκει στην καλή κοινωνία, αποτελεί μέγα μειονέκτημα, διότι λειτουργεί εντελώς από την άλλη κατεύθυνση».

2 του συντάγματος, που προβλέπει τον άμεσο έλεγχο του κράτους στη ραδιοτηλεόραση, αποδυναμώνει όταν το κράτος δεν εξασφαλίζει την αντικειμενικότητα, την ισοτιμία και την ποιότητα στις εκπομπές, για την τήρηση των οποίων, όπως είδαμε, ο έλεγχος αυτός θεσπίστηκε. Δηλαδή, πάντοτε κατά τον Δ. Τσάτσο —και συνοψίζω ίσως υπέρμετρα την προβληματική του— εν όψει της αρχής της λαϊκής κυριαρχίας, της αρχής του πολυκομματισμού και της ελευθερίας της έκφρασης, το άρθρο 15 παρ. 2 χάνει το κανονιστικό του κύρος όταν το κράτος κομματικοποιεί για χάρη του κυβερνώντος κόμματος τη ραδιοτηλεόραση, οπότε και επιτρέπεται η ίδρυση ιδιωτικών σταθμών.

Το δεύτερο άρθρο ήταν δικό του. Κατά τη γνώμη που υποστήριξα τότε και εξακολουθώ να υποστηρίζω, ο «άμεσος έλεγχος του κράτους» σε καμιά περίπτωση δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι αποδυναμώνεται. Πρώτον, γιατί ο συνταγματικός νομοθέτης θέλησε ρητά και απερίφραστα να αναγάγει τη ραδιοτηλεοπτική εκπομπή σε περιεχόμενο δημόσιας υπηρεσίας, δηλαδή σε δημόσια υπηρεσία με τη λειτουργική έννοια του όρου, που ως τέτοια ξεφεύγει από το πεδίο της οικονομικής ελευθερίας, της ιδιωτικής οικονομικής πρωτοβουλίας. Και δεύτερον, γιατί κάθε άποψη περί αποδυνάμωσης του άρθρου 15 παρ. 2 του Συντάγματος μπροστά σε κάποιες άλλες αρχές, όπως π.χ. η λαϊκή κυριαρχία, που επίσης καθιερώνει το σύνταγμα, υπονοεί και μια διαβάθμιση των συνταγματικών κανόνων σε πρωτεύοντες και δευτερεύοντες, την οποία θεωρώ συνταγματικά έωλη και πολιτικά επικίνδυνη. Όσο λοιπόν και αν πολιτικά συμμερίζομαι την επιχειρηματολογία της άλλης άποψης, μου είναι αδύνατο να αποδεχθώ τη νομική αποτύπωση της.

Σε ό,τι αφορά, τώρα, το άρθρο 10 της σύμβασης της Ρώμης, σας θυμίζω ότι σε ειδικό εδάφιο προβλέπει πως δεν απαγορεύεται στα συμβαλλόμενα κράτη να υποβάλουν τις επιχειρήσεις ραδιοφωνίας και τηλεόρασης σε καθεστώς προηγούμενης άδειας λειτουργίας. Ερμηνεύοντας το εδάφιο αυτό, τόσο η Επιτροπή, όσο και το Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου του Στρασβούργου δεν έχουν θεωρήσει αντίθετο προς το άρθρο 10 το δημόσιο ραδιοτηλεοπτικό μονοπώλιο. Ανάλογη ατομία έχουν επιδείξει και ως προς το δικαίωμα του ραδιοτηλεοπτικού χρόνου, που το έχουν αναγνωρίσει μόνον υπό πολύ ειδικές προϋποθέσεις και για πολιτικού χαρακτήρα εκπομπές σε αυθαίρετα αποκλειόμενους φορείς ή κόμματα.

Πρόεδρος: Η κ. Ρεζάν έχει το λόγο.

Μ. Ρεζάν: Κύριε Βγόντζα, επειδή μου επιτεθήκατε κατά κάποιο τρόπο, θα ήθελα να σας απαντήσω στα τρία σημεία που θίξατε και θα αρχίσω από το τελευταίο. Είπατε ότι επιτέθηκε κατά των συναδέλφων μου για τη δουλειά που κάνουν. Θα σας πω ότι δεν μπορούμε να τους κρίνουμε, γιατί ακόμη δεν σαραντήσανε. Και μέχρι να σαραντήσει κανείς στην ΕΡΤ θέλει χρόνο πολύ και πολλά μπορεί να συμβούν.

Το δεύτερο που ήθελα να σας πω, για να ξεκαθαρίσουμε τα πράγματα, πράγματι είπα, πρέπει να αφηθούν οι άνθρωποι της τηλεόρασης να κάνουν τη δουλειά τους και συγκεκριμένα οι δημοσιογράφοι. Και για να τα πω παστικά, μεταξύ ενός πολύ μετρίου δημοσιογράφου και του καλύτερου υπουργού, δηλαδή του εκπροσώπου της εξουσίας θα προτιμώ πάντοτε, για το μέλλον (το καλό μέλλον που ευελπιστούμε στην τηλεόραση) τον πολύ μέτριο δημοσιογράφο. Άλλωστε στο «Βήμα», που δεν μπορεί να λησθεί ότι είναι αντικυβερνητικό, διάβαζα τελευταία ότι αυτή την ώρα, χρειάζεται ακριβώς το είδος των ανθρώπων που ενοχλούν την εξουσία, άτομα αυτόνομα, σχεδόν

αναρχικά. Είπαμε ότι είδατε το δελτίο ειδήσεων και σας ξένησαν αυτά που ειπώθηκαν. Αποσιωπήσατε ότι η εφημερίδα που δεν έβαλε τη δήλωση του κ. Μητσοτάκη, είναι ιδιωτική επιχείρηση και έχει δικαίωμα (κάνει λάθος βέβαια), αλλά έχει δικαίωμα να βάλει ή να μη βάλει κάτι. Η τηλεόραση, η ΕΡΤ, δεν είναι ιδιωτική επιχείρηση, είναι εθνική. Τώρα αν σας ευχαριστεί ή είσατε ικανοποιημένος από το δελτίο ειδήσεων, κύριε Βγόντζα, με γεια σας με χαρά σας. Αλλά θα ήθελα να σας πω ότι εμένα με τρομάζει αυτή η ικανοποίησή σας, διότι μέχρι σήμερα δεν έχω καταλάβει, νόμιζα ότι είσατε σύμβουλος του Υπουργού Δικαιοσύνης, είπατε ότι δεν μπορείτε να κάνετε εισήγηση λόγω μιας ιδιότητας, την οποία ειλικρινά και ταπεινά σας λέγω ότι δεν γνωρίζω και τώρα τη διαφορά μεταξύ εισήγησης και αυτών που είπατε, ως προβληματισμό εγώ δεν την κατάλαβα, αλλά εν πάση περιπτώσει το θεωρώ και ανελεύθερο ότι δεν μπορείτε να μιλήσετε με κάποια ιδιότητα. Όλες οι ιδιότητες επιτρέπουν να μιλάμε. Θα έλεγα ακόμη και του Μοναχού του Αγίου Όρους.

Είναι φανερό ότι συμφωνείται απόλυτα με ένα νόμο περί Τύπου, ενώ θα ήθελα να σας δώσω μια ειδήση, αν μου επιτρέπετε. Νόμο περί Τύπου, αυτό δεν είναι ειδήση, η Ένωση Συντακτών είτε είναι δεξιός αποχρώσεως είτε αριστερός είτε κεντρώας, το Συμβούλιο ολόκληρο, ήταν πάντοτε ακόμη και επί Αναστασίου και σήμερα εναντίον, για πολλούς λόγους. Πήγαμε όπως ξέρετε στον πρωθυπουργό (το Συμβούλιο της Ένωσης Συντακτών, το οποίο με κανέναν τρόπο δεν εκπροσωπώ εδώ), και έγινε λόγος επί μιάμιση ώρα για πολλά θέματα του Τύπου και για το νόμο περί Τύπου. Και είπαμε όλοι στον πρωθυπουργό και εγώ συγκεκριμένα, γιατί νόμος περί Τύπου; Εδώ είναι φανερό ότι με τις σημερινές διατάξεις που θέλετε να προστατέψετε τον ανθρωπάκο όπως τον λέτε, κτλ....

Α. Βγόντζας: Εγώ δεν χρησιμοποίησα τη λέξη «ανθρωπάκος».

Μ. Ρεζάν: Δεν έχει σημασία. Λοιπόν είπαμε στον πρωθυπουργό, με τις σημερινές διατάξεις, είναι γνωστό, γνωστότατο, και κανείς δεν το διέψευσε, ότι υπάρχουν καταδικαστικές αποφάσεις εκατομμυρίων, πολλών εκατομμυρίων εναντίον εφημερίδων, (εφημερίδας θα το πω κι αλλιώς, πολύ προσκείμενης στην κυβέρνηση) που δεν έχουν ποτέ κοινοποιηθεί. Λοιπόν σας ερωτώ, ο καινούργιος Νόμος περί Τύπου, θα δίνει τη δυνατότητα, τουλάχιστον οι δικαστικές αποφάσεις, να κοινοποιούνται και να εκτελούνται; Και αυτή η εφημερίδα για την οποία μιλώ και δεν νομίζω ότι χρειάζεται να πω και το όνομά της, είναι γνωστόν ότι δεν φείδεται και τόσο πολύ της υπόληψης ορισμένων ανθρώπων.

Το ξέρετε ότι υπάρχουν εκατομμύρια καταδικαστικές αποφάσεις και θα έκλεινε αυτή η εφημερίδα αν είχαν εκτελεστεί; Γιατί δεν νομίζω ότι θα τη χρηματοδοτούσε κανείς για να τα πληρώσει. Δεν κοινοποιήθηκαν ποτέ, κοιμούνται στα συρτάρια των υπουργών. Αυτά δεν τα λέω εν είδη κουτσομπολιού, αλλά τα είπαμε στον πρωθυπουργό και απάντηση δεν πήραμε, διότι δεν μπορούσε να απαντήσει, δεν τον αδικώ. Και σας ρωτώ εσάς, γιατί καινούργιο νόμο περί Τύπου με το νόμο τον υπάρχοντα δεν κάνετε το πρέπει;

(Έντονες συζητήσεις χωρίς να ακούγονται καθαρά).

Καμβύσης: ...Σπεύσατε να μιλήσετε για ένα πρόσωπο υπόδικο και επιτρέψτε μου να πω ήταν άδικο να τον συμπεριλάβετε με άλλους εγκληματίες. Αυτό, μπορούμε να το πούμε όταν θα υπάρξει απόφαση. Αλλά ήθελα να σας πω ότι υποστηρίζατε ότι του γίνεται διαφορετική μεταχείριση, επειδή ανήκει στην καλή κοινωνία. Θα ήθελα να σας πω με την πείρα μας,

αν μου επιτρέπατε, ότι πολλές φορές για τον Τύπο, το να ανήκεις στην καλή κοινωνία, αποτελεί μέγα μειονέκτημα, διότι λειτουργεί εντελώς από την άλλη κατεύθυνση. Συγκεντρώνει τα πυρά και ειδικότερα αν πάμε σ' αυτή την εφημερίδα που υπαινίχθη η κ. Ρεζάν και την οποία πρέπει να ξέρετε, δεν άκουσα κανένα παράδειγμα από αυτή την εφημερίδα.

Όπως όταν λέει «κοντοστουπή» τον Τσάτσο, δεν διαμαρτυρηθήκατε, δεν ακούσατε να λέει για κάποιον επί λέξη (πλαίσιο πρώτη σελίδα, αν θέλετε να σας το στείλω φωτοτυπία αύριο), «βρε αληταρά, πού βρήκε τα λεφτά ο κλέφτης ο πατέρας σου και σου πήρε το αυτοκίνητο;» Και φθάνω στο προκείμενο. Αυτά τα οποία είπατε, αν θέλατε να βοηθήσετε και εγώ θα το δεχόμουν, δεν θα έπρεπε να τα πείτε εδώ. Να πάτε να τα πείτε σε κείνους που δεν έκαναν καλά τη δουλειά τους και αναφέρομαι πάλι σ' αυτό που είπε η κ. Ρεζάν. Εάν νομίζετε ότι υπάρχει αμάρτημα το οποίο είναι ποινικά κολλάσιμο, έπρεπε να παρέμβει το Δικαστήριο, ο Εισαγγελέας. Τίποτε άλλο.

Α. Κοσώνας: Πέρα από το γεγονός του Νάσιουτζικ που ανέφερε ο κ. Καμβύσης και με κάλυψε απόλυτα, δηλαδή η βιασύνη να προεκδόσει δικαστική απόφαση ο κ. Βγόντζας, υπάρχει ένα άλλο ζήτημα ουσίας. Σαν πολίτης και σαν δημοσιογράφος, δεν δέχομαι ότι το πρόβλημα του Τύπου, (βιασμοί και όλα αυτά) και των άλλων εφημερίδων (Αυριανή, κτλ.), επειδή δεν είπαμε το όνομά τους, μπορούν να ποινικοποιηθούν και να περάσουν στα χέρια όχι ανθρώπων που απλά έχουν καλές προθέσεις να δουν τι μπορεί να γίνει με αυτά τα προβλήματα, αλλά στα χέρια εκφραστών της εξουσίας, όπως απ' ό,τι κατάλαβα, είναι ο κ. Βγόντζας.

Λ. Λελούδης: Σχετικά με αυτά που μας είπε ο κ. Βγόντζας και εφόσον έχουμε καιρό, να μου επιτρέψετε να έρθω και στο ιδιωτικό κανάλι της τηλεόρασης. Το θέμα της επιλογής των ειδήσεων, κύριε Βγόντζα, νομίζω σαν εκλεκτός νομικός, θα ξέρετε ότι δεν ανάγεται στη νομική διάταξη που θα διέπει ή και που διέπει τον Τύπο, αλλά στους ανθρώπους που τη χρησιμοποιούν. Από εκεί και πέρα, αν τη χρησιμοποιούν σωστά ή όχι, θα συμφωνήσω απόλυτα με το φίλο μου τον κ. Καμβύση, ότι ανάγεται σε άλλο τομέα της δικαιοσύνης, στην Εισαγγελία. Και παρατηρώ, τον τελευταίο ιδίως καιρό ότι οι μεν 5-6 ειδήσεις περί βιασμών, νομίζω ότι ήταν δύο, διότι ουσιαστικά ήταν δύο οι περιπτώσεις που αναλύσατε, σε 5-6 εφημερίδες. Ο Εισαγγελέας δεν έλαβε υπόψη του καθολού, τη μορφή που παρουσιάστηκαν οι ειδήσεις αυτές στον Τύπο, ενώ διάφορες άλλες πληροφορίες που δεν έχουν άμεση επίπτωση στο λαό, στα αυτιά του και στα μάτια του, αμέσως επιλαμβάνεται ο Εισαγγελέας και διατυπώνει κατηγορίες ή όχι.

Λοιπόν επιμένω στο θέμα της ρυθμίσεως της καλής εφαρμογής των περί Τύπου διατάξεων, ανάγεται στους ανθρώπους που χρησιμοποιούν και εκεί, διακρίνουμε τους εκλεκτούς δημοσιογράφους, και ενδεχομένως τους μη εκλεκτούς, δεν είμαι εγώ τιμητής κανενός, το αφήνω στην κρίση όλων μας και όχι στις διατάξεις που ισχύουν.

Πρόεδρος: Ο κ. Ιντζές έχει το λόγο.

κ. Ιντζές: Εγώ ήθελα να κάνω την εξής τοποθέτηση. Όσον αφορά τον Τύπο, τα έντυπα τα οποία είναι επιχειρήσεις ιδιωτικές, δεν μπορούμε να έχουμε κανένα λόγο για το τι γράφουν. Αυτά που γράφουν μπορεί να τα ελέγξει, για τη νομιμότητα και αν προσβάλλουν ή όχι, τιμή, περιουσία, κτλ., ο ισχύων Ποινικός Κώδικας. Επομένως, συμφωνώ με την άποψη του κ. Κωνσταντόπουλου, ότι δεν χρειάζεται ιδιαίτερος νόμος και συμφωνώ και με τη θέση της ΕΣΗΕΑ που αρνείται νέο νόμο περί Τύπου. Θα ρωτούσα όμως την ΕΣΗΕΑ,

πότε έκανε αγώνα για να καταργηθεί ο ισχύων νόμος Μεταξά; Δηλαδή αρκούνταν στον ισχύοντα και δεν θέλουν νέο ή θέλουν πλήρη κατάργηση ειδικού νόμου περί Τύπου. Η άποψή μου είναι να καταργηθεί και ο ισχύων και αν υπάρχουν θέματα παραγραφής, μπορεί να γίνει μια προσθήκη στην Ποινική Δικονομία για θέματα παραγραφής, δηλαδή σύντομης εκδίκασης που να έχει σχέση και με την προσβολή και με την αποκατάσταση της προσβολής. Το ένα είναι αυτό.

Το δεύτερο, θα είχα μια αντίρρηση ως προς την πλήρη ελευθερία του δημοσιογράφου στα τηλεοπτικά μέσα, ραδιόφωνο, τηλεόραση. Εκεί, δεν δέχομαι την πλήρη ελευθερία του δημοσιογράφου γιατί, και διαφωνώ με την κ. Ρεζάν όταν προτιμά τον χειρότερο δημοσιογράφο από τον καλύτερο υπουργό. Γιατί; Διότι ο μεν δημοσιογράφος προσλαμβάνεται στα μέσα μαζικής ενημέρωσης, (δεν ξέρουμε με ποιο τρόπο), ο δε υπουργός είναι αιρετός.

Αυτός που τον διορίζει, έχει λαϊκή επιβεβαίωση. Δεν μπορεί λοιπόν αυτός που πληρώνεται από το κράτος στα μέσα μαζικής ενημέρωσης, να έχει πλήρη ελευθερία. Θα πω ένα παράδειγμα για την κ. Ρεζάν προσωπικά. Έκανε τις περιφημες, ωραίες και δημοκρατικές συνεντεύξεις στο ραδιόφωνο. Ποια ήταν τα κριτήρια προτίμησης; Θα πω κάτι συγκεκριμένο. Είχε προτιμήσει να πάρει συνέντευξη Τύπου από τον κ. Γεώργιο Παπανδρέου, το γιό του Πρωθυπουργού. Με ποιο κριτήριο; Επειδή ήταν γιός του πρωθυπουργού; Με τον ίδιο τρόπο, κυρία Ρεζάν, είχατε προβάλει ορισμένα πρόσωπα ενώ άλλα που δεν είχαν την πρωθυπουργική καταγωγή, τους αγνοούσατε. Πρέπει να υπάρχει ένας κώδικας δεοντολογίας που να ασκεί ο δημοσιογράφος στα πλαίσια αυτά ελευθερά και να μην είναι υπάλληλος του κράτους. Να ασκεί πολιτική προσωπική. Έμαθα ότι χθες, πολλοί μιλήσανε για πολλούς διορισμούς στη ραδιοτηλεόραση. Συμφωνώ και αντιτίθεμαι.

Αυτή είναι η δεύτερη παρατήρηση που θέλω να κάνω. Η τρίτη, είναι, ότι πράγματι, ο ισχύων νόμος περί Τύπου, είναι ένα όργανο που ασκεί η κάθε κυβέρνηση πολιτική. Αφήνει στον εισαγγελέα κάθε φορά, αν θέλει να προχωρήσει το αδίκημα στο ακροατήριο ή όχι, με τρόπο ανεξέλεγκτο, διότι αν ο Εισαγγελέας το βάλει στο Αρχείο, δεν υπάρχει τρόπος ένστασης στην απόφαση του Εισαγγελέα για να έρθει στο ακροατήριο.

Συνεπώς δεν χρειάζεται νόμος περί Τύπου, απλώς μπορεί να εμπλουτιστεί ο ισχύων Ποινικός Κώδικας και η Ποινική Δικονομία και να έχουμε μια πλήρη ελευθερία. Ευχαριστώ.

Πρόεδρος: Θα μου επιτρέψετε να σας πω ότι τα θέματα ραδιοτηλεόρασεως, τα εξαντήσαμε χθες και δεν υπάρχουν οι ενδιαφερόμενοι να σας απαντήσουν.

Ας μείνουμε στα νομοθετικά, δηλαδή στο θέμα των διορισμών, κτλ. Ας μείνουμε στα νομοθετικά και να έχουμε την απάντηση του κ. Βγόντζα.

κ. Ευαγγελινός: Όσοι νόμοι και να γίνουν για τον Τύπο, από τη στιγμή που ο εισαγγελέας του Αρείου Πάγου εκλέγεται ή διορίζεται από την Κυβέρνηση, θα είμαστε αφελείς αν ελπίζουμε ότι όσα αδικήματα και αν γίνονται, όσοι πολίτες επώνυμοι και ανώνυμοι και αν συκοφαντούνται, θα οδηγηθούν καμιά φορά στα Δικαστήρια. Μπορεί να οδηγηθούν και να καταδικαστούν μια και δυο φορές, αλλά θα παραγραφούν τα αδικήματα. Δεν μπορεί να καταλάβω, γιατί ο κ. Βγόντζας, 2-3 φορές τόνιζε ότι δεν έχω θέσεις. Μήπως ήταν χθες και άκουσε έναν ομιλητή που έλεγε ότι, καμιά κυβέρνηση ως τώρα δεν στάθηκε ικανή, γιατί χρειάζεται επιστημονική να ασκήσει προπαγάνδα, γιατί ο τρόπος που επέλεγε τους προβληματισμούς

«Έτσι λοιπόν, όταν σε συζητήσεις προβληματισμού δίνουμε ερεθίσματα ή ανοίγουμε την πόρτα νομίζω ότι δεχόμαστε αδιαμαρτύρητα, πως υπάρχει νομοθετικό κενό για να υποστηρίξουμε τα δικαιώματα του πολίτη που η παντοδυναμία του Τύπου, τον κατασυκοφαντεί».

ΔΙΕΙΣΔΥΣΗ TV

Μπορούμε να διακρίνουμε τρεις φάσεις ανάπτυξης της διείσδυσης των συσκευών TV στη χώρα μας:

% μέσης ετήσιας αύξησης συσκ. TV.

A: 1970-74 36%

B: 1974-81 12%

Γ: 1981-84 11%

του, κατά επιστημονικό τρόπο, έπαιρνε θέσεις και καλύτερες θέσεις και για να προχωρήσω περισσότερο, για να μην κάνω και τον προφήτη, όλοι διαφωνούμε και θα συμφωνήσουμε οπωσδήποτε, είμαστε υποχρεωμένοι να συμφωνήσουμε με την εισήγηση του κ. Κωνσταντόπουλου. Δεν χρειάζεται νόμος περί Τύπου και όχι μόνο δεν χρειάζεται, αλλά πρέπει να καταργηθεί και αυτός που είναι, ή εφαρμόζεται επιλεκτικά.

Έτσι λοιπόν, όταν κάνουμε επιλογή, με τον τρόπο που έγινε μια επιλογή για αδικήματα ή θέματα σεξ και να προβλέψουμε τώρα όταν η σημερινή ή οποιαδήποτε κυβέρνηση, φέρει νόμο περί Τύπου, η αιτιολογική της έκθεση, θα στηρίζεται ακριβώς στους προβληματισμούς του κ. Βγόντζα. Πολίτη κινδυνεύουν τα δικαιώματά σου και το απόρρητο της ιδιωτικής σου κατοικίας και ζωής και γι' αυτό, για να σε προστατέψουμε, φέρνουμε το νόμο περί Τύπου.

Για τους επώνυμους πολίτες, αν ήταν ανάγκη να αναφερθεί και συμφωνώ με τον κ. Καμβύση, δεν έπρεπε να μιλάμε για τον οποιονδήποτε και να τον ονομάζουμε εγκληματία, πριν υπάρξει απόφαση, εγώ θα προτιμούσα να αναφέρω αυτόν που σκότωσε το 15χρονο αγόρι, που πήγε χωρίς χειροπέδες. Θα προτιμούσαμε να ακούσουμε τέτοια παραδείγματα και όχι να ονομάζουμε εγκληματίες αυτούς που δεν είναι εγκληματίες.

Έτσι λοιπόν, όταν σε συζητήσεις προβληματισμού δίνουμε ερεθίσματα ή ανοίγουμε την πόρτα νομίζω ότι δεχόμαστε αδιαμαρτύρητα, πως υπάρχει νομοθετικό κενό για να υποστηρίξουμε τα δικαιώματα του πολίτη που η παντοδυναμία του Τύπου, τον κατασκευάζει. Δεν διαφωνώ με την κ. Ρεζάν, έχουν καταδικαστεί εφημερίδες πρωτόδικα ή και στο Εφετείο, αλλά παραγράφονται όχι γιατί ο σημερινός χρόνος παραγραφής είναι 18μηνος, προβλέπονται ταχύτατες διαδικασίες και επιβάλλονται και ποινές στους Δικαστές που θα χρονοτριβήσουν, δεν είναι δηλαδή η αιτία οι 18 μήνες, αλλά είναι πολιτικός ο λόγος που παραγράφονται τα αδικήματα περί Τύπου. Για να δούμε τώρα την ιστορία την ελληνική, θα ρωτήσω τον κ. Βγόντζα που φαίνεται να είναι υπέρμαχος για τον καινούργιο νόμο περί Τύπου, να μας αναφέρει εδώ πέρα, ποια εφημερίδα κυβερνητική, όχι σήμερα, τα τελευταία 30 χρόνια, καταδικάστηκε και πλήρωσε τις συνέπειες αυτής της καταδίκης.

Πρόεδρος: Πριν απαντήσει το παραπάνω, θέλει να παρατηρήσει κάτι με την ιδιότητά του ως Νομικού ο κ. Στεφανάκης.

Γ. Στεφανάκης: Κάνω αυτή την παρέμβαση μόνο για δύο λεπτά, γιατί βλέπω μία εμμονή και μία προσκόλληση στον ποινικό χώρο. Πιστεύουμε δηλαδή ότι έχουμε το αδίκημα της συκοφαντικής δυσφήμισης δια του Τύπου τελούμενο και τίποτα άλλο. Βλέποντας αυτή την αδυναμία η πολιτεία, προσπάθησε να δώσει μια άλλη άμυνα στον πολίτη γιατί πράγματι υπήρχε το θέμα της ειδικής παραγραφής του 18μηνου, και θέσπισε το νόμο περί αστικής ευθύνης και εκεί έχουμε επανειλημμένες καταδίκες. η διαδικασία που προβλέπεται είναι ταχύτατη, η λεγόμενη των εργατικών διαφορών γίνεται μόνο με ένα μάρτυρα, θεσπίζει λόγους αντικειμενικής εκτιμήσεως αν εθίγει το έννομο αυτό αγαθόν της τιμής ή της υπολήψεως. Την απόφαση δεν μπορεί να την κωλυσιεργήσει κανείς. Επικυρώνεται και εκτελείται.

Υπάρχει αυτή η κατοχύρωση η οποία έχει περάσει στην πρακτική, βέβαια ακόμα είναι πρόσφατα και δεν έχουν πάρα πολλές αποφάσεις.

Πρόεδρος: κ. Κούλογλου δύο λόγια για να απαντήσει ο κ. Βγόντζας.

Σ. Κούλογλου: Εγώ ως τεχνικός που λέει ο κ. Μπουμπουρέλης και ως άνθρωπος, θα ήθελα να εκφράσω

τη διαφωνία μου με την τροπή που έχει πάρει η συζήτηση, βάζοντας συγχρόνως και κάποιο ερώτημα στον κ. Βγόντζα. Η διαφωνία μου είναι ότι πάλι μπλέξαμε σε ένα θέμα το οποίο κατά τη γνώμη μου δεν είναι επί της ουσίας, και αντανακλά μια σχιζοφρενική κατάσταση, δηλαδή, ότι η μεν κυβέρνηση, έχει διάφορα πράγματα να καταλογίσει στο δημοσιογραφικό κόσμο και νομίζω όχι αδικώς, και γιατί η ΕΣΗΕΑ π.χ. δεν κάνει κάτι για την προστασία της δεοντολογίας, και από την άλλη πλευρά, οι δημοσιογράφοι έχουν μια σειρά από πράγματα να καταλογίσουν στην κυβέρνηση, όχι λίγα και αυτά.

Έτσι, λοιπόν, έχουμε φτάσει η μεν μία πλευρά να επιχειρηματολογεί πάνω στον αυριανισμό και λέει ότι «ο αυριανισμός που προωθεί η κυβέρνηση είναι πολύ κακό πράγμα» και βέβαια είναι πολύ κακό πράγμα και η κυβέρνηση από την πλευρά της να επικαλείται τα φαινόμενα «αυριανισμού» στις άλλες εφημερίδες. Έτσι, έχουμε φτάσει στη σχιζοφρενική κατάσταση η μεν μία πλευρά, δηλαδή, η κυβέρνηση να θέλει να επιβάλει ένα νομοθέτημα, το οποίο έτσι όπως θέλει να το επιβάλει βεβαίως είναι εμβολωματική και αυταρχική λύση και η άλλη πλευρά να υπερασπίζεται το νομοθετικό πλαίσιο το κατατεθέν επί Μεταξά, για να αντικρούσει το εμβολωματικό σχέδιο της κυβέρνησης. Και από αυτήν όλη την προβληματική που διεξάγεται καθημερινώς λείπει ένα πραγματικό δεδομένο, ότι ο Τύπος έχει φτάσει σε μία κατάσταση πραγματικού αδιεξόδου και χρειάζεται μια δημοκρατική μεταρρύθμιση στον Τύπο η οποία φυσικά συμπεριλαμβάνει αλλά χωρίς να είναι το κύριο πρόβλημα η προστασία του ανθρώπου ή του μεγάλου ανθρώπου, αλλά είναι μία σειρά από πράγματα άμεσης επικαιρότητας και επιτακτικότητας. Και ξαναβρισκόμαστε εδώ πέρα στο φαινόμενο να μην συζητάει για αυτά ακριβώς τα πράγματα που συνιστούν μια δημοκρατική μεταρρύθμιση του Τύπου, και για την οποία την άποψή μου την εξέφρασα και χθες.

Έτσι εδώ περα αναπαράγουμε σε μικρή κλίμακα αυτό που λέμε στην πολιτική μας ζωή, δηλαδή, ότι σήμερα λύνονται προβλήματα της δεκαετίας του '60 και έχουμε ξαναγυρίσει στο 1965. Γιατί πραγματικά όπως «λύνεται» σήμερα το πρόβλημα της αποστασίας μεταξύ Μητσοτάκη και Παπανδρέου, εμείς λύνουμε προβλήματα της νομοθεσίας του Τύπου που θα έπρεπε να είχαν λυθεί πριν από 20 χρόνια. Αλλά εν πάση περιπτώσει επειδή δεν έχουν λυθεί για τους γνωστούς λόγους πριν από 20 χρόνια, σήμερα έχουν υπάρξει και άλλα προβλήματα τα οποία θέτουμε σε εντελώς νέα βάση το πρόβλημα του Τύπου αυτά τα προβλήματα τα οποία είπε ο κ. Μπουμπουρέλης, τα αποκαλεί τεχνικά, ενώ κατά τη γνώμη μου είναι μια τεχνολογική επανάσταση την οποία πρέπει κάποτε να καταλάβουμε.

Λοιπόν με αυτή την έννοια εκφράζω έτσι τη διαφωνία μου με τον περιορισμό της συζήτησης σε αυτό το μικροεπίπεδο και συγχρόνως ρωτώ και τον κ. Βγόντζα την προσωπική του ή οποία άλλη άποψη μπορεί να εκφράσει, εάν εκτός από την προστασία αυτή η οποία δικαίως από άλλους χαρακτηρίζεται ως προσπάθεια εμβολωματικής λύσης και αυταρχισμού στο χώρο του Τύπου, εάν ο ίδιος υποστηρίζει μια δημοκρατική μεταρρύθμιση του Τύπου.

Πρόεδρος: Να κάνω μία διευκρίνιση. Δεν είπα εγώ ότι ο κ. Κούλογλου είναι τεχνικός. Δημοσιογράφος είναι ο άνθρωπος, εγώ ως δημοσιογράφος τον γνωρίζω. Λοιπόν ο κ. Βγόντζας.

A. Βγόντζας: Θέλω να διευκρινίσω μερικά πράγματα:

Αν η ΕΣΗΕΑ, με δήλωσή της την προηγούμενη Τετάρτη, διαπιστώνει «φαινόμενα εκτραχισμού», (ο όρος είναι της ΕΣΗΕΑ), τα οποία είναι επικίνδυνα για τους θεσμούς της Δημοκρατίας εγώ δεν διαφωνώ. Ποιος θέλει να διαφωνήσει με αυτό;

Εγώ ποτέ δεν είπα ότι με ευχαριστούν ή με ικανοποιούν οι ειδήσεις. Αλλά σίγουρα, κ. Ρεζάν, δεν χρησιμοποίησα τη λέξη «ντροπή», γιατί θυμάμαι τι ήταν το '75 οι ειδήσεις, τι ήταν το '76, και τι είναι από το '81 και μετά.

Κάποιος ρώτησε εάν υπάρχουν καταδικές κυβερνητικών εφημερίδων, σε οποιαδήποτε περίοδο της ιστορίας μας; Ναι, υπάρχουν μετά το '81! Παραδείγματα; Τουλάχιστον η κ. Ρεζάν μίλησε μια εφημερίδα που υποστηρίζει ή τουλάχιστον τεκμαίρεται ότι υποστηρίζει τη σημερινή κυβέρνηση. Και η εφημερίδα καταδικάστηκε.

Εγώ δεν είπα ότι έχουμε ανάγκη για περισσότερες ποινικές διατάξεις. Ούτε είμαι υπέρ της αυστηροποίησης των ποινών. Αντίθετα μάλιστα! Κάπου για όλα τα θέματα που αφορούν τον Τύπο, θα βρει κανείς τη μία ή την άλλη ουσιαστικά ρύθμιση. Εκείνο που είναι σημαντικό (και είναι και πολιτικό, και κοινωνιολογικό και ιστορικό δεδομένο) είναι το εξής: δεν πάσχει η οποιαδήποτε νομοθεσία από τον τρόπο που ρυθμίζει ουσιαστικά μια σχέση.

Αν θέλετε, σε όλες τις χώρες όλου του κόσμου έχουν τις διατάξεις που τιμωρούν τα βασανιστήρια. Όλες οι χώρες του κόσμου έχουν τις διατάξεις που λένε ότι ο Τύπος είναι ελεύθερος. Όλες οι χώρες του κόσμου έχουν τη διάταξη, τη Συνταγματική, ότι η ελευθερία έκφρασης της γνώμης και ότι η ελευθερία της πληροφόρησης είναι κατοχυρωμένη. Εγώ δεν ισχυρίστηκα ότι δεν υπάρχουν ουσιαστικές ρυθμίσεις. Εκείνο που έχουμε ίσως ανάγκη, (και το λέω αυτό σαν τεχνικός του δικαίου με ιδιαίτερο πολιτικό προβληματισμό) είναι το ακόλουθο: ενδεχομένως χρειαζόμαστε κάποιες άλλες διαδικασίες, άλλη «δικονομία» των ουσιαστικών ρυθμίσεων που κανείς δεν θα μπορέσει να αμφισβητήσει. Όχι άλλους μηχανισμούς. Στη δημοκρατία δεν έχουμε άλλους μηχανισμούς, έχουμε άλλες διαδικασίες. Και όταν μιλάμε για άλλες διαδικασίες, δεν εννοούμε ευχολόγιο κάποιων αρχών δεοντολογίας. Εννοούμε διαδικασίες με τις οποίες οι κανόνες δεοντολογίας εφαρμόζονται ή εξοπλίζονται σε περίπτωση παραβίασής τους με κυρώσεις. Και ποτέ δεν είναι η μόνη κύρωση η ποινική. Υπάρχουν πολλών ειδών κυρώσεις και πολλών ειδών όργανα που διαπιστώνουν την προϋπόθεση της παραβίασής και την επιβολή της κύρωσης. Όχι οι εσαγγελέας!

Είναι βαθιά προσωπική μου πεποίθηση: Είμαι εναντίον των πολλών και αυστηρών ποινικών κυρώσεων. Σίγουρα απ' αυτό που πάσχουμε είναι κάποιες διαδικασίες. Πρέπει να στήσουμε άλλες διαδικασίες. Και καμιά διαδικασία δεν στήνεται μόνο στο μυαλό κάποιου τεχνοκράτη νομικού. Χρειάζεται συναίνεση. Και η συναίνεση δεν είναι η ομοφωνία όλων. Σημαίνει αποδοχή, (αυτός είναι επιστημονικός και πολιτικός όρος), αποδοχή κάποιων αξιών, που χαρακτηρίζουν τη συλλογική δράση. Όσο και άρτιος να είναι ένας νόμος, (είναι βαθιά επιστημονική πεποίθησή μου) όσο και δημοκρατικός να είναι ένας νόμος, αν δεν έχει περάσει από τη δημοκρατική νομοποίηση, που δεν είναι μόνο η Βουλή αλλά και δεν είναι χωρίς τη Βουλή, τότε δεν μπορεί να εξυπηρετήσει τους στόχους τους οποίους θέλει να εξυπηρετήσει. Αυτούς που τουλάχιστον ομολογεί.

Δεν κατηγορείται τον Τύπο. Είναι σαφέστατη η θέση μου. Εγώ επάνελα απλώς μια διαπίστωση. Πιστεύω ότι έχουμε και καλύτερο Τύπο και καλύτερα

μέσα μαζικής ενημέρωσης, απ' ό,τι έχουν ένα σωρό άλλες χώρες του κόσμου. Τι δεν έχουμε; Δεν έχουμε, ενδεχομένως, «έγκυρο» Τύπο, εφημερίδα γνώμης και ανάλυσης στο επίπεδο της «Μοντ». Αλλά δεν έχουμε και «Μπίλτ» στην Ελλάδα. Πιστεύω ότι κάποιες εφημερίδες από τις δικές μας πλησιάζουν το επίπεδο της «Μοντ». Αυτό όμως δεν σημαίνει ότι δεν υπάρχουν κάποια επικίνδυνα φαινόμενα, που για την αντιμετώπιση και θεραπεία τους χρειάζεται μια άλλη νέα πρόταση, μετά από γνήσιο δημοκρατικό διάλογο, στον οποίο συμμετέχουμε όλοι μας. Δεν ανήκει ο διάλογος σ' ένα ή δύο φορείς. Ανήκει σε όλους μας. Κάποιοι μπορεί να έχουν περισσότερη ή συχνότερη, επαναλαμβάνω, γνώμη και παρέμβαση. Αλλά όλοι έχουμε μια γνώμη και έτσι καλούμεθα να πούμε όλοι τη γνώμη μας σ' αυτό το διάλογο.

Και επειδή έγινε πολύς λόγος για κάποιο προσχέδιο νόμου για τον Τύπο που συντάχθηκε το 1983-1984 θα ήθελα να δώσω μια διευκρίνιση. Δεν ήταν νόμος «περί Τύπου». Περαιέ ρυθμίσεις αποσπασματικές για τα ακόλουθα θέματα που αφορούσαν τον Τύπο: *Πρώτο:* ήταν το θέμα της κατάργησης σχεδόν καθ' ολοκληρία της διάταξης για την περιύβριση της Αρχής.

Δεύτερο: ήταν οι διατάξεις που ισχύουν σ' όλα τα Ευρωπαϊκά Δίκαια για την απάντηση και επανόρθωση. Άλλο πράγμα η επανόρθωση, άλλο πράγμα η απάντηση.

Τρίτο: ήταν η απαγόρευση δημιουργίας ολιγοπωλιακών καταστάσεων στον Τύπο. Προβλέφθηκε ανώτατο όριο εκδόσεως εφημερίδων. Έπρεπε να αντιμετωπισθούν φαινόμενα σαν του «Σπρίγκερ». Αντίστοιχα με εκείνα που ισχύουν στη Γερμανία. Όπου ο ίδιος εκδότης βγάζει πολλές εφημερίδες, με πολλοπλό πολιτικό στόχο, ουσιαστικά με πολλαπλή φαινομενική πολιτική έκφραση, όχι όμως με αδιαίρετο σκοπό. Πλαστογραφία της κοινωνικής και πολιτικής πολυφωνίας!

Τέταρτο: υπήρχε η απαγόρευση μεταφοράς του Τύπου σε ξένα χέρια. Προβλέφθηκε ονομαστικοποίηση των μετοχών των ανωνύμων εταιριών και ταυτόχρονα έλεγχος ότι αυτές οι μετοχές δεν θα μπορούσαν να μεταφερθούν σε τρίτα ξένα χέρια. Και υπήρχε μια πρόβλεψη —σ' αυτό το σημείο μόνο είχε διαφωνήσει η Ένωση Ιδιοκτητών— ότι, αν από λόγους αναγκαστικούς, λ.χ. λόγους κληρονομικής διαδοχής,

επρόκειται να περιέλθουν οι μετοχές σε ξένα χέρια, τότε (με μια ανάλογη εφαρμογή των διατάξεων του Κώδικα Ιδιωτικού Ναυτικού Δικαίου) δίνουμε το δικαίωμα προτίμησης στη λήψη των μετοχών, στους συντάκτες της εφημερίδας, κατά το ποσοστό των 2/3. Μόνο σ' αυτό το σημείο είχε διαφωνήσει τελικά η Ένωση Ιδιοκτητών.

Το *Πέμπτο:* ήταν η θεσμική για πρώτη φορά αναγνώριση του δημοσιογραφικού απορρήτου. Η μεν Ένωση Συντακτών το ήθελε για τα μέλη της. Για την Ένωση Ιδιοκτητών αρκούσε ότι αφορούσε σε μέλη εγγεγραμμένα σε κάποιο ασφαλιστικό οργανισμό. Γιατί υπάρχουν και δημοσιογράφοι που δεν είναι μέλη της ΕΣΗΕΑ.

Και ένα άλλο θέμα, στο οποίο δεν έχει αντίρρηση η Ένωση Ιδιοκτητών, ήταν στο θέμα της διαφάνειας. Σύμφωνα με την τελική ρύθμιση, τα οικονομικά στοιχεία δεν θα υποβαλλόντουσαν στη Γενική Γραμματεία Τύπου και Πληροφοριών, αλλά σε όργανα και διαδικασία που θα είχαν περισσότερη σχέση με το φορολογικό απόρρητο κάθε επιχείρησης.

Οι σχετικές δηλώσεις του πρωθυπουργού που έκαναν πρόσφατα στη Βουλή δεν αφορούν το προσχέδιο αυτό.

Και στο ερώτημα που έβαλε ο κ. Κούλονλου, οιο-

Η ΘΛΗΕΟΡΑΨΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Η διείσδυση της TV στην Ελλάδα δεν ήταν αρκετά σημαντική τα πρώτα χρόνια μέχρι το 1970, αλλά αυξήθηκε με αλματώδη ταχύτητα τα χρόνια που ακολούθησαν:

Η διείσδυση της TV στην Ελλάδα

χιλιάδες συσκευές TV
% νοικοκυριών με TV

1966	125	—
1970	305	11
1974	1213	36
1981	2200	72
1984	2900	94

Έτσι, ενώ το 1970 τα νοικοκυριά με TV αντιπροσώπευαν το 11% του συνόλου, το 1984 αντιπροσώπευαν το 94% του συνόλου των νοικοκυριών. Με άλλα λόγια, είχαμε —στο διάστημα 1970-1984:

Μέσος ημερήσιος χρόνος παρακολούθησης TV

Βάση: Ενήλικες, ηλικίας 15 ετών τουλάχιστον

Χώρα	Ώρες	Λεπτά
Αυστρία	2	18
Γερμανία	2	13
Γαλλία	2	9
Αγγλία	3	10
Ολλανδία	1	27
Βέλγιο	2	55
Δανία	1	54
Σουηδία	2	0
Φινλανδία	2	0
Νορβηγία	1	18
Ιταλία	2	40
Ισπανία	3	0
Πορτογαλία	3	0
Ελλάδα	3	0
Ιρλανδία	2	19

Το ποια είναι η έννοια του δημοσίου συμφέροντος, της κρατικής ασφάλειας, της αυθεντίας της αρχής, το εάν θίγεται το πρόσωπο ή η αρχή, το ποια είναι η έννοια του ιδιωτικού απορρήτου, έτσι ρευστά και αφηρημένα, τα διατυπώνουμε ως προϋπόθεση για τη νομιμοποίηση της εξουσίας και τα εναποθέτουμε κατά τρόπο δειλό από πλευράς πολιτικής εξουσίας, στους ώμους μιας ανεξάρτητης αρχής, την οποία λέμε ότι είναι η Δικαιοσύνη. Και αυτό το παιχνίδι παίζεται με τις ειδικές νομοθεσίες περί Τύπου.

λογώ ότι θα πρέπει να απαντήσω. Θέλω να απαντήσω. Βεβαίως είμαι για μια δημοκρατική μεταρρύθμιση σε όλα τα προβλήματα του Τύπου. Και με αυτό απαραίτητα εννοώ ότι προϋποθέτει ουσιαστικό συναινετικό διάλογο με όσους παλεύουν στο χώρο του Τύπου. Αυτή είναι η θέση μου. Αυτή είναι η προσωπική μου πεποίθηση. Και αυτή είναι η προσωπική μου πορεία σε όσα προβλήματα έχω ασχοληθεί.

Πρόεδρος: Και σ' αυτή τη θέση δεν νομίζω ότι θα βρει πολλούς αντιθετους. Να μιλήσει ο κ. Κωνσταντόπουλος όμως.

Ν. Κωνσταντόπουλος: Θα ήθελα να επισημάνω ότι για μένα, αυτό είναι το επικίνδυνο αν θέλετε ή το ανωρθόδοξο. Ότι συμφωνάμε στις διακηρύξεις, προσχωρούμε στις ακαδημαϊκές περιγραφές των οποιωνδήποτε μέτρων και από κει και πέρα αρχίζουμε τη νομιμοποίηση των εξαιρέσεων και τη δημιουργία των προϋποθέσεων για την καταστράτηγηση αυτών που λέμε ότι πιστεύουμε. Και αυτό εχαρακτήρισα ως σχιζοφρένεια, που διέπει την πολιτική μας λειτουργία σε τούτο τον τόπο. Δεν αναφέρομαι σε πρόσωπα, αναφέρομαι σε πρακτική και σε νοοτροπία που αποκαλύπτει αυτή η πρακτική.

Βεβαίως, όλοι οι νόμοι περί Τύπου ξεκινάνε με τη γενική διακήρυξη «ο Τύπος είναι ελεύθερος». Ο νόμος περί Τύπου της δικτατορίας αυτό λέει. Ο νόμος περί Τύπου της Νέας Δημοκρατίας αυτό λέει. Ο νόμος περί Τύπου των κυβερνήσεων του ΠΑΣΟΚ αυτό λέει. Ο νόμος του Μεταξά αυτό λέει. Ο Τύπος είναι ελεύθερος και αρχίζουν από κει και πέρα οι δημιουργίες των ρευστών κριτηρίων, τα οποία καλείται κάθε φορά να ερμηνεύσει ο δικαστής. Το ποια είναι η έννοια του δημοσίου συμφέροντος, της κρατικής ασφάλειας, της αυθεντίας της αρχής, το εάν θίγεται το πρόσωπο ή η αρχή, το ποια είναι η έννοια του ιδιωτικού απορρήτου, έτσι ρευστά και αφηρημένα, τα διατυπώνουμε ως προϋπόθεση για τη νομιμοποίηση της εξαιρέσεως και τα εναποθέτουμε κατά τρόπο δειλό από πλευράς πολιτικής εξουσίας, στους ώμους μιας ανεξάρτητης αρχής, την οποία λέμε ότι είναι η Δικαιοσύνη. Και αυτό το παιχνίδι παίζεται με τις ειδικές νομοθεσίες περί Τύπου.

Τούτη την ώρα τα δεδομένα της τεχνολογικής εξέλιξης, τα δεδομένα των κοινωνικών εντάσεων, τα δεδομένα του μετασχηματισμού του κράτους, τα δεδομένα της αλλοτρίωσης της εξουσίας, οδηγούν στην κατεύθυνση νομοθετικών ρυθμίσεων τέτοιων, που θα υπηρετούν την ολοκλήρωση αυτών των καινούργιων φαινομένων αυταρχισμού.

Όταν λοιπόν στα 1985 μιλάμε στην Ελλάδα όχι για διαρθρωτικούς νόμους, όχι για διαπλαστικούς νόμους, όχι για νόμους πλαίσια μέσα στους οποίους θα ολοκληρωθούν οργανωτικά ορισμένα φαινόμενα, αλλά μιλάμε για νόμους κατασταλτικούς, οι οποίοι θα ακρωτηριάζουν τις παρεκτροπές, τότε δικαιούμαστε να κάνουμε τις αναγωγές στην πρόσφατη πείρα, ως προς τον τρόπο εφαρμογής αυτών των νόμων.

Σήμερα υπάρχουν αυτά τα δεδομένα, μπροστά στα οποία είμαστε υποχρεωμένοι να προβληματιστούμε. Καινούργιες κοινωνικές καταστάσεις, καινούργιες τεχνολογικές εξελίξεις, μετασχηματισμός του κράτους, αλλοίωση των κυρίαρχων χαρακτηριστικών της κυβερνητικής εξουσίας. Μ' αυτά τα δεδομένα, όποιος νομοθετήσει αυτή τη στιγμή, εν ονόματι των υπερβάσεων και των καταχρήσεων θα νομοθετήσει κατασταλτικά. Και το σχέδιο νόμου το οποίο προτάθηκε, και αυτό που υπαινίχθηκες Αντώνη, ήταν σχέδιο νόμου με κατασταλτικό περιεχόμενο, με περιοριστικό περιεχόμενο, και όχι με διαπλαστικό περιεχόμενο. Είχε κυρώσεις, οι οποίες προερχόντουσαν από άδουλα και αν επιτρέπεται η λέξη και αυθαίρετα από μία

συγκεκριμένη αντίληψη ενός συγκεκριμένου μοντέλου, που κάποιος είχε στο κεφάλι του. Αυτά είναι τα επικίνδυνα.

Έτσι λοιπόν αφού έχουμε συνταγματική κατοχύρωση ότι η έκφραση των ιδεών είναι ελεύθερη και η κυκλοφορία των πληροφοριών ακώλυτη και ανεμπόδιστη, δεν χρειάζονται ειδικά νομοθετήματα, τα οποία θα έχουν τι ως δικαιολογητική τους βάση τους φόβους για τις καταχρήσεις ή τα δεδομένα των καταχρήσεων.

Να καταλήξουμε λοιπόν συγκεκριμένα, τι εννοούμε όταν λέμε υπάρχουν ορισμένες εκτροπές; Ότι εν ονόματι των εκτροπών πρέπει να υπάρξουν οι καταστολές; Γιατί αυτή είναι η νομιμοποίηση όλου του αυταρχικού θεσμικού και νομοθετικού εποικοδομήματος. Υπάρχει η κατάχρηση κατά την άσκηση των πολιτικών ελευθεριών, των κοινωνικών δικαιωμάτων και των ατομικών δικαιωμάτων. Και επειδή υπάρχει η κατάχρηση πρέπει να υπάρξει η νομοθετική δέσμευση από πάνω. Ε, όχι, αυτό είναι ανωρθόδοξο.

Το σοβαρότερο και το ουσιαστικότερο αυτή τη στιγμή είναι εκείνο το οποίο έθεσε ο Στ. Κούλογλου

Κάτι πιο συγκεκριμένο και ουσιαστικό: οι νόμοι αυτοί που υπάρχουν, πράγματι είναι ο νόμος 5060 του 1936 και ο νόμος 1092 του '38, με τις προσθήκες, και τροποποιήσεις που έχουν γίνει το '52, το '58 και —για να αφαιρέσουμε την περίοδο της δικτατορίας— το '81. Πέρα όμως απ' αυτό, έχω κάτι να πω.

Αν, όμως, η συζήτηση δεν γινόταν σε τέτοιο προσωπικό επίπεδο αλλά σε επίπεδο λειτουργικό. Να δω ποιος είναι ο συντάκτης των σχεδίων περί νόμου και στη διάρκεια της δικτατορίας και στη διάρκεια της Νέας Δημοκρατίας και στην προηγούμενη Γενική Γραμματεία Τύπου και Πληροφοριών, αν είναι ένα και το αυτό πρόσωπο, και αν διαπνέεται αυτή η επάλληλη και η παράλληλη νομοθεσία από την ίδια αντίληψη για το πώς πρέπει να είναι ο νόμος περί Τύπου. Γιατί είναι το ίδιο πρόσωπο.

Έτσι, λοιπόν, καταλήγουμε στο σημείο πράγματι, εν ονόματι τεχνοκρατικών αντιλήψεων, εν ονόματι αποστασιοποιημένων επιστημονικών κριτηρίων, να υπηρετούμε με τη μεγαλύτερη ευκολία ορισμένα πράγματα.

Εκείνο που έχει αξία τούτη τη στιγμή είναι ότι πράγματι η υπάρχουσα νομοθεσία περί Τύπου του '38 και του '31 με τις οποιεσδήποτε μεταγενέστερες προσθήκες, έχει χρησιμοποιηθεί πάντοτε ως ένα στοιχείο του πολιτικού οπλοστασίου για πολιτικές διώξεις στον τομέα ο οποίος έχει σχέση με την κυβερνητική εξουσία, με τις αντιπολιτευτικές δραστηριότητες ή με πολιτικές διεκδικήσεις.

Αυτή η νομοθεσία δεν χρειάζεται. Πρέπει να καταργηθεί. Γιατί η προστασία της δημόσιας και ιδιωτικής ζωής παρέχεται από την υπάρχουσα ποινική νομοθεσία. Ο πολίτης και όχι ο ανθρωπάκος προστατεύεται από την υπάρχουσα νομοθεσία. Και όπου μεταγενέστερες εξελίξεις επιβάλλουν άλλες προσθήκες, μπορούν να γίνουν ως τροποποιήσεις στον Κώδικα τον Ποινικό και όχι με ιδιώνυμα νομοθετήματα. Τα ιδιώνυμα νομοθετήματα είναι πάντοτε εκ του ποινικού. Επιβιώνουν όλων των εποχών και όλων των καταστάσεων, πολιτικά κληρονομούνται από καθεστώς σε καθεστώς και ακρωτηριάζουν την ελεύθερη πολιτική λειτουργία. Υπάρχει πράγματι αυτή η διάταξη την οποία είπε ο κ. Στεφανάκης, η τροποποίηση του '81 για την αστική ευθύνη των εκδότων. Κακό νομοθέτημα με καλή αν θέλετε πρόθεση, το οποίο εφαρμόζεται με διάφορες δικονομικές ενστάσεις, που μπορεί να δημιουργήσουν πρόσθετα προβλήματα. Εάν προσφύγεις στο αστικό δικαστήριο και παραστείς εκεί ως Πολιτική Αγωγή γιατί ζητάς αποζημίωση από τον εκδότη, επειδή σε πρόσβαλε κάποιο δη-

μοσίευμα, δεν μπορείς να πας στο ποινικό δικαστήριο μετά. Ή αν πας μόνο στο ποινικό δικαστήριο δεν πρόκειται ποτέ να επιδικαστεί χρηματική ικανοποίηση πάνω από ένα ορισμένο ποσό, το οποίο είναι αστέιο.

Αυτή τη στιγμή η οποιαδήποτε ειδική νομοθεσία περί Τύπου θα δημιουργήσει δεσμευτικές καταστάσεις στη διαδικασία έκφρασης της ιδέας και κυκλοφορίας της πληροφορίας. Υπάρχει πράγματι πάρα πολύ σοβαρό πρόβλημα με τον τρόπο με τον οποίο λειτουργεί ο Τύπος. Αλλά τα κοινωνικά φαινόμενα δεν λειτουργούν με τις συνταγές των φαρμακείων. Οι υπερβολές, οι καταχρήσεις είναι δεδομένες. Ή αν θέλετε μέσα απ' όλη αυτή τη δυναμική δημιουργούνται οι καινούργιες συνειδητοποιήσεις. Ποτέ δεν περιορίζονται ορισμένα πράγματα στον τομέα των ιδεών και των πληροφοριών με νομοθετήματα ειδικά.

Άρα, λοιπόν να μην υπάρξει καινούργιος νόμος. Να καταργηθεί ο παλιός νόμος και να υπάρξουν οι αναγκαίες εκείνες διαπλαστικές ρυθμίσεις σε όσους τομείς είναι αυτή τη στιγμή υπό εξέλιξη, όπως είναι η τηλεόραση, τα σύγχρονα τεχνολογικά μέσα. Δεν χρειάζονται ιδιωνυμες προστασίες.

Πρόεδρος: Με συγχωρείτε. Θα ήθελα να μου επιτρέψετε να ευχαριστήσω τον κ. Κωνσταντόπουλο, ο οποίος τόσες φορές μας έχει υπερασπίσει σε ποινικά δικαστήρια για την τόσο άσπογη στοιχειοθέτηση της καχυποψίας που εξακολουθεί να μας διακατέχει απέναντι πάσης εξουσίας. Πλην όμως ο κ. Βγόντζας, επειδή θεωρεί ότι υπάρχει ένα εντελώς προσωπικό θέμα, και νομίζω ότι θα ήταν άδικο να μην πει δυο λόγια, διότι δεν έχει καμιά σχέση με ορισμένα πράγματα, έχει 3 λεπτά να ξεκαθαρίσει το θέμα.

Α. Βγόντζας: Στο προσχέδιο, του '82-'83, το οποίο δεν εκάλυψε όλα τα θέματα και ο κύριος κορμός δεν ήταν ποινικές διατάξεις, αντίθετα ήταν κατάργηση ποινικών διατάξεων — γιατί πραγματικά υπάρχουν πολλά θεσμικά και διαρθρωτικά προβλήματα — δεν ήταν το πρόσωπο που υπαινίσσεται. Πάντως εγώ δεν έχω καμιά σχέση με τη δικτατορία. Είμαι συντάκτης του τελευταίου νομοσχεδίου και μπορώ να πω ότι θα περίμενα από τον αγαπητό Νίκο να το είχε διευκρινίσει από την αρχή.

Ν. Κωνσταντόπουλος: Μία διευκρίνιση μόνο για να μη δημιουργούνται παρεξηγήσεις. Καταρχήν εγώ δεν αντιλαμβάνομαι αυτή τη διαδικασία προσωποποίησης των θεμάτων. Εγώ ανέφερα για σχέδια νόμου τα οποία υπήρξαν μέχρι το '82. Είναι σχέδια νόμου τα οποία προήλθαν από το Υπουργείο Προεδρίας της Κυβερνήσεως. Δεν αναφέρθηκα ούτε σε σένα, δεν θα μπορούσα σε καμία περίπτωση να προσωποποιήσω εγώ τη συζήτηση και μάλιστα με ανακριβή στοιχεία, ούτε σε κανένα άλλο. Αναφέρθηκα στην ίδια λογική την οποία υπηρετούν, και μάλιστα μέχρι σημείου ταυτότητας προσώπων, τα σχέδια νόμου τα οποία υπήρξαν στη δημοσιότητα. Και αυτό είναι δεδομένο. Δεν είναι της ώρας εδώ να αρχίσουμε να κουβεντιάζουμε για πρόσωπα και για ονόματα. Έχει όμως αξία, στο επίπεδο της λειτουργίας και της διαδικασίας, τι επισημαίνει κανένας.

Πρόεδρος: Ο κ. Αλιβιζάτος έχει το λόγο.

Ν. Αλιβιζάτος: Εγώ διαμαρτύρομαι από μια άποψη, νομίζω έχει 100% δικιο ο κ. Κούλογλου με αυτό που είπε προηγουμένως. Δηλαδή φεύγω με μια πικρία από τη συζήτηση, όσο και αν ξεκαθάρισα στο μυαλό μου πάρα πολλά πράγματα. Είναι πραγματικά μία συζήτηση που θα μπορούσε να είχε γίνει το 1930. Και απ' αυτή την άποψη, για μία πολλοστή φορά, εμείς οι νομικοί φαινόμεστε σαν να τρέχουμε 50 χρόνια πίσω από τα πραγματικά δεδομένα των νέων τεχνολογιών. Βαδίζουμε ακάθεκτοι και δυστυχώς η παρατήρηση α-

φορά και την εξουσία, η οποία δεν έχει ποτέ έναν αξιόπιστο συζητητή γύρω απ' αυτά τα ζητήματα, αλλά αφορά και εμάς σε μεγάλο βαθμό που τελικά περιμένουμε να μούνε οι δορυφορικές στα σπιτιά μας και τότε ενδεχομένως να αρχίσουμε να συζητάμε για ρυθμίσεις.

Λοιπόν, το ζητούμενο είναι ότι πραγματικά εγώ περίμενα μια τέτοια ζευξη σήμερα, ίσως τα προβλήματα να είναι πιο σοβαρά απ' ό,τι προσωπικά υποψιαζόμουν ως μη αναμεμιγμένος στα άμεσα προβλήματα του Τύπου. Πράγματι, το θέμα του να θεσπισθεί ή να μη θεσπισθεί ένας νόμος είναι καίριο, αλλά ειλικρινά διαμαρτύρομαι, και για τον εαυτό μου δηλαδή, στο μέτρο που δεν καταφέραμε να εκσυγχρονίσουμε αυτή τη συζήτηση.

Έχω κάνει μια μελέτη πάνω στην οποία βασίστηκε και η εισήγηση που σας έκανα για την τηλεόραση, όπου ειλικρινά σας λέω, διαβάζοντας τις συζητήσεις περί του νόμου της ΕΡΤ το 1952, που είχε θεσπισθεί ένας βασικός νόμος, και το 1975 όταν θεσπίζεται ο 230 και το 1982 όταν θεσπίζεται ο 1288 για την ΕΡΤ 2, υπήρχαν τα ίδια επιχειρήματα. Είμαστε πια μια εξαιρετικά καθυστερημένη χώρα γύρω απ' αυτά τα ζητήματα. Εδώ πραγματικά γίνονται επαναστάσεις, στις οποίες εννοούμε να κλείνουμε τα μάτια μας και θα έλεγα λόγω ανικανότητας ορισμένων στελεχών να δούνε αυτά τα προβλήματα και να τα θέσουν επιτέλους υπεύθυνα να συζητηθούν, αλλά και λόγω μιας πολιτικής θέλησης, η οποία σε τελευταία ανάλυση κάμπτεται ενόψει των πραγματικών περιστάσεων χωρίς να δέλει να τις ελέγξει ποτέ. Και υποτασσόμαστε σ' αυτά τα πραγματικά δεδομένα χωρίς να κάνουμε τίποτα. Αυτό μόνο ήθελα να πω.

Πρόεδρος: Η κ. Ρεζάν έχει το λόγο.

Μ. Ρεζάν: κ. Βγόντζα, έτσι που τα λέγατε, αφήσατε την εντύπωση ότι βασικά δεν δεχόμαστε το νόμο περί Τύπου αλλά τα επιμέρους ειδικά και δεν ξέρω τι. Είπα εδώ ότι δεν εκπροσωπώ την Ένωση Συντακτών. Δεν παύω να είμαι όμως μέλος αυτής της Ενώσεως. Και πρέπει να σας πω ότι σε πολλά θέματα διαφωνούμε πάρα πολύ. Στο νόμο περί Τύπου η ομοψυχία είναι απόλυτη.

Και θα σας θυμίσω ότι ήρθαμε στο υπουργείο Τύπου. Επιπλέον μας γράψατε τρεις φορές, όπως είπατε. Και η απόφαση του Συμβουλίου — δεν ξέρω αν παραβιάζω κανένα μυστικό — ήταν «δεν θα απαντήσουμε, άστο να κοιμάται, διότι δεν θέλουμε κανένα νόμο περί Τύπου». Οι 11 σημερινοί σύμβουλοι.

Αυτό προς διευκρίνιση, όταν είπατε ότι συμφωνήσαμε σε ειδικά. Ειδικοί συμφωνήσανε. Δεν ξέρω πού πήγαινε το «ειδικοί». Κανένα μέλος σημερινό της Ενώσεως Συντακτών, δεξιό, αριστερό, ροζ, πράσινο, κίτρινο, δεν δέχεται το νόμο περί Τύπου, αυτό το «σκαρίφημα» που κάνατε στο υπουργείο Τύπου και το οποίο σας είπαμε ότι δεν το δεχόμαστε και πάρτε το πίσω.

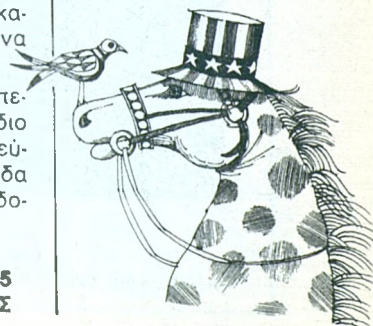
Πρόεδρος: Πιστεύω ότι ο κ. Βγόντζας θα δεχθεί τη διαβεβαίωση της κ. Ρεζάν και ως μέλους του Συμβουλίου και ως μέλους της Ενώσεως. Και καθώς η ώρα είναι τρεις, και την πικρία αυτή την εξέφρασε πολύ ικανοποιητικά ο κ. Αλιβιζάτος, νομίζω ότι μπορούμε να απέλθουμε.

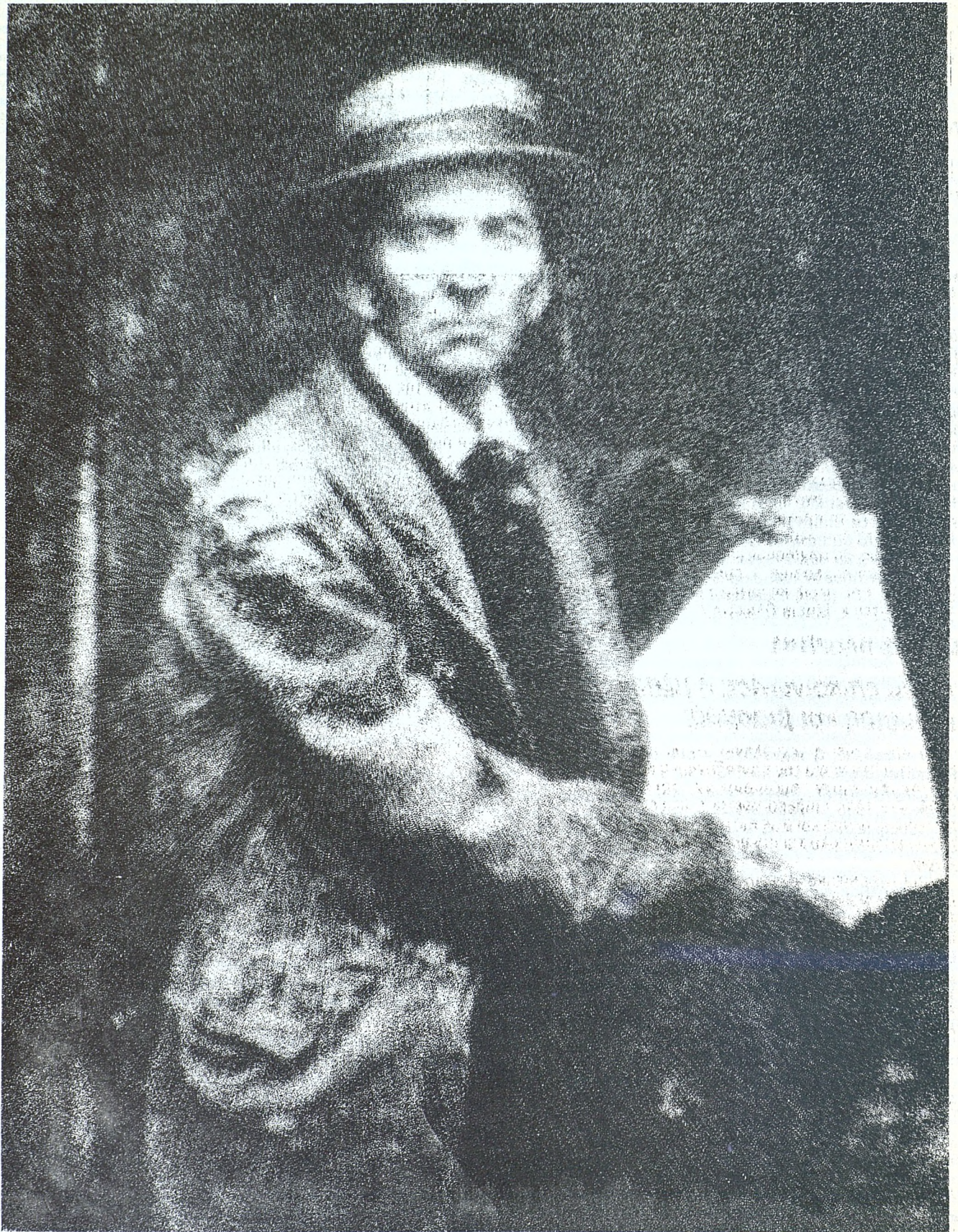
Ν. Αλιβιζάτος: Μόνο μία κουβέντα, αν μου επιτρέψετε. Νομοσχέδιο περσινό, το περίφημο νομοσχέδιο Ρωμαιοί περί ραδιοτηλεόρασης έλεγε ότι απαγορεύεται να εκπέμπει δορυφόρος πάνω από την Ελλάδα δορυφορικές εκπομπές, όταν είναι γνωστό ότι οι δορυφόροι κινούνται σε τροχιά στον ισημερινό.

Το περίφημο νομοσχέδιο περί ραδιοτηλεόρασης έλεγε ότι απαγορεύεται να εκπέμπει δορυφόρος πάνω από την Ελλάδα δορυφορικές εκπομπές, όταν είναι γνωστό ότι οι δορυφόροι κινούνται σε τροχιά στον ισημερινό.

Κυριακή 15 Δεκεμβρίου 1985
ΤΕΛΟΣ ΤΗΣ ΠΡΩΤΗΣ ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΗΣ

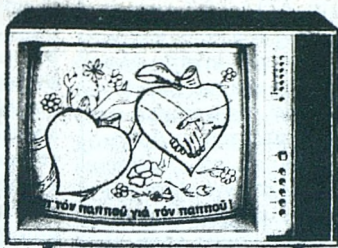

Φωτογραφία του John Thomas (1838-1905)

Διεύρυνση των δυνατοτήτων για πλουραλιστική επικοινωνία

Α. Ο Τύπος και η Ραδιοτηλεόραση
σαν εξουσιαστικά φαινόμενα
Β. Ελεύθερη επικοινωνία
Εναλλακτικές μορφές ενημέρωσης

ΠΡΟΕΔΡΟΣ:
Μιχάλης Παπαγιαννάκης

ΕΙΣΗΓΗΤΕΣ:
Μάριος Πλωρίτης
Γιώργος Βέλτσος
Λεωνίδας Λουλουδής
Βασίλης Νόττας
Νικήτας Λιοναράκης
Ρούσσος Κούνδουρος

Πρόεδρος: κυρίες και κύριοι καλησπέρα σας.

Αρχίζουμε την τελευταία συνεδρίαση αυτής της συνάντησης που έχει αφιερωθεί στον Τύπο και τα μέσα μαζικής ενημέρωσης. Θα 'θελα να σας πω δυο κουβέντες μόνο πριν αρχίσουμε. Τα δύο θέματα που αναφέρει το πρόγραμμα «Ο Τύπος και η ραδιοτηλεόραση σαν εξουσιαστικά φαινόμενα» και δεύτερο «Η ελεύθερη επικοινωνία και οι εναλλακτικές μορφές ενημέρωσης» έχουν συγχωνευθεί —όπως συνέβη και σήμερα το πρωί και χθες— σε μία γενική συζήτηση. Επομένως οι ομιλητές που θα μιλήσουν, στη σειρά που αναφέρεται στο πρόγραμμα, θ' αναφερθούν ο καθένας κατά τη προτίμησή του ή στο ένα ή στο άλλο, ή και στα δύο θέματα φυσικά.

Επομένως, θα αρχίσουμε κατευθείαν με τους εισηγητές και θα περάσουμε —όπως πάντα— μετά, στη συζήτηση. Και χωρίς περαιτέρω λεπτομέρειες, δίνω το λόγο στον κ. Μάριο Πλωρίτη.

ΜΑΡΙΟΣ ΠΛΩΡΙΤΗΣ

Μέσα επικοινωνίας ή μέσα εξουσίας και βιασμού;

Όσο προοδεύει η τεχνολογία —που αναπότρεπτα βρίσκεται στα χέρια του παντοδύναμου κράτους και / ή πολυδύναμων οικονομικών και πολιτικών ομάδων— τόσο επιβεβαιώνεται ο κοινός και θλιβερός τόπος: ακόμα και στις πιο «ελεύθερες» πολιτείες, συρρικνώνεται όλο και πιο πολύ η ελευθερία των πολιτών.

Και το σαρδονικό οξύμωρο είναι πως ένας απ' τους πιο αποτελεσματικούς «χειρουργούς» αυτής της συρρικνώσης αναδειχνεται εκείνος ακριβώς ο «θεράπων» (ιατρός) που θεωρούμε (ή θεωρούσαμε) αποφασιστικό χορηγό ελευθερίας: τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης. Και λέμε «χορηγό ελευθερίας», αφού η Ενημέρωση ισοδυναμεί με Γνώση, και η Γνώση με Ελευθερία. Άλλο, όμως —αλίμονο!— η θεωρητική «ισοδυναμία» και άλλο η «πρακτική δύναμη»...

Κάποιος πολύ γνωστός, και πολύ ωμός —ο Χένρυ Κίσσινγκερ— έχει αποκαλέσει την Εξουσία «ύψιστο —ή ήδιστο;— αφροδισιακό ποτό»... Και οι λίγοι που την γεύονται, οι πολλοί που την ορέγονται και οι πάντες που την υπομένουν, δεν μπορούν παρά να ομολογήσουν πως υπάρχει πολλή αλήθεια σ' αυτόν τον «ορισμό».

Ο κάτοχος εξουσίας έχει ένα είδος «ερωτικού πάθους», «ερωτικής σχέσης» μαζί της —εγωιστικής, απώλυτης ζηλότυπης— και ασκώντας την, κάνει ένα είδος «ερωτικής πράξης», με όλες τις συνέπειες και τις «παρενέργειες». Και ο εξουσιαζόμενος «υφίσταται» αυτή την πράξη, πολύ συχνά, σαν μια μορφή βιασμού —ή, στην καλύτερη περίπτωση, αποπλάνησης.

Αυτή η παρομοίωση εικονίζει και την ειδοποιό διαφορά ανάμεσα στην εξουσία που ασκεί το Κράτος και στην εξουσία που ασκούν τα Μέσα μαζικής επικοινωνίας —Τύπος, Ραδιόφωνο, Τηλεόραση: το Κράτος, έχοντας τη δύναμη και τα μέσα του «καταναγκασμού», της «νόμιμης βίας», επιβάλλει τις αποφάσεις του στους πολίτες —τους «βιάζει». Ενώ τα Μέσα μαζικής ενημέρωσης, διαθέτοντας μόνο τρόπους «επιρροής» και «πειθούς», υποβάλλουν τις «θέσεις» τους στους πολίτες —τους «αποπλανούν»¹.

Άλλωστε, στην «ερωτική απληστία» του, το Κράτος φροντίζει να οικειοποιείται όχι μόνο τα μέσα «βιασμού», αλλά και τα κυριότερα μέσα «αποπλάνησης» του κοινού —το ραδιόφωνο και την τηλεόραση —αναγορεύοντάς τα κρατικά και μονοπωλώντας τα— όπως «είθισται» στις περισσότερες χώρες του κόσμου.

Έτσι, ό,τι του ξεφεύγει τυχόν απ' την τσιμπίδα του «καταναγκασμού», το αρπάει και το αιχμαλωτίζει με το αόρατο «δίχτυ της αράχνης», που ψευδεπίγραφα ονομάζεται «ενημέρωση», «επικοινωνία», «ψυχαγωγία».

Πετυχαίνει, έτσι, έναν δεύτερο βιασμό του ατόμου και των μαζών, πιο ήπιο αλλά και πιο ύπουλο, καθώς εισβάλλει (και καλόδεχτα!) στο χώρο μας, στο χρόνο μας, στην προσωπικότητά μας... μας υπνωτίζει και μας υποτάζει μονόδρομα με το μονόλογό του... μας απομονώνει τον ένα απ' τον άλλον, το άτομο απ' το σύνολο, μας αποδυναμώνει και μας ισοπεδώνει... μας υποβιβάζει σε δέκτες άφωνους και άλογους... μας μεταβάλλει σε «καλώδια» σε «προεκτάσεις του ηλεκτρονικού δικτύου», όπως έλεγε ο Μάρσαλ Μακ Λούαν.

Μ' ένα λόγο, πετυχαίνει το ιδανικό της «ιδανικής» εξουσίας: να διαθέτει πολίτες που «μορφώνονται» μόνο και μόνο για να συμμορφώνονται με τις εντολές της, που «ακούνε» για να την υπακούνε μόνο...

Υπάρχει, βέβαια, και ο Τύπος... η «τέταρτη εξουσία», ο «κήρυκας και φρουρός των ελευθεριών και των δικαιωμάτων του πολίτη» κτλ., κτλ.

Αλλά, πρώτα πρώτα, επιβάλλεται ένας «κάθετος» διαφορισμός:

Στα όποιες μορφές αυταρχικά, ολοκληρωτικά καθεστώτα, Τύπος ουσιαστικά δεν υπάρχει —η «τέταρτη εξουσία» έχει υποταχθεί απόλυτα στην πρώτη και μόνη... έχει υποβιβασθεί σε άβουλο και άταλο τελάλη και λιβανιστή της... κι έτσι Τύπος, με την έννοια της ελεύθερης πληροφόρησης και της ανεμπόδιστης κριτικής, είναι ανεπιτρεπτός και αδιανόητος. Ο κατά τύπους Τύπος που κυκλοφορεί εκεί, ταυτίζεται απλώς με τα άλλα κρατικά μέσα επικοινωνίας και αποτελείώνει τον βιασμό του κοινού, που αρχίζουν εκείνα. (Η ίδια η «Πράβντα» κατηγορούσε, προχτές, τις συμπατριώτισές της συναδέλφους της πως απο-

1. Βλ. πρόσφατα, τα άρθρα «Αλήθεια» του Τύπου και αλήθειες για τον Τύπο» και «Φαύλος κύκλος Τύπου - Κοινού - Πολιτικών», «Βήμα», 28.7 και 13.10.85.

Στο σημερινό παραμύθι των μαζικών μέσων, γυμνός είναι ο πολίτης —που άλλοι ραφτάδες και καλφάδες τον «ντύνουν» με φανταχτερά ρούχα δημαγωγίας, δημοκοπίας, δημοκολακείας, για να σκεπάζουν τη λεηλάτηση και την απογύμνωσή του απ' τους ίδιους τους «ενδυματοποιούς» του...

σιωπούν τα πιο καυτά προβλήματα της χώρας. «Ο Τύπος —πρόσθετε— έχει μετατραπεί σε μια πληκτική επανάληψη ανακοινώσεων»!...).

Στερνό καταφύγιο, λοιπόν, ο Τύπος στα δημοκρατικά, κοινοβουλευτικά καθεστώτα. Αλλά, εδώ, το «νέφος» που φέρνει η βιομηχανοποίησή του και ο γιγαντισμός των δημοσιογραφικών εκδόσεων, γίνεται όλο και πιο ζοφερό, και η «μόλυνση» όλο και πιο βαριά:

Όταν η (άλλοτε ποτέ) «εφημερίδα - επιχείρημα υπέρ του πολίτη» και «εγχείρημα κατά των ατασθαλιών της εξουσίας», μετατρέπεται σε *επιχείρηση* που, συχνότατα, κερδοσκοπεί πάνω στον πολίτη και την εξουσία... όταν περιέρχεται σε κεφαλαιούχους που μόνος τους «δημοσιογραφικός» νόμος είναι οι νόμοι της πιο αδίστακτης και αξεδιφαστης αγοράς... όταν μοναδικός τρόπος για τη «μεγιστοποίηση» της κυκλοφορίας των εφημερίδων είναι η *κονιορτοποίηση της νοημοσύνης και του ήθους* των αναγνωστών... τότε —το βλέπουμε κάθε μέρα— ο Τύπος γίνεται *άλλο ένα μέσο βιασμού και ευτελισμού του πολίτη*.

Το ιλαροτραγικό είναι πως ο τελευταίος έχει (έχει;) την ψευδαίσθηση ότι πληροφορείται «αντικειμενικά και ελεύθερα»... ενώ «μορφινίζεται» με ειδήσεις, σχόλια, κτλ., όπου «αλήθεια» είναι μόνο ό,τι φέρνει φύλλα, όπου «ακρίβεια» είναι μόνο ό,τι μπορεί να πουληθεί ακριβά (σε κυβερνήσεις, κόμματα, επιχειρήσεις, πρόσωπα κτλ.) και όπου το «δημόσιο συμφέρον» συστέλλεται στο συμφέρον κάποιων σπεκουλαδόρων της «δημοσιογραφίας των θολών νερών»...

Βέβαια, υπάρχουν και εφημερίδες που δεν παραποιούν και δεν παραχαράζουν... δεν διαβουκολούν το κοινό και δεν διασύρουν τον τίτλο τους και το ρόλο τους. Αλλά, κι εδώ, επαληθεύεται, για μυριοστή φορά, η διαπίστωση του Αριστοφάνη, που την έκανε οικονομικό νόμο ο Τόμας Γκρέσαμ: «*Το κακό νόμισμα διώχνει το καλό*»². Τα «κάλπικα» δημοσιογραφικά νομίσματα κατακλύζουν την αγορά, τα «καλά» φυλλοροούν, καταπνίγονται, ερμηώνονται από αναγνώστες, και πεθαίνουν, αυτοκτονούν ή φυτοζωούν —που δεν είναι, βέβαια η καλύτερη τύχη.

Κι έτσι, ο «ζωτικός χώρος» του Τύπου κατακυριεύεται, στο μεγαλύτερο μέρος του, από εκείνους που οι συνειδητοί δημοσιογράφοι ονομάζουν «*εμπόρους της ψευτιάς και μεταπράτες της απάτης*»...

(Προχτές μόλις, το Βρετανικό Συμβούλιο Τύπου —που το αποτελούν 18 εκπρόσωποι του κοινού και 18 του Τύπου— στην ετήσια έκθεσή του, «αποκάλυψε» πως οι διαμαρτυρίες των αναγνωστών για την κακή ποιότητα των περισσότερων εφημερίδων, ξεπέρασαν κάθε προηγούμενο. Οι διαμαρτυρόμενοι εγκαλούν τον Τύπο για «μεροληψία», «προκατάληψη», «χάλκευση ειδήσεων» κτλ. και αποδίδουν την κατάντησή του στον «πόλεμο της κυκλοφορίας» και στην ωμή εμπορευματοποίησή του³.

Θα ήταν άκρος «σαδισμός» η προσθήκη: αν αυτά καταμαρτυρούνται στον αγγλικό Τύπο, τι τάχα πρέπει να ειπωθεί για μέγα μέρος του ελληνικού τοιούτου;).

Η περιβόητη ρήση του Saint-Just: «*Όλες οι τέχνες έχουν γεννήσει αριστουργήματα, η τέχνη της διακυβέρνησης δεν έχει γεννήσει παρά τέρατα*»⁴, γνωρίζει, στις μέρες μας, μιαν απρόσμενη παραλλαγή —αφού τόσο «τέρατα» γεννά κάθε μέρα η «διακυβέρνηση», η εξουσία που ασκούν τα «μαζικά μέσα επικοινωνίας» πάνω στη «μαζική κοινωνία» μας, την τόσο ειπίστη και άστατη, την τόσο άμορφη και άμοιρη καλλιέργειας, παιδείας, κρίσης, αυτογνωσίας...

Η εξουσία αυτή των μαζικών μέσων —κι ιδιαίτερα της τηλεόρασης— η τερατώδης και τερατογόνα, θυμίζει το είδος κυριαρχίας που οι λαοί της Ωκεανίας ονομάζουν «*μάνα*» («*mana*») —μιαν εξουσία «απρόσωπη, μαζική, μαγική, υπερφυσική»... που όλοι ποθούν

να την αποκτήσουν και που τους κρατάει όλους κάτω απ' την «ακαταμάχητη, θεική» δύναμή της...

Σε τούτο το πολυπλόκαμο «μάνα» είναι παραδομένος ο πολίτης *ανυπεράσπιστος*. Όχι μόνο δεν μπορεί ν' ασκήσει *καμιάν επιρροή* πάνω σ' αυτή την εξουσία— όπως ούτε και στην άλλη, την κρατική, άλλωστε— αλλά και δεν είναι σε θέση να προβάλει *καμιάν αντίσταση, καμιάν αντίρρηση* καν. Ακόμα κι αν το επιχειρήσει, ακόμα κι αν κάποιος λόγος αρθρώσει κάπως κάπου, δεν θα είναι παρά μοναχικός ψιθύρος που χάνεται μέσα στον οργανωμένο ορυμαγδό, όχι μόνο χωρίς να εισακουσθεί, αλλά χωρίς ν' ακουσθεί καν...

Στο πασίγνωστο παραμύθι του Άντερσεν, «*είναι γυμνός ο βασιλιάς*», που οι απατεώνες ραφτάδες τον είχαν «ντύσει» με φανταστικά ρούχα. Στο σημερινό παραμύθι των μαζικών μέσων, *γυμνός είναι ο πολίτης* —που άλλοι ραφτάδες και καλφάδες τον «ντύνουν» με φανταχτερά ρούχα δημαγωγίας, δημοκοπίας, δημοκολακείας, για να σκεπάζουν τη λεηλάτηση και την απογύμνωσή του απ' τους ίδιους τους «ενδυματοποιούς» του...

Καιρούς και καιρούς, λεγόταν (και λέγεται, πάντως και δικαία) πως «*η ελευθερία της πληροφορίας και το δικαίωμα της ενημέρωσης δεν αποτελούν προνόμιο, αλλά οργανική ανάγκη*» για κάθε πολίτη και σε κάθε πολιτεία.

Τώρα, όμως, φτάσαμε στο παράλογο τούτο: ν' αποτελεί ανάγκη η *απελευθέρωση* από την *καταχρηστική εξουσία* που ασκούν σε μεγάλο βαθμό τα μέσα πληροφόρησης, και η *αποκατάσταση* της ενημέρωσης, η *αποκάθαρσή* της απ' όλα όσα κι απ' όλους όσους τη μετατρέπουν σε όργανο έμμεσης, αλλ' ασφυκτικής καθημερινής, τυραννίας πάνω στο νοητικό και την πράξη των πολιτών, που συστηματικά προσπαθεί να τους καταστήσει άνοες και άπρακτους...

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Ευχαριστώ το Μάριο Πλωρίτη και δίνω το λόγο στον Γιώργο Βέλτσο.

ΓΙΩΡΓΟΣ ΒΕΛΤΣΟΣ:

«*Quid pro quo*»

Η ΑΝΑΚΑΤΑΣΚΕΥΗ

Στην πολιτική, (δεν θα πω στη λενινιστική), πρόκληση που θέτει η συνάντηση του ANTI: στο «*τι να κάνουμε*» δηλαδή για τον Τύπο και τα μέσα μαζικής ενημέρωσης, εγώ θα απαντήσω πάλι: *τι να σκεφθούμε* γι' αυτά. Η δική μου πρόκληση, μετακριτική, στο βαθμό που θέτει ξανά το πρόβλημα της ριζικής κριτικής της γνώσης ως κοινωνικής θεωρίας και στο μέτρο που αντιλαμβάνεται τη θεωρία της επικοινωνίας όχι μόνο ως θεωρία της *συνεννόησης* αλλά και της *εννόησης*, δηλαδή ως εμπειρίας συγχρόνως κοινωνικής, (συνεννόησης), αλλά και ως ακολουθίας λογικής, (εννόησης), η δική μου λοιπόν πρόκληση αντιπαρέχεται το πολιτικοπρακτικό περιεχόμενο αυτού του διήμερου, και στοχεύει σε ό,τι η πλειοψηφία των φίλων μου δημοσιογράφων, μηδὲ και του οικοδεσπότη εκδότη του «Αντί», εξαιρουμένου, αποστρέφονται, δηλαδή τη *θεωρία*.

Διατυπώνω λοιπόν τη θεωρητική πρόκλησή μου, όσο μπορώ πιο σύντομα, λέγοντας ότι οποιαδήποτε *θέση* για το εξουσιαστικό φαινόμενο του Τύπου και των μαζικών μέσων επικοινωνίας, δεν θα πρέπει να περιορίζεται ή να απορρέει από την εμπειρία— το *τονίζω από την εμπειρία*— του καθενός μας, αλλά από μια θεωρητική «εμπειρία» του «*συστήματος*» όπου εντάσσονται, του «*συστήματος*» που τα αναδεικνύει: ως μαζικά. Της ίδιας δηλαδή της εξελικτικής πορείας του καπιταλισμού στο μονοπωλιακό και κρατικομονοπωλιακό του στάδιο, μέσα στο οποίο, διαμορφώνεται τελικά η «*κοινωνία της μάζας*». Κοινωνία, οργανωμένη «ολοκληρωτικά», δηλαδή κάτω από ένα συγκεκρι-

2. «Βάτραχοι», στ. 718 επ.

3. Ρώτερ, 15.12.85.

4. Λόγος του στη Συμβατική Συνέλευση, 24. 4.1793.

μένο σύστημα παραγωγής και διανομής, που αποκλείει τις αντιθέσεις, εμποδίζει τις ρωγμές, οικειοποιείται και αφανίζει τις αντιφάσεις, παρά το ότι επιτρέπει στην εξωτερική του στοιβάδα τον επιφανόμενο θεσμισμένο αλλά απραγματοποίητο πλουραλισμό.

Μια τέτοια λοιπόν μετακριτική, που είναι περισσότερο ανάλυση της σχέσης της γνώσης με το ειδικό κάθε φορά «διαφέρον», δεν μπορεί να είναι άλλη από μια θεωρία της επικοινωνίας που «ανακατασκευάζει» τη θεωρία της κοινωνικής εξέλιξης, δηλαδή τον ιστορικό ελιγμό. Μια θεωρία που θεωρεί την «επικοινωνιακή πράξη» εξίσου σημαντική με την εργασία.

Ανακατασκευή λοιπόν αποψε, για να θυμησω το εγχείρημα του Χάμπερμας. Πρόταση συνεπώς μιας θεωρίας με «χειραφετικό» και όχι «πρακτικό» ή «εργηγευτικό διαφέρον» για τη γνώση. Τέλος, «ανάγνωση», δηλαδή γνώση ξανά του μαρξικού κειμένου, όχι βέβαια για τα μέσα μαζικής ενημέρωσης, αλλά για την κρυμμένη «λογική» και τη δομή της λειτουργίας τους. Την έννοια που προσδιορίζει κάθε φορά τον βαθμό και την επιρροή όλων των άλλων υπολοίπων σχέσεων. Τον γενικό φωτισμό — για να μιλήσω με τα λόγια του Μαρξ — όπου βαφτίζονται όλα τα χρώματα, ακόμα και του συστήματος SECAM του ελληνικού τηλεοπτικού μας καθεστώτος.

Η ΑΝΑΓΝΩΣΗ

Το κείμενο του Μαρξ: «Το μυστηριώδες» — γράφει ο Μαρξ στο Πρώτο Βιβλίο του «Κεφαλαίου» — «της εμπορευματικής μορφής συνίσταται απλούστατα στο ότι αντανακλά στους ανθρώπους τα κοινωνικά χαρακτηριστικά της εργασίας ως αντικειμενικά χαρακτηριστικά αυτών των ιδιών των προϊόντων της εργασίας, ως φυσικές δηλαδή κοινωνικές ιδιότητες αυτών των ιδιών των πραγμάτων». «Γι' αυτό» — λέει ο Μαρξ — «και η κοινωνική σχέση των παραγωγών με τη συνολική εργασία, φαίνεται σ' αυτούς σαν μια κοινωνική σχέση αντικειμένων, που υπάρχουν έξω από τους ίδιους. Μ' αυτό το *qui pro quo*, μ' αυτό το «άλλα αντ' άλλων», τα προϊόντα της εργασίας γίνονται εμπορεύματα, πράγματα υπεραισθητά, αισθητά ή κοινωνικά. Έτσι και η φωτεινή εντύπωση ενός αντικειμένου στο οπτικό νεύρο δεν παρουσιάζεται σαν ένας υποκειμενικός ερεθισμός του ίδιου του οπτικού νεύρου, αλλά σαν αντικειμενική μορφή ενός πράγματος που βρίσκεται έξω από το μάτι. Στη λειτουργία της όρασης όμως εκπέμπεται πραγματικά φως από ένα εξωτερικό αντικείμενο σε ένα άλλο αντικείμενο. στο μάτι. Πρόκειται για μια φυσική σχέση μεταξύ φυσικών πραγμάτων. Αντίθετα, η μορφή αξίας και η σχέση αξίας των προϊόντων της εργασίας με την οποία εμφανίζεται αυτή η μορφή, δεν συσχετίζεται με κανένα τρόπο με την υλική τους φύση και με τις συγκεκριμένες σχέσεις που απορρέουν απ' αυτήν. Πρόκειται μόνον για την καθορισμένη κοινωνική σχέση των ιδιών των ανθρώπων μεταξύ τους, που παίρνει εδώ γι' αυτούς τη φαντασμαγορική μορφή μιας σχέσης μεταξύ πραγμάτων μεταξύ τους».

Η ΠΡΟΤΑΣΗ

Στην τηλεόραση, συμβαίνει ό,τι ακριβώς με την εμπορευματική μορφή. Η εμπορευματική μορφή είναι η διαδικασία - κλειδί για την ανάλυση όχι μόνο του εμπορεύματος αλλά και του τηλεοπτικού μηνύματος ως εμπορεύματος. Και ενώ έχει κανείς την εντύπωση ότι πρόκειται για μια «φυσική σχέση» ανάμεσα σε πράγματα: το μάτι και την τηλεοπτική συσκευή που εκπέμπει, συμβαίνει ακριβώς το αντίθετο. Δεν έχει — για να αναφερθώ πάλι στο μαρξικό κείμενο — καμιά απολύτως σχέση με την υλική τους φύση. Πρόκειται για σχέση κοινωνική ανθρώπων μεταξύ τους που παίρνουν και εδώ γι' αυτούς τη «φαντασμαγορική μορφή» μιας σχέσης πραγμάτων μεταξύ τους».

Σήμερα αυτή η φαντασμαγορική μορφή είναι η τηλεοψία. Ο τηλεθεατής συλλαμβάνει το τηλεοπτικό μήνυμα ως πράγμα και ο ίδιος. Ο τηλεθεατής είναι το πρόγραμμα. Η κοινωνική - επικοινωνιακή του σχέση γίνεται έτσι σχέση μεταξύ και μέσω πραγμάτων, εφόσον πραγματοποιείται μόνο μέσω μηνυμάτων που πήραν τη μορφή εμπορεύματος και που έφτασαν, στην «τέταρτη» σταδιακά «μορφή αξίας», στη μορφή του χρήματος, όπου χρήμα και μήνυμα συνιστούν άμεσες και καθολικές μορφές ανταλλαξιμότητας, για να αναφερθώ πάλι στον Μαρξ και τις τέσσερις «μορφές αξίας» που αναλύει στο Πρώτο Βιβλίο του «Κεφαλαίου».

Ποιος είναι λοιπόν το πράγμα; Η συσκευή ή ο τηλεθεατής; Και ποιος τελικά βλέπει σ' αυτή τη φαντασμαγορική, φετιχοποιημένη, τηλεοπτική, ανταλλακτική διαδικασία του βλέμματος; Το έχω ξαναπεί: η τηλεοπτική συσκευή είναι ο οφθαλμός ος τα πανθ' ορά της εξουσίας μέσα στο σπίτι μας και το μήνυμά της, όπως το χρήμα, είναι ένα προϊόν χωρίς καμιά αξία χρήσης, ένα ιερογλυφικό του κενού.

Η «επικοινωνιακή διαδικασία» μέσα από την τηλεόραση, είναι μια σχέση κοινωνική μιας κοινωνίας διαιρεμένης σε τάξεις, από τις οποίες η κυρίαρχη έχει την ικανότητα να τη μονοπωλεί, αναθέτοντας δια των κανονιστικών - νομιμοποιητικών διαδικασιών και δια της πανουργίας του νομοθέτη, όπως μας θυμισε το πρώτο ο Ν. Κωνσταντόπουλος, στο Κράτος, ως επισήμου εκπροσώπου της, την υλοποίηση των ειδικών αντικειμενικών της συμφερόντων.

Και το ερώτημα, που τίθεται εδώ είναι το εξής: και όταν το Κράτος αποφαίνεται και είναι — αν είναι — υπαρκτά σοσιαλιστικό, τότε τι γίνεται; Η απάντηση είναι η ακόλουθη: τότε, υποστηρίζω το Κράτος «διαθέτει» μέσα σ' αυτό το σοσιαλιστικό ή σοσιαλιστικοφανή σχηματισμό, «λειτουργία τάξης». Το Κράτος δηλαδή — και εδώ είναι νομίζω η περίπτωση της Ελλάδας σήμερα — μεταβάλλεται σε τάξη δύναμι, γεγονός εν μέρει ή εν όλω ανεξάρτητο, μετατοπίζοντας την ταξική οικονομική πάλη σε πάλη πολιτικοϊδεολογική ανάμεσα σ' αυτό και την εργατική τάξη ή ανάμεσα στις ομάδες και τους μηχανισμούς που το συγκροτούν και το σπαράζουν έως ότου τεθούν «εκτός κόμματος» και εκτός Κράτους...

Όταν λοιπόν λέμε «ο Τύπος και η τηλεόραση σαν εξουσιαστικά φαινόμενα», μπορούμε νομίζω να υποστηρίξουμε δύο συμπληρωματικές και όχι αντικρουόμενες κατ' ανάγκην θέσεις.

Πρώτα, τη μαρξιστική θέση, σύμφωνα με την οποία η τηλεόραση, ως ιδεολογικός μηχανισμός του Κράτους συνιστά μια πραγματικότητα που βρίσκεται δίπλα στον καταπιεστικό μηχανισμό του Κράτους και που δεν συγχέεται μ' αυτόν: και που επιπλέον δεν έχει η ίδια εξουσία, αλλά αναφέρεται στην κοινωνική τάξη ή στην προκειμένη περίπτωση της Ελλάδας, στο ίδιο το Κράτος με «λειτουργία τάξης», που έχει την εξουσία.

Και τη δεύτερη θέση, όπου πλέον η τηλεόραση έχει η ίδια μια ειδικής μορφής μικρο-εξουσία, θα την έλεγα και «ισχύ», ή «δύναμη», που εμφανίζεται επιτόπου ως «πλήθος σχέσεων δύναμης που ενυπάρχουν στο χώρο που ασκούνται και που είναι συστατικές της οργάνωσής του κάθε φορά» (Μ. Φουκώ).

Θα πρέπει να το πω και αυτό απ' αυτό το βήμα, η θέση του Φουκώ, παρά τον μετα-μαρξιστικό της χαρακτήρα, συμπληρώνει νομίζω, τη μαρξιστική πρόταση, γιατί μας επιτρέπει έτσι να κατανοήσουμε τη «σχετική αυτονομία» των περιφερειακών ενεργειών στη σύνολη άσκηση της εξουσίας. Το δίπολο: Αγία Παρασκευή - Ζαλοκώστα, καθώς και τα φαινόμενα ρωγμών μέσα στις εξουσιαστικές δομές, (πρόσφατες παραιτήσεις και στη Ζαλοκώστα και στην Αγία Παρα-

Η τηλεόραση στην Ελλάδα, η εξουσιαστική της μορφή, είναι κυρίως ταξική - κρατική, στο βαθμό που ούτε η κοινωνική τάξη αναφέρεται απλώς στο οικονομικό μόνο επίπεδο, ούτε το Κράτος περιορίζεται στον τυπικό οργανωτικό του ρόλο.

σκευή, που δεν μπόρεσε καίτοι προστάτης των ματιών, να προστατεύσει τους ιδύνοντες της την περασμένη τετραμηνία).

Ωστόσο, η ελληνική συγκυρία μας αναγκάζει να είμαστε ή να ξαναγίνουμε —το λέω και για τον εαυτό μου— μαρξιστές. Γιατί η Εξουσία στην Ελλάδα δεν διαγράφεται μόνο με βάση τη λανθάνουσα πορεία των σχέσεων δύναμης αλλά συνδέεται τελικά με την έννοια της κοινωνικής τάξης ως μήτρας ενός τρόπου παραγωγής ή του ίδιου του Κράτους με λειτουργία τάξης. Γι' αυτό η τηλεόραση στην Ελλάδα, η εξουσιαστική της μορφή είναι κυρίως *ταξική - κρατική*, στο βαθμό που ούτε η κοινωνική τάξη αναφέρεται απλώς στο οικονομικό μόνο επίπεδο, ούτε το Κράτος περιορίζεται στον τυπικά οργανωτικό του ρόλο. Είναι, επαναλαμβάνω, *ταξική - κρατική*, παρά τα περιγραφικά αριστερά της ανοίγματα (συνάντηση Μάρκου Τσακαλώτου κτλ.) ενός νέου κρατικοειδούς ταξικού μορφώματος, που άρχει του νεοελληνικού κοινωνικού σχηματισμού: του *μικροαστικού κοινωνικού* και κομματικού (άρα κρατικού) μορφώματος των πασοκτζίδων στην εξουσία.

Η εξουσιαστική σημασία της τηλεόρασης έγκειται ακριβώς σ' αυτό: στην αναπαραγωγή ενός γενικευμένου μικροαστισμού, δομικά απολιτιστικού, παρά κάθε ευκαιριακή, πανηγυρική πολιτικοποίηση και συστηματικά απολιτιστικού παρά κάθε πολιτιστική πρωτεύουσα. Ενός, επαναλαμβάνω, γενικευμένου μικροαστισμού, του οποίου όχι μόνο στο οικονομικό επίπεδο της «πολυσθένειας των υποκειμένων» του, όπως μας είχε δείξει ο Κωνσταντίνος Τσουκαλάς σε άρθρο του στο «Αντί», αλλά και στο πολιτιστικό επίπεδο της θανάσιμης όχι πια *πολυσθένειας* αλλά *ασθένειας*, η τηλεόραση τον συνοψίζει.

Η τηλεόραση, με αυτόν τον τρόπο δεν συμβάλλει μόνο στη διαίωση της «*κρίσης νομιμοποίησης*», που υπάρχει αυτή τη στιγμή στην Ελλάδα, παρά τις εκλογές του Ιουνίου και που είναι απερίφραστα μια κρίση πολιτική, αλλά δημιουργεί και «*κρίση κινήτρων*» που αναφέρεται γενικότερα στο κοινωνικοπολιτιστικό χαμηλό μας επίπεδο. Μεταθέτει συνεπώς η τηλεόραση, μέσα από τις ιδεολογικές παραμορφώσεις της, την οικονομική κρίση, που είναι τελικά και το ζητούμενο. Δεν είναι τυχαία η απομάκρυνση ή η παραίτηση Λαλιώτη και ταυτόχρονη θασερική πολιτική ΠΑΣΟΚικού τύπου, στην οικονομία όπως λέχθηκε από το Λεωνίδα Κύρκο.

Αυτό το μεταθετικό ρόλο της τηλεόρασης, που εντάσσει την επικοινωνιακή της λειτουργία στο ρητορικό σχήμα ενός *quid pro quo* ενός άλλου αντί άλλου, μιας τηλεοπτικής δηλαδή μετωνυμίας, επιφυλάσσω απόλυτα για τη σημερινή φάση της ελληνικής τηλεόρασης, που ακολουθεί και αυτή άλλωστε τον αναστρεπτικό τύπο όλων των πολιτικών επικοινωνιακών δομών, είτε στη Βουλή συντελούνται αυτές, είτε στα μπαλκόνια, ή τις νομαρχιακές επιτροπές, το γεγονός δηλαδή της νοηματικής μεταστροφής (δεν θα πω διαστροφής) που απορρέει από νέους πρωτοφανείς συσχετισμούς των σημαίνοντων με τα σημαίνοντα, αμφισβησίες ευεργετικές ίσως για την ποίηση, ως στρατηγική του διφορούμενου νοήματος, αλλά ολέθριες για την πολιτική. Για την πολιτική της οποίας η επαγγελματική δύναμη των προτάσεων της είναι έτσι κι αλλιώς ανύπαρκτη.

Το ερώτημα: μπορούμε να στηρίξουμε άραγε στο πολιτικό γενικευμένο «παράδοξο του ψευδομένου», σε εκείνο τον φαύλο κύκλο όπου ο Επιμενίδης ο Κρης λέει ότι όλοι οι Κρητες ψεύδονται πάντα —και αυτός είναι κρητικός— αναρωτιέμαι, μπορούμε, σ' αυτό το παράδοξο που η τηλεόραση αναπαράγει συνεχώς, μπορούμε να στηρίξουμε την κοινωνική μας —δεν λέω πολιτική— υπόσταση; Ευχαριστώ.

Το λόγο έχει τώρα ο κ. Λουλουδής.

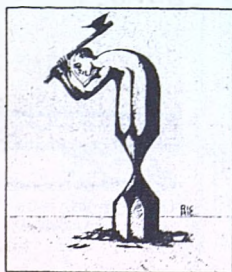
ΛΕΩΝΙΔΑΣ ΛΟΥΛΟΥΔΗΣ

Ο εναλλακτικός Τύπος

Καθώς οι αμαρτίες της «αλλαγής» πληθαίνουν και νέες αισθάνεται τουλάχιστον δισταγμό πριν υιοθετήσει και πολύ περισσότερο προβάλλει, εντός δεκαέπτου μάλιστα, ένα είδος Τύπου που θα μπορούσε να αντικαταστήσει το συμβατικό, ως εναλλακτικός. Ιδιαίτερα μάλιστα, όταν αυτός ο κάποιος πιστεύει ότι αν όχι το προπατορικό αμάρτημα αυτής της «αλλαγής», πάντως ένα από τα σημαντικότερα, είναι η νεφελώδης αοριστία του περιεχομένου της, τότε η προσθήκη ακόμη ενός όρου της παραπάνω σημασιολογικής ρευστότητας, μοιάζει πράγματι με περιττή πολυτέλεια. Είναι καιρός άλλωστε μετά την υπερκατανάλωση όλων αυτών των λουκούλιων «άλλων αναπτύξεων», «άλλων αντιλήψεων», «άλλων ποιοτήτων ζωής» κτλ., να περάσουμε στη λιτότητα συγκεκριμένων εμπειριών που αν δεν χορταίνουν τα αυριανά μας οράματα τουλάχιστον εξασφαλίζουν τον πολιτικό μας βίο τον επιούσιο και μάλιστα καθημερινά. Με το πρόγραμμα λοιπόν του χρόνου αντιπαρέχονται το ακανθώδες θέμα ενός δεοντολογικού προσδιορισμού της έννοιας «εναλλακτικός», βέβαιος ότι οι ειδικοί ερευνητές αλλά και οι ίδιοι οι αγωνιστές των λεγομένων νέων κινήσεων κοινωνικής κριτικής δεν θα πάψουν να ερίζουν δημιουργικά για το ακριβές της περιεχόμενου. Εγώ εδώ θα περιορισθώ σε λίγα εξαιρετικά συνοπτικά και ελπίζω όχι σχηματικά σχόλια, μιας σχετικά πολύχρονης δημοσιογραφικής εμπειρίας σε ορισμένα πολιτικά περιοδικά, όπου λίγες ρητές και περισσότερες άρρητες συνθήκες συν-εργασίας τη διαφοροποιούν απ' αυτό που ο επαρκής αναγνώστης καταλαβαίνει ως επαγγελματική ή συμβατική δημοσιογραφία. Ελπίζω βέβαια ότι αυτός ο φανταστικός αναγνώστης, δηλαδή εσείς και εγώ, δεν αξιολογούμε πολύ διαφορετικά ό,τι αυτή η δημοσιογραφία μας προσφέρει καθημερινά ή περιοδικά ως πνευματική τροφή και καταγραφή του κόσμου που ζούμε.

Αν λοιπόν δεν διαφωνούμε ριζικά σαν αναγνώστες σχετικά με το τι αυτός ο συμβατικός τύπος μας προσφέρει, ας αρκεστούμε στη διαπίστωση ότι από καιρό τώρα σοβεί και επιδεινώνεται η «κρίση του Τύπου» στη χώρα μας. Η κρίση αυτή που στην προέκτασή της συναντά την «κρίση του αναγνώστη» και η οποία διαμέσου των πολύχρωμων ταμπλόιντ, αν μου επιτραπεί η έκφραση, τηλεορασιοποίησε την έντυπη δημοσιογραφία, δημιούργησε ένα μείζον κενό ενημέρωσης εντός του οποίου δεν άργησαν να ριφθούν ελάχιστα επιδοξοί διαφωτιστές της κοινής γνώμης και ολίγοι περισσότεροι αναγνώστες - εκπρόσωποι αυτής της κοινής γνώμης. Δεν ήταν παράδοση βέβαια, εν όψει του μεγέθους του κενού και της μοναξιάς που επικρατεί εντός του, η γνωριμία και η ανταλλαγή ρόλων ανάμεσα στους διαφωτιστές - συγγραφείς και τους διαφωτιζόμενους - αναγνώστες. Η κοινή και αυξημένη ανάγκη της διαφώτισης ανάγκασε τους συγγραφείς να μη χάσουν πρόωρα τη συνήθεια της ανάνηψης και τους αναγνώστες να αισθανθούν συχνά την επιθυμία να περάσουν στο ρόλο των συγγραφέων. Όμως εδώ προκύπτει το ερώτημα της συγκεκριμένης και βαθύτερης αιτίας που δημιούργησε αυτή την αυξημένη διαθεσιμότητα επικοινωνίας.

Τα πολιτικά περιοδικά στα οποία αναφέρομαι και τα οποία έχουν ήδη πίσω τους μια πολύχρονη και συνεχή εκδοτική παρουσία πολύ φυσιολογικά ξεκίνησαν και επανδρώθηκαν από το χώρο που, παρά τις μύριες διαφωνίες του, συγκατανεύει, όταν εγκαλείται, σαν αριστερό ανανεωτικός. Πολύ φυσιολογικά γιατί πρόκειται για το χώρο όπου το προαναφερόμενο κενό ενημέρωσης έγινε περισσότερο αισθητό.

Πράγματι ενώ η επιδημία του μικρομεσαίου προοδευσισμού σάρωνε τη χώρα και ο συμβατικός Τύπος είχε αναλάβει με το δημιουργικό ζήλο μεταπολεμικών εργολάβων να μη μείνει ούτε ένας μικρομεσαίος ανοχύρωτος και ανεπιβεβαιωτος ως προς τον αυτονόητο προοδευσισμό του, ο εν λόγω χώρος το 'ριξε στην αμφισβήτηση. Δηλαδή, στη συζήτηση, και επειδή στην Ελλάδα ζούμε, στην πολλή συζήτηση. Έναντι του «εδώ και τώρα» των πολλών, οι λίγοι αντέταξαν το «να το δούμε», «ναί μεν αλλά» και τόσους άλλους δισταγμούς. Κάπως έτσι οι πολλοί γίναν περισσότεροι και οι λίγοι λιγότεροι. Να όμως που η αναμφισβόλη πολιτική ζημιά είχε και τα πολιτισμικά της οφέλη. Οι ιδέες καλλιεργήθηκαν, οι απόψεις αναθεωρήθηκαν, οι αβεβαιότητες αμφισβητήθηκαν. Αν δεν πρόκειται —και σίγουρα δεν πρόκειται— για μια επανάσταση, τουλάχιστον δεν πρόκειται και για την αντεπανάσταση που στο μεταξύ κυοφόρησε και εκ των υστέρων ελέγχει, διακριτικά πάντα, ο Τύπος του μικρομεσαίου προοδευσισμού. Τα πολιτικά περιοδικά, αντίθετα, του «χώρου» όπως συνθησίσαμε να λέμε, συνέβαλαν αποφασιστικά στη δημιουργία αυτών των βραχυπρόθεσμων —ελπιζώ— πολιτικών κερδών. Πέρα όμως από την ιδεολογική εστία που στέγασε εκούσια ή ακούσια το εκδοτικό τους εγχείρημα, πιο σημαντικό για την αποψινή μας κουβέντα είναι νομίζω το πώς πέτυχαν και συνεχίζουν να πετυχαίνουν την έκδοσή τους.

Η απάντηση στο ερώτημα αυτό δεν μπορεί παρά να διέλθει προσωρινά από μια οικονομική εκτίμηση της λειτουργίας τους. Λέω προσωρινά όχι γιατί αυτή η πλευρά της λειτουργίας τους είναι ασημάντη —για ένα - δύο απ' αυτά απεδείχθη και μοιραία μάστιγα— αλλά γιατί κατάντησε να μην είναι η πιο σημαντική τουλάχιστον. Το μυστικό της εκδοτικής τους συνέχειας παρά την επιχειρηματική τους αναποτελεσματικότητα δεν μπορεί παρά να φέρνει στο μυαλό ενός γεωπόνου σαν τον ομιλούντα το ανάλογο μυστικό των μικρών τους αγροτικών νοικοκυριών της υπαίθρου μας: την απλήρωτη οικογενειακή εργασία. Ακόμη ένα προ-καπιταλιστικό υπόλειμμα στη νεοελληνική ακαταστασία των παραγωγικών σχέσεων.

Πράγματι με κυκλοφορίες που εκκινούν από το κατώτατο όριο διαβίωσης των 3.000 αντιτύπων και με άπιαστο όριο την υπέρβαση του φράγματος αυτοδυναμίας των 6000 - 8000 αντιτύπων, όπου ακοίμητος φρουρός στέκει ο «Οικογενειακός Θησαυρός», έσχατο μαζικό έντυπο σε μια κλίμακα που κορυφώνεται στις 110.000 της «Ραδιοτηλεόρασης», τα εν λόγω περιοδικά —με την ευτυχή εξαίρεση του τύπου που μας φιλοξενεί— είναι αναγκασμένα να «εκμεταλλεύονται» πλήρως την εργασία των μελών των ιδιότυπων οικογενειών που τα συγκροτούν. Ιδιότυπων βέβαια γιατί η συνοχή τους δεν διασφαλίζεται από δεσμούς αίματος αλλά ιδεολογικής και πολιτικής αγχιστείας, άλλοτε χαλαρότερους, άλλοτε στενότερους ή και στενότερους. Ο εξωτερικός αυτός εξαναγκασμός ωστόσο δεν μένει χωρίς συνέπειες όσον αφορά τη λειτουργία της σύνταξης, των σχέσεών της με τους τακτικούς συνεργάτες, ακόμα και με τους αναγνώστες. Και εδώ εννοώ κάτι περισσότερο από τη συλλογική διεκπεραίωση ευθυνών που εκτείνονται από τη συζήτηση του επόμενου τεύχους» έως την αποστολή στο ταχυδρομείο και την εξεύρεση οικονομικών πόρων. Εννοώ μια αίσθηση καθήκοντος —μαζί με τις ενοχές για την παραμέλησή του— και διαθεσιμότητας για την εξυπηρέτηση του κοινού σκοπού, που όχι μόνο υπερβαίνει τις υλικές αντιξοότητες αλλά ενδυναμώνει και τις προσωπικές σχέσεις αυτών των ιδιότυπων οικογενειών με απρόβλεπτες κάποτε —για αριστερούς— ιδεολογικοπολιτικές συνέπειες. Εννοώ την ανοχή, έναντι απόψεων που αποκλίνουν από τη βασική ιδεολογικοπολιτική συγκρότηση του εντύ-

που, που θεμελιώνεται στην εμπιστοσύνη της δοκιμασμένης στο χρόνο προσωπικής σχέσης συντακτών - συνεργατών - αναγνώστων. Αυτή η δημοκρατική ανοχή που νομίζω κατακτήθηκε και κατατάσσεται ουσιαστικά στην πορεία, έστω και αν τυπικά ήταν αποδεκτή και στην αφετηρία, αποτελεί κρίσιμη καινοτομία ως προς τις προϋποθέσεις διαλόγου πάνω στα σύγχρονα πολιτικά προβλήματα σ' έναν κόσμο όπου το επείγον, το μείζον, θα τολμούσα να πω το αληθινό, υποτάσσονται καθημερινά στα μικροκομματικά συμφέροντα και στις μεγαλοεπιχειρηματικές σκοπιμότητες. Αν κανείς ήθελε να επιμείνει λίγο περισσότερο σ' αυτό το θέμα της ανοχής και μάλιστα να το συνδέσει με την ανάγκη έκφρασης τού, όπως προανάφερα, επείγοντος, μείζονος και αληθινού θα κατανοήσει και ορισμένες «ακρότητες» θεματολογικές και υφολογικές του παρελθόντος που όμως από μια απόσταση σήμερα μπορούμε να εκτιμήσουμε τη συμβολή τους τόσο στην ανανέωση των θεμάτων όσο και του ύφους της ελληνικής Αριστεράς.

Από τη μαρτυρολογική σοβαροφάνεια, το στεγνό οικονομισμό, την αγκυλωμένη ξύλινη γλώσσα στην περιπαικτική διάθεση, τον αυτοσαρκασμό, τη λογοτεχνίζουσα κοινωνιολογία και τη γλωσσική ευλυγισία η απόσταση ήταν και είναι μεγάλη και το ταλέντο ή η φαντασία δεν περισσεύαν πάντοτε. Ωστόσο, στο γλισχρο πράγματι έδαφος αυτών των ελευθεριοτήτων διανοούμενων, επιστήμονες και στελέχη της Αριστεράς δοκίμασαν και δοκιμάστηκαν σ' έναν κριτικό λόγο ριζοσπαστικό, «ασεβή», αντιακαδημαϊκό, αντισχοलाστικό. Αν η ασεβεία αυτή ενόχλησε τη μικρομεσαία ανασφάλεια τον αρτηριοσκληρωτικό ακαδημαϊσμό και τον εθελότυφλο μικροκομματισμό που επιμελώς στάθηκαν στις «ακρότητες» μόνο, εντέλει συμβοηθούντων και άλλων κοινωνικών εξελίξεων και αδιεξόδων, ουδείς έμεινε αδιάφορος, έστω αποσπασματικά ή επιλεκτικά, απέναντι στο φαινόμενο. Αυτή η δυναμική επιρροή διανοούμενων χώρων στην ευρύτερη κοινωνία δεν είναι βέβαια πρωτόγνωρη ή τόσο εντυπωσιακή όσο θα αναμένονταν από άλλες διεθνείς εμπειρίες ώστε να αξίζει σχολιασμού, αν δεν συνυπολογίζονταν το ελάχιστο μέγεθος αυτών των χώρων καθώς και η αυξανόμενη εχθρότητα της ελληνικής κοινωνίας, όχι τόσο απέναντι στην εκπαίδευση, όσο στην παιδεία και τη γενικότερη κουλτούρα. Τον κοινωνικό ρατσισμό εναντίον των «κουλτουριάρηδων» άλλωστε χαιρέτιζε η πρόσφατη πρωθυπουργική καταγγελία των «επηρεμένων σνομπ διανοούμενων των σαλονιών».

Ακριβώς στο ελάχιστο αυτό μέγεθος όμως θα σταθούμε και για την τελευταία παρατήρησή μας σχετικά με το μέλλον των υπό συζήτηση εκδοτικών εγχειρημάτων. Μέλλον όχι εξαιρετικά ευοίωνο για όσα εξ αυτών δεν υπερβούν το φράγμα του «Οικογενειακού Θησαυρού». Οι λόγοι είναι πολλοί και σύνθετοι. Οι κυριότεροι θα 'λεγα ότι συναρτώνται με τη διαθεσιμότητα των συντακτών - συνεργατών τους για την απλήρωτη ή κακοπληρωμένη εξωεπαγγελματική συστηματική και επίμονη συμβολή τους στο συγγραφικό έργο. Η απορρόφηση από τον συμβατικό Τύπο, που ήδη έχει αποδεκάτισε ανάλογες προσπάθειες στο εξωτερικό, η επιστροφή στον ακαδημαϊκό απομωτισμό, η απογοήτευση στελεχών από τις πολιτικές εξελίξεις εντός και εκτός του «χώρου» έρχεται να συναντήσει ανάλογα φαινόμενα κούρασης των αναγνώστων. Η θεματολογία και το ύψος ό,τι με τα χρόνια κέρδισαν σε ρεαλισμό, ουσία και απλότητα δεν φαίνεται να μην έχασαν σε ευρηματικότητα και ζωντάνια. Το γεγονός μη προσέλκυσης νέων αναγνώστων δεν είναι ως εκ τούτου ανεξήγητο.

Σπάνια πια αναγνώστες περνούν στην αρθρογραφία φέρνοντας μαζί τους νέες ιδέες και οπτικές των

Η κοινή και αυξημένη ανάγκη της διαφώτισης ανάγκασε τους συγγραφείς να μη χάσουν πρόωρα τη συνήθεια της αναγνώσεως και τους αναγνώστες να αισθανθούν συχνά την επιθυμία να περάσουν στο ρόλο των συγγραφέων.

* Η εισήγηση του Α. Λουλούδη δημοσιεύτηκε στο ANTI στις 20-12-85, τεύχος 306.

Εκτός κειμένου θα ήθελα να προσθέσω ποια ακριβώς περιοδικά εννοούσα για να μην θεωρηθεί η εισήγησή μου περίπου σαν μαγική εικόνα. Πρόκειται για τον «Πολίτη», τον «Δεκαπενθήμερο Πολίτη», το «Αντί», τις «Αντιθέσεις» (που δεν κυκλοφορούν πια) και την «Αριστερά Σήμερα»* που μετά πολυμηνή επεξεργασία έβγαλε μόνο ένα τεύχος. Ο λόγος της μη αναφοράς είναι ότι αν ήταν δυνατόν σε λίγα λεπτά να σχολιάσω ορισμένα γενικά κοινά χαρακτηριστικά των περιοδικών που έζησα λίγο πολύ τη λειτουργία τους, οι ιδιομορφίες τους, εξαιρετικά ενδιαφέροντες, θα απαιτούσαν μια αναλυτικότερη προσέγγιση.

* Σ.Σ.Η αναφορά είναι για το εγχείρημα της έκδοσης του περιοδικού «Η Αριστερά Σήμερα» το 1979, που δεν έχει σχέση με το ομότιτλο θεωρητικό περιοδικό του ΚΚΕ εσ. το οποίο κυκλοφορεί και αποτελεί τη συνέχεια της ΚΟΜ.ΘΕ. ΠΟΛ.

προβλημάτων που τους απασχολούν. Αντίθετα οι εναπομείναντες εγκαταλείπουν την περιήγηση, τόσο γόνιμη άλλοτε, σε άγνωστα γι' αυτούς πεδία, εξειδικευόμενοι στα ιδιαίτερα ενδιαφέροντά τους. Το τελικό αποτέλεσμα είναι η σταθεροποίηση της ύλης στα όρια του ευπρεπούς αναμενόμενου αγγίζοντας, μόνο βέβαια από την πλευρά αυτή, τις νομοτέλειες του συμβατικού Τύπου.

Από την άλλη το αυξανόμενο ραγδαία κόστος έκδοσης δεν επιτρέπει πειραματισμούς στη μορφή και στην αισθητική των περιοδικών αυτών που όλο και περισσότερο μοιάζουν οι έντιμοι πλην φτωχοί συγγενείς των φανταχτερών μαζικών (θεωρητικά) αντιπάλων τους.

Παρόλα αυτά δεδομένου ότι ο βασικός λόγος ή λόγοι που οδήγησαν στην έκδοση αυτών των περιοδικών δεν έχουν ακόμα αρθεί, αντίθετα είναι ισχυρότεροι παρά ποτέ, το ζήτημα της επιβιώσής τους δεν μπορεί να συζητιέται εντέλει παρά μόνο κάτω από ένα πρίσμα. Την ανάγκη των ανθρώπων που τα εκδίδουν και των ανθρώπων που τα διαβάζουν να εκφράσουν ενεργά την ένστασή τους απέναντι στην οργουελιανή ατμόσφαιρα νέας κοινωνία που προετοιμάζουν τα συμβατικά μέσα μαζικής επικοινωνίας στην υπηρεσία λαϊκότροπων ή νεοσυντηρητικών, αδιάστατων στον ολοκληρωτισμό τους, εξουσιών.

Πρόεδρος: Ευχαριστούμε εν πάση περιπτώσει το συγγενή και φίλο πολίτη Λεωνίδα Λουλουόδη. Και δίνω το λόγο στη Μαρία Ρεζάν.

ΜΑΡΙΑ ΡΕΖΑΝ

Όταν μιλάω για ραδιόφωνο, είμαι αστείρευτη

Ήρθα εδώ απόψε να σας διεκτραγωδήσω πόσο κατά τη γνώμη μου είναι υποβαθμισμένο στην ψυχή όλων μας, όλων σας —και θα δείτε γιατί λέω «σας»— το ραδιόφωνο στην Ελλάδα. Και για να το διεκτραγωδήσω θα σας διηγηθώ ένα περιστατικό που έγινε στην προετοιμασία αυτής της συζήτησης.

Όταν μου τηλεφώνησε ο Χρήστος Παπουτσάκης στο σπίτι για να με καλέσει να έρθω να κάνω αυτή την εισήγηση, μου είπε στο τηλέφωνο ότι με είχε βάλει σ' αυτή τη συζήτηση που είχε έναν τίτλο περιπλεγμένο: «Διεύρυνση δυνατοτήτων πλουραλιστικής επικοινωνίας». Εγώ δεν κατάλαβα τίποτα. Πήρα ένα ταξί και πήγα στο «Αντί». Και του λέω: «Χρήστο μου, εγώ θέλω να μιλήσω για το ραδιόφωνο. Σκέτο ραδιόφωνο. Όχι ραδιόφωνο αρχικό της λέξης ραδιοηλεκτρονικής». Ξέρετε, εγώ όταν μιλάω για το ραδιόφωνο —όχι στο ραδιόφωνο— είμαι αστείρευτη. Καθώς λοιπόν τα 'λεγα έτσι στο Χρήστο Παπουτσάκη τον έβλεπα να συγκατανεύει —και ας με συγχωρέσει αν υπερβάλλω λιγάκι— να κουνάει και το κεφάλι του σαν να λέει «μωρέ έχει δίκιο αυτή».

Του είπα λοιπόν: ακούσατε ποτέ εσείς κανέναν πολιτικό της αντιπολίτευσης να διαμαρτυρηθεί γιατί ο λόγος του δεν περνάει στο ραδιόφωνο; Όχι. Μόνο για την τηλεόραση μιλάνε. Ακούσατε ποτέ εσείς κανέναν απ' όλους αυτούς τους Διευθυντές των δύο ΕΡΤ, πριν καταρτομηθούν, στις προγραμματικές τους δηλώσεις, να ασχοληθεί με το ραδιόφωνο; Ποτέ. Είδατε ποτέ σε καμιά εφημερίδα στήλη αφιερωμένη στο ραδιόφωνο; Δεν είδατε. Εγώ μάλιστα πιστεύω πως δεν είναι τυχαίο πως, σ' όλες αυτές τις «σφαγές», που γίνονται στις δύο ΕΡΤ, και τα τελευταία χρόνια αλλά και προηγούμενα, διασώθηκε πάντοτε, μοιραίως, δεν ξέρω πως, σώος και αβλαβής ο Διευθυντής Ραδιοφωνίας. Εγώ ρώτησα πολλές φο-

ρές: «Τόσο πολύ καλό είναι το ραδιόφωνο βρε παιδιά και δεν το έχω πάρει είδηση»; Όχι, μου λένε οι γνωρίζοντες. Απλώς οι αρμόδιοι αδιαφορούν για το ραδιόφωνο.

Τώρα πρέπει να σας πω ότι το ραδιόφωνο (το πιστεύω ακράδαντα, είναι ο καημός μου), το θεωρώ ένα τρομακτικό εργαλείο, που βέβαια, όταν πρωτογήκε η τηλεόραση, θεωρήθηκε ο φτωχός συγγενής. Αλλά που, σήμερα, μέρα με τη μέρα, χρόνο με το χρόνο, ξαναγίνεται ο πλούσιος θεός από την Αμερική. Και στην Αμερική, όπου συμβαίνουν πολλά κακά αλλά από επικοινωνία κάτι ξέρουν, δεν είναι τυχαίο ότι ο αριθμός των ραδιοσταθμών τα τελευταία 20 χρόνια αυξήθηκε από 2.336 σε 5.359. (Αυτά τα στοιχεία τα έχω πάρει από το τελευταίο βιβλίο του συναδέλφου μας του Λυκούργου του Κομίνη και το λέω για να μην λεχθεί ότι έκλεψα το κόπιράιτ).

Το τρανζίστορ —μα εδώ ήθελα να 'ξερα πόσο απο τους «αρμόδιους» στην Ελλάδα αυτό το υπολογίζουν— στην εποχή μας πήρε τη θέση ακόμα και της φλογέρας του βοσκού. Και αυτή η φωνή του πια παντού. Τώρα θέλετε να σας τα θυμίσω; Όταν ξυρίζονται οι άντρες το πρωί, όταν μαγειρεύουν οι γυναίκες, όταν ο ψαράς ψαρεύει, ο οδηγός όταν οδηγεί. Και πρέπει να σας πω ότι μία από τις ωραιότερες εκπομπές που έχω ακούσει στη Γαλλία, όταν ζούσα εκεί, ήταν μια νυκτερινή εκπομπή, η οποία απευθυνόταν για και με τους οδηγούς των φορτηγών, των νταλικών τέλος πάντων, η οποία όλη τη νύχτα τους κρατάει τα μάτια ανοιχτά για να μην τρακάρουν. Αλλά στην οποία λένε και πολύ ενδιαφέροντα πράγματα.

Βεβαίως, έχω και εγώ τις αναμνήσεις μου από το «Χωρίς Πρόγραμμα». Και δεν μπορώ να μη θυμηθώ ότι κάποτε στο «Χωρίς Πρόγραμμα» έφτασε ένα τέλεξ. Από πού νομίζετε; Από τον Ισημερινό. Από τη θάλασσα του Ισημερινού. Και είχε την υπογραφή ενός ναυτικού, ο οποίος μου έλεγε —μιλούσε μάλιστα για εκείνο το σκάνδαλο, για τους ανθρώπους που είχαν πετάξει κάτι Έλληνες ναυτικοί στη θάλασσα— και διαμαρτυρόταν κτλ., και μου έλεγε «εδώ κάτω στους αντίποδες σάς ακούμε». Φανταστείτε πού φτάνει το ραδιόφωνο!...

Εν πάση περιπτώσει, τη δύναμη του ραδιοφώνου, εγώ, την, πρωτοκατάλαβα το Μάη του '68 στη Γαλλία. Σ' εκείνη την επανάσταση, που ήταν και λίγο πολύ γιορτή, αν θέλετε να την πούμε αλλιώς, σ' αυτή τη γιορτινή επανάσταση, τέλος πάντων όλα είχαν νεκρωθεί τότε στη Γαλλία (μετρό, μεταφορικά, τηλεόραση, τα πάντα). Και δεν ξέρω μέχρι σήμερα κατόπιν ποιας συμφωνίας (ή αν υπήρξε συμφωνία ή απλώς ήταν σύμπτωση), το μόνο που δούλευε 24 ώρες το 24ωρο ήταν οι ραδιοφωνικοί σταθμοί, που έδιναν ώρα με την ώρα τα γεγονότα. Άλλος ρεπόρτερ ήταν στη Σορβόνη, άλλος ήταν στα εργοστάσια Ρενώ, άλλος ήταν στα οδοφράγματα του Καρτιέ Λατέν. Άλλωστε ο Μάης του '68 ονομάστηκε στη Γαλλία και Μάης και μάχη του τρανζίστορ.

Έλεγα λοιπόν στο Χρήστο Παπουτσάκη πως για μένα υπάρχουν τρία πεδία δημοσιογραφίας, τρεις μορφές δημοσιογραφίας: ο Τύπος, η τηλεόραση, και το ραδιόφωνο. Και πως από τις τρεις αυτές μορφές εγώ πιστεύω πως το έργο της συνεχούς ενημέρωσης πέφτει στους ώμους του ραδιοφώνου. Η εφημερίδα βλέπετε βγαίνει μια φορά την ημέρα, τα περιοδικά κάθε βδομάδα ή κάθε δεκαπενθήμερο, τα τηλεοπτικά δελτία έχουν ορισμένη ώρα. Το ραδιόφωνο κρατάει συντροφιά και ενημερώνει 24 ώρες το 24ωρο. Άλλωστε, ένας μεγάλος Γάλλος εκδότης, ο Πιέρ Λαζαρέτ της Φρανς Σουάρ, είχε πει κάποτε ότι «από την ώρα που όταν συμβεί ένα μεγάλο γεγονός οι άνθρωποι δεν κατεβαίνουν πια στους δρόμους να πάρουν πα-

ράρτημα εφημερίδας αλλά πατούν απλώς το κουμπί του ραδιοφώνου τους, έπρεπε αυτές οι εφημερίδες ν' αλλάξουν μορφή δημοσιογραφικής γραφής».

Και πρέπει να σας πω ότι στο εξωτερικό, στις ξένες χώρες, εκεί τουλάχιστον όπου έζησα, αυτή τη γραφή τη βρήκα. Αλλά, βέβαια, εκεί το ραδιόφωνο δεν παπαγαλίζει όλη την ημέρα, ούτε βάζει τις ίδιες και τις ίδιες μουσικές διότι οι παραγωγοί βαριούνται και βάζουν τα ίδια τα προγράμματα. Εκεί βέβαια οι ανταποκριτές των ραδιοφωνικών αυτών σταθμών είναι ανταποκριτές και δεν είναι ούτε μαγαζάτορες, ούτε φαρμακοποιοί. Και σας το λέω αυτό γιατί, τούτες ακριβώς τις μέρες, μας καταγγέλθηκε στην Ένωση Συντακτών πως στο ραδιοφωνικό σταθμό του Πύργου απελύθη ο συντάκτης — δεν τον ήξερα τον άνθρωπο — και πως στη θέση του διορίστηκε ένας πλανόδιος μάναβης.

Άλλωστε, για ποιους ραδιοφωνικούς σταθμούς μιλάμε, που εγώ, όταν έφυγα από τη Γαλλία, το '78, άφησα τους τρεις μεγάλους σταθμούς, τον Εθνικό, το Ευρώπη Νο 1, το Ράδιο-Λουξεμβούργο και το Ράδιο Μόντε Κάρλο, και σήμερα ουκ έστι αριθμός ραδιοσταθμών. Άλλωστε, η κυβέρνηση της γαλλικής Αλγερίας, όπως το υποσχέθηκε, το έκανε. Τους νομιμοποίησε. Να μη σας μιλήσω για την Ιταλία. Να σας πω απλώς αυτό που ξέρω καλά, ότι στη Γαλλία σήμερα υπάρχει σταθμός των Γαλλο-Εβραίων, σταθμός των Γαλλο-Αράβων, σταθμός των νέων, σταθμός των οικολόγων κτλ. κτλ. Βέβαια, όλοι αυτοί οι σταθμοί έχουν πρόγραμμα, και ωραίο πρόγραμμα. Γιατί ποιος είναι ο Γάλλος πολιτικός που μεταξύ 7.30 και 9 το πρωί δεν ακούει τη σταχυολόγηση του γαλλικού Τύπου, που είναι ένα ραδιοφωνικό αραβούργημα στο Ευρώπη Νο 1; Ποιος είναι ο Γάλλος πολιτικός που δεν ακούει το πεντάλεπτο το οικονομικό; Δεν ξεκινάνε οι άνθρωποι για τη δουλειά τους, την πολιτική, αν δεν το ακούσουνε.

Αλλά και σ' αυτές τις χώρες πρέπει να σας πω, εκεί που βέβαια το ραδιόφωνο είναι ραδιόφωνο, το πρακτορείο ειδήσεων, (το αντίστοιχο του δικού μας Αθηναϊκού Πρακτορείου), μεταδίδει ό,τι ενδιαφέρον βγαίνει στον αέρα, κάθε μέρα, με τέλεξ. Και στον αέρα πιστέψτε με εκεί δεν βγαίνουν κουβέντες του αέρα. Εδώ στο Αθηναϊκό Πρακτορείο κάποτε μεταδόθηκε, και μάλιστα αμέσως έγινε και μετάφραση στα αγγλικά, μια συνέντευξη που είχε δώσει ο πρωθυπουργός στο ραδιόφωνο. Αλλά όταν λίγες βδομάδες, λίγους μήνες μετά, έδωσε συνέντευξη είτε ο κ. Ράλλης, είτε ο Λεωνίδας ο Κύρκος βεβαίως αυτές δεν μεταδοθήκανε.

Όμως το ραδιόφωνο, βδομάδα με βδομάδα, μου έμαθε πως δεν υπάρχει θέμα που δεν μπορεί να λεχθεί στο ραδιόφωνο ή θέμα που φτωχαίνει στο ραδιόφωνο. Και επειδή υπάρχει μια εξαίρεση, έσπαξα το κεφάλι μου, μέχρι που εσιώπησα στο «Χωρίς Πρόγραμμα», να βρω πώς μπορώ να περάσω το μόνο θέμα που δυσκολεύομουν, και αυτό ήταν τα εικαστικά. Ίσως, αν με είχαν αφήσει λίγο ακόμη θα το έβρισκα. Αλλά, όλα τα άλλα, πιστέψτε με, νομίζω πως το ραδιόφωνο τα δίνει εξίσου ανάγλυφα, αν μη περισσότερο. Διότι, τι τα θέλετε, σε τι υστέρησε δηλαδή η εκπομπή για την εξέγερση της Νομικής Σχολής στο ραδιόφωνο από τις αντίστοιχες που υπήρχαν στην τηλεόραση; Ή εκείνη η μάνα, αν τη θυμάσθε όσοι την ακούσατε, εκείνος ο λυγμός της μάνας που είχε δώσει τη μάχη και είχε σώσει το παιδί της από τα ναρκωτικά; Ή εκείνη η ατέλειωτη και τόσο εύγλωττη σιωπή του Παναγιώτη Κανελλόπουλου, όταν ήθελε να πει για ποιες πράξεις πολιτικές μετανιώνει; Άλλωστε του Παναγιώτη Κανελλόπουλου είναι η φράση στο τέλος εκείνης της εκπομπής, όταν είπε «τι τα θέλετε, αν ήμουν στην τηλεόραση δεν θα τα είχα πει όλα

αυτά, το ραδιόφωνο βλέπετε, ξεχάστηκα, είναι άλλο πράγμα, στην τηλεόραση τα φώτα, το βάψιμο, το μέικ απ κτλ.».

Ξέρετε, βέβαια, ο πρώτος που συνέλαβε αυτή τη δύναμη του ραδιοφώνου στην Ελλάδα μεταδικτατορικά, είναι, βεβαίως, ο Μάνος Χατζιδάκις με το Τρίτο του Πρόγραμμα. Πριν όμως απ' αυτόν, άνθρωποι και μεταξύ αυτών ο Μάριος Πλωρίτης που φτιάχνει το 2ο πρόγραμμα. Εγώ είχα ακούσει τις ταινίες της πρώτης μέρας που βγήκε στον αέρα το Β' Πρόγραμμα. Και ήταν σ' αυτό το Β' Πρόγραμμα εκτός από το Μάριο τον Πλωρίτη, ό,τι καλό πνευματικό είχε η Ελλάδα. Και δώσανε εκείνοι οι άνθρωποι τότε πολύ ζωντάνια στο ραδιόφωνο. Βέβαια, οι άνθρωποι φύγανε διότι το ραδιόφωνο τρώει τους ανθρώπους του, όπως ξέρετε.

Λοιπόν, σας είπα πως όταν μιλάω για το ραδιόφωνο είμαι αστείρευτη. Ωστόσο, (αν μη τι άλλο από επαγγελματική κοκεταρία αυτή τη φορά) δεν θα είμαι αστείρευτη και θα συντομεύσω. Αλλά, θα ήθελα να τελειώσω αισιόδοξα και να σας πω ότι σήμερα το πρωί εδώ σ' αυτή την αίθουσα στη συζήτηση για τα νομικά θέματα, για τον Τύπο και τα μέσα μαζικής ενημέρωσης, ακούστηκε μία είδηση που μου έδωσε χαρά μεγάλη. Ο συνταγματολόγος ο Νίκος Αλιβιζάτος, σε μια εντυπωσιακή πραγματικά εισήγηση, μας βεβαίωσε ότι η ίδρυση ιδιωτικών σταθμών δεν είναι όπως νομίζουμε ούτε παράνομη ούτε αντισυνταγματική. Είναι ένας άλλος ομιλητής, ο κ. Ποντίκας υποστήριξε πως μεταξύ των πολλών που συμφωνήθηκαν την περασμένη βδομάδα στη Σύνοδο του Λουξεμβούργου, έχουμε — λέει ο κ. Ποντίκας — δεχθεί και υπογράφηκε συμφωνία για ελεύθερη ίδρυση ραδιοσταθμών και ραδιοτηλεοπτικών σταθμών.

Και ήδη απ' ό,τι κατάλαβα, δεν θα χρειαστούν για το ραδιόφωνο τα τεράστια κεφάλαια - λεφτά, που θέλει η τηλεόραση.

Και απ' αυτό το βήμα και αν υπάρχουν συνάδελφοι εδώ, τους παρακαλώ αν θέλουν, για να μην πληρώνουν και μικρές αγγελίες, να το γράψουνε. Εγώ, η Μαρία Ρεζάν του Ιακώβου, παραγωγός του «Χωρίς Πρόγραμμα» ζητώ ένα χρηματοδότη, κοινώς «λεφτά» για να κάνουμε έναν ιδιωτικό ραδιοφωνικό σταθμό. Όχι αργά. Εδώ και τώρα.

Ευχαριστώ.

Ακούσατε ποτέ κανέναν απ' όλους αυτούς τους Διευθυντές των δύο ΕΡΤ, πριν καταπονηθούν, στις προγραμματικές τους δηλώσεις, να ασχοληθεί με το ραδιόφωνο; Ποτέ. Είδατε ποτέ σε καμιά εφημερίδα στήλη αφιερωμένη στο ραδιόφωνο;

ΠΡΟΕΔΡΟΣ: Εύχομαι καλή επιτυχία στη Μαρία Ρεζάν και συνεχίζουμε το πρόγραμμά μας με τον κ. Νόττα.

ΒΑΣΙΛΗΣ ΝΟΤΤΑΣ Περιφερειακοί ραδιοφωνικοί σταθμοί για την υπόλοιπη Ελλάδα

Αγαπητοί φίλοι, φαίνεται ότι η Θεσσαλονίκη είναι πιο μακριά απ' ό,τι δείχνει τουλάχιστον ο χάρτης. Έτσι, όχι μονάχα δεν κατάφερα να έρθω έγκαιρα από τη Θεσσαλονίκη στην Αθήνα ώστε να παρακολουθήσω απ' την αρχή όλες τις αναμφίβολα ενδιαφέρουσες τοποθετήσεις που θα γίνανε χθες και σήμερα το πρωί, αλλά και μια που η Θεσσαλονίκη πέφτει κάπως μακριά, αισθάνεται και μακριά, και έτσι η παρέμβασή μου είχε κυρίως σκοπό να μεταφέρει αιτήματα και παράπονα που αφορούν στη λειτουργία, τη χρήση, την ισχύ και γενικότερα τα προβλήματα αναβάθμισης των περιφερειακών ραδιοφωνικών σταθμών, που τέτοιοι τουλάχιστον στο όνομα υπάρχουν, ή ενδεχομένως περιφερειακών καναλιών που δεν υπάρχουν ούτε στο όνομα.

Βέβαια, αφού όπως αναφέρθηκε και από το Γιώργο το Βέλτσο προηγούμενα, άξονας της σημερινής συνάντησης είναι το τι κάνουμε, εγώ θα ήμουν πάρα πολύ πρακτικός και συγκεκριμένος στις προτάσεις που θα υπέβαλα προκειμένου να υπάρξει μια κάποια, αναβάθμιση των περιφερειακών δημόσιων μέσων μεγάλης ή μαζικής όπως λέγεται επικοινωνίας.

Έτσι, λοιπόν, ήρθα να υποστηρίξω την ενίσχυση των περιφερειακών ραδιοφωνικών σταθμών, τη δημιουργία τηλεοπτικών καναλιών με τοπική εμβέλεια και τοπική εποπτεία, την ενθάρρυνση της μετάδοσης από το εθνικό δίκτυο περιφερειακών παραγωγών, που να είναι επιλεγμένες με ποιοτικά κριτήρια και που να έχουν πανελλαδικό ενδιαφέρον και είχα ετοιμάσει ορισμένα σχετικά επιχειρήματα.

Θα έλεγα, λοιπόν, ότι μια αποκεντρωμένη επικοινωνιακή πολιτική θα μπορούσε να ευνοήσει το δημιουργικό διάλογο γύρω από τα προβλήματα της περιφέρειας. Είχα την πρόθεση να υπογραμμίσω εδώ, ότι παρά τα βήματα που έχουν γίνει προς την κατεύθυνση της πολιτιστικής αναβάθμισης της άλλης Ελλάδας (έστω και αν νομίζω ότι υπάρχει μερικές φορές μια μεμψίμοιρη αντιμετώπιση ορισμένων κύκλων του κέντρου σε σχέση με τις προσπάθειες αυτές) η περιφέρεια θα εξακολουθήσει να αισθάνεται αγνομένη εάν δεν έχει τη δυνατότητα να αναπτύξει έναν «διευρυμένο διάλογο γύρω από τα προβλήματά της χρησιμοποιώντας ακριβώς τα τοπικά μέσα μαζικής επικοινωνίας.

Θα έλεγα επίσης ότι οι συμμετοχικές διαδικασίες θα παίρνανε ουσιαστικότερο περιεχόμενο εάν ήταν δυνατόν να ευνοηθούν ή και να παρακινηθούν από τα μέσα αυτά. Όσο δε αφορά στον πλουραλισμό που εύλογα μας απασχολεί θα ήθελα να προσθέσω ότι πέρα από τον κάθετο πλουραλισμό εκείνον δηλαδή που αναφέρεται στη δυνατότητα πρόσβασης στα μέσα των τάξεων, των στρωμάτων και των κομμάτων δεν πρέπει να αγνοείται και ο οριζόντιος. Και πιστεύω ότι υπάρχουν θέματα πάνω στα οποία η περιφέρεια έχει πολλά να πει. Πέρα από τις ενδεχόμενες ενστάσεις περί φολκλόρ και περί τοπικισμού ο λόγος της περιφέρειας βαραίνει τόσο για τη μορφή όσο και για το επίπεδο της επιδιωκόμενης ανάπτυξης.

Θα έλεγα ακόμα ότι οι πιέσεις για ιδιωτικοποίηση και εμπορευματοποίηση των μεγάλων επικοινωνιών, —πιέσεις που προσωπικά θεωρώ απαράδεκτες κύρια όταν καλύπτονται κάτω από το μανδύα αιτημάτων πλουραλισμού και υποθέτω ότι θα χρειαστεί να αιτιολογήσω αυτή τη θέση— θα μπορούσαν να αντιμετωπιστούν και με την αναβάθμιση των περιφερειακών μέσων. Και για να μη θεωρηθεί αντιοικονομικά δογ-

ματική αυτή η θέση, ας συζητήσουμε —και στη Θεσσαλονίκη το θέμα ζητιέται και συζητιέται— πως η τοπική αγορά και τα τοπικά προϊόντα είναι δυνατόν να ενισχυθούν από μια ελεγχόμενη διαφημιστική δημοσιότητα που να ενισχύει με τη σειρά της την οικονομική αυτοδυναμία των υπό τοπικό έλεγχο δημόσιων μέσων.

Θα υποστήριζα παραπέρα ότι η ζητούμενη αναβάθμιση θα πρέπει να θεωρηθεί κέρδος και όχι ζημία για τον επαρχιακό Τύπο, ο οποίος όμως φαίνεται ότι έμμεσα αντιτίθεται.

Όπως και στην Αθήνα έτσι και στην επαρχία ο οξύς πόλεμος που καθημερινά εκδηλώνεται ανάμεσα στα ιδιωτικά (έστω και εάν αφειδώς χρηματοδοτούμενα) μέσα γραπτής επικοινωνίας και στα κρατικά ηλεκτρονικά μέσα, δεν είναι πόλεμος ανάμεσα σε λάτρεις της λέξης από τη μια και λάτρεις του ήχου και της εικόνας από την άλλη, αλλά συνεχής μάχη για τις διαφημίσεις και την τοπική επιρροή. Μάχες και δεν πρόκειται να ανασταλούν παρά μόνο όταν γίνει αντιληπτή ή συμπληρωματικότητα του Τύπου σε σχέση με τα ηλεκτρονικά μέσα ή όταν βέβαια —και δεν το εύχομαι— αυτά αλωθούν από τους ιδιοκτήτες και τα συγκροτήματα των έντυπων μηνυμάτων.

Και τέλος να πω ότι εάν όπως άκουσα να λέγεται από την κ. Ρεζάν —και συμφωνώ— το ραδιόφωνο είναι ένα πολύ σημαντικό μέσο επικοινωνίας, το περιφερειακό ραδιόφωνο όχι μόνο μπορεί να έχει μεγαλύτερη συμμετοχική επιρροή αλλά και προσφέρεται περισσότερο από το εθνικό δίκτυο για δημιουργικούς πειραματισμούς που σε περίπτωση επιτυχίας μπορούν στη συνέχεια να περάσουν σε μεγαλύτερη εμβέλεια.

Αλλά για να πω αυτά τα πράγματα και να τα υποστηρίξω αναλυτικά, θα έπρεπε να μην μου έχουν δημιουργηθεί από ορισμένες από τις μέχρι τώρα εισηγήσεις άλλων λογίων βασικά ερωτήματα: άκουσα, για παράδειγμα, την όχι καινούργια αντίληψη ότι η σχέση εξουσίας και μέσων μαζικής επικοινωνίας είναι μία σχέση καθαρά, ξάστερα, τετελεσμένα αρνητική. Αν κατάλαβα καλά υποστηρίχθηκε ότι εν πάση περιπτώσει, ο ήπιος βιασμός και η ισοπέδωση του κοινού και επομένως, η μετατροπή του σε μάζα είναι μοιραία και όχι αποφευκτέα φαινόμενα. Και αναρωτήθηκα εάν έχουν νόημα οι συγκεκριμένες προτάσεις για αναβάθμιση και για νέο ρόλο των μέσων χωρίς να αιτιολογήσω την περιορισμένη έστω αισιοδοξία μου.

Και για να το επιχειρήσω επιτρέψτε μου μια σύντομη ιστορική αναφορά στις αντιδράσεις που προκάλεσε η εισβολή των ηλεκτρονικά πολλαπλασιασμένων μηνυμάτων στους μελετητές των κοινωνιών του αιώνα μας.

Είναι γνωστό ότι μόλις έγιναν αισθητές οι πρώτες επιπτώσεις από την παρουσία των νέων μέσων υπήρξαν δύο λογίμων αρνητικές αντιδράσεις: από τη μια είχαμε την προέκταση της παλαιότερης αριστοκρατικής κριτικής, όσων είχαν ήδη θορυβηθεί, από την είσοδο στο προσκήνιο χάρη στη βιομηχανοποίηση της παραγωγής, των «μικρομεσαίων» στρωμάτων, οι οποίοι διαπίστωναν ότι η «κουλούρα» των στρωμάτων αυτών ενισχυμένη από τις πολλαπλασιαστικές ικανότητες των μέσων θα εξαφανίσει οριστικά την «αξιοκρατική» ιεραρχία του παλιότερου κοινωνικοπολιτιστικού καθεστώτος που νοσταλγούσαν. Ήταν μια ελιτιστική κριτική που χρώνε τις περισσότερες φορές στα μέσα —και όχι στο χειρισμό τους— την αμαρτία, το χρέος και την ευθύνη για τις «μαζοποιητικές» εξελίξεις. Από την άλλη μεριά υπήρξε η δημοκρατική αν θέλετε κριτική της Σχολής της Φραγκφούρτης η οποία υποστήριξε ότι μια που ο Χίτλερ και ο Μουσσολίνι είχαν χρησιμοποιήσει με επιτυχία ορισμένα από τα καινούργια μέσα για να περάσουν

Πέρα από τις ενδεχόμενες ενστάσεις περί φολκλόρ και περί τοπικισμού ο λόγος της περιφέρειας βαραίνει τόσο για τη μορφή όσο και για το επίπεδο της επιδιωκόμενης ανάπτυξης.

σε πλατύ επίπεδο αντιδραστικές αντιλήψεις, και μια που στην Αμερική η εμπορευματοποίηση των ανθρώπινων σχέσεων είχε ευνοηθεί από τη ραδιοφωνική και τηλεοπτική διαφήμιση, τα μέσα είναι σαφώς κατακριτέα και οδηγούν στο βιασμό και την καταστροφή των δημιουργικών στοιχείων της σημερινής κοινωνίας.

Σύντομα όμως οι μελετητές αναγκάστηκαν να ομολογήσουν ότι τα πράγματα δεν ήταν τόσο τραγικά. Πολλοί απ' αυτούς μάλιστα πέρασαν με μεγάλη άνεση στην ακριβώς αντίθετη θέση την υπεραισιόδοξη, την μακλουανική. Ξαναγυρνάμε, είπαν, στην επικοινωνιακή ευφορία του πρωτόγονου χωριού άρα στη δημοκρατία, άρα στη συμμετοχή, άρα τα μέσα σώζουν και μάλιστα —είπαν πολλοί από τους απολογητές— τα μέσα αυτά καθεαυτά και όχι η κατάλληλη χρήση τους.

Παρά τις ακραίες αυτές θεωρητικές διατυπώσεις, όπως υποστηρίζει και ο Ουμπέρτο Έκο περιγράφοντας τους καταστροφικούς και τους ενσωματωμένους, έγινε, πιστεύω, πλέον αντιληπτό πόσο αποφασιστική είναι η χρήση των μέσων για τις όποιες επιμέρους κοινωνικές τους επιπτώσεις. Το μέσο δεν είναι το μήνυμα όπως υποστήριζαν οι υπεραισιόδοχοι. Πέρα απ' τη μελέτη του μέσου είναι πια αποδεκτό ότι υπάρχουν άλλες παράμετροι για μελέτη όπως το ποιος αποστέλλει τα μηνύματα, τα μηνύματα τα ίδια, οι παραλήπτες τους και τα αποτελέσματα της όλης επικοινωνιακής διαδικασίας.

Κάνοντας προηγούμενα συγκεκριμένες προτάσεις για τα περιφερειακά μέσα είναι φανερό ότι συμπεριζομαι θέσεις που αναγνωρίζουν και θεωρητικά τη δυνατότητα δημιουργικής χρήσης των μέσων. Εκείνο που παρόλα αυτά πρέπει να ομολογήσω είναι ότι δεν μπορεί να υπάρξει επιχειρησιακή εφαρμογή των όποιων προτάσεων στο χώρο των μεγάλων μέσων επικοινωνίας χωρίς σοβαρή και εμπεριστατωμένη μελέτη των ιδιαιτεροτήτων της ελληνικής επικοινωνιακής κατάστασης. Φοβάμαι ότι τέτοια έλλειψη υπάρχει πια απ' τις περισσότερες προτάσεις που διατυπώνονται, και αυτό γιατί τεκμηριωμένες μελέτες που να αναλύουν τις παραμέτρους που καθορίζουν τη σημερινή ελληνική επικοινωνιακή πραγματικότητα δεν υπάρχουν. Υπάρχουν, επιμέρους επικοινωνητές που μπορούν να εκφράσουν άποψη και πολύ καλά κάνει το «Αντί» και τους προσκαλεί σε δημόσια συζήτηση σαν τη σημερινή.

Η ανυπαρξία επικοινωνιακών, κοινωνιολογικών, ή και σημειολογικών μελετών για την Ελλάδα οδηγεί πολλές φορές στην άκριτη και βιαστική μεταφορά στον ελληνικό χώρο ξένων επικοινωνιακών προτύπων. Έτσι, μένουμε εύκολα με το στόμα ανοιχτό (από θαυμασμό!) μπροστά στην κατάσταση που επικρατεί για παράδειγμα στο αγγλικό BBC το οποίο ήδη καλέσαμε να μας δώσει τα φώτα του, για να αποδειχθεί ότι δεν μπορούσαμε να τα χρησιμοποιήσουμε, έστω κι αν αποδείχθηκε στη συνέχεια ότι μέσα στο BBC τα όρια του πλουραλιστικού παιχνιδιού τα έλεγχε ο κέρβερς της βρετανικής ΚΥΠ.

Και ίσως τότε κάποιες ψευδαισθήσεις μας να κατέρρευσαν. Δεν μπορεί βέβαια κανείς να αρνηθεί ότι μια τέως αυτοκρατορία στη φάση της ενδοσκοπιστικής παρακμής έχει πλατύτερα όρια ανεκτικότητας από εκείνα που η ελληνική Δεξιά ήταν διαθέσιμη να θέσει ή και η σημερινή διαφορετική κατάσταση είναι διατεθειμένη να ανεχτεί. Είναι λοιπόν χρήσιμο να ξέρουμε τι γίνεται «έξω» αλλά η άκριτη μεταφορά και προπαγάνδισή μοντέλων είναι καταδικασμένη σε αποτυχία.

Αν, λοιπόν, μπορούσε να βγει από τα παραπάνω μια πιο συγκεκριμένη —και με προτεραιότητα— πρόταση, θα ήταν η πρόταση να μελετήσουμε το επικοινωνιακό πρόβλημα με τους τρόπους και τις διαδικασίες που η επιστήμη της επικοινωνίας βάσει στη διαθεσή μας.

Πριν τελειώσω, δυο λόγια για την αίσθηση λαμπεράδας και σαγήνης που μοιάζει να έρχεται μαζί με τις ιδέες για την ιδιωτική τηλεόραση και ραδιόφωνο. Να ένας τομέας που οι ξένες εμπειρίες μπορεί να μας είναι χρήσιμες. Αναρωτιέμαι εάν εκεί που τα μέσα ιδιωτικοποιήθηκαν, η συνολική αντίληψη για τα μέσα βελτιώθηκε;

Οι εκεί μελέτες απαντάνε μάλλον αρνητικά. Κι όχι μόνον αυτό. Διαπιστώνουν ίσως κάποιες ανταγωνιστικές επιδόσεις αλλά και σοβαρές κοινωνικές παρενέργειες. Θα μου πείτε ίσως ότι και η υπάρχουσα κατάσταση είναι άσχημη και ότι το κράτος χρησιμοποιεί την τηλεόραση. Θα σας απαντήσω, ε και λοιπόν; Αυτό το πράγμα είναι γνωστό. Δεν θα χρειαζόταν ούτε η πολιτική επιστήμη ούτε η ουτοπία, αν η εξουσία ήταν μία και δεδομένη. Αντίθετα, υπάρχουν περιθώρια για ανάλυση, συσχετισμό, επιλογή.

Θα ήθελα να προσθέσω μερικά πράγματα ακόμα αλλά φοβάμαι ότι ξεπέρασα το διαθέσιμο χρόνο. Ελπίζω ότι στη συνέχεια θα μπορέσουμε να τα κούβεντάρουμε.

ΝΙΚΗΤΑΣ ΛΙΟΝΑΡΑΚΗΣ

Τα Μέσα Ενημέρωσης πρέπει να είναι πολιτικά

Θα 'θελα να θίξω μόνο κάποια σημεία:

1. Λένε ότι τα πρώτα 100 χρόνια είναι δύσκολα. Εγώ αντίθετα ισχυρίζομαι πως τα πρώτα 1968 χρόνια είναι εύκολα. Ειδικά μάλιστα όταν μιλάμε για τα μέσα ενημέρωσης.

Πράγματι. Αν κύριο συστατικό του αιτήματος για «εκδημοκρατισμό», των μέσων ενημέρωσης, ήταν πάντα και παραμένει και σήμερα, η δυνατότητα «σύλληψης» των γεγονότων που μεταβάλλουν τη ζωή, κάτι τέτοιο τα πρώτα 1968 χρόνια θα ήταν σχετικά απλό. Κάποιοι ηγέτες, η αυλή του ηγεμόνα, ένα κόμμα αργότερα, μια χούντα ή μια επανάσταση. Τα «πολιτικά υποκείμενα» σ' όλους τους καιρούς, δεν ξεπερνούσαν τους μονοψήφιους αριθμούς.

Μετά τα 1968 όμως πρώτα χρόνια, (η χρονολογία είναι ταυτόχρονα ενδεικτική και σηματοδοτική) το πρόβλημα γίνεται πιο σύνθετο.

Τα κινήματα των πολιτών, τα κινήματα κοινωνικής κριτικής (φεμινιστικό, οικολογικό κτλ.), το αίτημα για συμμετοχή, η αυτοδιαχείριση, οι μονάδες αυτοδιοίκησης, όλα τους παιδιά του σήμερα, δεν είναι τίποτα άλλο από αυτόνομα (και όχι ετεροκαθοριζόμενα), υποκείμενα (και όχι αντικείμενα) που φιλοδοξούν να ασκήσουν πολιτική.

2. Η πραγματικότητα αυτή βρίσκει τα μέσα ενημέρωσης εντελώς απροετοίμαστα. Δεν είναι υπερβολή μάλιστα αν πούμε, ότι τα μέχρι σήμερα γνωστά μεθοδολογικά εργαλεία, για την οργάνωση, τις λειτουργίες, και τον προορισμό των μέσων ενημέρωσης αποδεικνύονται τουλάχιστον ανεπαρκή.

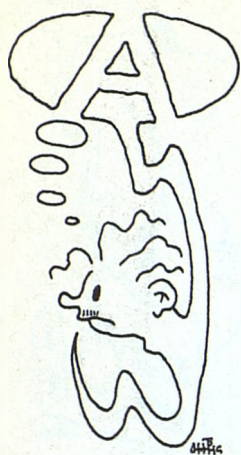
Εάν μάλιστα δεχτούμε ότι οι νέες κοινωνικές εξελίξεις και τα πολλαπλά πολιτικά υποκείμενα, που αναδεικνύουν, κωδικοποιημένα, προσδιορίζουν τη στρατηγική του «δημοκρατικού δρόμου», για τους κοινωνικούς μετασχηματισμούς, τότε χωρίς υπερβολή θα πρέπει να παραδεχτούμε το εξής:

Ο «δημοκρατικός δρόμος» δεν έχει βρει ακόμα τα μέσα ενημέρωσης που του αντιστοιχούν.

3. Δέστε τώρα μια πολύ χαρακτηριστική σύμπτωση. Στις 21 του Νοέμβρη, φέτος, πριν από λίγες μέρες, υπήρχαν στις εφημερίδες δύο ειδήσεις. Η πρώτη προερχόταν από την Αγγλία. Έλεγε ότι η «Αγγλική Βου-

Κανένας πια δεν μπορεί να διεκδικεί πρόσβαση στο πολιτικό γίγνεσθαι, χωρίς πρόσβαση στα μέσα ενημέρωσης. Και το πρόβλημα είναι σχετικό μ' αυτό που αντιμετωπίζουν οι ποδοσφαιρικές ομάδες που παίζουν «εκτός έδρας». Το γήπεδο του αντιπάλου, έχει φτιαχτεί γι' αυτόν και τα συγκριτικά πλεονεκτήματα που έχει διαμορφώσει δεν είναι ουδέτερα.

λή των Κοινοτήτων αποφάσισε με μια μεγάλη πλειοψηφία να απορρίψει το αίτημα να μπαίνει η τηλεόραση μέσα και να καταγράφει τις συζητήσεις που γίνονται εκεί». Και τελείωνε η ειδήση: «Ως γνωστόν, η Βουλή των Κοινοτήτων έχει μια ιστορία 700 χρόνων και θεωρεί πως αυτό είναι τουλάχιστον μειωτικό για τη δράση της». Και εγώ λέω: Απολύτως φυσικό. 700 χρόνια ήταν αρκετά για να έχει κατοχυρωθεί ένας θεσμός, σαν τέτοιος, και να μη χρειάζεται τα μέσα ενημέρωσης.

Σε κάποιες άλλες στήλες υπήρχαν τα κωδικοποιημένα συμπεράσματα από το Συνέδριο «Γυναίκες και Μέσα Ενημέρωσης». Και μέσα στα πολλά, που αναφέρονταν εκεί, απομονώνω ένα. Αυτό που ανέφερε η εκπρόσωπος της Αμερικανικής Ένωσης Γυναικών, υπεύθυνη για τα μέσα ενημέρωσης: «Εάν δεν καταφέρουν οι γυναίκες να βρουν έκφραση στα μέσα ενημέρωσης, όλος ο αγώνας τους πάει χαμένος».

Την ίδια γνώμη είχαν και οι Παλαιστίνιοι που μπορεί πατρίδα να μην έχουν, πρακτορείο ειδήσεων όμως δημιούργησαν. Ή οι χώρες του 3ου κόσμου που με τη βοήθεια της Ουνέσκο, συζητάνε το δικό τους σύστημα ανταλλαγής πληροφοριών κτλ.

Κανένας πια δεν μπορεί να διεκδικεί πρόσβαση στο πολιτικό γίγνεσθαι, χωρίς πρόσβαση στα μέσα ενημέρωσης. Και το πρόβλημα είναι σχετικό μ' αυτό που αντιμετωπίζουν οι ποδοσφαιρικές ομάδες που παίζουν «εκτός έδρας». Το γήπεδο του αντιπάλου, έχει φτιαχτεί γι' αυτόν και τα συγκριτικά πλεονεκτήματα που έχει διαμορφώσει δεν είναι ουδέτερα.

4. Δείτε ένα παράδειγμα.

Έχω μια προσωπική εμπειρία. Πριν από δύο χρόνια έκανα ένα σχετικό μ' αυτά που λέμε τώρα μάθημα, στη Σχολή Δημοσιογραφίας και με τα παιδιά εκεί, τους σπουδαστές, κάναμε μια έρευνα. Η έρευνα ήταν πάρα πολύ απλοϊκή και αρκετά πρωτότυπη. Πιάσαμε τις εφημερίδες μιας ολόκληρης εβδομάδας και ξεχωρίσαμε, τις ειδήσεις. Αφαιρέσαμε κάποιες που είναι ουδέτερες (αθλητικά, κινηματογράφους κτλ.) και προσπαθήσαμε να ξεχωρήσουμε τις ειδήσεις εκείνες, που έχουν πηγή προέλευσης το κράτος. Το κράτος μαζί με τους θεσμούς που συμμετέχουν στο πολιτικό παιχνίδι σε επίπεδο μεγαλοκλίμακας. Δηλαδή τα κόμματα στη Βουλή, και φυσικά τις κυβερνητικές επιλογές. Από την άλλη απομονώσαμε αυτές που είχαν σημείο αναφοράς την κοινωνία, την κοινωνία των πολιτών, τα πολλαπλά πολιτικά υποκείμενα, που είναι το ζητούμενο σήμερα.

Βγάλαμε κάποια εκπληκτικά συμπεράσματα. Πέρα από το ότι τα 8/10 περίπου έχουν πηγή προέλευσης το κράτος, είτε άμεσα, είτε έμμεσα. Οι ενδιαφερόμενοι θεσμοί, οι θεσμοί της κοινωνίας δηλαδή, ουσιαστικά απουσιάζουν εντελώς και υποκαθίστανται από το χώρο το στενά ιδιωτικό, πάντα με τη μορφή κάποιου εγκλήματος, κάποιου φόνου, βιασμού ή κλοπής.

Υπήρξαν τρεις ενδιαφέρουσες διαπιστώσεις που αξίζει να τις αναφέρουμε γιατί αφορούν τον αποκλεισμένο, σχηματικά βέβαια, χώρο των προοδευτικών κομμάτων.

α) Η εφημερίδα που είχε τις λιγότερες αναφορές στο κράτος ήταν ο Ριζοσπάστης. Η διαφορά μάλιστα από τη δεύτερη ήταν αισθητή. Τα πρωτεία είχε επίσης ο Ριζοσπάστης και σε αναφορές στην κοινωνία των πολιτών. Με μια διαφορά όμως. Στην πραγματικότητα η κοινωνία που αναδεικνύει, δεν ήταν η συνολική κοινωνία των πολιτών. Ήταν το τμήμα της, που λειτουργούσε στις κατευθύνσεις που έθετε ο πολιτικός φορέας που εκδίδει την εφημερίδα. Ένα αντι-κράτος δηλαδή, που αρκούσε μια κατάληψη εξουσίας για να μετατραπεί σε κράτος 100%!

β) Δεύτερο παράδειγμα, η Εξόρμηση. Η έρευνα αφορούσε κύρια, μια συγκεκριμένη σελίδα, τα «νέα της ε-

παρχίας» νομίζω πως τιτλοφορείται και είχε διαχρονικό χαρακτήρα.

Είναι πολύ ενδεικτική μάλιστα, γιατί αναδεικνύει κάποιες τάσεις γενικότερες. Πριν από το 1981 η σελίδα αυτή, εξέφραζε 100% την κοινωνία των πολιτών (τοπική αυτοδιοίκηση, συνεταιρισμούς, κινήματα κτλ.).

Στον τελευταίο ένα με ενάμιση χρόνο, ίσως και παραπάνω, δεν υπάρχει κοινωνία. Υπάρχουν βέβαια πάντα οι ίδιες ειδήσεις, αλλά με μοναδικό σημείο προέλευσης το κράτος: Ο Νομάρχης έκανε εκείνα για τους συνεταιρισμούς, το Υπουργείο έκανε εκείνα για την ΤΑ, η γραμματεία Ισότητας των δύο Φύλων έκανε εκείνα για το κίνημα των γυναικών!

γ) Τρίτη η Αυγή. Θα περίμενε κανείς εύλογα, ότι μια και το ΚΚΕ εσωτ. είναι ο κατ' εξοχήν εκφραστής της στρατηγικής του δημοκρατικού δρόμου και της ανάγκης ανάπτυξης αυτόνομων κινήματων, η σχέση «κρατικών» - «κοινωνικών» ειδήσεων θα ήταν διαφορετική. Στην πραγματικότητα συνέβαινε το αντίθετο. Ήταν από τις πιο χαμηλές στην κατάταξη, εφημερίδες, μια και οι ειδήσεις που σαν αφετηρία είχαν το κράτος, έστω και με τη μορφή της κριτικής, πλειοψηφούσαν καταλυτικά!

5) Να γιατί κοντεύει να με πιάσει τρόμος, με τις πρόσφατες προοπτικές για «περισσότερη ενημέρωση», που εξήγγειλε η κυβέρνηση και οι πάντες χειροκρότησαν. Αναφέρομαι στην εξαγγελία για ενημέρωση του Τύπου, από κάθε δημόσια υπηρεσία, υποχρεωτικά μια φορά την εβδομάδα.

Φυσικά δεν είμαι εναντίον της ενημέρωσης!

Απλά όμως. Ξέροντας τη δομή των μέσων ενημέρωσης, την παραπάνω σχέση «κρατικών» - «κοινωνικών» ειδήσεων, τον τρόπο δουλειάς των δημοσιογράφων και την πλήρη αδυναμία των θεσμών της κοινωνίας να κάνουν κάτι ανάλογο, με πιάνει τρόμος. Σκεφτείτε μια προοπτική, ακόμα πιο κρατικών εφημερίδων, ακόμα πιο καταθλιπτικών εφημερίδων!

6) Κάπου εδώ βέβαια, ο κάθε καθώς πρέπει δημοσιογράφος θα είχε σηκωθεί όρθιος και θα έλεγε: ένσταση. Αυτά που λες είναι απαράδεκτα και ποτέ δεν πρόκειται να συμβούν. Η ίδια η βάση της συλλογιστικής σου, είναι λαθεμένη. Θεός στα μέσα ενημέρωσης, θα έλεγε, είναι η ειδήση. Και όποιος γεννάει ειδήσεις, περνάει στα μέσα ενημέρωσης. Όλα αυτά για νέα πολιτικά υποκείμενα, γυναίκες, αυτοδιοίκηση κτλ. περνάνε. Στο βαθμό δε που κάποιες εξελίξεις στο χώρο αυτό, δεν περνάνε, είτε είναι ανύπαρκτες, είτε δεν δημιουργούν εξελίξεις αξιοπρόσεκτες.

Στην ένσταση, που θα την έχετε ακούσει και εσείς, έχω ν' αντιπαραθέσω... ένα ποίημα και μια σειρά —αντι— ενστάσεις.

Το ποίημα πρώτα, είναι του Τίτου Πατρίκιου:

*«Συλλογιστήκατε ποτέ
πόσες πράξεις στρατηγών χαμένες,
που δεν υπήρξαν ιστορικά να τις μνημονεύσουν».*

Και οι αντι-ενστάσεις τώρα:

Η ένσταση θα μπορούσε να έχει κάποια αξία, αν θα μπορούσαμε να μιλήσουμε, ας πούμε, για μια ισότητα των προσανατολισμών μέσα στα μέσα ενημέρωσης. Π.χ. ότι όπως υπάρχει ο διαπιστευμένος στα Υπουργεία δημοσιογράφος, θα υπάρχει και ο διαπιστευμένος στους κοινωνικούς θεσμούς. Όπως υπάρχει τμήμα του πολιτικού ρεπορτάζ, του κοινοβουλευτικού ρεπορτάζ, θα μπορούσε στην ΕΡΤ να υπάρχει και τμήμα της Αυτοδιοίκησης ή των Συνεταιρισμών, ή του γυναικείου κινήματος. Κάτι που δεν υπάρχει.

Θα μπορούσαμε να συμφωνήσουμε επίσης, αν είχαμε εχέγγυα ότι ένας δημοσιογράφος έχει μάθει, μέσα από τη θητεία του και από την κατεύθυνση που του δίνεται, να μπορεί να επιχειρεί τη σωστή «ανάγνωση» της πραγματικότητας. Κάτι που είναι επίσης

ανύπαρκτο. Το βλέπουμε στην τηλεόραση τα τελευταία χρόνια. Πάρα πολλές ειδήσεις περνάνε οι οποίες αφορούν την κοινωνία, κυρίως στο χώρο της αυτοδιοίκησης. Μ' έναν τρόπο όμως, μάλλον αστείο. Μια λήψη ενός κτιρίου και το μικρόφωνο στον αχάλινωτο για πρώτο ενικό και «μπράβο στο» δήμαρχο ή κοινοτάρχη. Είναι αλήθεια αυτό άνοιγμα στην κοινωνία;

«Παρ' όλα αυτά δείχνει την κοινωνία» θα επέμενε ο φίλος μας.

Όχι. Δεν δείχνει. Και δεν δείχνει, γιατί άλλες είναι οι ειδήσεις και άλλα φτάνουν στα μέσα ενημέρωσης. Το κτίριο και ο μονόλογος του δημάρχου, είναι η ανούσια πλευρά. Η είδηση, η δυναμική της, πρέπει ν' αναδειχθεί, να δεθεί με κάποια γενικότερη κοινωνική προοπτική. Μόνο τότε γίνεται είδηση. Κοιτάξτε κάτι. Δεν είναι καθόλου, μα καθόλου σοβαρή η είδηση π.χ. ότι η Επιτροπή του Τεχνικού Επιμελητηρίου στην Ανατολική Κρήτη συνεδρίασε. Η είδηση όμως ότι η Επιτροπή του Τεχνικού Επιμελητηρίου Ελλάδος στην Ανατολική Κρήτη συνεδρίασε και έκανε, μαζί με τους κοινωνικοποιημένους θεσμούς της Κρήτης, μια συνάντηση με την οποία προσπάθησε να ανιχνεύσει τον τύπο της κοινωνίας, που αντιστοιχεί στον κοινωνικό τομέα της οικονομίας, είναι μια είδηση, η οποία, αν την γράψεις με τρία γράμματα, πάλι δεν λέει τίποτα. Και ο αρχισυντάκτης, σοφά ποιών, μόλις την πάρει, θα την πετάξει στο καλάθι των αχρήστων. Αν μπορείς όμως να τη συλλάβεις και να τη συνδέσεις με το είδος της κοινωνικής προοπτικής που ανήγει τότε αποκτάει ένα τρομερό νόημα ισότιμο, γιατί όχι και ανώτερο, από τις 3-4 σελίδες που καταλαμβάνει στις εφημερίδες η συνεδρίαση της Κεντρικής Επιτροπής του ΠΑΣΟΚ ή της Νέας Δημοκρατίας ή του ΚΚΕ ή του ΚΚΕ Εσ. ή του οποιοδήποτε άλλου κόμματος.

Θα μου πείτε, υπάρχουν στην πραγματικότητα αυτές οι πολιτικές δυνάμεις, αυτά τα πολλαπλάσια πολιτικά υποκείμενα τα οποία αναφέρουμε; Εδώ βέβαια θ' άξιζε τον κόπο όλη μου η εισήγηση ν' αφορούσε αυτό το ερώτημα: Δεν θα σας πω όμως πολλά. Θα σας πω μονάχα ένα νούμερο το οποίο είναι η κωδικοποιημένη απάντηση.

Κάνω μια εκπομπή στο ραδιόφωνο εδώ και 4 χρόνια. Επί 200 εκπομπές που έχω κάνει τις 200 εβδομάδες που έχουν μεσολαβήσει, με δέκα θέματα σε κάθε εκπομπή, περίπου μας κάνουν 2.000 θέματα.

2.000 θέματα που δεν γράφτηκαν πουθενά αλλού! Που αφορούν όλη την κοινωνία και κανένα άλλο έντυπο δεν τα θεώρησε άξια λόγου! Και κάτι άλλο. Τα 2.000 αυτά γεγονότα, αφορούν μόνο ένα θεσμό της κοινωνίας, την αυτοδιοίκηση και μπορώ να σας εγγυηθώ ότι αποτελούν το 1/100 ως το 1/1000 αυτών που θα μπορούσαν να φθάσουν στα μέσα ενημέρωσης, αν υπήρχαν ανάλογες εκπομπές ή τα μέσα ενημέρωσης αντιστοιχούσαν πράγματι στην κοινωνία!

Θα τελειώσω με δύο τρία σημεία που αφορούν κάποιο κρίσιμο πρόβλημα, το οποίο θέτουν όλοι και το οποίο κινδυνεύει να γίνει άλλοθι για πάρα πολύ αντιδημοκρατικές μεθοδεύσεις στα μέσα ενημέρωσης.

Όλη η κοινωνία, όλα τα αυτόνομα κινήματα, το γυναικείο, το οικολογικό, τα κινήματα της Αυτοδιοίκησης, η αυτοδιαχείριση όλες οι προσπάθειες που θα κάνει ο καθένας από μας σαν άτομο, σαν κοινωνική ομάδα ή μέσα από συλλογικούς θεσμούς, όλοι εμείς με άλλα λόγια για να υπάρξουμε και να εκφραστούμε στα μέσα ενημέρωσης, έχουμε την ανάγκη ενός κοινού παρανομαστή. Ο κοινός αυτός παρανομαστής λέγεται πολιτική. Λέγεται πολιτική και τα μέσα ενημέρωσης πρέπει να είναι πολιτικά. Ξέρετε ποιο είναι το κακό όμως; Το κακό είναι ότι κανένας εχέφρων άνθρωπος, νουν και μνήμην διαθέτων, δεν θα μπορούσε να συμφωνήσει μ' αυτό τον πολιτικό χαρακτήρα

των μέσων ενημέρωσης. Γιατί, θα σας έλεγε, πολιτική στα μέσα ενημέρωσης σημαίνει χειραγωγικές διαδικασίες, σημαίνει προπαγάνδα. Έλα όμως που από την άλλη όλες οι προτάσεις της κοινωνίας, λ.χ. της συνάντησης στο Ζάππειο των γυναικών για τα μέσα ενημέρωσης, το συνέδριο της αυτοδιοίκησης στη Σάμο κτλ. μιλάνε για πολιτικά μέσα ενημέρωσης.

Εδώ λοιπόν μπαίνει ένα πολύ κρίσιμο θέμα, το οποίο θα άξιζε ίσως να το κουβεντιάσουμε. Η διαφορά δηλαδή ανάμεσα στην πολιτική που χειραγωγεί και σε εκείνη που χειραφτερεί. Και η σημερινή κοινωνία, οι σημερινές εξελίξεις στην κοινωνία, η ανανεωτική Αριστερά, που θεωρεί όρο εκ των ων ουκ άνευ, το να μπορεί να δεθεί με έναν τέτοιο τύπο μέσων ενημέρωσης, δεν έχει κανένα άλλο δρόμο, παρά να προσδιορίσει ποια είναι αυτή η πολιτική και ποια η χειραφτεκτική δύναμη των μέσων ενημέρωσης. Ευχαριστώ.

Πρόεδρος: Ευχαριστώ. Τελευταίος, και ασφαλώς όχι μικρότερος εισηγητής της βραδιάς, είναι ο κ. Ρούσος Κούνδουρος.

ΡΟΥΣΟΣ ΚΟΥΝΔΟΥΡΟΣ

Να προχωρήσουμε στην οργάνωση της ελεύθερης ραδιοφωνίας

Δίστασα αν έπρεπε να κάνω εισήγηση ή όχι, αν θα είμαι στο πάνελ ή όχι ή αν θα κάνω κάποια παρέμβαση από κάτω. Τελικά, επειδή είμαι... ντροπαλός και δεν μπορώ να φωνάζω πολύ από κάτω και δεν με παίρνουν χαμπάρι ότι θέλω να μιλήσω, προτίμησα να έρθω στην έδρα των εισηγητών, αν και δεν θα είναι ακριβώς εισήγηση αυτό που θέλω να κάνω.

Διερωτώμαι για την αξία αυτών των συζητήσεων γιατί τελικά δεν ξέρω σε τι χρησιμεύουν εκτός του να εκτονωθούμε εμείς οι ίδιοι.

Και ο κύριος λόγος είναι ότι, η εξουσία απουσιάζει συστηματικά απ' αυτού του είδους τις συγκεντρώσεις. Λοιπόν, θα κάνουμε τις παρατηρήσεις μας, θα πούμε το λόγο μας, μερικοί θα πούνε και κάποιον αντίλογο. Αλλά αυτός, ο οποίος έχει την εξουσία στα χέρια του, και ο οποίος θα μπορούσε να πει, ναι συμφωνώ, ή δεν συμφωνώ ή να το συζητήσουμε, είναι πάντα απών. Και όταν είναι παρών, και μιλάει — το ωραίο είναι ότι μιλάει και σαν αντεξουσιαστής πολύ συχνά — ενώ έχει τη θέση του μέσα στην κυβέρνηση, έχει το πόστο του μέσα στη ραδιοτηλεόραση, εδώ μιλάει σαν άτομο.

Αυτό παρατηρήθηκε και στη σημερινή συζήτηση. Επίσης, άλλα πρόσωπα είναι απόντα, εκτός από τους αντιπροσώπους της εξουσίας. Οι δημοσιογράφοι είναι απόντες σαν Ένωση Συντακτών. Οι σκηνοθέτες, άλλοι παράγοντες της τηλεόρασης, είναι απόντες. Αντιπρόσωποι των πολιτικών κομμάτων είναι απόντες.

Αλλά ίσως είναι η στιγμή κάτι να κάνουμε γύρω από το θέμα. Και λέω ότι ίσως είναι η στιγμή γιατί βρισκόμαστε πάνω σε μία καμπή αλλαγής της κυβερνητικής πολιτικής, αλλαγής όχι μόνο στην εξωτερική πολιτική ή στον οικονομικό τομέα, αλλά και στο σύστημα των μέσων μαζικής επικοινωνίας, δεδομένου ότι αναγγέλθηκε πάλι μία αλλαγή με το σουηδικό μοντέλο αυτή τη φορά. Αν και προσωπικά το φοβάμαι λίγο αυτό, πρέπει να χαιρέτησω αυτή τη γεωγραφική ανοδική πορεία της ελληνικής τηλεόρασης. Διότι μετά το ελβετικό και το γερμανικό μοντέλο του κ. Μαθιόπουλου, είμαστε τώρα στο σουηδικό. Φοβάμαι ότι, υπερπηδώντας το βόρειο Πόλο, θα πέσουμε στο Βορειοκορεατικό μοντέλο! Και ίσως — γιατί όχι — με το

Και ο κύριος λόγος είναι ότι, η εξουσία απουσιάζει συστηματικά απ' αυτού του είδους τις συγκεντρώσεις. Λοιπόν, θα κάνουμε τις παρατηρήσεις μας, θα πούμε το λόγο μας, μερικοί θα πούνε και κάποιον αντίλογο. Αλλά αυτός, ο οποίος έχει την εξουσία στα χέρια του, και ο οποίος θα μπορούσε να πει, ναι συμφωνώ, ή δεν συμφωνώ ή να το συζητήσουμε, είναι πάντα απών.

Είναι θλιβερό να βλέπω τα ίδια τα κόμματα, τις ηγεσίες των κομμάτων, όλων ανεξαιρέτως, να έχουν κύριο μέλημά τους, το πώς θα πετύχουνε λίγο περισσότερο χρόνο. Εκεί έχει περιοριστεί ο αγώνας για την πολυφωνία και τον πλουραλισμό.

άνοιγμα προς την Αμερική (!) και στο... νοτιοκορετικό μοντέλο.

Αλλά ίσως είναι η στιγμή ν' αντιδράσουμε ακριβώς αυτή τη στιγμή. Έχουμε δυνατότητες, υπάρχουν δυνατότητες βελτίωσης της σημερινής τηλεόρασης, ραδιοφωνίας - τηλεόρασης; Ειλικρινά νομίζω όχι. Δεν έχουμε καμιά δυνατότητα, καμιά απολύτως δυνατότητα βελτίωσης της σημερινής τηλεόρασης.

Ο πρώτος εισηγητής ο χθεσινός αναφέρθηκε σε μια συνέντευξη του Λουί Μπουνουέλ, όπου χαρακτήριζε διάφορα κακά της σημερινής κοινωνίας, με το όνομα «ιππότες της αποκαλύψεως». Και ένας από τους ιππότες ήταν η ενημέρωση. Τ' ακούσατε από τον κ. Σωτηριάδη χθες.

Θα μου επιτραπεί να ξανακάνω την ίδια παρομοίωση, να μιλήσω και εγώ για «ιππότες της αποκαλύψεως» οι οποίοι είναι τέσσερις αυτή τη φορά. Ένας ιππότης της αποκαλύψεως είναι οι δημοσιογράφοι. Διότι δεν μπορούμε να πούμε, παρά τις οποιεσδήποτε προσωπικές τους θέσεις, παρά τις οποιεσδήποτε ομαδικές διαμαρτυρίες τους, τις ομαδικές υπογραφές τις οποίες βγάλανε προ ημερών 40 δημοσιογράφοι, διαμαρτυρόμενοι ότι δεν είναι απόλυτα ελεύθεροι στη δουλειά τους παρά ταύτα — μην κοροϊδεύμαστε — αυτοί οι δημοσιογράφοι δουλεύουν μέσα στην τηλεόραση, μέσα στη ραδιοφωνία και δεν έχουν επιδείξει πάντοτε τη στοιχειώδη δεοντολογία που θα μπορούσαν να επιδείξουν. Εγώ προσωπικά νομίζω ότι, αν θέλανε οι δημοσιογράφοι, με τα όπλα που έχουν στα χέρια τους, θα μπορούσαν να έχουν πετύχει, ανεξάρτητα από το ποια κυβέρνηση είναι στην εξουσία, θα μπορούσαν να έχουν πετύχει πολύ περισσότερα πράγματα, βελτιωτικά, της ραδιοφωνίας, τηλεόρασης και δεν το έχουν κάνει.

Δεύτερος ιππότης οι σκηνοθέτες. Ένα μεγάλο μέρος, της ευθύνης, επίσης για τα χάλια της ελληνικής τηλεόρασης, το έχουν οι σκηνοθέτες. Οι συνδικαλιστές, τρίτος ιππότης. Αυτοί δεν έρχονται επάνω σε «ίππον χλωρό», όπως οι υπόλοιποι της Αποκαλύψεως, έρχονται πάνω σε παπάκι, αλλά δεν είναι μεγάλη η διαφορά. Μόλις χθες πληροφορήθηκα ότι νέα πρόσωπα, τα οποία πήραν μέρος σε διαγωνισμό, απόφοιτοι της Σορβόνης και Σχολών Επικοινωνίας, νέοι επικοινωνιολόγοι δηλαδή, κρίθηκαν από επιτροπές, τεχνικών συνδικαλιστών, επίπεδο Γ' Γυμνασίου, και απερρίφθησαν ή δεν απερρίφθησαν, αυτό είναι άσχε-

Και πάνω απ' όλα, τέταρτος ιππότης της αποκαλύψεως αλλά πρώτος σε σημασία η πολιτική ηγεσία. Δεν ξεκαθαρίζω ποιου κόμματος. Πέραν των κομμάτων. Νομίζω ότι από κει αρχινάει το κακό, δεδομένου ότι η ελληνική πολιτική ηγεσία, αγνοεί τελείως τα μέσα μαζικής επικοινωνίας. Τα αγνοεί. Έχει μεσάνυχτα τι είναι μέσον μαζικής επικοινωνίας. Τι είναι η τηλεόραση σαν μέσον. Τι είναι η τηλεόραση και η μέθοδος χρήσεως της. Ποιες είναι οι δυνατότητες της τηλεόρασης. Ποια είναι τα όρια της τηλεόρασης.

Βλέπουνε τα μέσα μαζικής επικοινωνίας σαν επέκταση εκλογικού μπαλκονιού. Εξάλλου και το ύψος με το οποίο μιλάνε στην τηλεόραση, είναι ακριβώς αυτό.

Νομίζω ότι όπως έχουν τα πράγματα, δεν έχουμε καμιά δυνατότητα, αλλαγής προς το καλύτερο, ανεξάρτητα από εξαγγελίες μοντέλων σουηδικών ή άλλων. Χρόνια τώρα στην Ευρώπη συντελείται μια επανάσταση.

Αυτή η επανάσταση που συντελείται στην Ευρώπη τώρα χρόνια, για μας είναι κάτι το άγνωστο. Συζητάμε για Ραδιοφωνία - Τηλεόραση, είμαστε ακόμα στα πρότυπα του 1938 ή '37 όταν έκανε ο Μεταξάς τον πρώτο νόμο για τη Ραδιοφωνία. Αυτή τη Ραδιοφωνία του '37, προσπαθούμε ακόμα να βελτιώσουμε, αλλά

μέσα στα ίδια πρότυπα, στην κρατική τηλεόραση, στην κρατική ραδιοφωνία, κρατική ίσον κυβερνητική ίσον κομματική και μην κοροϊδεύομαστε και θεωρούμε σαν πρόοδο κάτι δήθεν ανοιγμένα πλουραλισμού, κάτι δήθεν ανοιγμένα πολυφωνίας κτλ.

Εγώ δεν έχω καταλάβει καλά τι είναι αυτή η πολυφωνία, την οποία έχουν εξαγγείλει, η οποία φαίνεται πως εφαρμόστηκε κάποιο τελευταίο 20ήμερο, αλλά δεν το πήρα χαμπάρι. Δηλαδή να μην ακούγεται μόνο η κομματική ανακοίνωση, ενός κόμματος, κυβερνητικού, αλλά ν' ακούγονται με προσδιορισμούς λεπτών και δευτερόλεπτων και κομματικές ανακοινώσεις άλλων κομμάτων, αυτό αποτελεί πολυφωνία; Είναι θλιβερό να βλέπω τα ίδια τα κόμματα, τις ηγεσίες των κομμάτων, όλων ανεξαιρέτως, να έχουν κύριο μέλημά τους, το πώς θα πετύχουνε λίγο περισσότερο χρόνο. Εκεί έχει περιοριστεί ο αγώνας για την πολυφωνία και τον πλουραλισμό.

Η πολυφωνία η οποία μας απασχολεί, νομίζω ότι εξασφαλίζεται μόνο μ' έναν τρόπο. Με πολλαπλούς σταθμούς και διαφορετικές φύσεις σταθμών και όχι με ορισμένα λεπτά από τον κρατικό σταθμό. Υπάρχουν πολλά υπέρ και πολλά κατά της ελεύθερης ραδιοφωνίας - τηλεόρασης. Περιττό να τ' απαριθμήσω ποια είναι τα καλά, ποια είναι τα κακά. Νομίζω πως από την ίδια τη συζήτηση, εδώ, απόψε, θα βγούνε και θ' απαντηθούνε μερικά πράγματα, για όσους τυχόν έχουν μια απορία πάνω στο θέμα.

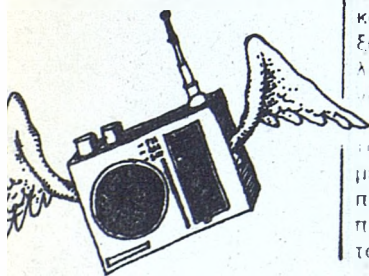
Σήμερα όμως όπου οι τεχνολογικές εξελίξεις, προωθούνται ταχύτατα αρχίζοντας από το βίντεο στο σπίτι μας, και την καλωδιακή τηλεόραση και ακόμα και κύρια με την αρχή της λειτουργίας των δορυφόρων, το κρατικό μονοπώλιο, εκ των πραγμάτων τελειώνει.

Τώρα φυσικά, θα είμαστε η τελευταία χώρα, η οποία θα μπει μέσα στο χορό της σημερινής Ευρώπης, της ελεύθερης επικοινωνίας, αλλά πάντως θα μπούμε. Δεν μπορεί να μην μπούμε.

Συνεπώς παρ' όλες οι ανησίες που έχουν ακουστεί μέχρι τώρα, περί πολιτιστικής ταυτότητας, που θα προφυλαχθεί, αν δεν μπούμε στο δορυφόρο, περί κινδύνων, που θα προκληθούν αν μπούμε εκ των πραγμάτων μια που συμμετέχουμε και στην ΕΟΚ, θ' αναγκαστούμε με καθυστέρηση μερικών ετών, κάνοντας μια εξαίρεση και σ' αυτό, ίσως, όπως και για τ' αυτοκίνητα, θα αναγκαστούμε να μπούμε αργά ή γρήγορα. Το μονοπώλιο θα έχει ληξει. Και εμείς, θα έχουμε μπει γιατί θα έχουμε ντιρεκτίβα της ΕΟΚ, θα μπούμε και θα συζητάμε ακόμα με νοοτροπία του 1938 για το νόμο που πρέπει να γίνει για την τηλεόραση, για το τι ρυθμίσεις πολυφωνικές, πλουραλιστικές πρέπει να γίνουν κτλ.

Όταν δηλαδή μια τεχνολογία θα μας εξαναγκάσει να μπούμε μέσα στο χορό, εμείς θα συζητάμε ακόμα τεχνολογικά, ιδεολογικά, νομικά και άλλα θέματα, τα οποία θα είναι προ 30ετίας. Δεν τρέφω την ψευδαισθηση ότι η ίδρυση ιδιωτικών ραδιοφωνικών σταθμών, ανεξάρτητων αν θέλετε ραδιοφωνικών σταθμών, είναι δυνατή έτσι στα γρήγορα και λύνει το θέμα. Νομίζω πως στην Ελλάδα θα γίνουν αυτά, ακριβώς όταν παρθεί απόφαση από την ΕΟΚ και γίνει υποχρεωτικό ν' αφεθεί ελεύθερη η ραδιοφωνία και τηλεόραση. Θα έπρεπε όμως μέχρι τότε να εφηυράσσουμε, να το δεχθούμε πάλι παθητικά ότι μας το επέβαλαν: Ή θα μπορούσαμε κι εμείς, από τη δικιά μας τη μεριά, να κάνουμε τις προσπάθειές μας από τώρα και αν μη τι άλλο, να συντομεύσουμε το χρόνο τον οποίο θα μπούμε στο χορό, που θα μας υποχρεώσουνε αργά ή γρήγορα να μπούμε.

Νομίζω πως το δεύτερο είναι προτιμότερο. Είναι μια πολύ καλή εξάσκηση να αρχίσουμε από τώρα να προετοιμαζόμαστε για ελεύθερη ραδιοφωνία και τη-

λεόραση, προτού μας το επιβάλουν τα ξένα παραδείγματα.

Για να τελειώσω, η πρότασή μου (γιατί αυτό που έκανα, δεν είναι εισήγηση, είναι μια σειρά παρατηρήσεων ή παρεμβάσεων και ελπίζω ότι η κυρίως συζήτηση θα γίνει μετά) η πρότασή μου είναι ότι πρέπει να προχωρήσουμε με κάθε τρόπο, με κάθε προσωπική θυσία στην οργάνωση, από τώρα, ελεύθερων ραδιοφωνικών σταθμών, παρά τους κινδύνους που γεννάει η παράνομη λειτουργία τους και νομίζω ότι πρέπει να στραφούμε προς αυτή την κατεύθυνση. Δεν είναι παράνομη, όπως λέει η κ. Ρεζάν και όπως είπε το πρωί ο κ. Κωνσταντόπουλος, αλλά όποιος την εγκαταστήσει, θα συλληφθεί. Άλλο αυτό.

Πάντως είναι αλήθεια ότι αν υπάρξει ένας, θα συλληφθεί και θα σταματήσει. Εάν υπάρξουν πολλοί, θα είναι κάπως δυσκολότερα. Εάν ακολουθηθεί και ένα προηγούμενο παράδειγμα του καναλιού 15, όπου μεγάλες επιτροπές από γνωστά ονόματα, παίρνουν την ευθύνη του σταθμού αυτού, δύσκολο να χάσουν 50 προσωπικότητες, καθηγητές και άλλους μέσα.

Θέλω να τελειώσω με μια απάντηση στην κ. Ρεζάν. Η Μαρία Ρεζάν του Ιακώβου πρότεινε προ ολίγου, αντί μικράς αγγελίας, να ειδοποιήσουμε τους πάντες, ότι ως «επαγγελματίας ραδιοφωνιτζού», είναι έτοιμη να εργασθεί σ' ένα ραδιοφωνικό σταθμό αν της δώσουν τα μέσα. Θα είναι απάντηση στο αίτημά της: Τα μέσα υπάρχουν...

Προτείνουμε ακριβώς αυτή τη συνεργασία, την οποία αρνήθηκε την προηγούμενη φορά που το είχαμε προτείνει, με επαγγελματική δικαιολογία, ότι δεν είχαμε καιρό προετοιμασίας, τώρα όμως υπάρχει καιρός προετοιμασίας και νομίζω ότι και η κ. Ρεζάν όπως και άλλοι κύριοι εδώ και ο κ. Πλωρίτης κ.α. θα θελήσουν να είναι πρωτοπόροι στον τομέα της ελεύθερης ραδιοφωνίας και τηλεόρασης, η οποία επαναλαμβάνω και τελειώνω, θα έρθει κάποτε, όχι πάρα πολύ σύντομα αλλά θα έρθει υποχρεωτικά και καλό θα ήταν να προετοιμασθούμε και να το επιταχύνουμε.

ΣΥΖΗΤΗΣΗ

Πρόεδρος: Ευχαριστώ τον κ. Κούνδουρο.

Κυρίες και κύριοι, θα περάσουμε στη συζήτηση. Θα ήθελα να σας πω με δυο λόγια ακριβώς τι και πώς θα το κάνουμε. Ξέρω ότι ήδη οι ομιλητές του τραπέζιού καίγονται από την επιθυμία να συζητήσουν μεταξύ τους, πράγμα το οποίο θα απέκλειε για ένα διάστημα ακόμα το κοινό.

Γι' αυτό έχω ήδη 2-3 αιτήματα: πρώτον όποιος παίρνει το λόγο λέει το όνομά του και επίσης θα ήθελα να σας υπενθυμίσω το κύριο και καίριο θέμα του χρόνου.

Ο κ. Αλιβιζάτος έχει το λόγο.

Ν. Αλιβιζάτος: Δυστυχώς δεν πρόλαβα την ομιλία σας κ. Ρεζάν. Μου είπαν ότι κάνατε μνεία σε κάποιο σημείο της δικιάς μου εισήγησης το πρωί. 'Ηθελα απλώς να διευκρινίσω ότι όντως θα ήταν παράνομη η λειτουργία, ιδιωτικών ραδιοσταθμών σήμερα, διότι τους απαγορεύει ο νόμος.

Εκείνο το οποίο είπα το πρωί, είναι ότι ο κοινός νομοθέτης, μπορεί κάλλιστα με τη διάταξη που υπάρχει σήμερα στο Σύνταγμα, να επιτρέψει ιδιωτικούς είτε ραδιοφωνικούς είτε τηλεοπτικούς σταθμούς, εφόσον θα εξασφαλίσει τη δυνατότητα κρατικού ελέγχου, υπό κάποιες περιπτώσεις. Όχι ότι η καθιέρωση του δημόσιου μονοπωλίου των δύο ΕΡΤ σήμερα είναι αντισυνταγματική, πράγμα το οποίο δεν το πιστεύω.

Η απαγόρευση των ιδιωτικών σταθμών, σήμερα, δεν είναι αντισυνταγματική. Αφήσατε να εννοηθεί ότι το να επιτραπούν σήμερα ιδιωτικοί σταθμοί, θα ήταν

σύμφωνο προς το Σύνταγμα. Όχι αν δεν το προβλέψει ο νόμος. Πρέπει να μεσολαβήσει ένας νόμος που να επιτρέπει την ίδρυση ιδιωτικών σταθμών. Διαφορετικά όπως είπε ο κ. Κούνδουρος θα πάνε μέσα οι άνθρωποι.

Πρόεδρος: Αν μου επιτρέπει ο κ. Αλιβιζάτος μια πολύ μικρή συμπλήρωση. Το επιχείρημα που λένε πολλές φορές είναι το ότι το Σύνταγμα απαγορεύει την ελεύθερη λειτουργία ραδιοφώνων και σταθμών. Δεν είναι αλήθεια. Ο νόμος το απαγορεύει και επομένως η Βουλή, με απλή πλειοψηφία, ανά πάσα στιγμή, μπορεί να κάνει ένα νόμο που να το επιτρέπει. Αυτό δεν είναι:

Επομένως, δεν ισχύουν τα περί Συντάγματος, που επικαλούνται ορισμένοι ως προφάσεις.

Το λόγο έχει ο κ. Χωριανόπουλος, Αντιπρόεδρος της Ενώσεως Συντακτών Ημερησίων Εφημερίδων Αθηνών.

κ. Χωριανόπουλος: Μετά τις ενδιαφέρουσες συζητήσεις που ακούστηκαν σ' αυτήν την αίθουσα, θα ήθελα από την πλευρά της Ενώσεως Συντακτών, να πω δυο λόγια.

Κυρίες και Κύριοι, η ΕΣΗΕΑ από έτους και πλέον έχει εντείνει τις προσπάθειές της, για τη βελτίωση του επιπέδου του Τύπου, στο οποίο συμπεριλαμβάνεται φυσικά και η κυβερνητική τηλεόραση. Έτσι, ίσα με σήμερα, η Διοίκηση των Επαγγελματιών Δημοσιογράφων, καθώς είναι ευρύτερα γνωστό, πραγματοποιήσε σειρά επαφών, επισημαίνοντας τα βασικά αίτια της κρίσεως, με την πολιτική ηγεσία του τόπου, με τους πρυτάνεις των ανωτάτων πνευματικών ιδρυμάτων της χώρας και με τον πρωθυπουργό, πρόσφατα, ενώ για αύριο έχει προγραμματιστεί συνάντηση της Ενώσεώς μας, του ΔΣ με 30μελή αντιπροσωπεία της Βουλής, υπό τον Πρόεδρο κ. Αλευρά, για να συζητήσει μαζί τους τα ίδια αυτά σοβαρά θέματα.

Η Μαρία Ρεζάν ενσυνείδητη και δυναμική συνάδελφός μετέχει ενεργά στην προσπάθεια αυτή.

Αγαπητοί φίλοι, θέλουμε να πιστεύουμε ότι με τις ευρύτερες αυτές επαφές και συνομιλίες, είναι δυνατόν να προκύψει ένα καλό αποτέλεσμα στην εκπλήρωση της αποστολής του Τύπου, για την πλουραλιστική και αντικειμενική ενημέρωση του ελληνικού λαού, γιατί πάνω από όλα οι Έλληνες δημοσιογράφοι, φιλοδοξούν να συμβάλουν, τελείως αδέσμευτοι από οποιεσδήποτε πολιτικές παρεμβάσεις, στη σωστή πληροφόρηση του ελληνικού λαού και την ομαλή λειτουργία του πολιτεύματος.

Κανείς βέβαια, δεν μπορεί να ισχυρισθεί ότι η δημοσιογραφία στη χώρα μας εκτελεί πάντα υποδειγματικά τον προορισμό της, αλλά και κανείς, επίσης, δεν θα μπορούσε ν' αμφισβητήσει το γεγονός ότι από την πλευρά μας εμείς, και ως οργάνωση και ως λειτουργοί του Τύπου, κάνουμε ό,τι μπορούμε για να αντιμετωπίσουμε τις όποιες, κάποτε μάλιστα συχνές, βαρύτατες και επικίνδυνες παρεκκλίσεις του Τύπου, από την ορθή του κατεύθυνση. Δηλαδή, την κατεύθυνση που καθιερώνει την ελευθεροτυπία, ως το ασφαλέστερο και το ισχυρότερο προπύργιο της δημοκρατίας.

Όποιος συλλογάται ελεύθερα, συλλογάται σωστά, παραγγέλλει ο Μακρυγιάννης. Ελεύθερος Τύπος, συμπληρώνει ο Καμί, μπορεί να είναι καλός ή κακός. Μα δίχως ελευθερία, δεν μπορεί, παρά να είναι μόνο κακός.

Η ΕΣΗΕΑ, με τη σημερινή της Διοίκηση, έταξε ως πρωταρχικό σκοπό των επιδιώξεών της, όπως ανέφερα στην αρχή, να επισημάνει τα προβλήματα του Τύπου και των μέσων μαζικής ενημέρωσης, που λειτουργούν κάκιστα στη χώρα μας, για να αναζητηθεί με τη βοήθεια της πολιτείας και τη βοήθεια όλων μας κάποια ικανοποιητική λύση. Η τηλεόραση και το ρα-

διόφωνο, που μπαίνουν στο σπίτι μας, απρόσκλητα, χωρίς να χτυπήσουν το κουδούνι, ξέρουμε όλοι και πιστεύω, δεν μπορεί να υπάρξει επ' αυτού σοβαρή αμφισβήτηση, ότι παρουσιάζονται στο ευρύ κοινό με την προκλητική στάμπα της κυβερνήσεως, ενώ πρόκειται βέβαια για εθνικό δίκτυο, που έχει την ευθύνη της ενημέρωσης του λαού. Και εδώ το πρόβλημα το οξύ θα έλεγα και χρονίζον, αυτό πρόβλημα, δεν εντοπίζεται μόνον στην αντικειμενικότητα των δελτίων ειδήσεων, στα οποία, κατά κανόνα, κυριαρχεί η μονόπλευρη επιλογή των κυβερνητικών ειδήσεων. αλλά και γενικότερα στη χαμηλή ποιότητα των κάθε λογής προγραμμάτων, μέσα από τα οποία η πολιτική ηγεσία των μέσων ενημέρωσης, περνάει πάντα τα πολιτικά της μηνύματα και την ανέξοδη, αλλά χονδροειδή και προκλητικότατη κομματική προπαγάνδα, προσβάλλοντας βάνουσα το ελεύθερο πνεύμα του πολίτη.

Με τις σύντομες αυτές νύξεις για τα μεγάλα προβλήματα του Τύπου και της τηλεοράσεως, ήθελα απλώς να υπενθυμίσω ότι η ΕΣΗΕΑ απόλυτα ενήμερη σε όλη την έκταση του προβλήματος, θα συνεχίσει τους αγώνες της για την προάσπιση της ελευθερίας του Τύπου, που παρά τις κάποιες δουλειές στις οποίες ενδίδει κάποτε, εντούτοις παραμένει το ισχυρό προπύργιο της δημοκρατίας.

Τελειώνοντας, θα πρέπει να προσθέσω ακόμη ότι και τα συμπεράσματα αυτών των συζητήσεων, που είχε την ωραία πρωτοβουλία να οργανώσει το περιοδικό ΑΝΤΙ, με τόσους εξαιρετικούς ομιλητές, θα αποτελέσουν θετική εισφορά για την αντιμετώπισή του όλου οξυτάτου προβλήματος, από την πλευρά της ενώσεώς μας.

Πρόεδρος: Ο κ. Λάζος έχει το λόγο.

Χ. Λάζος: Παρότι είμαι σίγουρος ότι το αίτημα της ελεύθερης ραδιοφωνίας δεν έχει ανάγκη υποστηρίξεως, θα ήθελα να δώσω τουλάχιστον μια όψη, γιατί συχνά το συνδέουμε στενά, με μια λογική φιλελεύθερη και εγώ δεν αισθάνομαι κυρίως φιλελεύθερος, γι' αυτό θα ήθελα να δώσω αυτή την άλλη όψη.

Πιστεύω ότι υπάρχει μια σαφέστατη, εμπειρική, βιοτεχνική μπορεί να την πει κανείς, γνώση των κυβερνήσεων, γύρω από τη φύση των μέσων μαζικής επικοινωνίας. Αυτή η γνώση είναι ο λόγος για τον οποίο ασκούν τον τύπο ελέγχου τον οποίον ασκούν. Και εξηγούμαι: Ανάμεσα σ' αυτό που βιώνουμε, στην εμπειρία μας την καθημερινή, στις κοινωνικές σχέσεις στις οποίες βρισκόμαστε και στην έλλογη, ρητή, συνειδητή διατύπωσή του υπάρχει ένα χάσμα οι σχέσεις εμπειρίας - λόγου δεν είναι σχέσεις συνέχειας. Και αυτό το χάσμα καλύπτεται, από τους θεσμοποιη-

μένους λόγους. Εδώ μιλάμε κυρίως για το έντυπο γραπτό και για τον προφορικό ηλεκτρονικό λόγο.

Όμως, η βασική διάσταση, η βασική λειτουργία, που ορίζει και την εξουσία που ασκούν τα μέσα, είναι ακριβώς αυτή η παρέμβαση του λόγου, ως οργανωτής της καθημερινής εμπειρίας.

Φυσικά, σ' αυτόν τον τομέα ακριβώς, υπάρχει και η δυνατότητα μέσα από την οικειοποίηση, να αναλάβει κανείς την εμπειρία του και κατ' επέκταση να επέμβει με σκοπό το μετασχηματισμό της, με σκοπό την αλλαγή της.

Εδώ λοιπόν ακριβώς εγκαθίσταται το κρατικό μονοπώλιο. Και μ' αυτήν την έννοια είναι ταξικής υφής, όπως πολύ σωστά είπε ο κ. Βέλτσος, κυβερνητικής ή κομματικής υφής, στις επιφανειακές εκφράσεις του, χωρίς αυτό ν' αλλοιώνει τη βασική εσωτερική δομή του.

Από αυτή τη μεριά και επειδή αυτός ο λόγος δεν είναι αφηρημένος αλλά συνιστά δίκτυο με ισχυρά κομβικά σημεία, ισχυρά κομβικά σημεία είναι τα κρατικά μέσα που γίνονται κυβερνητικά, ηλεκτρονικής επικοινωνίας, είτε ο Τύπος, ο οποίος έχει σχέσεις ιδιοκτησίας που τον στηρίζουν, οικονομικές. Συζητήσαμε χθες γι' αυτά τα πράγματα.

Πιστεύω λοιπόν ότι σ' αυτόν ακριβώς τον τομέα, ο μοναδικός τρόπος ν' ανατραπεί ένας συσχετισμός δύναμης, πέρα από την άσκηση κριτικής, συστηματικής, στη λειτουργία των κρατικών μέσων, είναι η παρέμβαση σ' αυτό το δίκτυο, με σκοπό τον πολλαπλασιασμό των κομβικών σημείων που δεν ελέγχονται από το κράτος και την κυβέρνηση, αλλά ελέγχονται από τα πολιτικά υποκείμενα.

Νομίζω λοιπόν ότι αυτή η διάσταση πρέπει να είναι πάντα σαφής, να έχουμε συνείδηση ότι είναι διάσταση συγκρουσιακή και δεν περιορίζεται μόνο στο απλό δικαίωμα του να διαθέτουν οι πολίτες, να διαθέτει η κοινωνία των πολιτών, δικό της πόλο παραγωγής, διακίνησης, οργάνωσης, διάδοσης του λόγου.

Ένα, λοιπόν, είναι το αίτημα του πολλαπλασιασμού εκείνων των πόλων που βρίσκονται στα χέρια, κάτω από την εξουσία της κοινωνίας των πολιτών και των πολιτικών της υποκειμένων και ένα άλλο θέμα είναι ότι δεν θα είχε νόημα μια τέτοια πολιτική εναλλακτικής ενημέρωσης, αν η ιδεολογία που διέπει τα υπαρκτά σήμερα μέσα, έντυπα ή ηλεκτρονικά, παρέμενε η ίδια. Και νομίζω ότι πιο ενδιαφέρουσες εμπειρίες των ελεύθερων ραδιοφώνων είναι εκείνες οι εμπειρίες που δεν περιορίστηκαν απλώς στην εκπομπή των ιδίων πραγμάτων που εκπέμπουν οι επίσημοι ραδιοφωνικοί σταθμοί, αλλά που παρενέβαινε και στην ίδια την ιδεολογία της είδησης όπως λέμε. Και εδώ θα ήθελα να πω ότι πολύ συχνά, θεωρούμε είδηση το αξιοσημείωτο, το εξαιρετικό, και δεν θεωρούμε είδηση αυτό που συνιστά επιστημονικά το πιο ενδιαφέρον πράγμα, δηλαδή την επαναλαμβανόμενη εμπειρία της πραγματικότητας.

Αυτή η επαναλαμβανόμενη εμπειρία για να μπορέσει να γίνει είδηση πρώτης σελίδας, αρκεί μια άλλη ικανότητα σύνθεσης, μια άλλη ικανότητα ανάλυσης, μια άλλη ικανότητα αναζήτησης της πληροφορίας και ανάδειξής της, που νομίζω ότι θα πρέπει εξίσου να εμπνέει το αίτημά μας για εναλλακτική επικοινωνία, για ραδιοφωνία που ανήκει στην κοινωνία των πολιτών.

Θα 'θελα να συζητήσουμε λίγο και αυτό το δεύτερο θέμα, γιατί το θεωρώ σημαντικό όχι σε συνάρτηση με τη γυμνή πάλη εξουσίας που αναφέρεται στο ζήτημα «ποιος ελέγχει τα μέσα και ποιες δυνατότητες παρέχονται στους πολίτες», αλλά και στην ιδεολογία που εμπνέει αυτά τα μέσα.

Πρόεδρος: Ο κ. Ιντζές έχει το λόγο.

Κ. Ιντζές: Εγώ θα κάνω την εξής παρατήρηση: η επικοινωνία σημαίνει δύο μέρη ενεργά. Ο ένας λέγει και ο άλλος αντιλέγει. Η πληροφόρηση έχει την έννοια της παθητικότητας. Κάποιος λέγει και κάποιος ακούει.

Συνεπώς, σήμερα όταν μιλάμε για τηλεόραση, για ραδιόφωνο, ακόμα και για το έντυπο μέσο, πρέπει να μιλάμε για πληροφόρηση. Η επικοινωνία, θα έλεγα ότι είναι το τηλέφωνο. Είναι τα τέλεξ.

Θα συμφωνούσα απόλυτα με τις θέσεις του κ. Βέλτσου, ότι το κράτος δεν είναι μόνο εποικοδομημα μιας κάποιας δεδομένης οικονομικής, κοινωνικής υποδομής, αλλά πολλές φορές το κράτος, δρα χωρίς να εκφράζει κοινωνική τάξη, σαν κοινωνική τάξη. Όμως, υπάρχει και χρονικά, τη στιγμή που το κράτος είναι ουδέτερο. Θα αναφέρω ένα παράδειγμα από την ιστορία, το αναφέρει και ο Τρότσκι, τη στιγμή κατά την οποία μεταφέρεται η εξουσία, από μια τάξη σε άλλη, σε κάποια στιγμή το κράτος είναι ουδέτερο.

Θα ήθελα τώρα ν' αναφερθώ λίγο στην ΕΣΗΕΑ και θέτω ένα πρόβλημα γενικό.

Εξεπλάγην από τον αγώνα των δημοσιογράφων, όταν πήγε να καταργηθεί η καθημερινή ενημέρωση από τον κυβερνητικό εκπρόσωπο. Πρώτα πρώτα, ιστορικά για μένα τουλάχιστον, αυτό το είδος ενημέρωσης, επιβλήθηκε επί χούντας. Αυτό δεν σημαίνει, ότι επειδή το έκανε η χούντα ήτανε κακό. Όμως, σημαίνει, ότι έχουμε ενιαία πληροφόρηση, συνεπώς είναι μια πηγή πληροφόρησης και έτσι έχουμε μια ομοιομορφία του τύπου, εφόσον έχουνε την ίδια πηγή πληροφόρησης. Απεναντίας, στις προδικτατορικές εφημερίδες, όλες, που ήτανε η ευθύνη του δημοσιογράφου να βγάζει την είδηση, είχαμε και πολυφωνία και προσωπικότητα σε κάθε εφημερίδα, που σήμερα πάει να ομοιογενοποιηθεί και φυσικά χάνει την πολυφωνία και αυτό που επιδιώκει.

Ευχαριστώ.

Πρόεδρος: Η κ. Αντωνίου έχει το λόγο.

Κ. Αντωνίου: Αρχικά θα ήθελα να συμφωνήσω με τα ευρήματα του κ. Λιοναράκη πάνω σ' αυτήν την πρόχειρη έρευνα που έκανε στη Σχολή Δημοσιογραφίας, ότι όντως κυρίαρχο στοιχείο, είναι το κράτος, αρκεί να σας πω ότι στην τηλεόραση σ' αυτές τις εκπομπές με το μικρόφωνο μπροστά στο πρόσωπο, πολλές φορές, για αιτήματα πολύ αστεία, οι ερωτώμενοι απαντούν: μα το κράτος πρέπει να κάνει εκείνο, το κράτος πρέπει να κάνει το άλλο.

Όπως βλέπετε λοιπόν το κράτος είναι κυρίαρχο στην αντίληψη των πολιτών. Εγώ όμως θα ήθελα λίγο να θέσω ένα ερώτημα και να πω: μήπως πρέπει να πάρουμε κάποια απόφαση, τι θέλουμε τελικά να γίνουμε, κοινωνία πολιτών, που σημαίνει ότι θέλουμε να εκφέρουμε τη συλλογική μας φωνή, εναποθέτοντας τις ελπίδες πάνω στην πολιτική - κράτος - κυβέρνηση; Ή θα πρέπει ν' αφήσουμε τις ελπίδες μας στη δυναμική που λέγεται κοινωνία;

Πρόεδρος: Ο κ. Σωτήρης Παπαδόπουλος έχει το λόγο.

Σ. Παπαδόπουλος: Απόψε θα μπορούσαμε να είχαμε κάνει και ένα πείραμα επικοινωνίας. Το βασικό θέμα, που είχε βάλει το «Αντί» είναι η διερεύνηση των δυνατοτήτων προς μια πλουραλιστική κοινωνία, εγώ την λέω επικοινωνία και θα εξηγήσω γιατί.

Πιστεύω ότι επικοινωνία και διεύρυνση είναι αυτό που εμείς κάνουμε σήμερα εδώ. Υπάρχει μια τεράστια παρεξήγηση επάνω στα μέσα μαζικής επικοινωνίας και επί δύο ημέρες δεν έχει διευκρινισθεί. Και μιλάμε για δύο μόνο από τα μέσα που εκφράζουν τη μαζική επικοινωνία, που είτε είναι το ραδιόφωνο, είτε η τηλεόραση. Μέσο μαζικής επικοινωνίας, αυτή τη στιγμή είναι και η αίθουσα που βρισκόμαστε.

Πιστεύω ότι στην Ελλάδα, δεν έχουμε το βίωμα και τη γνώση αυτού που λέγεται μέσο. Έχουμε κολλήσει μονοσήμαντα και μόνο στην τηλεόραση ή στο ραδιόφωνο. Όπως, επίσης πιστεύω ότι δεν αποτελεί η ανάλυση των μέσων μαζικής επικοινωνίας μονοπώλιο και μόνο των δημοσιογράφων.

Σε κάποια ακραία κατάσταση, δηλαδή βλέπω μια αίσθηση, συντεχνιακής αντίληψης.

Αν μου επιτρέπατε, θα ήθελα να πω δυο κουβέντες παραπάνω, γιατί πιστεύω ότι πράγματι η επικοινωνία είναι μια διαδικασία και απορροβλήτων. Η επικοινωνία μέχρι σήμερα, δεν είναι η τηλεόραση, αλλά εγώ προτείνω το εξής: οι μόνοι πόλοι, που μπορούν ν' αντισταθούν —και αυτό είναι το θέμα που δεν ακούσαμε σίγουρα—, στην εξουσιαστική ισχύ του μέσου τηλεόραση ή ραδιόφωνου είναι οι χώροι δημόσιας συμμετοχικής διαδικασίας. Δηλαδή: το θέατρο, ο κινηματογράφος, η πλατεία.

Επομένως είναι και οι μόνοι χώροι —και διαφωνώ με τον κ. Κούνδουρο για τη σκοπιμότητά του—, όπου πράγματι μπορεί και πραγματώνεται η επικοινωνία και μπορεί και διευρύνεται αυτός ο πλουραλισμός. Πλουραλισμός είναι ένα συνολικό φαινόμενο που συνταιριάζει όλα τα μέσα και μόνο για δύο μιλήσαμε μέχρι τώρα: το ραδιόφωνο και την τηλεόραση.

Λοιπόν προκαλώ και προσκαλώ να σκεφθείτε και να προβληματισθείτε ότι όσο μιλάτε μόνο για τηλεόραση και ραδιόφωνο, δεν κάνετε τίποτα άλλο, παρά να ρίχνετε λάδι στη φωτιά και να υπερισχύεται την εξουσία που κάποια στιγμή αρνείσθε.

Ευχαριστώ.

Πρόεδρος: Ο κ. Βέλτσος έχει το λόγο.

Γ. Βέλτσος: Η τελευταία παρέμβαση, μου δίνει την ευκαιρία να πω μερικά πράγματα που πρέπει να ειπωθούν και που έχουν σχέση με το λόγο των διανοουμένων κτλ.

Δεν είναι τυχαίο ότι και εσύ και ο κ. Νόττας είσθε αρχιτέκτονες και ότι και οι δύο είσθε αισιόδοξοι και περιγραφικοί. Θέλω να πω το εξής: όταν μιλάμε για μέσα μαζικής ενημέρωσης, ο όρος επικοινωνία, είναι λανθασμένος, μιλάμε για τα μέσα εκείνα που αναπτύχθηκαν, όχι στην αρχαία αγορά των Ελλήνων ή στην αίθουσα αυτή που είναι κάτι το αντίστοιχο, με μικρόφωνα, αλλά η φάση του μονοπωλιακού κρατικο-μονοπωλιακού καπιταλισμού, όπου εμφανίζονται τα φαινόμενα της κοινωνίας, της μάζας και του ολοκληρωτισμού. Αυτό είναι δεδομένο. Συνεπώς, η πλατεία, με το καφενεδάκι και το δενδράκι ή η αίθουσα αυτή που όλοι επικοινωνούμε. Αλλά δεν βρισκόμαστε σ' αυτό που ο κ. Παπουτσάκης είχε στο μυαλό του να κάνει, γιατί δεν γίνεται, στο χώρο ανάλυσης των μαζικών μέσων ενημέρωσης. Εδώ ακριβώς απευθύνομαι και στην παρατήρηση την αισιόδοξη, παρατήρηση του κ. Νόττα, για το καλό που θα μπορούσαν να κάνουν τα μαζικά μέσα ενημέρωσης. Το θέμα δεν τίθεται όρους καλού και κακού.

Σε μια θεωρία της επικοινωνίας, τα μαζικά μέσα επικοινωνίας δεν μπαίνουν. Τα μαζικά μέσα ενημέρωσης, όπως σωστά είπε ο κ. Ιντζές, είναι μονόδρομοι, που δεν συνιστούν επικοινωνιακή πράξη, αλλά συνιστούν επικοινωνιακή απραξία στο μέτρο που ένας μιλά και ο άλλος ακούει.

Τελειώνω λέγοντας, ακριβώς ότι η επικοινωνία, μπορεί να βοηθήσει στο διυποκειμενικό επίπεδο όπως εμφανίζεται στην ψυχαναλυτική σχέση, ούτε καν στο λόγο τον ακαδημαϊκό, στο λόγο της γνώσης, όπου υπάρχουν εγώ και ο άλλος, μόνον. Εκεί μπορεί να υπάρξει μια διαλεκτική πραγματικά. Όπου παρεμβάινει το «εμείς», οι σχέσεις γίνονται κυκλικές. Αυτή είναι η παρατήρησή μου.

Πρόεδρος: Η κ. Ρεζάν έχει το λόγο.

Μ. Ρεζάν: Εγώ δεν είμαι διανοούμενη, είμαι απλώς εργάτρια της ενημέρωσης, και δεν έχω τη φιλοδοξία να καλύψω όλο το χώρο της επικοινωνίας, όπως τον λέτε.

Και μπαίνω στα μέσα, στα όργανα, τα οποία μου προσφέρονται για να κάνω αυτή τη δουλειά.

Μακράν εμού, το ακούσατε και άλλες μέρες, να πω ότι είναι καλή η τηλεόραση και το ραδιόφωνο και οι εφημερίδες ακόμη. Αλλά πιστέψτε με, και δεν θέλω να το πάρετε άσχημα. Ότι αν εσείς αντί ενός δημοσιογράφου πηγαίνατε σ' αυτή την τηλεόραση να κάνετε αυτή τη δουλειά θα ήταν ακατανόητη. Τρις χειρότερη.

Λοιπόν, το ποθούμενο για μας τους δημοσιογράφους, δεν είναι να πάρουμε τα πόστα σε όλους τους κλάδους. Και στους αρχιτέκτονες και παντού υπάρχουν οι καλοί, οι καλύτεροι, οι λιγότερο καλοί κτλ.

Πιστεύω εγώ προσωπικά, ότι αν υπήρξε πολυφωνία, ενημέρωση από πολλούς ανθρώπους, θα κάλυπταν αυτά τα μέσα να είναι καλύτερα από ό,τι είναι σήμερα. Αυτό, είτε το θέλουμε, είτε όχι, λυπάμαι να σας το πω, δεν μπορούν να το κάνουν άλλοι παρά οι δημοσιογράφοι.

Λοιπόν ένας δημοσιογράφος, θα πρέπει κάποτε να είναι κατανοητός, γιατί τι να το κάνω, απαντώ και στον κ. Λάζο μ' αυτό. Και εσάς δεν σας κατάλαβα πολύ. Πολύ βαθύ πράγμα αυτό που είπατε. Απλούστατα, όταν βρέχει, δεν λέμε μαζεύεται το νερό. Δεν γίνεται.

Θεάτε να σας το πω ακόμη πιο απλά και να τελειώσω; Μια εκπομπή πρέπει ν' ακούγεται από τον ακαδημαϊκό και την παραδουλεύτρα γιατί και αυτή πρέπει να το καταλάβει. Και οι δυο να το καταλάβουν. Δεν είναι εύκολο. Εσείς πάντως δεν μπορείτε να το κάνετε αυτό.

Πρόεδρος: Ο κ. Παπαδόπουλος έχει το λόγο.

Σ. Παπαδόπουλος: Συμφωνώ με την κ. Ρεζάν. Πράγματι, δεν έχω τη γνώση να κωδικοποιώ τόσο καλά όσο αυτή το λόγο που τον ξέρει μέσα από την πείρα της.

Συμφωνώ γιατί ο όρος πολυφωνία, με εκφράζει και εμένα. Κυρία Ρεζάν δεν ήθελα να πω ότι μπορούν άλλοι να πάρουν τις θέσεις και τις πρακτικές του εργατή στα μέσα που εσείς χειρίζεσθε. Όχι. Απλά και μόνο ότι με τις δικές τους εμπειρίες μπορούν να σας βοηθήσουν. Είναι σκόπιμο και να τους ακούτε αλλά και να συνεργάζεσθε. Δηλαδή, δεν εννοούσα να πάρω τη θέση σας στο μικρόφωνο του ραδιοφώνου, αλλά μπορώ μέσα από μια άλλη οπτική γωνία να βοηθήσω.

Πρόεδρος: Ο κ. Λάζος έχει το λόγο.

Χ. Λάζος: Εγώ διαφωνώ με την κ. Ρεζάν και θα ήθελα να πω με μια φράση που διαφωνώ: Θεωρώ ότι δεν είναι το αίτημά μας να αντικαταστήσουμε την κυβερνητική εξουσία με την εξουσία ενός ειδικού στρώματος, είτε είναι αυτοί οι διανοούμενοι είτε είναι οι δημοσιογράφοι. Το αίτημα της εναλλακτικής πληροφόρησης, και της πολυφωνίας, είναι ένα αίτημα που δίνει τη δυνατότητα και στο δικό μου λόγο να ακουστεί ο οποίος πιθανόν για ένα τμήμα για σας και για την πλειοψηφία να είναι ακατανόητος ή δυσνόητος αλλά

δεν είναι εκεί το πρόβλημα. Το πρόβλημα είναι ότι πρέπει αφενός μεν να έχω κι εγώ τη δυνατότητα πρόσβασης στον ηλεκτρονικό λόγο, στο ραδιόφωνο δηλαδή και όχι υποχρεωτικά στο κρατικό.

Ένα δεύτερο αίτημα είναι να έχουν οι πολίτες, η κοινωνία των πολιτών, την ικανότητα να έχουν πρόσβαση σ' αυτό το λόγο, στα πλαίσια της ελεύθερης ραδιοφωνίας και όποιος διαφωνεί να κλείνει το ραδιόφωνο, ν' αλλάζει σταθμό, αν αυτά που του λέμε είναι δυσνόητα ή οτιδήποτε, και ένα τρίτο πράγμα, που εκεί είναι η ουσιαστική διαφωνία μου μαζί σας, είναι ότι στο μέτρο που αναζητάτε κάποιον μέσο όρο θα έλεγα κατανοητότητας, ενός λόγου δηλαδή που γίνεται κατανοητός, φοβούμαι πως εκεί αυτοπαγιδεύεσθε στη λογική της κυβέρνησης, που ακριβώς επειδή μιλάμε με τη λογική των μέσων όρων, λογοκρίνει κάθε τι που δεν είναι ο μέσος όρος.

Πρόεδρος: Η κ. Ρεζάν έχει το λόγο.

Μ. Ρεζάν: Ακούστε, τώρα που θα γίνουν, οι σταθμοί, θα καταργηθεί, γιατί για μένα έχει τελειώσει η ιστορία του μονοπωλίου, θα γίνουν οι σταθμοί, θα ζήσω ως το '90 για να το δω. Λοιπόν, εγώ θα έχω τώρα τον δικό μου σταθμό και εσείς το δικό σας και τότε θα δώσουμε μάχη, να δούμε τι θ' ακούει ο κόσμος. Εσάς που δεν θα σας καταλαβαίνει ή εμένα;

Πρόεδρος: Κυρίες και κύριοι, πράγματι διαφωνήσατε με 7 φράσεις και όχι με μία. Σταματάμε εδώ πέρα. Νομίζω ότι έγινε κατανοητό εάν υπάρχει ή όχι διαφωνία και πού. Το λόγο έχει ο κ. Γιάννης Τομαράς.

Γ. Τομαράς: Θέλω να κάνω δύο διαπιστώσεις και μία πρόταση.

Πρώτη διαπίστωση είναι ότι στην αίθουσα αυτή λείπουν οι άμεσα ενδιαφερόμενοι που νομίζω ότι είναι οι δημοσιογράφοι και κατά δεύτερο λόγο η πολιτική εξουσία. Εδώ είμαστε σήμερα βιασμένοι και αποπλανημένοι πολίτες στη συντριπτική πλειοψηφία. Τουλάχιστον εγώ έτσι το αισθάνομαι. Αυτό το είπε και ο κ. Πλωρίτης. Να μην πάρω στο λαιμό μου και κανέναν άλλον. Βιασμένοι και αποπλανημένοι από την κακή πληροφόρηση. Πληροφόρηση σήμερα δεν υπάρχει. Ούτε από τον ηλεκτρονικό Τύπο, ούτε από τον έντυπο Τύπο.

Δεύτερη διαπίστωση: το θέμα μας είναι: Τύπος, ραδιοτηλεόραση, εξουσιαστικά φαινόμενα και εναλλακτικές μορφές ενημέρωσης. Όλοι οι εισηγητές με εξαίρεση τον κ. Κούνδουρο, για λίγο τον κ. Λουλούδη, ο οποίος έκανε και μερικές προτάσεις, λίγο ασαφείς όμως και θα παρακαλέσω μετά να τις διευκρινίσει ποιες είναι οι συγκεκριμένες προτάσεις για αντιεξουσιαστικά μέσα ενημέρωσης και τον κ. Νόττα, με τον οποίο συμφωνώ, και ο οποίος διεπίστωσε ότι δεν γίνανε προτάσεις συγκεκριμένες, δεν υπήρχαν μάλλον από τους ομιλητές συγκεκριμένες θέσεις.

Συμφωνήσαμε όλοι ότι υπάρχει μια ιδιοποίηση στα μέσα ενημέρωσης και συνακόλουθο τούτου είναι ότι υπάρχει ένας ετεροκαθορισμός στην πληροφόρηση, εφόσον κάποιοι άλλοι ιδιοποιούνται τα μέσα της ενημέρωσης. Εδώ ανακύπτει το ερώτημα πώς θα φθάσουμε σε αντιεξουσιαστικά μέσα ενημέρωσης. Γιατί, πράγματι, η ανάγκη για πληροφόρηση είναι οργανική, όπως είπε και ο Πλωρίτης.

Συμφωνώ με τον κ. Βέλτσο που μίλησε για εμπορευματοποίηση της ειδήσης. Υπάρχει πράγματι ένα νοθευμένο εμπόρευμα. Αυτό είναι σήμερα ειδήση και δυστυχώς είναι ένα νοθευμένο εμπόρευμα, ίσως το μοναδικό, το οποίο δεν μπορεί να το πιάσει και ο Αγορανομικός Κώδικας.

Η τηλεόραση, πράγματι κ. Βέλτσο είναι ταξική. Είναι κρατική. Είτε σε χώρες υπαρκτού σοσιαλισμού, όπου πραγματικά θέλουν η κυρίαρχη ιδεολογία, να περάσει παντού σε όλους και όχι μόνο με τις ειδήσεις,

αλλά με όλα τα μορφωτικά και ψυχαγωγικά προγράμματα. Το ίδιο συμβαίνει και στις άλλες χώρες, τις καπιταλιστικές, που θέλουν να περάσουν πράγματι την κυρίαρχη ιδεολογία.

Στην Αμερική μας είπε ο κ. Σωτηριάδης, υπάρχουν και ιδιωτικά δίκτυα. Αυτοί όμως έχουν θεσμούς και εξαρτήσεις από το κράτος, και αυτοί οι ιδιώτες περνάνε την κυρίαρχη αστική ιδεολογία.

Νομίζω ότι ήταν ατυχής η πρόταση της κ. Ρεζάν που ψάχνει να βρει λεφτά. Κυρία Ρεζάν πολύ φοβάμαι ότι θα έχουμε μια επανάληψη του αμαρτήματος εδώ πέρα. Ψάχνουμε για λεφτάδες, για εκδότες. Και όπως σας διώξαν από το ραδιόφωνο, όπως το είπατε εσείς, θα σας διώξει πιο εύκολα και ο λεφτάς, ο οποίος θα σας βάλει εκεί πέρα, σ' ένα ραδιόφωνο.

Συμφωνώ με την πρόταση. Με καλύπτει πάρα πολύ. Εξάλλου γίνανε και άλλες τόσες προτάσεις: εκείνες που έκανε ο κ. Κούνδουρος. Πού είναι οι δημοσιογράφοι; Δεν μπορούν να διαμαρτυρηθούν οι δημοσιογράφοι, οι σκηνοθέτες: στην ΕΡΤ παντού κτλ., ν' αντιδράσουν; Γιατί στην Ελλάδα δεν υπάρχει τίποτα άλλο σήμερα. Η τηλεόραση είναι κρατική. Η μόνη μορφή αντίδρασης, για να έχουμε εμείς κάποια σωστή ενημέρωση είναι αυτοί οι δημοσιογράφοι, που δουλεύουν στην τηλεόραση.

Η πρότασή μου λοιπόν συγκεκριμενοποιείται και είναι η εξής: έχουν αυτή τη στιγμή επεξεργασμένες θέσεις οι εισηγητές να μας πουν τι πιστεύουν για να φθάσουμε πραγματικά σε αντιεξουσιαστικά μέσα ενημέρωσης;

Πρόεδρος: Ο κ. Ρουστάνης έχει το λόγο.

Ζ. Ρουστάνης: Νομίζω ότι το αίτημα για επικοινωνία, θα πρέπει να περάσει αναγκαστικά από το ερώτημα τι είδους επικοινωνία ή σε ποια κατεύθυνση, γιατί υπάρχουν ήδη, χονδρικά, δύο κατευθύνσεις, που μας βγάζει το άλλο ερώτημα: Πρόκειται για επικοινωνία μιας τηλεόρασης, των μέσων μαζικής ενημέρωσης, επικοινωνίας ή κοινωνικοποίησης καλύτερα. Στο βαθμό που πρόκειται για κοινωνικοποίηση αρχίζει και μας ενδιαφέρει, στο βαθμό δηλαδή που στοχεύει να επιτύχει εσωτερική ευνομή, να κερδίσει, να κατακτήσει κοινό. Σ' αυτόν το βαθμό, έχουμε μπροστά μας, έχουμε να κάνουμε πια, να παζαρέψουμε την εξουσία και με υλικό, με περιεχόμενο την εξουσία κάνουμε κιάλας το διαχωρισμό: να κάνουμε πολυφωνία. Ζητάμε πολυφωνία για να μπορούμε να κάνουμε καταμερισμό της εξουσίας, καταμερισμό της κοινωνικής εξουσίας ή για να αμυνθούμε σ' ένα μηχανισμό σε κάποιους μηχανισμούς, που λόγω του ρόλου του καθενός από μας, στα μέσα μαζικής ενημέρωσης αισθανόμαστε την ανάγκη, το ρόλο έτσι όπως τον αντιλαμβάνεται ο καθένας, να συμβάλουμε, να συμμετέχουμε; Δηλαδή δεν μπορώ να δω έναν άνθρωπο της τηλεόρασης, του ραδιόφωνου, να ψάχνει να βρει θέματα για τα οποία δεν έχει συζητήσει κανένας, θεωρώ μάλλον λάθος, άχρηστο, το πείραμα που έκανε ο καθηγητής της δημοσιογραφίας, γιατί με υλικό, με περιεχόμενο την εξουσία, μπορούμε να δούμε πιο επικίνδυνη την κοινωνικοποίηση, πιο πονηρή, πιο ύπουλη. Αυτή που περνάει μέσα από πλάγιους, από έμμεσους και ασ μην αναφερθεί πουθενά η λέξη κράτος, η λέξη κυβέρνηση, η λέξη φορείς κτλ.

Βεβαίαι, περνώντας στο άλλο πλαίσιο, θα πρέπει να ψάξουμε να βρούμε ποιο θα είναι το περιεχόμενο, ποιες πρέπει να είναι οι αναζητήσεις τους, στους τεχνικούς, γιατί πρόκειται πια για τεχνικά ζητήματα της αντιεξουσίας. Για να επιτύχει καλύτερα δηλαδή αυτή η αυτοάμυνα, από κάποιον εργάτη

Πρόεδρος: Το λόγο έχει ο κ. Νόττας.

Β. Νόττας: 'Ηθελα ν' απαντήσω στον κύριο που μίλησε πριν από λίγο και να πω ότι η θέση, ότι τα μέσα

πρέπει να περάσουν σε δημοσιογράφους, το έχω ακούσει πολλές φορές, αντιτίθεμαι πλήρως, στην ιδιότητα απλά κάποιου φορέα. Για την ΕΡΤ-1, σαν παραγωγός μουσικών προγραμμάτων, σαν κοινωνιολόγος αν θέλετε, έπρεπε συγχρόνως να πω ότι έχουμε έλ-λε 'ψη από ανθρώπους που μπορούν να ασχοληθούν με το ραδιόφωνο και όχι από τους δημοσιογράφους.

Στην Ευρώπη, δεν είναι μία η πρακτική που έχει ακολουθηθεί, είναι πολλές, μπορούμε να επιλέξουμε κάποια από αυτές, αλλά πέρα από αυτό θέλω να μεταφέρω μια επιφύλαξη μου, που γεννήθηκε σε μια συζήτηση πριν έλθω εδώ, σχετικά με το κατά πόσο, η πρόταση του ελεύθερου ραδιοφώνου, ανοίγει απλά την πόρτα και αποτελεί ένα άλλοθι αν θέλετε, για ένα ανεξέλεγκτο ιδιωτικό ραδιόφωνο. Και μιλάω για εμπειρίες που τις έχουμε δει. Δεν μιλάω για συγκεκριμένες χώρες, όπου υποτίθεται ότι υπάρχει ελεύθερο ραδιόφωνο, αλλά η εξουσία —και αυτό είναι το θέμα μας— περνιέται μέσα από το ιδιωτικό ραδιόφωνο αυτή τη στιγμή, παντού.

Θέλω να πω ότι έχω και μια θέση. Τελικά πιστεύω ότι έχω βρει μια μικρή πατέντα, δεν είναι προσωπική πατέντα, είναι από μια ομάδα ραδιοανθρώπων, εγώ έχω την ατυχία ή την τύχη, ήδη να εργαζομαι για τα κρατικά μέσα.

Λοιπόν εμείς είμαστε μια ομάδα και σκοπεύουμε να φτιάξουμε ραδιόφωνο, ιδιωτικό ραδιόφωνο και μάλιστα να μην μπορεί ο νόμος να μας αγγίξει. Σας μεταφέρω την πατέντα αυτή τη στιγμή. Ξεκινάμε ένα στούντιο παραγωγής ραδιοφωνικών προγραμμάτων, πιθανόν και ηχογραφημένων, συνδεόμαστε καλωδικά, και αν θέλετε να μάθετε και την πατέντα μας, τηλεφωνικά με διάφορους ερασιτέχνες, οι οποίοι εκπέμπουν αυτή τη στιγμή. Όσον αφορά το ηθικό μέρος της ιστορίας παίρνουν το ρίσκο, και σκοπεύουμε να βγαίνουμε στον αέρα χωρίς κανέναν να κάνει τίποτα.

Λοιπόν, τείνω χείρα συνεργασίας στην κ. Ρεζάν και σε οποιονδήποτε άλλον ενδιαφερόμενο, χρησιμοποιώντας λίγο την ομήγυρη, με τον τρόπο της μικρής αγγελίας. Ευχαριστώ.

Πρόεδρος: Ο κ. Φιλιππόπουλος έχει το λόγο.

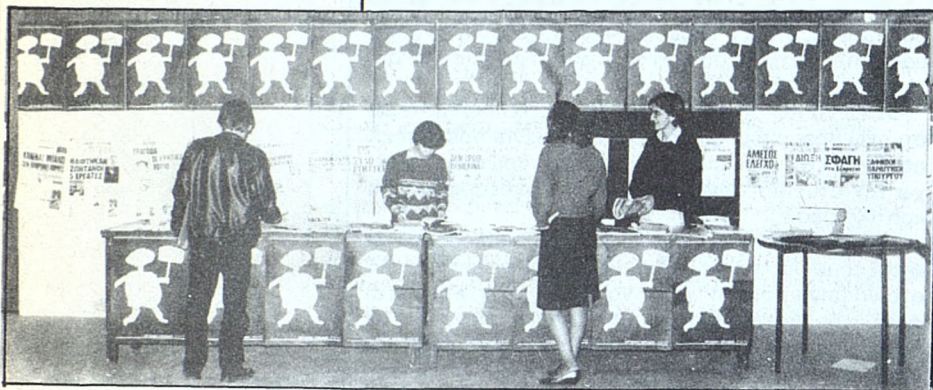
Φιλιππόπουλος: Παίρνω αφορμή από το παράπονο που εξέφρασε το πρωί και ο κ. Αλιβιζάτος, ότι τελικά μαζευτήκαμε εδώ για να ψάξουμε να βρούμε μία λύση στο πρόβλημα που κυρίως παρουσιάζεται στη ραδιοφωνία και την τηλεόραση που είναι κρατικές.

Οι πολλές συζητήσεις για επικοινωνία, τελικά —είναι σεβαστές— αλλά θα μας φθάσουν στο να έχει τελειώσει το Συνέδριο του «Αντί» και να μην έχουμε βγάλει άκρη στο οξύ πρόβλημα της επικοινωνίας, μάλλον της ενημέρωσης, μέσα από τη ραδιοφωνία και την τηλεόραση.

Οι λύσεις είναι δύο: Είναι αυτή που εξέφρασε ο κ. Κούνδουρος. Πάρτε ένα οποιοδήποτε ραδιοφωνικό σταθμό ή τηλεοπτικό, αν έχετε τα λεφτά και αρχίστε να εκπέμπετε παράνομα βάζοντας από πίσω είτε πολλά ονόματα τα οποία κάποια στιγμή θα σεβαστεί ή θα φοβηθεί το πολιτικό κόστος η κυβέρνηση αν τα διώξει ή ψάξτε να βρείτε αντινομίες ή κάποια κενά στους νόμους, στο νομοθετικό κλοιό που έχουν βάλλει γύρω μας, ψάξτε και βρέστε εκεί τα κενά και πηγαίνετε στην οποιαδήποτε εξουσία, δικαστικά. Τα υπόλοιπα δεν λύνουν την οξύτητα του προβλήματος.

Τώρα σε τι μορφές εναλλακτικές επικοινωνίας θα φθάσουμε εκ των υστέρων, είναι άλλο θέμα. Αυτή τη στιγμή μας καίει ότι δεν μας εκφράζει η ΕΡΤ και δεν μπορούμε να εκφρασθούμε εν γένει. Αυτή είναι η θέση μου.

Στο φουαγιέ της Παντείου

Πρόεδρος: Ο κ. Κωσταβάρας έχει το λόγο.

κ. Κωσταβάρας: Είμαι δικηγόρος. Έχω την ευκαιρία, τώρα με την απεργία να παρακολουθώ ορισμένα Συνέδρια.

Ζήτησα το λόγο, μόλις την τελευταία στιγμή, γιατί αισθάνομαι να φεύγει το θέμα μέσα από την αίθουσα αυτή. Υπήρξε πάρα πολύ συγκεκριμένο το θέμα. Ο Τύπος και η τηλεόραση σαν εξουσιαστικά φαινόμενα. Ήδη έχουμε ένα στίγμα ότι όπως υπάρχει ο Τύπος και η ραδιοτηλεόραση στη χώρα μας, είναι μέσα άσκησης εξουσίας. Και το δεύτερο είναι: ελεύθερη επικοινωνία, εναλλακτικές μορφές ενημέρωσης.

Φοβούμαι, όση ώρα παρακολουθώ τους 4 τουλάχιστον ομιλητές, από το τραπέζι, δεν άκουσα συγκεκριμένα πράγματα, έτσι απλά και όμορφα όπως τα είπε η κ. Ρεζάν.

Αισθάνομαι λοιπόν την ανάγκη να παρακαλέσω, σ' αυτήν τη δευτερολογία που θα έχουν οι ομιλητές από το τραπέζι, να μας πουν αυτά τα συγκεκριμένα πραγματάκια, ούτως ώστε να υψώσουμε μια φωνή ολόκληρη η αίθουσα αυτή και σ' αυτούς που έχουν την εξουσία και σ' αυτούς που απαγορεύουν την ελεύθερη ραδιοφωνία και την ελεύθερη τηλεόραση, που αυτή είναι η εναλλακτική λύση, αν θέλουμε να την προσδιορίσουμε. Ευχαριστώ πάρα πολύ.

Πρόεδρος: Ν' αρχίσουμε από τον κ. Λιοναράκη.

Ν. Λιοναράκης: Μια που το θέμα είναι, όπως το έβαλε και ο τελευταίος εισηγητής, για τη ραδιοτηλεόραση σαν εξουσιαστικό φαινόμενο, θα πρέπει να ψάξουμε λίγο και την αντίθετη πλευρά. Η ραδιοτηλεόραση δηλαδή σαν χειραφετικό φαινόμενο. Η εξουσία θα μπορούσε να μην είναι εξουσία, και η επιρροή της θα μπορούσε να είναι και χειραφετική.

Αν τώρα μείνουμε στις εύλογες αντιδράσεις (λόγω μνήμης) ή στην αυτονόητη επιφύλαξη για την «κακή εξουσία των ΜΕ», δεν θα έχουμε πολλές επιλογές. Ή θα πρέπει να σπάσουμε ραδιόφωνα και τηλεοράσεις, ή να «σπάσουμε τα κεφάλια μας», για να βρούμε πώς μπορεί να λειτουργήσουν χειραφετικά.

Τι θέλω να πω μ' αυτό:

Έχω την αίσθηση, ότι εμένα τουλάχιστον με χωρίζει μεγάλη διαφορά απόψεων μ' αυτούς που από μια επιστημονική ή θεωρητική πλευρά, μιλάνε για τα κακά ή τα χειραγωγικά ή τα εξουσιαστικά μέσα ενημέρωσης. Δεν είναι από τη φύση τους τίποτα. Ή μάλλον είναι. Είναι χειραγωγικά. Καιρός όμως είναι να ψάξουμε, αν υπάρχουν δυνατότητες να γίνουν χειραφετικά.

Είμαι επίσης αντίθετος, μ' αυτούς οι οποίοι μ' ένα εύκολο πολιτικό λόγο, λένε: Ζήτη η ελεύθερη ραδιοφωνία. Δεν είμαι κατά της ελεύθερης ραδιοφωνίας. Της ελεύθερης, όμως μαζί και κοινωνικής ραδιοφωνίας. Είμαι όμως κατά της «ελεύθερης ραδιοφωνίας» που αναπαράγει ένα μοντέλο, αδιάφορο, καταναλωτικό, εύκολο και εύπεπτο στο οποίο απλώς πολλαπλασιάζονται οι διαφημίσεις, πολλαπλασιάζονται τα ανούσια προγράμματα, και απουσιάζει κάθε πολιτιστικός ή κοινωνικός λόγος.

Δεν απαντάει ούτε στο ελάχιστο στα σημερινά προβλήματα και στην ανάγκη που έχει η κοινωνία να εκφραστεί μέσα από τα μέσα ενημέρωσης.

Είμαι, επίσης, πάρα πολύ αντίθετος, με μια λογική που αναπαράγουμε όλοι μας, μέσα από την κομματική ένταξη μας. Μιλώ για το αίτημα της ισοτιμίας των κομμάτων στα μέσα ενημέρωσης που είναι βασικό αλλά όχι μοναδικό. Είναι αναγκαίο, αλλά δεν είναι το μόνο, το οποίο θα συντελέσει στον εκδημοκρατισμό των μέσων ενημέρωσης.

Άσε που υπάρχει ο κίνδυνος να λειτουργήσει στην πραγματικότητα, σαν τροχοπέδη στον ουσιαστικό εκδημοκρατισμό, των ΜΕ.

Θα 'θελα επίσης να προβληματιστούμε λίγο και για την έννοια του προοδευτικού δημοσιογράφου. Φοβάμαι πως το κριτήριο της αντίθεσης με τη δεξιά ή τη σημερινή κυβέρνηση ή όποια άλλη θεωρήσουμε ότι στρέφεται προς συντηρητικότερες επιλογές, δεν είναι αρκετό.

Ο κίνδυνος αναπαραγωγής του ίδιου κρατικίστικου μοντέλου οργάνωσης της κοινωνίας, δεν είναι ανύπαρκτος, μέσα από τη μονοσήμαντη παρακολούθηση του κεντρικού πολιτικού παιχνιδιού. Ίσως έφτασε ο καιρός να συν-υπολογίζεται και η δυνατότητα υπέρβασης των όρων αυτού του παιχνιδιού, με παράλληλο προσανατολισμό στις εξελίξεις της κοινωνίας. Σε πιο χαμηλό δηλαδή επίπεδο. Παραμένει βέβαια σαν πρόβλημα, πώς θα γίνει κάτι τέτοιο. Ο κ. Νόττας είπε αρκετές δυνατότητες. Υπάρχουν άπειρες. Πραγματικά άπειρες. Αρκεί να φύγουμε από αυτή τη λογική, που μένει στα γνωστά συνθήματα - κλισέ. Ελεύθερη ραδιοφωνία, ισοτιμία των κομμάτων ή τα μέσα ενημέρωσης είναι κακά. Να φύγουμε από αυτά. Αφού φύγουμε, μπορούμε να βρούμε τις άπειρες δυνατότητες. Ελάχιστες ήταν αυτές που είπε ο κ. Νόττας.

Οι περιφερειακοί σταθμοί, το άνοιγμα στα νέα κινήματα, η ελεύθερη ραδιοτηλεόραση, με το σύστημα της Γαλλίας όμως και όχι της Ιταλίας κτλ.

Και κάτι για την πρόκληση του καιρού μας. Την πρόκληση της τεχνικής που ξεπερνάει καμιά φορά το δημοκρατικό αίτημα. Η τηλεματική τηλεόραση, που είναι ήδη συνδεδεμένη με τα γαλλικά, τα καναδέζικα κτλ., σπίτια, ίσως να μας ανοίξει το δρόμο για μια δυνατότητα - πρόκληση. Την πάνδημη συμμετοχή, τη «λαϊκή συνέλευση του 2.000 μ.Χ.». Ή για Οργουελικές καταστάσεις, αν δεν παρέμβει η δημοκρατική αριστερά. Με την τηλεματική, έχουμε για πρώτη φορά, ένα τεχνικό μέσο, που ξεπερνάει την έννοια των «μέσων πληροφόρησης» και μας φέρνει στον κόσμο των «μέσων επικοινωνίας». Δέκτης και πομπός, μπορούν να αλλάζουν ρόλους.

Όσον αφορά την ελεύθερη ραδιοφωνία υπάρχουν δύο τουλάχιστον παραδείγματα τα οποία είναι ενδια-

φέροντα και τα οποία αγνοούμε. Στην Ελλάδα υπάρχει ελεύθερη ραδιοφωνία, νόμιμη. Ο ραδιοφωνικός σταθμός της Ιεράπετρας στην Κρήτη είναι ιδιωτικός και νόμιμος. Λειτουργεί με άδεια του κράτους από το 1948. Όσοι πάτε κάτω στην Ιεράπετρα, μπορείτε να τον επισκεφθείτε.

Στην Κοζάνη επίσης, υπάρχει ένα άλλο ενδιαφέρον πείραμα. Ένα στοιχείο αυτοδιαχείρισης, που μπήκε στο ραδιοφωνικό σταθμό της Κοζάνης, όταν στο μεσοδιάστημα, ανάμεσα στη μετεξέλιξη από ΥΕ-ΝΕΔ σε ΕΡΤ-2, υπήρξε «κενό εξουσίας».

Το εκμεταλλεύτηκε ο τότε νομάρχης και νυν διευθυντής της ΕΡΤ-1, ο Θ. Χαλάτσος και άρχισαν εκπομπές από τους ίδιους τους θεσμούς της κοινωνίας.

Πρόεδρος: Ο κ. Νόττας έχει το λόγο.

Β. Νόττας: Αν και νομίζω ότι υπήρχαν πολλά κοινά σημεία ανάμεσα στην παρέμβασή μου και στην παρέμβαση του κ. Λιοναράκη θα 'θελα να υπογραμμίσω την αναγκαιότητα του να ξεκαθαριστεί λίγο ο κώδικας πάνω στον οποίο θα βασιστούμε για να μιλήσουμε για επικοινωνία. Είναι φανερό ότι οι προσεγγίσεις εκκινούν από διαφορετικές θεωρητικές αφετηρίες και αυτό δυσκολεύει τα πράγματα. Ο κ. Βέλτσος αναφέρθηκε προηγούμενα στην ιδεώδη επικοινωνιακή σχέση, με σαφείς επικοινωνιακούς πόλους, χωρίς επικοινωνιακούς θορύβους και χωρίς προβλήματα ανάδρασης και, σωστά, χαρακτήρισε μια τέτοια επικοινωνία σαν το ζητούμενο. Αν αντίθετα σαν αντικείμενο της επικοινωνιακής έρευνας θεωρηθεί η κάθε αποστολή πληροφωρίας με σκοπό την πρόκληση μιας απάντησης (που είναι ένας άλλος από τους θεμιτούς και ήδη διατυπωμένους νέους ορισμούς) εάν δηλαδή γίνει αποδεκτό ότι η απόπειρα επικοινωνίας είναι μια στοιχειώδης επικοινωνιακή πράξη, νομίζω ότι μπορεί κανείς να διεισδύσει στο χώρο των μεγάλων επικοινωνιών χρησιμοποιώντας ένα ευρύ μεθοδολογικό φάσμα που φτάνει έως την επικοινωνιακή μικροκλίμακα.

Θα ήθελα ακόμα να πω δυο λόγια σχετικά με την επικοινωνιακή διάσταση της αρχιτεκτονικής όχι για να αρνηθώ το σημαντικότερο ρόλο της στη δημιουργία όσο και στην ανάγνωση των αρχιτεκτονημάτων αλλά για να θυμίσω την ενδιαφέρουσα άποψη του Έκο σύμφωνα με την οποία και το αρχιτεκτονικό «μέσο» μπορεί να θεωρηθεί μαζικό όταν αυτοεπαναλαμβάνεται, όταν λέει το ήδη γνωστό, όταν συμβιβάζεται με το κοινά αποδεκτό, όταν δεν περιέχει νέα πληροφόρηση.

Αλλά πιστεύω ότι το βασικότερο θέμα που θίχτηκε εδώ και πάνω στο οποίο αξίζει τον κόπο να προβληματιστούμε είναι η ύπαρξη ή όχι σχέσης ανάμεσα σε ιδιωτική από τη μια και ελεύθερη ή κοινωνικοποιημένη ή χειριζόμενη από την κοινωνία των πολιτών από την άλλη ραδιοφωνία και τηλεόραση. Για μένα εδώ υπάρχει τεράστια σύγχυση. Εμπειρίες άλλων χωρών μας δείχνουν ότι το αίτημα της ελεύθερης, της χωρίς περιορισμούς ραδιοφωνίας και τηλεόρασης είναι δυνατό να χρησιμοποιηθεί σαν δούρειος ίππος για την τελική επικράτηση της ιδιωτικής.

Πιστεύω ότι το ιταλικό παράδειγμα είναι χαρακτηριστικό και ωφέλιμο. Πολλές ελπίδες πολλαπλής έκφρασης και συμμετοχής είχαν επενδυθεί στην απελευθέρωση των σταθμών και των καναλιών. Και όντως υπήρξε μια μικρή φάση που οι ελπίδες έμοιασαν να επαληθεύονται. Σύντομα όμως έφτασε η τραυματική διάψευση μέσα σε καταιγισμό διαφημίσεων και ατέλειωτων σειρών βραζιλιάνικης παραγωγής ενώ απ' την αρχική πολυφωνία επέζησε ένα μικρό ολιγοπώλιο.

Ναι, η εναλλακτική πληροφόρηση έχει χρησιμοποιήσει με φαντασία, δημιουργικότητα και «μαζικότητα»

μέσα όπως η εφημερίδα τοίχου, το φέιγ-βολάν και άλλα. Όταν οι κοινωνικοπολιτικές συγκυρίες το επέβαλαν κατάφερε να χρησιμοποιήσει με μεγάλη εμβέλεια και το ραδιόφωνο. Αλλά σε συναγωνισμό με «απολιτικές» εκπομπές έχει καταφέρει πολύ λίγα.

Είναι χαρακτηριστικό αυτό που συνέβη εδώ πριν από λίγο. Είπε η κ. Ρεζάν σε κάποιον που μίλησε υπεραμυνόμενος της κοινωνικοποιημένης ραδιοφωνίας: «Ελάτε εσείς που τη θέλετε κοινωνικοποιημένη και μιλήστε από το ραδιόφωνο, να μιλήσω κι εγώ, να δούμε ποιον θα ακούει ο ακροατής».

Γελάσαμε όλοι γιατί μας φάνηκε αυτονόητη η ακροατικότητα της κ. Ρεζάν. Η κ. Ρεζάν μίλησε ήδη για την ιδιωτική τηλεόραση και τα πλεονεκτήματά της και έκανε έκκληση να βρει χρηματοδότη για να την υλοποιήσει. Είναι αναμφίβολα καλή επαγγελματίας και όσοι θα προσπαθούσαν να μπουν στα χωράφια της (την ακροατικότητα της) μάλλον θα μένανε πίσω. Αλλά μην νομίζετε ότι ο ανταγωνισμός θα είναι δύσκολος μόνο με την κ. Ρεζάν που άλλωστε δήλωσε τις ποιοτικές της προθέσεις. Να είστε σίγουροι ότι και ο Άλκης Στέας θα έχει ψηλούς δείκτες.

Υπάρχει πάντα το πρόβλημα μέσων και εξουσίας. Στα πραξικοπήματα και τις επαναστάσεις η κατάληψη των σταθμών έχει πια μεγαλύτερη σημασία από την κατάληψη των ανακτόρων. Για όλων των ειδών τις εξουσίες η χρήση ή η χειραγώγηση των μηνυμάτων που εκπέμπονται μαζικά είναι σημαντική. Έστω και αν οι δηλωμένες αιτίες (που πολλές φορές καταντούν απλά άλλοθι) για την παρεμβατικότητα αυτή ποικίλλουν. Τα σοσιαλιστικά καθεστώτα επικαλούνται τη διαπαιδαγώγηση, προσπάθεια που χρειάζεται εξαιρετικά ικανούς χειριστές αλλά και κοινωνικές εγυθείσεις για να μην καταλήξει χειραγώγηση. Στα κλασικά φιλελεύθερα καθεστώτα υπήρξε η δηλωμένη αναφορά στο δικαίωμα της έκφρασης αρκεί σ' αυτή να έμπαιναν τα απαραίτητα όρια που επέβαλε η εσωτερική τους συνοχή. Τα μηνύματα που την αμφισβήτησαν παρέμειναν απ' έξω. Και τελευταία οι φιλελεύθεροι νέρωσαν αρκετά το κρασί των ατομικών δικαιωμάτων σε έκφραση για να υψώσουν τη σημαία της εμπορευματοποίησης και του δικαιώματος (;) στην κατανάλωση.

Να κουβεντιάσουμε λοιπόν για πλουραλισμό, αλλά να διευκρινίσουμε για τι είδους πλουραλισμό μιλάμε. Εάν το ένα είναι σαφές, ο πληθυντικός μπορεί να εμπεριέχει και δύο και τρία και τέσσερα... Τον πλουραλισμό που προϋποθέτει πολιτική συμφωνία κομμάτων, τον πλουραλισμό που απαιτεί την κοινωνική συναίνεση της λαϊκής βάσης τον διαπαιδαγωγικό ή τον καταναλωτικό.

Προσωπικά όντας σαφώς ενάντια στην εμπορευματοποιημένη ραδιοφωνία και τηλεόραση, και πιστεύοντας ότι η ιδιωτικοποίηση δεν μπορεί παρά να καταλήξει εκεί «κρούω τον κώδωνα του κινδύνου» αν και έχω την εντύπωση ότι εδώ μάλλον εκφράζω κάποια μειοψηφούσα άποψη μια που ένα μεγάλο φάσμα απ' όσους μίλησαν απ' την ΕΣΗΕΑ ως τον κ. Ιντζέ τάχθηκαν υπέρ της ιδιωτικής...

Πρόεδρος: Δεν κάναμε καταμέτρηση των ψήφων.

Β. Νόττας: Έστω. Μου φάνηκε πως πάει προς τα εκεί. Εγώ ξαναχτυπάω το κουδούνι του κινδύνου.

Πρόεδρος: Ο κ. Λουλούδης έχει το λόγο.

Μ. Λουλούδης: Θα ήθελα έστω και με λίγη καθυστέρηση ν' αναφερθώ σε όσα είπε ο κ. Παπαδόπουλος. Μας καταγγείλατε κ. Παπαδόπουλε σαν λογιότατους επειδή δήθεν ασχοληθήκαμε μόνο με τα μαζικά μέσο ενημέρωσης και όχι με άλλες πιο άμεσες και προσωπικές μορφές επικοινωνίας. Λυπάμαι αλλά θα πρέπει να σας επιστρέψω αν όχι την καταγγελία τουλάχιστον την παρατήρηση ότι παρόλο που μιλάτε για επι-

κοινωνία ήλθατε εδώ απόψε μ' ένα προκατασκευασμένο λόγο, δηλαδή ελάχιστα διαθέσιμος για επικοινωνία. Και αυτό το συμπεραίνω γιατί στην ομιλία σας αγνοήσατε εντελώς όσα είπα εγώ προσωπικά. Σας υπενθυμίζω λοιπόν ότι δεν αναφέρθηκαν καθόλου στα μαζικά μέσα, την τηλεόραση και το ραδιόφωνο εν πάση περιπτώσει. Αντίθετα μίλησα για κάτι άλλο, το οποίο ίσως να φάνηκε πολύ λίγο, πολύ φτωχό σαν αποτέλεσμα και τούτο γιατί δεν σκέφθηκα να το υποστηρίξω οπτικά αραδιάζοντας εδώ πάνω στο τραπέζι σε στίβες τα 300 τόσα τεύχη του «Αντί», τα 100 του «Πολίτη» και των άλλων παρόμοιων περιοδικών. Ίσως τότε να είχα εξασφαλίσει εκείνη την κρίσιμη μάζα που θα επέτρεπε και σε σας και σ' άλλους φίλους εδώ απόψε να προσέξετε περισσότερο τις ήδη υλοποιημένες προτάσεις μιας εναλλακτικής ενημέρωσης - επικοινωνίας.

Αλλά προχωρώντας και στην υπόλοιπη συζήτηση θα μου επιτρέπατε να θεωρήσω σχεδόν υποκριτικούς αυτούς τους αφορισμούς που ακούστηκαν του τύπου «δεν ενημερωνόμαστε», «η εξουσία πρέπει να κάνει αυτό ή εκείνο» κτλ. Μου θυμίζουν όλα αυτά την «αγανάκτηση» των συνδικαλιστών του ΠΑΣΟΚ εκεί κάτω στο Φάληρο όταν διαμαρτυρήθηκαν προς τους υπουργούς τους λέγοντας «μα δεν μας είπε κανείς για τα οικονομικά χάλια, τώρα τα μαθαίνουμε». Λες και δεν μπορούσαν οι ίδιοι να ενημερώνονται έγκαιρα και έγκυρα γι' αυτά τα θέματα για παράδειγμα από τον Πρόεδρο της σημερινής συζήτησής μας και άλλους αρθρογράφους που χρόνια τώρα από τα «εναλλακτικά» περιοδικά σχολιάζουν τις πραγματικότητες της ελληνικής οικονομίας. Συνεπώς επανέρχεται στην ουσία της εισήγησής μου. Πράγματι υπάρχει το κεντρικό για τις σύγχρονες δημοκρατίες ζήτημα της λειτουργίας των μαζικών μέσων ενημέρωσης. Ζήτημα με πελώριες θεωρητικές διαστάσεις, νύξεις των οποίων επιχείρησε απόψε ο Γιώργος Βέλτσος, στον οποίο θα επανέλθω πιο κάτω.

Όμως αυτό που για μένα έχει εξίσου αν όχι πιο επίκαιρο ενδιαφέρον είναι πως εμείς σαν διανοούμενοι αλλά και πολίτες με συνειδηση του προβλήματος μέσα στον κρατικό - μονοπωλιακό καπιταλισμό που δημιουργεί τα συγκεκριμένα πλαίσια επικοινωνίας αντιδρούμε, αντιστρατευόμαστε, αντιστρέφουμε προς όφελός μας αυτή τη λογική των μέσων ενημέρωσης. Δεν καταλαβαίνω για παράδειγμα πως ο ίδιος ο Γιώργος Βέλτσος αξιοποιεί τις θεωρητικές του αναζητήσεις όταν παραμονές εκλογών από τις στήλες του πανίσχυρου Συγκροτήματος υμνεί την εξουσία και τον Ανδρέα Παπανδρέου συμβάλλοντας με το κύρος του στην παθητικοποίηση του αναγνώστη και την υποδούλωσή του στην πιο άκριτη και λαϊκίστικη αντίληψη της πολιτικής. Αντίθετα διαισθάνομαι ότι ο «έρωτας» που ο ίδιος επικαλέστηκε διασώζεται μέσα από άλλες λειτουργίες των μέσων όπως για παράδειγμα οι ερασιτεχνικοί ραδιοσταθμοί ή τα περιοδικά που περιέγραψα. Στο «Αντί» είναι δυνατόν αν κάποιος αισθανόταν την ανάγκη να γράψει ότι η σημερινή συζήτηση ήταν σαχλαμάρα να δει δημοσιευμένη την άποψή του. Στην «Εξόρμηση» μια ανάλογη κριτική αποκλείεται. Συνεπώς όσοι ψηφίζουν ΠΑΣΟΚ για να μείνουν στο συγκεκριμένο παράδειγμα δεν νομιμοποιούνται σήμερα να ζητούν από την εξουσία περισσότερη ενημέρωση. Ψήφισαν και αυτό. Να μην ενημερώνονται επαρκώς. Να λοιπόν πού βρίσκεται πραγματικά η κρίση των μέσων ενημέρωσης. Είναι η κρίση του αναγνώστη, του ακροατή, του θεατή.

Τα παραδείγματα ενημέρωσης που ανέφερα στην εισήγησή μου δεν τα θεωρώ ενδιαφέροντα τόσο για όσα γράφουν όσο γιατί κρατούν ζωντανή αυτή την αμφίδρομη επικοινωνία αναγνώστη - συγγραφέα. Τη δυνατότητα που δίνουν στον αναγνώστη να περάσει

από την άλλη πλευρά. Αλλά αυτή η δυνατότητα αξιοποιείται μόνο αν υπάρχει η προϋπόθεση του ενεργού δέκτη. Ο κριτικός δέκτης των όποιων μηνυμάτων. Και το ζήτημα είναι αν και πώς ενισχύεται η κριτική στάση του δέκτη. Να στεναχωριόμαστε δηλαδή όχι μόνο γιατί «κόψανε» την κ. Ρεζάν αλλά και γιατί ό,τι έλεγε γινόταν αποδεκτό απλά και μόνο γιατί το έλεγε με το δικό της συναισθηματικό, άμεσο, πρωτότυπο για τα ελληνικά δεδομένα τρόπο. Υπάρχει αυτός ο κριτικός δέκτης σήμερα; Από εκεί πρέπει να ξεκινήσουμε τη συζήτηση κι αν σώνει και καλά θέλετε μια συγκεκριμένη πρόταση από μας, σήμερα η δική μου «επαναστατική» θα ήταν: όσο λιγότερη τηλεόραση τόσο καλύτερα, αν ήταν δυνατόν όχι πάνω από δύο ώρες την ημέρα.

Ρ. Κούνδουρος: Ήθελα ν' απαντήσω στον αντιπρόσωπο της ΕΣΗΕΑ αλλά δυστυχώς απεχώρησε.

Ρωτώ: σήμερα το πρωί αναφέρθηκε ότι οι τεχνικοί της τηλεόρασης έχουν πετύχει να λειτουργούν τα δύο βίντεο του μοντάζ, όπου βασικό είναι η ταυτόχρονη από ένα νευρικό σύστημα καθοδηγούμενα χέρια, να πιέζουνε δύο κουμπιά ταυτόχρονα, έχουν πετύχει κάθε κουμπί να έχει διαφορετικό τεχνικό που το πατάει.

Αν θυμάστε προ μηνών είχε γίνει φασαρία και απεργία διότι είχανε οι μηχανικοί απόφοιτοι του Μετσόβιου Πολυτεχνείου το δικαίωμα να πατάνε τον κεντρικό σταθμό του πομπού, ενώ θέλανε οι απόφοιτοι των Σχολών Υπομηχανικών να έχουν και αυτοί το δικαίωμα να πατάνε το κουμπί.

Όταν έχουμε φθάσει λοιπόν, οι τεχνικοί με τα συνδικαλιστικά τους, να έχουν πετύχει όλα αυτά, τι δικαιολογία υπάρχει για τους δημοσιογράφους να μην έχουν πετύχει και με την κυβέρνηση της Νέας Δημοκρατίας και σήμερα, μεγαλύτερες ελευθερίες ή να διαμορφώσουν αλλιώς τα δελτία; Πού έβανακούστηκε να υπάρχουν κάποια δελτία έτοιμα, γραμμένα και ο δημοσιογράφος να είναι απλώς εκφωνητής;

Σε όλες τις ξένες τηλεοράσεις, οι δημοσιογράφοι συντάσσουν μόνοι τους το δελτίο και την ίδια ώρα που μιλάνε, αλλάζουν, προσθέτουν, σχολιάζουν.

Έχει κανένας δημοσιογράφος το δικαίωμα εδώ η το έχει πετύχει; Όχι. Πώς εξηγείται ότι επιτρέπουν οι επαγγελματίες δημοσιογράφοι, συνδικαλισμένοι στην ΕΣΗΕΑ, να μπαίνουν όλοι αυτοί οι «αλεξιπτωτιστές» κάτι νεαρά παιδάκια, αγόρια, κορίτσια με το μικρόφωνο στο χέρι, δίκην φαλού, οι οποίοι απευθύνουν αυτά τα γελοία ρεπορτάζ αυτές τις γελοίες ερωτήσεις: *Πώς αισθάνεσθε; Ποια είναι τα συναισθηματά σας; σε άνθρωπο που γλίτωσε πέντε λεπτά πριν από το ναυάγιο της Χρυσής Άμμου.*

Αυτές οι αηδίες δεν μπορούσαν να έχουν διορθωθεί; Ποια ήταν η αντίδραση των δημοσιογράφων; Δεν έχω πεισθεί ότι οι δημοσιογράφοι δεν φέρνουν τεράστια ευθύνη, για το χάλι της ελληνικής τηλεόρασης.

Στον κ. Ιντζέ θα ήθελα να κάνω μια διευκρίνιση.

Δεν είπα ότι συζητάμε νομικά θέματα, αντί να συζητάμε τεχνολογικά. Είναι παρεξήγηση αυτό. Δεν εννοούσα αυτό εν πάση περιπτώσει.

Θα διαφωνήσω στα περί επικοινωνίας και πληροφόρησης, διαφοροποίηση την οποία κάνει, διαφοροποίηση με την οποία συνεφώνησε και ο κ. Βέλτσος. Διεθνής ονομασία των μέσων μαζικής επικοινωνίας,

είναι η λέξη επικοινωνία.

Η καλωδιακή τηλεόραση, τα μονοαξονικά καλώδια, οι οπτικές ίνες, ακόμα και με τα ερτζιανά είναι δυνατόν αλλά κυρίως με τα μέσα αυτά τα καινούργια μπορεί να υπάρχει επικοινωνία και απάντηση. Και δεν είναι ειωρητικό. Έχει ήδη εφαρμοσθεί.

Η Κοινοτική τηλεόραση, είναι αυτό ακριβώς το πράγμα. Υπάρχει μια διαρκής επικοινωνία μεταξύ τηλεθεατού και σταθμού, πράγμα το οποίο επιτρέπει

καλωδιακή τηλεόραση, και με τα πολλαπλά κανάλια που μπορεί να περνάνε από το ίδιο καλώδιο. Αλλά εμείς, αν και δεν έχουμε φθάσει στο σημείο αυτό θα έπρεπε να χρησιμοποιήσουμε τη λέξη «επικοινωνία», και όχι τη λέξη «πληροφόρηση».

Μια μικρή διευκρίνιση στον κ. Φιλιππόπουλο. Δεν υπάρχουν δύο περιπτώσεις. Ή παράνομοι σταθμοί που πρότεινα εγώ ή να εξετάσουμε τις αντινομίες των νόμων. Ο κ. Αλιβιζάτος έχει δίκιο. Ο νόμος σαφώς το απαγορεύει, είναι παράνομος. Αυτό δεν σημαίνει ότι μια προσπάθεια να φτιάξουμε ραδιοφωνικούς σταθμούς, θα είναι απλώς ένα αντάρτικο και θ' αγνοήσουμε την άλλη πλευρά. Ίσα - ίσα, απ' ό,τι ξέρω και το έγγραφε η «ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑ» χθες ότι μια ομάδα νέων έκανε αίτηση για λειτουργία ραδιοφωνικού σταθμού, απερρίφθη από το αρμόδιο Υπουργείο και προσέφυγαν στο Συμβούλιο Επικρατείας. Οι κινήσεις αυτές των ανεξάρτητων ραδιοφωνικών σταθμών, θα έπρεπε ν' αρχίσουν έτσι. Να εξακριβώσουν τις δυνατότητες τις νομικές, να προχωρήσουν στις διαδικασίες τις νομικές, αλλά να μην διστάσουν ν' αρχίσουν τον σταθμό, εφ' όσον η απάντηση θα είναι απορριπτική.

Παρανομεί το κράτος. Τότε δεν παρανομεί μόνο ο ιδιώτης.

Δεν θα ήθελα να μπω στην συζήτηση για τις αντιρρήσεις του κ. Λιοναράκη, του κ. Νόττα για την ελεύθερη ραδιοφωνία, δούρειος ίππος, διαφημίσεις κλπ. Γιατί η κρατική ραδιοφωνία δεν έχει διαφημίσεις; Γεμάτη διαφημίσεις είναι.

Η θέση η δικιά μου, αλλά νομίζω και πολλών άλλων, όσον προτείνουν ελεύθερη ραδιοφωνία - τηλεόραση, προς το παρόν δεν έχουμε προβληματισθεί στο τι ακριβώς θα γίνει, στο ποια πολιτική θα ακολουθηθεί.

Ας υπάρξει ελεύθερη ραδιοφωνία - τηλεόραση, και από κει και πέρα, θα βρούμε τις ειδικές διατάξεις, αν θα έχει πολύ ή λίγο διαφήμιση, αν θα είναι εμπορική ή δεν θα είναι εμπορική κλπ.

Το αίτημα αυτών που απαιτούν την ελεύθερη ραδιοφωνία και τηλεόραση, στο κάτω - κάτω της γραφής είναι στοιχειώδες.

Είμαστε στην Ευρώπη, ν' ακολουθήσουμε, να μπορούμε και εμείς στο χώρο τον ευρωπαϊκό. Σε όλες τις χώρες της Ευρώπης αναπτύσσεται ελεύθερη ραδιοφωνία και τηλεόραση.

Μην ξεχνάμε — για να τελειώνουμε, ότι εάν υπάρχει σήμερα αίτημα ελεύθερης ραδιοφωνίας και τηλεόρασης, δηλαδή στην ουσία αίτημα ποιότητας ζωής, για τις σημερινές κοινωνίες, αν υπάρχει το αίτημα σήμερα είναι γιατί κάποτε στην Ιταλία και στη Γαλλία, άρχισαν παράνομοι ραδιοφωνικοί σταθμοί, οι οποίοι νομιμοποιήθηκαν ύστερα από ορισμένο καιρό.

Χ. Λάζος: Μιλάω εκ μέρους του ANTI. Δυστυχώς, όπως γίνεται συνήθως με μια εξουσία που σου παρέχεται για έναν ορισμένο λόγο, δεν θα μπορέσω και εγώ να αποφύγω τον πειρασμό να την υπεξαιρέσω, και να πω για κάτι άλλο για το οποίο δεν μου δόθηκε ο λόγος νωρίτερα.

Ήθελα να πω τούτο. Ένας από τους σκοπούς του ANTI ήταν ο εξής: να ελέγξουμε σε ποιο μέτρο μπορούμε να ξεφύγουμε από την περιγραφή ενός φαινομένου που το ξέρουμε πάρα πολλά χρόνια, όπως το νερό, αν του βάλεις φωτιά από κάτω κάποια στιγμή αρχίζει να βγάζει μπουρμπουλιθρες. Βεβαίως και είναι ένας τρόπος να περιγράψεις το βρασμό. Υπάρχει και ένας άλλος τρόπος να περιγράψεις το βρασμό, λέγοντας τη φράση: Το νερό βράζει στους 100°. Και την πρώτη φορά που αυτή η φράση διατυπώθηκε, προφανώς ήταν ακατανόητη. Με την ίδια μορφή αυταναμίας να κατανόηθεί, που προηγουμένως, κατά κά-

ποιον τρόπον με αποστόμωνε με τη γοητεία της, ομοιωγώ, η κ. Ρεζάν.

Θα ήθελα να πω, ωστόσο πως μια ορισμένη προσέγγιση των φαινομένων, απαιτεί κάποια στιγμή και πιο συστηματική οργάνωση του λόγου. Και ένα από τα θέματα αυτού του διήμερου ήταν το θέμα αν είναι δυνατόν να βρούμε ένα πεδίο, στο οποίο όχι μόνο θα περιγράψουμε τη σημερινή κατάσταση του Τύπου, τη σημερινή κατάσταση στα ραδιοτηλεοπτικά μέσα, αλλά θα επιχειρήσουμε ταυτόχρονα να δούμε και άλλες όψεις τους όπως τα οικονομικά να δούμε όψεις τους όπως το νομικό καθεστώς, υπενθυμίζω εδώ, όπως πολύ σωστά το έβαλε ο κ. Κούνδουρος, ότι η άνηση των ελεύθερων ραδιοφώνων στην Ιταλία ξεκίνησε από μια απόφαση Δικαστηρίου, η οποία ακύρωσε μια απόφαση Υπουργείου.

Να δούμε λοιπόν και τις νομικές όψεις αυτών των φαινομένων και κυρίως να προσεγγίσουμε σ' ένα ευρύτερο αίτημα που το ANTI, σ' έναν άλλο χώρο, στο χώρο του εντύπου λόγου, ήδη ασκεί από 11 περίπου χρόνια τώρα. Δηλαδή το δικαίωμα ομάδων πολιτών, με όρους που θα τους βρούμε στη συνέχεια, όσον αφορά το ραδιόφωνο και την τηλεόραση, να μπορούν και να έχουν πρόσβαση σ' αυτό το είδος της επικοινωνίας.

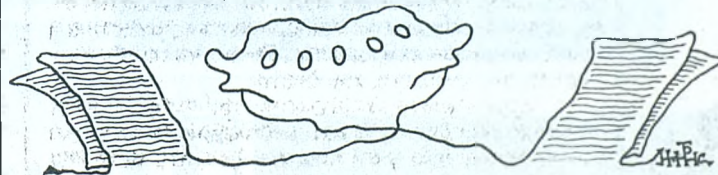
Παρότι η εμβέλεια τέτοιου είδους εκδηλώσεων μπορεί να είναι περιορισμένη, θα ήταν σκόπιμο να επισημάνουμε και το ενδιαφέρον που συγκέντρωσε αυτό το διήμερο σε ένα ευρύτερο πολιτικό προσωπικό, και τις ενδιαφέρουσες απόψεις που ανταλλάχθηκαν και τα σημεία διαφωνίας που πρόκυψαν, αλλά και κάτι που νομίζω ότι δεν εκβιάζω τα πράγματα αν το διαπιστώσω, αν το επισημάνω, ότι αυτό το αίτημα της ελευθερίας στο ραδιόφωνο και στην τηλεόραση, που ίσως πριν από μια δετία ή μια 10ετία, θα ηχούσε εξαιρετικά προωθημένο ή ίσως αίτημα εξωκοινοβουλευτικών πολιτικών ομάδων, σήμερα έχει κατακτήσει πολύ ευρύτερους τομείς και του πολιτικού συστήματος, αλλά και των κοινωνικών κινημάτων.

Κλείνοντας, πιστεύω ότι είναι χρήσιμο αυτές οι μορφές, αυτοί οι πόλοι, αυτά τα σημεία, όπου επιχειρείται να αρθρωθεί ένας διαφορετικός λόγος, όπως είναι τα περιοδικά και το ANTI πρώτα απ' όλα που οργανώνει αυτήν την ιστορία, είτε άλλες απόπειρες που γίνονται από ομάδες πολιτών, θα ήταν χρήσιμο να πολλαπλασιαστούν, παρόλη την περιορισμένη τους εμβέλεια ως προς τους κεντρικούς πόλους εξουσίας. Είναι χρήσιμο λοιπόν να πολλαπλασιάζονται και από αυτήν τη σκοπιά θα ήθελα να ευχαριστήσω όλους τους εισηγητές, που μπήκαν στον κόπο να ετοιμάσουν κάτι, να έρθουν εδώ να μπουν σ' αυτή τη σχέση, ενώπιος ενώπιω μ' ένα κοινό. τους ανθρώπους που πήραν μέρος στη συζήτηση και πρόσφεραν τη δικιά τους συμβολή σ' αυτό το διήμερο.

Επίσης, και το κοινό, που αυτές τις εξαιρετικά, μερικές φορές, κουραστικές συζητήσεις, αυτό το ιδιότυπο στίλ ομηρίας, στο οποίο μερικές φορές είναι αναγκασμένο να ζει γιατί αυτός που κρατάει το μικρόφωνο κάπου αιχμαλωτίζει αυτούς που τον ακούνε, τις ανέχθηκε και τις παρακολούθησε με προσοχή κι ενδιαφέρον.

Θα ευχαριστήσω λοιπόν και το κοινό.

Σας ευχαριστώ και ελπίζω να συναντηθούμε μια επόμενη φορά με παρόμοια ή άλλα θέματα.

ΤΕΛΟΣ

Για αναγνώστες με απαιτήσεις

ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΝΕΑΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

Για παιδιά 7-15 χρόνων

- ΓΡΑΜΜΕΝΟ ΑΠΟ ΠΑΙΔΙΑ 50
ΚΑΙ ΠΛΕΟΝ ΧΩΡΩΝ
Αγαππé μου κόσμε
- ΜΑΡΙΑ ΓΚΡΙΠΕ
Η μικρή Ζοζεφίνα
Ούγκο και Ζοζεφίνα
Ούγκο
- ΤΖΟΥΛΙΑΝΟ ΑΜΙΤΣΙ
Έρχονται οι διαστημόνθρωποι
- ΝΤΑΓΚΜΑΡ ΓΚΑΛΙΝ
Οι περιπέτειες τριών φίλων
- ΤΖΕΪΜΣ ΚΡΟΥΣ
Ο αϊτός και το περιστέρι
- ΓΙΕΛΑ ΛΕΠΜΑΝ
Ο παπαγάλος σταθμάρχης
- ΝΙΚΟΛΑΪ ΝΤΟΥΜΠΩΦ
Διακοπές στο δάσος
- ΠΙΕΡ ΠΕΛΩ
Το παιδί και το αστέρι
- ΠΟΛΑ ΦΟΞ
Τα νεφελόψαρα ζούνε στη θάλασσα
- ΚΑΛΛΙΟΠΗ ΣΦΑΕΛΛΟΥ
Μικροί ντετέκτιβς
- ΜΠΕΒΕΡΛΥ ΚΛΗΡΥ
Η Ραμόνα και ο μπαμπάς
- ΚΡΙΣΤΙΝΕ ΝΕΣΤΛΙΝΓΚΕΡ
Η Ροδομηλιά
Ιστορίες του Φραντς

ΠΑΙΔΙΚΑ ΒΙΒΛΙΑ ΜΕ ΕΙΚΟΝΕΣ ΠΟΥ ΓΥΡΙΖΟΥΝ

Για παιδιά 3-7 χρόνων

1. Ζώα με τις οικογένειές τους
2. Οι φίλοι μας τα ζώα
3. Μικρά ζωάκια
4. Τα δαύματα της φύσης

Γραμμένα από τους μεγαλύτερους
συγγραφείς παιδικού και νεανικού βιβλίου
του κόσμου

Επισκεφθείτε μας
στην ΕΚΘΕΣΗ ΒΙΒΛΙΟΥ
στο ΠΑΣΑΛΙΜΑΝΙ
από 27-6 έως 13-7-1986
περίπτερο 5-6

ΜΕΓΑΛΟΙ ΚΛΑΣΙΚΟΙ ΛΟΓΟΤΕΧΝΕΣ

- ΦΡΑΝΣΟΥΑ ΜΩΡΙΑΚ
Οι οχιές
- ΒΙΚΥ ΜΠΑΟΥΜ
Γκραντ Οτέλ
- ΑΛΑΙΝ-ΦΟΥΡΝΙΕ
Ο μεγάλος Μωλν
- ΑΝΑΤΟΛ ΦΡΑΝΣ
Το έγκλημα του Σουλδέστρου Μποννάρ
- ΤΖΟΖΕΦ ΚΡΟΝΙΝ
Το κάστρο
- ΑΝΤΡΕ ΖΙΝΤ
Ποιμενική συμφωνία
- ΑΝΤΟΥΑΝ ΝΤΕ ΣΕΝΤ - ΕΞΙΠΕΡΙ
Ο μικρός πρίγκιπας
Γη των ανθρώπων
Νυκτερινή πτήση

Τα καλύτερα έργα
όλων των εποχών.

ΕΠΙ

ΜΕΓΑΛΟΙ ΣΥΓΧΡΟΝΟΙ ΛΟΓΟΤΕΧΝΕΣ

- ΓΚΡΑΧΑΜ ΓΚΡΗΝ
Μονσινιόρ Κιχότης
Ουσία και βάθος
Οι θεατρίνοι
Ο δέκατος άνθρωπος
- ΣΟΛ ΜΠΕΛΟΟΥ
Ένας ανήσυχος Δεκέμβρης
- ΣΟΥΣΑΚΟΥ ΕΝΤΟ
Οι Σαμουράι
- ΜΠΕΡΝΑΡΝΤ ΜΑΛΑΜΟΥΝΤ
Η τελευταία χάρη
- ΣΟΛ ΣΤΑΪΝ
Άλλοι άνθρωποι
- ΜΥΡΙΕΛ ΣΠΑΡΚ
Μια εκέμυδη γραμματέας
- ΜΙΧΑΕΛ ΕΝΤΕ
Ιστορία χωρίς τέλος (ατέλειωτη ιστορία)
Η Μόμο
- ΟΥΙΛΙΑΜ ΓΚΟΛΝΤΙΝΓΚ
Ελεύθερη πτώση
- ΝΟΡΤΡΟΥΝΤ ΜΠΟΓΚΕ - ΕΡΛΙ
Ενάντια στον άνεμο

Για πρώτη
φορά
στην Ελλάδα!

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΨΥΧΟΓΙΟΣ
ΜΑΥΡΟΜΙΧΑΛΗ 1 - 106 79 ΑΘΗΝΑ
ΤΗΛ.: 3602535 - 3618654

τώρα η Brother πάει παντού... και μάλιστα στη «φορητή» τιμή των 65.000 δραχ.

BROTHER AX-10
ΔΙΓΛΩΣΣΗ
ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗ
ΜΕ ΜΑΡΓΑΡΙΤΑ

Αν οι ανάγκες σας στο γράψιμο δεν είναι για πολλές ώρες κάθε μέρα, (άλλωστε γι' αυτό το λόγο υπάρχουν οι μεγαλύτερες ηλεκτρονικές γραφομηχανές), τότε είναι στο χέρι σας ν' αποκτήσετε την περίφημη διγλωσση BROTHER AX-10 που πάει... παντού!

Με τα ίδια πλεονεκτήματα μιας μεγάλης ηλεκτρονικής διγλωσσης γραφομηχανής, συν το πλεονέκτημα της φορητής τιμής της

Είναι στο χέρι σας,
αποκτείστε την!

Ενδιαφέρει:

δημοσιογράφους, γιατρούς, σπουδαστές, ερευνητές, καθηγητές, δικηγόρους, μικρές επιχειρήσεις

brother®

επένδυση στην τεχνολογία του μέλλοντος

ΝΤΑΚΟΣ ΑΕ

Σε 250 καταστήματα σ' όλη την Ελλάδα.

STYLE OF LIFE

